

21. Yüzyılda

Eğitim ve Toplum

Education And Society In The 21st Century

EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİŐİ / THE JOURNAL OF EDUCATION SCIENCES AND SOCIAL RESEARCHES

Cilt / Volume 8 - Sayı / Number 23 - Yaz / Summer 2019

ISSN : 2147 - 0928

"Tevhidi Düşünce" İlmî Yöntem Anlayışına Göre " Medeniyet – Eğitim- Tasavvuf"
İlişkinin İctimai Düzen(Sistem) Kurucu Vasfı

*The Societal Order (System) Constructioning Charecteristic Of The Relationship
Of "Civilization, Education And Tasavvuf" According To Scientific Method Understanding Of "Tawhid Thought "*

Doç. Dr. Osman ŞİMŞEK

Tarihi Çevre/Yapı Duyarlı Stüdyo Eğitimi

Historical Environment Sensitive Design Education

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KORUMAZ / Arş. Gör. Merve ÖZKAYNAK

Suriyeli Mültecilerin Değişen Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Changing Gender Roles of Syrian Refugees

Okan ŞEKER

Bilimsel Araştırma-Yayın Etiği ve Akademik Teşvik

Scientific Research-Publication Ethics and Academic Incentives

İkbâl VURUCU

Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşmelerine Etkisine İlişkin Veli Görüşleri

The opinion Of Primary School Student's Parents About Effects Of Physical Education On Socialization Process

İsmail İlker YURT

Hüseyin Nihal Atsız'ın Eğitim Görüşleri

Huseyin Nihal Atsız's Educational Views

Sümerya GÜNTÜRK / Doç. Dr. Şakir BERBER

Yapay Sinir Ağları Ve Regresyon Modelleri İle Bist Ulusal -100 Endeksinin Tahmini

Forecasting Bist National-100 Index By Using Artificial Neural Network And Regression Models

Dr. Görkem SARIKAYA

21. YÜZYILDA EĞİTİM VE TOPLUM EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

EDUCATION AND SOCIETY IN THE 21st CENTURY
THE JOURNAL OF EDUCATION SCIENCES AND SOCIAL RESEARCHES

21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi
Uluslararası Hakemli Süreli Yayıdır.

Nisan 15, Ağustos 15 ve Aralık 15 olmak üzere yılda üç kez yayınlanır.

21. Century, Journal of Education and Community Education Science and Social Researches
International Peer-review published.

April 15, August 15 and December 15 to be published three times a year.

“Dergimizde yayınlanan yazılar yazarının görüşlerini yansıtmaktadır. Makalelerde yer alan görüşler Türk Eğitim-Sen’in resmi görüşünü ifade etmemektedir.”

“Reflects the views of the author of articles published in our journal. The opinions expressed in the articles do not express the official views of the Turkish Education Union.”

ISSN: 2147-0928

www.asosindex.com

DergiPark
AKADEMİK
dergipark.ulakbim.gov.tr/egitimvetoplum

“21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Akademia Sosyal Bilimler İndeksi Tarafından Taranmaktadır.”

21. Century, Journal of Educational Science and Social Studies Education and Society indexed
in akademia Social Sciences Index

KURULUŞ / ESTABLISHMENT

2012

TÜRKİYE EĞİTİM, ÖĞRETİM VE BİLİM HİZMETLERİ KOLU
KAMU ÇALIŞANLARI SENDİKASI (TÜRK EĞİTİM-SEN)
ADINA SAHİBİ / JOURNAL OWNER
Talip GEYLAN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
RESPONSIBLE EDITOR
Fuat YİĞİT

EDİTÖR / EDITOR
Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL (Gazi Üniversitesi)

DİL EDİTÖRÜ / LANGUAGE EDITOR
Pehlivan UZUN (Kırıkkale Üniversitesi)

EDİTÖR KURULU / EDITORIAL BOARD
Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ (Piriştine Üniversitesi, Kosova)
Prof. Dr. Elman NASİROV (Devlet İdarecilik Akademisi Rektörü, Azerbaycan)
Prof. Dr. Kulyash KAİMULDİNOVA (Kazak Ulusal Üniversitesi, Kazakistan)
Dr. Neriman HASAN (Ovidius Üniversitesi, Romanya)
Prof.. Dr. Abduvap ZULPUYEV (Kırgızistan)

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRÜ /ENGLISH LANGUAGE EDITOR
Fatma BADEM

KAPAK VE SAYFA TASARIM / COVER AND PAGE DESIGN
Altuğ Ajans Fatih Taha AKALAN (f.taha@altugajans.com)
Basım Yeri :M Bahçekapı Mh. 2477 Sk No:8 Şaşmaz/Etimesgut/ANKARA

21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi'nde yayımlanan makaleler yayıncının yazılı izni olmadan tamamı veya bir kısmı herhangi bir yolla çoğaltılamaz. Yazıların fikri sorumluluğu ve imla tercihi yazarlarına aittir. Başka kaynaklardan alınmış tablo, resim ve benzerlerinin yazılarda kullanım sorumluluğu yazara aittir.

“21. Century, Journal of Education and Society Education Science and Social Researches articles published in whole or in part without the written consent of the publisher of any be reproduced. The idea of Scripture belongs to the author's responsibility and choice of spelling. other taken from sources tables, figures, and similar writings the author's responsibility belongs.”

YAYIN TARİHİ 15 Ağustos 2019 / DATE OF PUBLICATION August 15 2019

21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri
Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi

Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri
Kolu Kamu Çalışanları Sendikası
Talatpaşa Bulvarı No:160/6 Cebeci-ANKARA
TEL: 0 312 424 09 60
www.egitimvetoplum.org
www.egitimvetoplum.com
www.egitimvetoplum.net
egitimvetoplum@turkegitimsen.org.tr

21. Century, Journal of Education and
Community Education Science and Social Studies

Turkish Education and Science Workers
Trade Union
Talatpaşa Avenue No:160/6 Cebeci-ANKARA
TEL: 0312 424 09 60
www.egitimvetoplum.org
www.egitimvetoplum.com
www.egitimvetoplum.net
egitimvetoplum@turkegitimsen.org.tr

YAYIN DANIŞMA KURULU / PUBLICATION BOARD OF OVERSEERS

- Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL
(Başkent Üniversitesi)
- Prof. Dr. Aleksander KADİRBAEV
(Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Ali AKYILDIZ
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ali YAKICI
(Gazi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Alikram ABDULLAYEV
(Devlet İdarecilik Akademisi/Azerbaycan)
- Prof. Dr. Arzu TERZİ
(İstanbul Üniversitesi)
- Prof. Dr. Bayram BAYRAKTAR
(Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Prof. Dr. Bernt BRENDEMEON
(Norveç)
- Prof. Dr. Cemal YILDIZ
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Cengiz HAKOV
(Bulgaristan)
- Prof. Dr. Dursun YILDIRIM
(Hacettepe Üniversitesi)
- Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA
(Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Erhan AFYONCU
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Fethi GEDİKLİ
(İstanbul Üniversitesi)
- Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Fuad MEMMEDOV
(Devlet İdarecilik Akademisi/Azerbaycan)
- Doç. Dr. Gazi UÇKUN
(Kocaeli Üniversitesi)
- Prof. Dr. Himmet KONUR
(Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Prof. Dr. İbrahim GÜLER
(İstanbul Üniversitesi)
- Prof. Dr. Kadir ALBAYRAK
(Çukurova Üniversitesi)
- Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
(Amasya Üniversitesi)
- Prof. Dr. Maria ÇİKİA
(Gürcistan)
- Prof. Dr. Mehmet AKALIN
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mehmet ERSAN
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Muammer NURLU
(Gazi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mustafa DELİCAN
(İstanbul Üniversitesi)
- Prof. Dr. Nadim MACİT
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ramazan ÖZEY
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Recep KÖK
(Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Prof. Dr. Roin KAVRELİŞVİLİ
(Gürcistan)
- Prof. Dr. Rüstem ŞÜKÜROV
(Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Sebahat DENİZ
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Sevil SARGIN
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Tacida HAFIZ
(PriŐtine Üniversitesi, PRIŐTİNE / KOSOVA)
- Prof. Dr. Turan GÖKÇE
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Uwe BLAESİNG
(Hollanda)
- Prof. Dr. Vahdettin ENGİN
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. İbrahim DİLEK
(Gazi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Asım YAPICI
(Çukurova Üniversitesi)
- Doç. Dr. Bekir TATLI
(Çukurova Üniversitesi)

Prof. Dr. Birsen ÇEKEN (Gazi Üniversitesi)	Prof. Dr. Nuri KAVAK (Osman Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Bülent GÜL (Hacettepe Üniversitesi)	Yrd. Doç. Dr. Emel POYRAZ (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Elman NESİROV (Devlet İdarecilik Akademisi/Azərbaycan)	Yrd. Doç. Dr. Emel YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Gültekin AKENGİN (Gazi Üniversitesi)	Doç. Dr. Erdal AKSOY (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)	Yrd. Doç. Dr. Hanefi BOSTAN (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Fatih Yahya AYAZ (Çukurova Üniversitesi)	Yrd. Doç. Dr. M. Zahit SERARSLAN (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Erdal ŞAHİN (Marmara Üniversitesi)	Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜLBÜL (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Korkmaz MUSTAFAYEV (Diller Üniversitesi /Azərbaycan)	Yard. Doç. Dr. Nermin Özcan ÖZER (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Levent ERASLAN (Kırıkkale Üniversitesi)	Yrd. Doç. Dr. Tülin MALKOÇ (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Serhat YILMAZ (Kastamonu Üniversitesi)	Doç. Dr. Yalçın SARIKAYA (Giresun Üniversitesi)
Doç. Dr. Mürteza HASANOĞLU (Devlet İdarecilik Akademisi/Azərbaycan)	Yrd. Doç. Dr. Yalçın YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Nevzat TOPAL (Niğde Üniversitesi)	Dr. İrina KAYAN-POKROVSKAYA (Ukrayna)
Doç. Dr. Solmaz GÜZELOVA (Devlet İktisat Üniversitesi /Azərbaycan)	Dr. Stale KNUDSEN (Norveç)

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Talip GEYLAN, Musa AKKAŞ, Seyit Ali KAPLAN, M. Yaşar ŞAHİNDÖĞAN,
Cengiz KOCAKAPLAN, Selahattin DOLĞUN, Fuat YİĞİT

YAYIN HAKEM KURULU / BOARD OF REFEREES

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL (Başkent Üniversitesi)	Prof. Dr. Alikram ABDULLAYEV (Devlet İdarecilik Akademisi/Azərbaycan)
Prof. Dr. Ahmet KANLIDERE (Marmara Üniversitesi)	Prof. Dr. Alimcan İNAYET (Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet Fazıl ÖZSOYLU (Çukurova Üniversitesi)	Prof. Dr. Bayram BAYRAKTAR (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Adnan BAKİ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)	Prof. Dr. Bernt BRENDMEON (Norveç)
Prof. Dr. Aleksander KADİRBAYEV (Rusya Federasyonu)	Prof. Dr. Cemal YILDIZ (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali YAKICI (Gazi Üniversitesi)	Prof. Dr. Cemil ÖZTÜRK (Marmara Üniversitesi)

- Prof. Dr. Cengiz HAKOV
(Bulgaristan)
- Prof. Dr. Cihangir DOĞAN
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Cüneyt KANAT
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Dursun YILDIRIM
(Hacettepe Üniversitesi)
- Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA
(Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK
(Ardahan Üniversitesi)
- Prof. Dr. Erhan AFYONCU
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Fuad MEMMEDOV
(Devlet İdarecilik Akademisi/Azerbaycan)
- Prof. Dr. F. Hülya AŞÇI
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Gülay ÖĞÜN BEZER
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Gülşen SEYHAN IŞIK
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Hasan KASAP
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ
(Gazi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA
(Kocaeli Üniversitesi)
- Prof. Dr. Himmet KONUR
(Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Prof. Dr. İbrahim GÜLER
(İstanbul Üniversitesi)
- Prof. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Prof. Dr. Maria CİKİA
(Gürcistan)
- Prof. Dr. Mehmet AKALIN
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mehmet ERSAN
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Meltem CANİKLİOĞLU
(Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Prof. Dr. Metin EKİCİ
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Muammer NURLU
(Gazi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Muammer TEKEOĞLU
(Çukurova Üniversitesi)
- Prof. Dr. Murat DEMİRKAN
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Murat DOĞANLAR
(Çukurova Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mustafa DELİCAN
(İstanbul Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mustafa Sabri KÜÇÜKAŞÇI
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
(Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Prof. Dr. Muzaffer DOĞAN
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Nadim MACİT
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Neslihan OKAKIN
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Nesrin SARIAHMETOĞLU
(Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)
- Prof. Doç. Dr. Okan YEŞİLOT
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ramazan ÖZEY
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Recep KÖK
(Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Prof. Dr. Roin KAVRELİŞVİLİ
(Gürcistan)
- Prof. Dr. Rüstem ŞÜKÜROV
(Rusya Federasyonu)
- Prof. Dr. Sebahat DENİZ
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Tacida HAFIZ
(Bosna-Hersek)
- Prof. Dr. Turan GÖKÇE
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Uwe BLAESİNG
(Hollanda)
- Prof. Dr. Yavuz AKPINAR
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
(Çukurova Üniversitesi)
- Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)
- Prof. Dr. Zeki KAYMAZ
(Ege Üniversitesi)
- Prof. Dr. Zeki Salih ZENGİN
(Çukurova Üniversitesi)
- Prof. Dr. İbrahim DİLEK
(Gazi Üniversitesi)

- Prof. Dr. Kasım İNCE
(Pamukkale Üniversitesi)
- Prof. Dr. Yunus BALCI
(Pamukkale Üniversitesi)
- Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA
(Kocaeli Üniversitesi)
- Doç. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ
(İstanbul Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ali BALCI
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ali KIZILET
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Doç. Dr. Ali SATAN
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ali YILMAZ
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ali BÜYÜKASLAN
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ali Osman ALAKUŞ
(Dicle Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ayhan GENÇLER
(Trakya Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ayfer YILMAZ
(Gazi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Bahri ATA
(Gazi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Beyhan KEŞİK
(Giresun Üniversitesi)
- Doç. Dr. Bilal DUMAN
(Muğla Üniversitesi)
- Doç. Dr. Birsen ÇEKEN
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Bülent BAYRAM
(Kırklareli Üniversitesi)
- Doç. Dr. Bülent GÜL
(Hacettepe Üniversitesi)
- Doç. Dr. Bülent GÜVEN
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Prof. Dr. Cemalettin ŞAHİN
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Cemil AYDOĞDU
(Hacettepe Üniversitesi)
- Doç. Dr. Gültekin AKENGİN
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Gökhan DEMİRCİOĞLU
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU
(Kastamonu Üniversitesi)
- Doç. Dr. Erdal BAY
(Gaziantep Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ebru ÖZGEN
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Ferhat AĞIRMAN
(Pamukkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Hacı Ömer BEYDOĞAN
(Ahi Evran Üniversitesi)
- Prof. Dr. Hamza AKENGİN
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Zeynep GÜREL
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Elman NESİROV
(Devlet İdarecilik Akademisi/Azerbaycan)
- Doç. Dr. Erdal AKSOY
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Fatih SAKALLI
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Firdevs CANBAZ YUMUŞAK
(TOBB ETÜ)
- Doç. Dr. Fuat BAYRAM
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Gözde YILMAZ
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Hakan AKÇAY
(Yıldız Teknik Üniversitesi)
- Prof. Dr. Hasan MERT
(Ege Üniversitesi)
- Doç. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
(Gaziantep Üniversitesi)
- Doç. Dr. Hikmet YAZICI
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Doç. Dr. İsmet TÜRKMEN
(Gazi Osman Paşa Üniversitesi)
- Doç. Dr. Kayhan KURTULDU
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Doç. Dr. Korkmaz MUSTAFAYEV
(Diller Üniversitesi /Azerbaycan)
- Doç. Dr. Kürşat ÖNCÜL
(Kafkas Üniversitesi)
- Doç. Dr. Latif BEYRELİ
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Lemara S. SELENDİLİ
(M.V. Frunze Simferopol State University)
- Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ
(Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Muhammet KOÇAK
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Muhammet YILMAZ
(Çukurova Üniversitesi)

- Doç. Dr. Mustafa AVCI
(Anadolu Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mustafa YILDIZ
(Gazi Üniversitesi)
- Prof. Dr. Münir YILDIRIM
(Çukurova Üniversitesi)
- Doç. Dr. Nuran ÖZTÜRK
(Çukurova Üniversitesi)
- Doç. Dr. Murat AĞARI
(Gaziantep Üniversitesi)
- Doç. Dr. Murat AŞICI
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Musa YÜCE
(Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
(Necmettin Erbakan Üniversitesi)
- Prof. Dr. Nedim BAKIRCI
(Niğde Üniversitesi)
- Doç. Dr. Orhan KURTOĞLU
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Sare ŞENGÜL
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Sevgi KESKİN
(Sakarya Üniversitesi)
- Doç. Dr. Sibel GÖK
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Sinan ERTEN
(Hacettepe Üniversitesi)
- Doç. Dr. Solmaz GÜZELOVA
(Devlet İktisat Üniversitesi /Azerbaycan)
- Prof. Dr. Yavuz KARTALIOĞLU
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Erdal ŞAHİN
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Yusuf CERİT
(Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
- Doç. Dr. Çavuş ŞAHİN
(Çanakkale 18 Mart Üniversitesi)
- Doç. Dr. Levent ERASLAN
(Kırıkkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Hakkı ÇİFTÇİ
(Çukurova Üniversitesi)
- Prof. Dr. Nuri KAVAK
(Osman Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Fehmi Yılmaz
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
- Doç. Dr. Rifat GÜNALAN
(İstanbul Üniversitesi)
- Doç. Dr. Sabri SİDEKLİ
(Muğla Üniversitesi)
- Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ
(Pamukkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mustafa SOYLU
(Pamukkale Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mustafa ARSLAN
(Pamukkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Yunus KILIÇ
(Pamukkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Turgut TOK
(Pamukkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mehmet Vefa NALBANT
(Pamukkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Nergis BİRAY
(Pamukkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Recep AHISKALI
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Tahir KODAL
(Pamukkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Aleksandra GUMENNAYA
(Kiev –Mogilyansk Akademisi-Ukrayna)
- Doç. Dr. Selçuk KOÇ
(Kocaeli Üniversitesi)
- Doç. Dr. Halil TURGUT
(Sinop Üniversitesi)
- Doç. Dr. Suat ÜNAL
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU
(Adnan Menderes Üniversitesi)
- Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI
(Aksaray Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ali Murat KIRIK
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ali TAN
(Mersin Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Adem KOÇ
(Osmangazi Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ayhan DOĞAN
(Gaziantep Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ahmet ATALAY
(Artvin Çoruh Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ayten Can TUNALI
(Adnan Menderes Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Atınc OLCAY
(Gaziantep Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Behiye KÖKSEL
(Gaziantep Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Derya ÇELİK
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)

- Yrd. Doç. Mehmet Yiğit ERSOYDAN
(Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)
- Yard. Doç Dr. Mustafa KILINÇ
(Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)
- Yard. Doç Dr. Mustafa YORULMAZLAR
(Marmara Üniversitesi)
- Yard. Doç. Dr. Nermin Özcan ÖZER
(Marmara Üniversitesi)
- Yard. Doç. Dr. Levent MERCİN
(Dumlupınar Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir PALABIYIK
(Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ahmet KATILMIŞ
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ali KARACA
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ali TAN
(Mersin Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ayhan ORHAN
(Kocaeli Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Bahadır Bumin ÖZARSLAN
(Hacattepe Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ebru ÖZGEN
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ebru GENÇTÜRK
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Emel POYRAZ
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Emel YILMAZ
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ercüment YILDIRIM
(Artvin Çoruh Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Erman ÖNCÜ
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Esra KESKİNKILIÇ
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Nesrin CANBEK MENĞİ
(Mersin Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. F. NEŞE KAPLAN
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Göksel ÖZTÜRK
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Gül TUNCEL
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Hakan AKÇA
(Gazi Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Hanefi BOSTAN
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Haşim AKÇA
(Çukurova Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Hülya ÇELİK
(Sakarya Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Faik Özgür KARATAŞ
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Doç. Dr. İhsan KALENDEROĞLU
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. İsmail ŞIK
(Çukurova Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. İrfan GÖRKAŞ
(Artvin Çoruh Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Kürşat DURU
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Kürşat KOÇAK
(Nevşehir Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mehmet ÖZMENLİ
(Giresun Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI
(Gaziantep Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Metin YILDIRIM
(Gaziantep Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜLBÜL
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜLTEKİN
(Gaziantep Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Murat ÇELİKDEMİR
(Gaziantep Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Veli Savaş YELOK
(Gazi Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKPINAR
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN
(Çankırı Karatekin Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Mehmet PALANCI
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Mustafa ONUR
(Giresun Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Nedim ALEV
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan YONCALIK
(Kırıkkale Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Osman SEZGİN
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Raif KALYONCU
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Sadettin BAŞTÜRK
(Dicle Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Sedat BAHADIR
(Artvin Çoruh Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Turgay SEBZECİOĞLU
(Mersin Üniversitesi)

- Yrd. Doç. Dr. Tülin MALKOÇ
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ünal ÇAKIROĞLU
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Doç. Dr. Yalçın SARIKAYA
(Giresun Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Yalçın YILMAZ
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Yasin ŞEHİTOĞLU
(Yıldız Teknik Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Yaşar KOP
(Kafkas Üniversitesi)
- Doç. Dr. Kürşat ÖNCÜL
(Osmangazi Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Yusuf KESKİN
(Sakarya Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BAŞARSLAN
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ali AHMETBEYOĞLU
(İstanbul Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Dinçer KOÇ
(İstanbul Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Fatma Nalan TÜRKMEN
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Mehmet TAŞDEMİR
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Veysel KÜÇÜK
(Marmara Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Volkan YURDADOĞ
(Çukurova Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Yasin GÖKBULUT
(Gazi Osman Paşa Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Zeki SEVEROĞLU
(Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mehmet Ali SARI
(Pamukkale Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Sait KOFOĞLU
(İstanbul Teknik Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Süleyman ÜNÜVAR
(Gaziantep Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre TANSU
(Gaziantep Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Temel KÖSA
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Dr. Abdurrahman KEPOĞLU
(Marmara Üniversitesi)
- Dr. İrina KAYAN-POKROVSKAYA
(Ukrayna)
- Doç. Dr. M. Enes İŞIKGÖZ
(Mardin Artuklu Üniversitesi)
- Doç. Dr. Selahattin KAYMAKÇI
(Kastamonu Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin DİNÇ
(Adıyaman Üniversitesi)
- Dr. Sibel YILMAZ TÜRKMEN
(Marmara Üniversitesi)
- Dr. Stale KNUDSEN
(Norveç)
- Yrd. Doç. Dr. Salih Kürşat DOLUNAY
(Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Taner ALTUN
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Tuba Aydoğdu İSKENDEROĞLU
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Tuba GÖKÇEK
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Doç. Dr. Tolga ERDOĞAN
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ömer Zafer GÜVEN
(Dumlupınar Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ
(Gaziantep Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Murat ÖZCAN
(Gazi Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Muvaffak EFLATUN
(Gazi Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL
(Akdeniz Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Mehmet Fatih DOĞRUCAN
(Akdeniz Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Rabia Gökçen KAYABAŞI
(Aksaray Üniversitesi)
- Yrd. Doç. Dr. Ayşegül DOĞRUCAN
(Akdeniz Üniversitesi)
- Dr. Ali Osman AKALAN
Dr. Azra AKÇAY
(Boston Üniversitesi)
- Dr. Cemile KINACI
(Gazi Üniversitesi)
- Dr. Halil ÖZYİĞİT
(Pamukkale Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mustafa Yaşar ŞAHİN
(Gazi Üniversitesi)
- Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL
(Gazi Üniversitesi)
- Dr. Mahmut ÇİTİL
(Gazi Üniversitesi)
- Dr. Yavuz GÜLER

ALAN EDİTÖRLERİ

- Çeviri Bilim – Doç. Dr. H. Kazım KALKAN
Filoloji – Prof. Dr. Fatma ÖZKAN
Halkbilimi – Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI
Hukuk – Dr. Bahadır Bumin ÖZARSLAN
Özel Eğitim – Dr. Mahmut ÇİTİL
Sosyoloji - Doç. Dr. Erdal AKSOY
Temel Eğitim – Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi- Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Yabancı Dil Eğitimi – Doç. Dr. Muhammet KOÇAK
Yabancılarla Türkçe Eğitimi – Prof. Dr. İhsan KALENDEROĞLU
Sosyal Bilgiler– Doç. Dr. Zafer TANGULU

AKADEMİK TEMSİLCİLER / ACADEMIC REPRESENTATIVES

- Prof. Dr. Erman ARTUN (Çukurova Üniversitesi)**
Prof. Dr. Okan YEŞİLOT (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Cengiz ŞAHİN (Ahi Evran Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ (Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. Süleyman DÖNMEZ (Çukurova Üniversitesi)
Doç. Dr. Muhammet KOÇAK (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Murteza HASANOV (Azerbaycan)
Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet Ali KIRPIK (Kafkas Üniversitesi)
Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet ÖZMEN (Kafkas Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir PALABIYIK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Bayram POLAT (Niğde Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Elif GENÇ (Çukurova Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Erdoğan TEZCİ (Balıkesir Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Mustafa BÜLBÜL (Marmara Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Muharrem AVCI (Kastamonu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER (Çukurova Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ali ARSLAN (Ardahan Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL (Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre TANSU (Gaziantep Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Enes İŞIKGÖZ (Batman Üniversitesi)
Öğr. Gör. Pehlivan UZUN (Kırıkkale Üniversitesi)
Arş. Gör. Emrullah TÖREN (Kırklareli Üniversitesi)
Mustafa Fedai ÇAVUŞ (Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)
Doç. Dr. M. Enes İŞIKGÖZ (Mardin Artuklu Üniversitesi)
Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI (Aksaray Üniversitesi)
Ferhat AŞIKFERKİ (Prizren - KOSOVA)
Doç. Dr. Aleksandra GUMENNAYA (Kiev –Mogilyansk Akademisi-UKRAYNA)

21. YÜZYILDA EĞİTİM VE TOPLUM YAYIN İLKELERİ

21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Uluslararası Hakemli Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 15 Nisan, 15 Ağustos ve 15 Aralık olmak üzere yılda üç kez yayınlanır.

21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Uluslararası Hakemli Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi uluslararası hakemli bilimsel bir yayındır.

21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Uluslararası Hakemli Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi'nde yayınlanmak üzere gönderilen özgün makaleler, Editör, dil editörleri ve alanlarına göre editör kurulunda yer alan bilim insanları tarafından incelendikten sonra konunun uzmanı iki hakem tarafından değerlendirilir ve hakemlerin ikisinden olumlu rapor gelmesi halinde yayınlanır. Hakemlerden birinin olumsuz rapor vermesi halinde üçüncü hakeme gönderilir.

Derginin genel yayın politikaları ile ilgili kararları yayın kurulu verir. Yayın kurulu editör ve editör kurulunun taleplerini dinleyerek uygun gördükleri kararları alarak Editörler ve editör kurulu aracılığı ile tatbik edilmesine imkân verir.

21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Uluslararası Hakemli Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi'ne gönderilen yazılar daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış olmalıdır.

Dergi basılı olarak yayınlanmaktadır. Ancak derginin basım sürecinin ardından makaleler derginin internet adresinde de tam sayı ve münferit makale olarak yayınlanmaktadır. Dolayısı ile dergide yayınlanan makaleler açık erişimlidir ve bu şekilde kalarak bilimsel üretimlerin mümkün olduğunca ilgiliye ulaşma imkânı olacaktır.

Dergide yayınlanan yazılar için telif ücreti ödenmez, yazıların tüm hakkı 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Uluslararası Hakemli Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi'ne aittir.

Dergide yayınlanan yazıların içerikleriyle ilgili her türlü sorumluluk yazarına aittir.

Çalışmalarda intihal olup olmadığı hakemlerce incelenir, tespit edilmesi halinde hakem süreci dondurulur.

Yazının başlığı altında yazar adı, unvanı, görev yaptığı kurum ve kendisine ulaşılabilecek e-posta adresi gibi bilgilere yer verilmemelidir. Yazılar sistem yöneticisince görüldüğünden bu bilgiler hakem süreci tamamlandığında editörce eklenecektir.

Yazılar, <http://dergipark.gov.tr/egitimve-toplum> adresinden üye olunarak gönderilebilir.

Hakem süreci yaklaşık iki aydır, ancak bazı özel durumlarda hakemlerin çekilmesi veya zamanında değerlendirmeyi yapmaması durumunda yeni hakem atanarak süreç devam ettirileceği için bu süre uzayabilir.

Derginin temel amaçları;

21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Uluslararası Hakemli Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER alanlarına dâhil olan bilim dallarından makale kabul etmektedir. Basılı olarak yayınlanan dergi küresel ağ adresinde de hem tam metin hem de münferit makaleleri yayınlamaktadır. Bununla birlikte derginin amaçları aşağıda ifade edilmektedir;

Basılı olarak yayınlanan dergi ilgililere ve kütüphanelere ulaştırılırken, bunun yanında dergipark küresel ağ altyapısı üzerinden açık erişimli dergi sistemi aracılığıyla daha çok veri tabanında taranmak akademisyenlerin daha rahat ulaşacakları bilimsel malzemeyi sunmak.

Eğitim bilimleri ve sosyal bilimlerin bir-biri ile ilgili olduğu düşüncesinden hareketle bu alanlarda yapılan çalışmalarını hiçbir karşılık talep etmeden bilimsel ölçüt ve değerlendirme kriterlerine tabi tutarak bilim dünyasının hizmetine sunmak.

Yazım Kuralları

1. Derginin yayın dili Türkiye Türkçesidir.

2. Yazıların başında Türkçe başlık, İngilizce başlık ardından en az 200 kelime Türkçe özet ve en az 3 anahtar kelime (Anahtar kelime makalenizin içeriğini ve özünü karşılayabilecek, uluslararası ve ulusal çalışmalarda araştırma yapılırken makalenize dikkat çekecek sözcüklerden seçilmelidir.) ardından İngilizce özet ile Türkçe anahtar sözcüklerin İngilizce karşılığı anahtar sözcükler bulunmalı,

3. Not: Makaleniz değerlendirme sürecini tamamladığında yayın aşamasında sizden 750 ile 1250 kelime arasında genişletilmiş İngilizce özet talep edilecektir. Bu durum makalenizin daha fazla okuyucuya ulaşması ve daha fazla atıf alabilmenize imkân vermesi açısından önem arz etmektedir.

4. Yazılar Arial karakterinde 12 punto ile yazılmalıdır. Yazılar windows 95 ve üzeri programlarla 1 satır aralığında yazılmalıdır. Kullanılmış olduğunuz özel bir font var ise dergiyi bu fontu ayrı bir dosya ile ulaştırmanız gerekmektedir.

5. Yazılar yayın sürecinde profesyonel dizgi ekibinden yeniden dizileceği için;

Çalışmanın kenar boşlukları üçer santim olmalı,

Paragraf başlarında tab tuşu, paragraf aralarında enter tuşu kullanılmamalı,

Satırları veya ilgili sözcükleri kaydırmak için ara boşluk tuşu kesinlikle kullanılmamalı,

6. Metinlerde Türk Dil Kurumu'nun yazım kurallarına uygunluk ön şarttır. Dergide yer alacak kısaltmalarda Türk dil Kurumu'nun kısaltma dizinine uygun olmalıdır.

7. Metin içinde göndermeler ad ve tarih ve/veya sayfa olarak parantez içinde belirtilmelidir. Örnek: (Tanpınar 1985) veya (Tanpınar 1985: 316). Üç satırdan az alıntılar satır arasında ve tırnak içinde, üç satırdan uzun alıntılar ise satırın sağından ve solundan birer santimetre içeride, blok halinde, 10 puntoyla, tek satır aralığıyla verilmelidir.

8. Dipnotlar sayfa altında, numaralandırılarak verilmeli ve sadece açıklamalar için kullanılmalıdır.

9. Makalenin sonunda yer alacak kaynakçada kitaplar (koyu ve italik) ve makaleler (dergi adı koyu, cilt Romen rakamıyla, sayı, üst üste iki nokta, sayfa numaraları) alfabetik sırayla ve şu düzenle verilmelidir:

ELÇİN, Şükrü, (1998), "Yeşil Abdal'ın Bir Şiiri", *Folkloristik: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, (Ed. M. Özarslan-Ö.Çobanoğlu), Ankara: Feryal Matbaacılık, 216-231.

STOELTJE, J. Beverly, (1983), "Festival in America", *Handbook of American Folklore*, (ed R. M. Dorson.), Bloomington: Indiana University Press, 239-246.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, (1985), *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Basımevi.

ÜLKEN, Hilmi Ziya, (1952), "Milli Destan ve Folklor", *Türk Folklor Araştırmaları*, II, 33: 513-514.

WELLEK, R. ve A. WARREN, (1982), *Yazın Kuramı*, (Çeviren: Y. Salman ve S. Karantay), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

10. Bir yazarın birden fazla yayını kaynak gösterildiği takdirde yayınlar tarih sırasıyla, aynı yazarın aynı yıldaki yayınları ise (1985a), (1985b) şeklinde harf sırasıyla verilmelidir.

11. Tezlerin hangi üniversitede yapıldığı ve hangi akademik dereceye (yüksek lisans/doktora...) yönelik olduğu belirtilmelidir.

12. Yukarıda belirlenen yazım koşullarına uygun olmayan yazılar değerlendirmeye kesinlikle alınmayacaktır.

SUBMISSION GUIDELINES FOR 21. YÜZYILDA EĞİTİM VE TOPLUM

Education and Society in the 21st Century International Refereed Journal of Educational Sciences and Social Researches is published three times a year on 15 April, 15 August and 15 December.

Education and Society in the 21st Century International Refereed Journal of Educational Sciences and Social Researches is an internationally recognized scientific publication.

The original articles submitted for publication in the 21st Century Education and Society International Refereed Journal of Educational Science and Social Research are evaluated by two expert referees after they have been reviewed by the scientists in the editorial board according to the editor, language editors and field, and positive reports from both referees published. A third referee will be sent if one of the referees reports negatively.

The editorial board decides on the general publishing policies of the magazine. The editorial board of the editorial board allows the editorial board and editorial board to make the necessary decisions by listening to the requests of the editorial board and the editorial board.

Articles submitted to the 21st Century Education and Society International Refereed Journal of Educational Sciences and Social Research should never have been published anywhere before.

The magazine is published in print. However, after the publication period of the magazine, the articles are also published as full articles and individual articles on the internet magazine's website. Therefore, the articles published in the journal are open access, and by this way, the scientific productions will have access to as far as possible.

No royalties are paid for articles published in the magazine, all rights reserved to the 21st Century Education and Society International Journal of Educational Sciences and Social Research.

Any responsibility for the contents of the articles published in the magazine belongs to the author.

During the studies, the referees are examined for the presence of plagiarism, and if so, the referee is suspended.

The title of the article should not include information such as the name of the author, the title, the institution in which he or she works, and the e-mail address to which he can be reached. Since the articles can be seen by the system administrator, this information will be added to the editor when the referee process is completed.

Entries can be submitted by subscribing at <http://dergipark.gov.tr/egitimvetoplum>.

The referee process has been around for about two months, but in some cases the referee may not be allowed to withdraw or make a timely assessment, so the time may be extended as a new referee may be appointed to continue the process.

Main objectives of the magazine

Education and Society in the 21st Century International Refereed Journal of Educational Science and Social Research accepts articles from science branches that are included in the fields of EDUCATIONAL SCIENCES and SOCIAL SCIENCES. The printed magazine publishes both full text and individual articles at the global network address. The aims of the magazine, however, are stated below;

While the printed magazine is circulated to interested parties and libraries, Dergipark will be scanned through the global network infrastructure through the open access journal system to present more scientific materials that academicians will access more easily.

To bring the work done in these fields into the service of the scientific world by subjecting the educational sciences and social sciences to scientific criteria and evaluation criteria without demanding any response.

Writing Rules

1. Turkey is the Turkish language of the journal.

2. At least 200 words of Turkish abstract at the beginning of the texts followed by a title in English and at least 3 key words (The key word should be selected from the words that will meet the content and essence of your essay and will be interesting to your essay while researching international and national studies) The words in English should have keywords in English,

3. Note: When you complete the Makaleniz evaluation process, you will be asked for an expanded English summary of 750 to 1250 words from the publication stage. This is important in that your essay will allow you to reach more readers and get more references.

4. The manuscript should be written in Arial font with 12 points. Entries must be written in windows 95 and 1 line between programs. If you have a special font you have used, you need to send this font with a separate file.

5. For the articles to be rearranged from the professional formatting team in the broadcasting process;

The margins of the work should be three inches,

At the beginning of a paragraph, tab key should not be used between paragraphs,

The spacebar key should never be used to scroll lines or related words,

6. Compliance with the writing rules of the Turkish Language Association is a prerequisite in the texts. Abbreviations to be included in the article should comply with the abbreviation index of the Turkish Language Association.

7. Submissions within the text must be indicated in brackets as name and date and / or page. Example: (Tanpınar 1985) or (Tanpınar 1985: 316). Less than three lines should be quoted with a line between the lines and quotes, and lines longer than three lines should be given with 10 lines and a single line within a centimeter of the left and right of the line.

8. Footnotes must be numbered on the bottom of the page and must be used for descriptions only.

9. Books (dark and italic) and books (magazine titles, bold, volume in Roman numerals, numbers, top two points, page numbers) should be arranged in alphabetical order,

ELÇİN, Şükrü, (1998), "Yeşil Abdal'ın Bir Şiiri", *Folkloristik: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, (Ed. M. Özarslan-Ö.Çobanoğlu), Ankara: Feryal Matbaacılık, 216-231.

STOELTJE, J. Beverly, (1983), "Festival in America", *Handbook of American Folklore*, (ed R. M. Dorson.), Bloomington: Indiana University Press, 239-246.

TANPINAR, Ahmet Hamdi, (1985), *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Basımevi.

ÜLKEN, Hilmi Ziya, (1952), "Milli Destan ve Folklor", *Türk Folklor Araştırmaları*, II, 33: 513-514.

WELLEK, R. ve A. WARREN, (1982), *Yazın Kuramı*, (Çeviren: Y. Salman ve S. Karantay), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

10. If more than one source of an author is indicated, the publications should be given in the order of date, while the same author's publications in the same year should be given in the order of (1985a), (1985b).

11. It should be noted at which university the theses are made and for which academic degree (masters / doctoral degree).

12. Writes that do not comply with the writing conditions specified above will not be strictly evaluated.

Değerli Akademisyenler, Kıymetli Eğitim Çalışanları,

Nitelikli bilimsel araştırmaların ve makalelerin yayınlandığı 21. yüzyılda Eğitim ve Toplum dergisi; baskı sayısı, dağıtım ağı, elektronik ortamda indirilme ve görüntülenme sayıları itibariyle Türkiye'deki hakemli bilimsel dergiler arasında seçkin bir yere sahiptir. Sekiz yıldır yayın hayatında olmasına rağmen, 800 binden fazla makale indirme sayısı ve iki milyon makale görüntülenme sayısı ile Türkiye'nin en çok takip edilen elektronik yayınlarından biri haline gelmiştir. Akademik teşvik ve doçentlik kriterlerine katkısı bakımından değerli akademisyen ve araştırmacılarımıza destek olan dergimizin 2019 yılında da siz değerli akademisyenlere sunduğu bu katkının devam etmesi en büyük arzumuzdur.

Sosyal Araştırmalar ve Eğitim Bilimleri dergimizin yeni sayısını sizlere takdim etmenin haklı gururunu yaşıyoruz. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, sizlerin katkısı ve teveccühü ile bu gün 8 yıllık bir dergi olmuştur. Akademik çalışmanın teşvik edilmesi, bilim insanlarının kıt kaynaklarla pek çok zorluğun üstesinden gelerek ortaya koyduğu akademik üretimin takdir edilmesi doğru olmuştur. Akademik performans değerlendirme kriterlerindeki eksikliklerin o alanda çalışan akademisyenlerin öneri ve çalışmaları ile yeniden düzenlenmesi uygulamanın daha yararlı olmasına imkân verecektir. Özellikle ulusal çalışmaların, konferansların, sosyal bilimlerdeki faaliyetlerin performans kriterlerine alınması ve puan ağırlığı tartışılmakla beraber akademik hayatta yapılan bütün faaliyetlerin teşvik edilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz. Bu konuda yasal mercilere de başvurarak üyelerimizin haklı taleplerinin takipçisi olmaya devam edeceğiz.

Türk Eğitim-Sen ve Uluslararası Avrasya Eğitim Sendikaları Birliği (UAESB) tarafından müştereken düzenlenen, 2016'dan bu yana her yıl düzenlenen kongrelerimiz yüzlerce katılımcının sunduğu bildiriler ile bir bilgi şölenine dönüşmüştür. Türk dünyasından katılan bilim insanları arasında tanışma ve yakınlaşmayı sağlaması, ilmi ve kültürel bağların kuvvetlenmesi bakımından Uluslararası mahiyette bu kongrelere imza atmanın onurunu sendikamız ve UAESB adına yaşıyoruz.

Türklük dünyasının meselelerini önceleyen, Fen ve mühendislik bilimleri ile Eğitim bilimleri ve beşeri bilimler alanındaki kıymetli fikirlerin bilim dünyasına kazandırıldığı bu kongrenin, üyelerimizden gelen talep ve destek doğrultusunda geleneksel hale gelerek önümüzdeki yıllarda da devam ettirilmesi kararlılığında yız. Bu yılın kasım ayı başında yapacağımız Fen ve Mühendislik Bilimleri temalı kongrenin yapılması yönünde hazırlıklarımız devam etmektedir. Bilimsel dergilerimiz, kongre, sempozyum, çalıştaylar ve konferanslar düzenleyerek üniversite çalışanlarının ve akademisyenlerin yanında olmayı sürdüreceğiz.

Uluslararası hakemli yayınınızın yeni sayısını sizlere takdim ederken, alan editörü, danışma ve hakem kurullarında yer almak nezaketini göstererek, bu çalışmaya en büyük manevi desteği ve bilimsel öncülüğü sağlayan kıymetli hocalarımıza, dergimize büyük bir teveccüh gösteren akademisyen, eğitim çalışanı yazarlarımız ile teşkilatlarımıza Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi adına teşekkür ederim.

Talip Geylan

Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı

Yeni Bir Sayı, Yeni Bir Sunuş,

Saygıdeğer Eğitimciler ve Bilim İnsanları,

Derginizin sekizinci cildinin ikinci sayısını bu sayı ile sizlerin takdirine sunuyoruz. Böylece 2011 yılında hazırlıklarla yola çıktığımız ve 2012 Nisan'ında başlayan heyecanlı ve bir o kadar da zevkli bir uğraşın yeni bir sayısı ile Türk bilim hayatına küçük de olsa bir destek sunmuş bulunmaktayız. Bu güne kadar dokuz yüz binden fazla okunma ve beş yüz binden fazla makale indirme sayısına ulaşan ve ülkemizin dört bir tarafına dağılan derginiz akademik çalışmalara destek yolunda hızla ilerlemektedir. Aynı heyecan ve ruh ile yolumuza devam edeceğiz. Bunu yaparken de şiarımız "Gelişerek devam etmek ve devam ederek gelişmek olacaktır."

Bu hususta cömertçe göstermiş olduğunuz ilgi ve desteğin devam edeceğine inanıyoruz. Bu desteğe layık olmaya çalışacağımıza söz yeriyoruz. 2017 yılı akademik çalışmalarını kapsayarak başlayan ve devam edecek olan akademik performans sistemine dergimizde yapacağınız görev ile yazacağınız makalelerin katkısı olacağı kanaatindeyiz. Bu bağlamda sizlerin desteği ve ilgisi ile yine sizlere hizmet olacak bu uluslararası dergi; Uluslararası ve hakemli olarak yayın hayatına 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi başlığı ile çıkmış ve bu yolda emin adımlarla ilerlemektedir.

Derginin ulaşmış olduğu pek çok ülkeden de makale almış bulunmaktayız. Bu gelen makaleler alanlarına hâkim bilim adamları tarafından değerlendirilmekte ve uygun bulunanlar siz değerli bilim insanı, eğitimci ve okurlarımız ile buluşmaktadır. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum dergisi yayın kurulu ve hakemlerinin destekleriyle hazırlanan 2016 Hoca Ahmet Yesevi yılı anısına, Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimleri kongresi ve aynı kongresinin ikincisi 2018 yılında yine Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi ve UAESB ev sahipliğinde düzenlenmiştir. Üniversite çalışanları ve araştırmacıların geniş katılımıyla yapılan kongremiz Türk dünyasındaki bilimsel çalışmalara katkı sağlamıştır.

Dergimizin ilk sayısından bu güne kadar emeği geçen bütün eğitimcilere ve bilim insanlarına, yayın danışma kurulumuza, editör kurulumuza, Türk Eğitim-Sen teşkilatlarına ve mensuplarına, Türk Eğitim-Sen'in yöneticilerine, yönetim kurulu ve bizden bu konuda hiçbir desteğini esirgemeyen genel başkanımız Sayın Talip GEYLAN'a huzurlarınızda teşekkürü zevkle yerine getirilmesi gereken bir borç olarak görürüz.

Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL

21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi Editörü

İçindekiler

“Tevhidi Düşünce” İlimi Yöntem Anlayışına Göre “ Medeniyet – Eğitim- Tasavvuf” İlişkisinin İctimai Düzen(Sistem) Kurucu Vasfı 161 <i>The Societal Order (System) Constructioning Charecteristic Of The Relationship Of “Civilization,Education And Tasavvuf” According To Scientific Method Understanding Of “Tawhid Thought ”</i>	161
Doç. Dr. Osman ŞİMŞEK	
Tarihi Çevre/Yapı Duyarlı Stüdyo Eğitimi 201 <i>Historical Environment Sensitive Design Education</i>	201
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KORUMAZ / Arş. Gör. Merve ÖZKAYNAK	
Suriyeli Mültecilerin Değişen Toplumsal Cinsiyet Rollerini 227 <i>Changing Gender Roles of Syrian Refugees</i>	227
Okan ŞEKER	
Bilimsel Araştırma-Yayın Etiği ve Akademik Teşvik 247 <i>Scientific Research-Publication Ethics and Academic Incentives</i>	247
İkbâl VURUCU	
Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşmelerine Etkisine İlişkin Veli Görüşleri 297 <i>The opinion Of Primary School Student’s Parents About The Effects Of Physical Education On Socialization Process</i>	297
İsmail İlker YURT	
Hüseyin Nihal Atsız’ın Eğitim Görüşleri 313 <i>Huseyin Nihal Atsız’s Educational Views</i>	313
Sümerya GÜNTÜRK / Doç. Dr. Şakir BERBER	
Yapay Sinir Ağları Ve Regresyon Modelleri İle Bist Ulusal -100 Endeksinin Tahmini 325 <i>Forecasting Bist National-100 Index By Using Artificial Neural Network And Regression Models</i>	325
Dr. Görkem SARIKAYA	

“Tevhidi Düşünce” İlimi Yöntem Anlayışına Göre “ Medeniyet – Eğitim- Tasavvuf” İlişkisinin İctimai Düzen(Sistem) Kurucu Vasfı

The Societal Order (System) Constructioning Charecteristic Of The Relationship Of “Civilization,Education And Tasavvuf” According To Scientific Method Understanding Of “Tawhid Thought ”

Doç. Dr. Osman ŞİMŞEK *

Öz:

Bir medeniyet inşasında, toplumun başta inanç ve ahlak anlayışının belirleyici etkisi açıktır. Buna göre medeniyet kurmada ise o medeniyetin; din, kültür ahlak merkezli unsurlarını içeren “**ictimai ilimlerin**” önemi açıktır. Dünyada MS. 7.yüzyıl ile 19. Yüzyıl arasında dünya düzenine hâkim olarak yön veren İslam medeniyetine bağlı toplumların/ devletlerin, “**Tevhidi Düşünce**” bilgi anlayışının özgün ilmi bilgi yapısı ile medeniyeti kurmadaki belirleyicilikleri tartışmasıdır. Bu tartışmasız üstünlüğü sağlamada en etkin unsur olan “**kâmil insan**” özelliğinin ahlak-kültür ve inanç birlikteliği de, temel bir konumdur. Böylece İslam’ın medeniyet inşasında kâmil insan tipinin varlığı, onun kimlik ve şahsiyet oluşumunun nasıl geliştiği önem taşımaktadır. Buna göre “**kamil insan**” tipinin bu vasıfları ile medeniyetin “kuruluşun”un nasıl gerçekleştirdiği konusu, **ictimai ilimlerin bütüncül etkisi ile ele alınarak çok yönlü olarak bilinmeyi gerekli kılmaktadır**. Bunun içinde İslam medeniyeti açısından “**kamil insan**” kimdir ve bu “kamil insanı” inşa eden “düşünce” anlayışı ve onun “bilgi yöntemi”nin ne olduğu, “medeniyet-eğitim”, “medeniyet –kamil insan tipi”ve “medeniyet –tasavvuf“ ilişkisinin ictimai etkisinin, ictimaiyat ilmi(İctimaiyat; tevhidi düşünce anlayışına göre ideal toplum anlayışıdır) açısından ortaya konulmasının öncelikli gereği bulunmaktadır. Bu

*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İ.İ.B.F.Çal. Eko. ve End.İliş. Bölümü Öğr.Üyesi, osimsek6666@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8347-1913>

çalışma böyle bir amacı gerçekleştirme adına **Tevhidi Düşünce** ilmi bilgi yöntemi üzerinden “medeniyet- kamil insan ve bu kamil insanı inşa eden/yetiştiren tasavvuf “etkileşiminin özgün oluşumunu, tevhidi bütüncül ilmi yöntem bağlamında ele alarak izah etmeye çalışmaktadır.

Anahtar sözcükler : Tevhit, Tevhidi Düşünce, İlmi Yöntem, Medeniyet, Eğitim, Tasavvuf

Abstract:

The determining effect of the belief and ethical understanding of society is clear foremost in the construction of a civilization. According to this, the importance of “**ictimai sciences**” (*ictimai* is any subjects related with the idea of society according to thought of tawhid) including religion, culture and ethic-centered constituents is explicit in constructing a civilization. The decisiveness of the understanding of knowledge of “**thought of tawhid**” of the Islamic civilization-oriented societies/states that were directing the world system as the dominant power between 7th and 19th centuries A.D. in the world, in the construction of distinctive knowledge structures and civilizations, is undisputable. The togetherness of ethic, culture and belief of “**perfect human being**” characteristic as the most effective element providing this undisputable superiority is at the essential position. Thus, in the setting-up of the civilization of Islam, the existence of perfect human-being type and how his identity and character develops are very crucial. According to this, it becomes a need that these properties of “**perfect human being**” type and the subject that how a civilization’s “setting-up” is realized, should be known by dealing with the holistic impact of *ictimai* sciences as multi-faceted. It is a very high-priority need that in terms of Islamic civilization, who “**perfect human being**” is and the understanding of “thought” constructing this “perfect human-being” and what its “method of knowledge” is ictimai effects of the relationship of “civilization-and education”, “civilization and perfect human being type” and “civilization and tasavvuf” must be manifested in terms of *ictimaiyat* science (*ictimaiyat* is the idea of society according to thought of tawhid). In the name of achieving that kind of aim, by using scientific method of knowledge of **Thought of Tawhid**, this study is trying to explain the authentic formation of the interaction of “civilization-perfect human being and Sufism constructing/upbringing this perfect human being” by dealing within the context of holistic scientific method of tawhid.

Key words: : Tawhid, thought of tawhid, scientific method, civilization, education tasavvuf

Giriş:

Her medeniyet kendi özgün ilmi düşünce anlayışı ve onun ilmi yöntem bilgisi ile toplum(ictimai) düzenini kurar. Bundan dolayı “**Düşünce Yöntemi**” bir medeniyetin ana kurucu ilmi boyutudur. Düşünce yöntemine göre “kamil/ideal İnsan” inşası ile o medeniyet, dünya sistemine yön verici bir nitelik taşır hale gelebilir. Buna göre savruk bilgi, aktarmacı bilgi, taklitçi bilgi ve/ya parçalı bilgi(yani **sadece** tümevarımsal bilgi üretme ya da **sadece** tümdengelimsel bilgi üretme) ile tam bir bilgi sistemine(düzenine) ulaşılamayacağı açıktır. Bundan dolayı, medeniyetlerin bu noktada kendi düşünce yöntemlerini ve bilgi sistemlerini ; parçalı, taklitçi, aktarmacı.. anlayış çerçevesinde kurmaları, esasında kendilerini dünya sistemine hakim olarak yön verici olma vasıflarından uzaklaştırmaktadır. Tarihin hangi döneminde olursa olsun dünya sistemine yön verici konumdaki hâkim medeniyet, iktidar olduğu kendi zaman aralığında, öncelikle özgün yapısına uygun “**düşünce yöntemi ve ona bağlı bilgi inşası**” ile iktidarını sağlamış olduğu görülür (Şimşek/ Uyanık 2017: 837). Buna göre cihana yön veren medeniyet tipinin “kuruculuk” vasfının ana kaynağını “**o medeniyetin özgün düşünce yapısı, yöntemi ve buna dayalı bilgi sisteminin kurulması**” ile oluşmuş olduğu söylenebilir.

Bu çalışma, İslam medeniyetinin 7. Yüzyıldan itibaren 19. Yüzyıla kadar dünya düzenine hâkim yön verici bir siyaset tarzını oluşturmada ana unsurun başta “**Tevhidi Düşünce İlimi Yöntemi**” olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bunun üzerinden de oluşturulan “**Tevhidi Düşünce İlimi Yöntem**” anlayışının oluşturmuş olduğu “İnsan-ı Kamil” nitelikli insan tipinin varlığı ile dünya siyasal sistemine tasavvuf ilmi yöntemi etkisiyle hâkim medeniyet olarak yön verici niteliklerinin açıklanmasını ortaya koymak amaçlanmıştır. Buna göre modernist paradigmaya dayalı taklitçi, aktarmacı sosyal bilimlerin bilgi yöntemlerine tek taraflı bağlanarak, Yeni Türkiye inşasının mümkün olamayacağı konusuna dikkat çekilmiş olmaktadır.

“Medeniyet” Ve “Düzen Kurucu” Yönüyle İctimai (Sosyal) İlimler Ve Onun Yöntem Bilgisinin Önemi

Bu bölümde genel olarak medeniyet kurmada ictimai ilimlerin önemi ortaya konulacaktır. Özelde ise 7.yüzyıl ile 19. Yüzyıl arasında dünya düzenine hâkim olarak yön veren İslam medeniyetine bağlı toplumların/ devletlerin, “**Tevhidi Düşünce**” bilgi anlayışının özgün ilmi bilgi yapısı ile medeniyeti kurma inşa edici “**kâmil insan**” özelliğinin birlikteliğinde, bu “kuruluşun” nasıl sağladığı incelenmektedir. Bunun içinde öncelikle İslam medeniyeti açısından “kamil insan” kimdir ve bu “kamil insanı” inşa eden “düşünce” anlayışı ve onun “bilgi yöntemi”nin ne olduğunun ortaya konulmasının gereği bulunmaktadır.

Tevhidi “Düşünce” Temelli Türk-İslam Devlet Düzeninin Oluşum Unsurları

İslam medeniyet anlayışına göre kâinattaki her şeyi yaratan Yüce Allah'tır. Kainat ise bir bütün olduğundan, kainatın içindeki her şeyin işleyişinde, bu bütüne bağlı bir düzenin varlığı görülür (<http://www.ozgunsosyaldusunce.com>.18.06.2018, 19:26). Buna göre kâinatın içinde yer alan dünyada ictimai ilim ve ictimai sistem(-düzen) kurmada “**Düşünce Yöntemi**”nin ictimai yapının(toplum düzenini/sisteminin) kurulmasında, son derece önemli bir “kuruculuk” görevi bulunmaktadır. Bu bağlamda tüm toplumların/medeniyetlerin; sistemlerini(düzenlerini), iktisadi, hukuki, siyasi, tarihi yönlerini ele alınırken, esasında onların sahip oldukları “**Düşünce Yöntemi**”nin ne olduğunun bilinmesi, toplum ve medeniyet tahlilleri açısından son derece önemli görülmektedir.

“**Medeniyet İnşası-Düşünce Yöntemi**” ilişkisi açısından Türk-İslam medeniyet yapısının oluşumuna bakıldığında bu ilişkinin, Türk-İslam ictimai yapısının inşasındaki en temel başlangıç noktasını oluşturduğu görülür. Hazreti Peygamber Efendimiz (sav) Mekke’de 610 tarihinde peygamber olarak gönderilip, tebliğ ve irşat faaliyetlerine başlamıştır. Mekke ise o dönemde bugünkü tabir ile tekelci sermaye ve oligarşik siyasal iktidar yapısının merkezi konumundadır. Oligarşik Mekke siyasal yapısı, pagan çoktanrılı bir inanışa sahiptir(Hamidullah 2004: 41). Hz Peygamber Efendimiz tebliğ ve irşat faaliyetine önce bu pagan Mekke yapısında pagan “**Düşünce**” anlayışını ve onun “**Düşünce Yöntemi**”nin dönüştürülmesi ile başlayarak buna karşın bir taraftanda İslam’ın “**Tevhidi Ahlak Toplumu**”nu inşa etme çalışmalarına başladığı görülür. Buna göre Peygamber Efendimiz Mekke pagan yapısında hakim olan pagan/çoklu tanrı anlayışı “düşünce”sine karşı, “Allah Ehaddir/ tekdir/birdir “ **Tevhit Düşüncesini** tebliğ ettiği görülür. Böylece **Tevhit Düşüncesi** üzerinden yeni cemiyet(toplum) inşasına, “**insan düşüncesi**”nin dönüştürülmesi ile başladığı söylenebilir. Bu bağlamda Hz Peygamber Efendimiz oligarşik siyasal yapının değiştirilmesinde; önce **düşünce yapısı** ve ardından bu düşünce yapısına göre insan inşasına yönelindiği görülmektedir. Bu yönüyle İslam öncelikle devlet düzenini kurabilmek için **tevhibi düşünce yöntemine göre tevhibi şahsiyet inşası eğitiminden geçen olgun(kamil) insanı oluşturmak** ile ictimai ve siyasal düzenin kuruculuğa yöneldiği görülür. Böylece Efendimiz (sav);

ateizmden, paganizmden, deizmden, maddeci düşünceden açık bir şekilde ayrılan buna karşı tevhit anlayışı üzerinden **yeni bir düşünce** ile ictimai düzen kurmaya yönelmiş olduğu anlaşılmaktadır(Hamidullah 2004: 84). Buna göre yeni bir cemiyet yapısı inşasında başta ictimai ilimler(yani öncelikle tevhibi felsefe ilmi düşünce anlayışının belirlediği ana kurucu yöntemi ile yani yol haritası) ile; toplumun yapısı, toplumun işleyişi, toplumun kurumlarının üzerinden topyekün tevhibi ictimai yapı(sosyoloji) oluşturulmuş olduğu belirtilir. Böylece Efendimiz (sav) “**Tevhit “Düşünce”**si çerçevesinde yani tevhibi felsefe(düşünce) anlayışının toplum kurucu dünya görüşü bağlamında oluşturduğu hayat tarzını, toplum yapılanması üzerine oturtmuş olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda İslam, tevhibi felsefi(tefekkürü) dünya görüşü üzerinden, tevhibi cemiyet yapısının “düzenini” kurma işlemine en temelde “**Tevhibi Düşünce” yöntemi** ile başlamış olduğu görülür. Buna göre Efendimiz (sav),pagan düşünce dünyasına karşı Tevhit mahreçli düşünce anlayışının düzen kurucu vasfından hareketle, ictimai yapıyı oluşturmuş olduğu söylenebilir.

Bir medeniyet kurmada bu öncü düzen kuran “**kurucu düşünce yöntemi**” gereklidir. Çünkü din, cemiyette yaşanacaktır. O halde tevhibe göre, O'nun ilahi emir ve yasaklarını içeren dinin, cemiyet(toplumda) düzleminde ortaya konulması eğitiminin en kapsamlı şekilde topluma verilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı “**Din-Tevhibi Düşünce-Eğitim**” etkileşiminin topluma yöne verebilmesi için tevhit ile düşünce yöntemi ve bu düşünce yöntemine göre şekillendirilmiş ictimai ilimler arasında kuvvetli bir “sistem kurma”ilişkisinin bulunduğu anlaşılması gereklidir. Çünkü bütün ilimlerin temelinde tevhit vardır(Bilgiseven 1985: 79). Buna göre din, cemiyet hayatında **Tevhibi Düşünce** anlayışı üzerinden inşa ettiği ictimai ilimleri kullanarak, cemiyete eğittiği ” insan-ı kamil” vasıtasıyla şekil vermesi gerekmektedir. O halde din cemiyet hayatında yaşanacağı açık olduğundan, toplum bağlamında bu eksende ictimai düzen kurucu ana unsurların belirlenmesi gerekmektedir. Bu unsurlar aşağıda şöyle belirtilmiştir ;

i -Cemiyeti kurmak için en öncelikli olarak bir “**cemiyet kurucu düşünce**” anlayışı bulunmalıdır. Yani bir **kurucu felsefenizin** olması gerekmektedir. Bu bağlamda İslam medeniyetinde temel ictimai kurucu anlayış, dinden beslenmektedir (Şimşek 2016:176). Tevhibi dini anlayışa göre medeniyet ve ictimai yapıyı inşa eden kurucu unsur ise **Tevhibi Düşünceye dayalı Tevhibi mahreçli felsefe anlayış**ıdır(- Bu felsefi anlayış ise materyalist Eski Yunan ve onun ürünü materyalist modern felsefeden çok farklı olup vahiy bilgisi üzerinden aklın düşünce(tefekkür) üretmesi faaliyetidir. Modern Batı Toplumun da kurucu felsefi unsur ise salt akılcılıktır, pozitivistizmdir, yani akılcı paganizmidir).

ii- Bu **kurucu düşünce yapısı**, cemiyet(toplumu) denen soyut varlığın; bir mekân, yer, yada bir “alan”ın üzerinde kurumlaşmasını sağlamalıdır. Böylece kurucu düşünce(felsefe) cemiyet yapısında somutlaşır. Bu durum İslam medeniyetine göre **Tevhibi Düşünce** anlayışından beslenen İctimai yapıyı(tevhibi cemiyet yapısını), modern Batı toplumunda ise salt akıldan beslenen sosyolojik yapıyı oluşturur(Şimşek 2016: 164). Buna göre bir cemiyet yapısının oluşması için o cemiyet

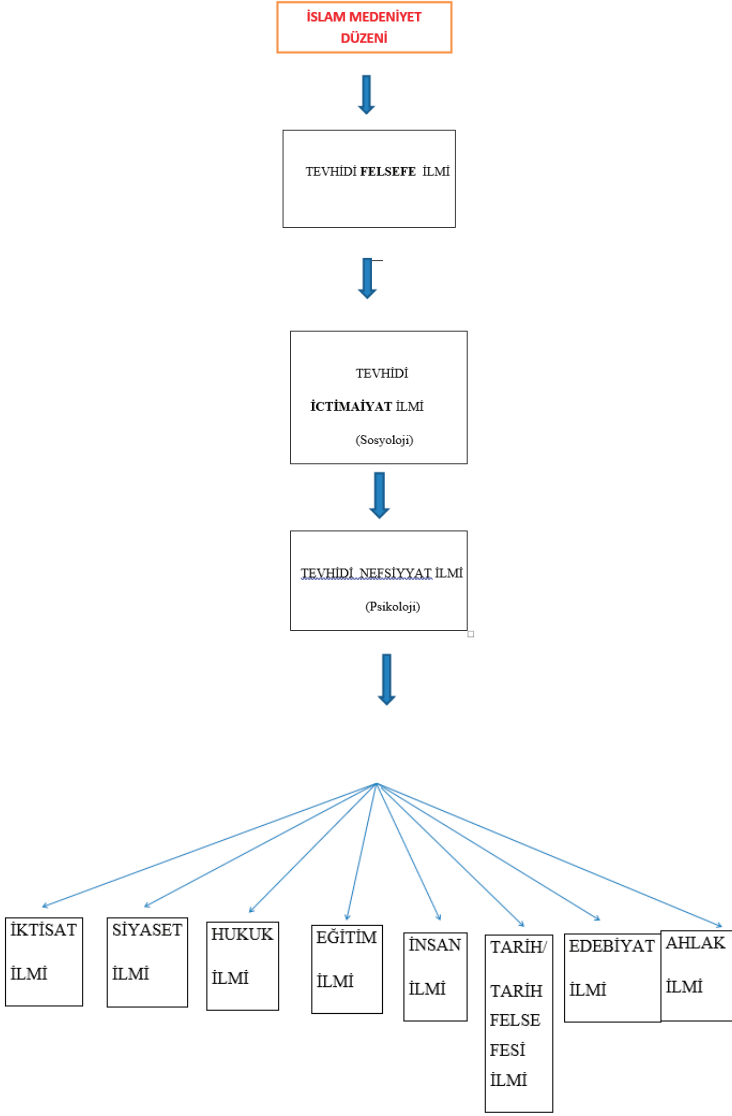
yapısının kurumsallaşmasını sağlayıcı, kurucu, düzenleyici bir düşünce yapısının var olması(kurucu felsefesi) ile medeniyet, devlet, ictimai yapı, bu yapının kuruluşunda gerekli olan tarih, coğrafya, hukuk, iktisat, insan ilmi, cemiyetlerin, kavimlerin karşılıklı kültür oluşumunu inceleyen ilim, siyaset gibi ilimlerden faydalanılarak(Löker 1953:31), cemiyetin(toplum/sosyolojik yapı) kurucu düşünce etrafında ilmi birlik/ vahdet anlayışı sağlanmış olmaktadır.

iii- Kurucu felsefe, kendi felsefi anlayışına göre bir ictimai yapıyı(sosyolojik yapıyı) oluşturduktan sonra somut cemiyet yapısında insanlar üretim-tüketim ilişkilerine girerler. Böylece **kurucu felsefeye** bağlı olarak(Örneğin İslam Medeniyetinde **Tevhidi Düşünce** kurucu felsefe aklı ile) **iktisat ilmi** yani **Tevhidi İktisat ilmi** yapılandırılır. Böylece **tevhide kurucu felsefe** anlayışına göre din, iktisat ilişkilerine yön vererek(Orman 2002: 58), cemiyet hayatında kaçınılmaz olarak yaşanan iktisadi üretim, tüketim, bölüşüm gibi konular, tevhide kurucu anlayışa göre onun denge, adalet, hak kavramlarına göre verdiği eğitim ile yapıyı şekillendirilir.

iv- İctimaiyat(modern tabire göre sosyoloji) ilmi ise düzenli bir yapıyı gerekli kıldığından ana kurucu düşünce yapısına göre şekil alarak, **siyaset** kurumunu, **Tevhidi siyaset ilmi anlayışına göre** yapılandırma sürecine girdiği görülür(Şimşek 2016:176).Bu alana ilaveten medeniyet inşası için gerekli olan diğer ilim dalları olan ; **hukuk, eğitim, nefsiyat (psikoloji), tarih felsefesi, edebiyat...**, gibi alanları düzenleyen “ tevhide eğitim ilmine” sahip bir “insan”ın varlığına ihtiyaç bulunduğundan, **Tevhidi Düşünce** anlayışına göre “**insan ilmi**”nin de oluşturulmasını gereği bulunmaktadır.

Bu bağlamda medeniyet kurmada gerekli olan ictimai ilim alanlarını bir bütün olarak görmek gerekmektedir. Bu durumu bir şekil yardımı ile somutlaştırmak gerekirse aşağıdaki görünüm ortaya çıkmaktadır:

Medeniyet Düzenini Kuran Tevhidi Düşünce İlim Anlayışına Göre Kurucu Düşüncenin İnşa Ettiği İlim Dalları

Bu şekile göre bir medeniyetin kurulmasındaki ilk adım; o “medeniyetin kâinat anlayışı” ve “düşünce yöntemi” üzerinden ilim dallarını inşa etmesi olduğu söylenebilir(Şimşek 2018(a): 68). Bu noktada medeniyetin “**düşünce**” anlayışı (felsefi anlayışı), ictimai düzeni oluşturmada en üst konumda olup, kuruculuk vasfı bulunmaktadır. Bu düşünce anlayışı (felsefi dünya görüşü) toplum denen somut bir yapıda medeniyet, ülke, vatan, gibi isimler adı altında ictimai düzenini (siste-

mini) kurabilmektedir(Yücel Batmaz 2018 :18). O halde bir medeniyet düşüncesini gerçek hayata taşıyan onun ictimai yapısıdır. "Düşünce" var olup da ictimai yapı gerçekliği yoksa o düşünce, medeniyet kurucu vasfını ortaya koyamamaktadır. Bundan dolayı bir medeniyetin "kurucu düşüncesi" yani felsefesi, kendi ictimai yapısını oluşturarak, bu ictimai yapı içinde tüm ilim dalları üzerinden toplum hayatının ilişkisini ve etkileşimi düzenlemektedir. Buna göre bir medeniyetin "kurucu düşüncesi" de, **o medeniyetin ontolojik felsefi anlayışı ile gerçekleşmiş olmaktadır**(Şimşek 2016: 62). Bu felsefi anlayışa uygun oluşan toplum yapısı ise kendi iç bünyesinde yani cemiyet yapısı içinde ki ; iktisadi ilişkileri, siyasi ilişkileri, hak, hukuk ilişkilerini, eğitim anlayışını, insan duygularının özgün oluşumunu... vs oluşturarak, ictimaiyat ilminin, bir medeniyet için "şemsiye" kavram olduğu görülür.

Kurucu ilim alanın özgün dünya görüşüne bağlı "felsefe"sine göre medeniyet, şemsiye alan olan **ictimai yapı**(sosyolojik yapı) içinde kendisini, ete- kemiğe bü-ründürmüş olur. Böylece şemsiye yapısının içindeki tüm ilim dalları, o medeniyetin değer-kültür anlayışına göre oluşmuş ictimai ilimler vasıtasıyla gündelik hayatı ; evlilik, nikah, miras, üretim, ticaret, aile, ilim aklı, üniversitesini, aydın insanın zihin yapısını... şekillenerek, medeniyet düzenini kurmuş olur(Kırcı 1981 :208). Bu teorik açıklamaları, İslam medeniyetinin **Tevhidi Düşünce** ilmi bilgi yöntemi anlayışı üzerinden ele aldığımız da, İslam medeniyetinin tüm zamanlara yönelik kurucu inşa ve ihyasının temel çerçevesi de böylece ortaya da konmuş olunur.

Eski Yunan Düşüncesi ve onun ürünü materyalist modern felsefesinin salt akılcı anlayışına göre kurgulanmış halinden çok çok farklı olan **Tevhidi Düşünceye** dayalı **Tevhidi Felsefe anlayışı**, İslam medeniyetinde, medeniyet kurucu ictimai ilimlerin ana yapısını oluşturur. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de düşünerek "iş"e başlanılmasının öğütlenmektedir. Bu konuda;"**düşünmüyormusunuz, "nede az düşünüyorsunuz", "akletmez misiniz", "düşünsenize"** gibi soru, ikaz ve emirler ile insanın dünya hayatından kul olabilmesi için öncelikle Allah'ın varlığını ve tekliğini duygu, düşünce yolu ile kabul(iman) etmesi istenmektedir. Bu duygu ve düşünce vasıtasıyla oluşan kabul üzerinden(iman ederek eşyaya bakma/**Tevhidi Düşünce** bakışı ile) de ; yeryüzün de devlet kurulmasını, iktisadi ilişkilere girilmesini, siyasi davranışlar ortaya konulmasını, evlenilmesini, çoğalmayı, miras paylaşımı, yeryüzünün mamur edilmesi gibi faaliyetleri bu düşünce anlayışına göre yapılması istenmektedir. Yani "İctimai düzen" ve bu "düzen" içindeki **her şey**, "iman duygusu" veya "Tevhidi Düşüncenin ilmi yöntemine bağlı olunması"nın kabulü üzerinden inşa edilmelidir. Böylece ictimai düzen, bu düşünce anlayışına göre de ancak tam inanmış(şüphenden arınmış, marifetullaha ulaşmış) olan "**kul/kamil kul**" insan ile inşa edilebilmesi anlaşılabilir. Böylece "kul" insandan, Allah'ın belirlediği kanunlara göre dünya hayatını yaşaması ve düzenlemesi, ictimai sistemini ve cemiyet yapısını tevhidi düşünce yöntemine göre kurması istenmektedir. Bütün bunları da kurabilmek ve düzenleyebilmek için tevhidi (Hak" kın ölçülerine göre düşünerek tavır, hareket ortaya koyması gerekmektedir. Buna göre din(mana), kul insandan, bütün dünya işlerinde(madde) **Tevhidi Düşünce**(felsefi) anlayışının

oluşturduğu “akıl” ile ictimai faaliyetlerini gerçekleştirmesini istenmiş olmaktadır. Buna da, Tevhidi ilim anlayışına göre oluşturulmuş **Tevhidi dünya görüşü** denilebilir. O halde medeniyet düzeninin tüm alanlarda kurulmasını sağlayacak ana unsur **Tevhidi Dünya görüşü** anlayışına göre oluşturulmuş **Tevhidi Felsefe**dir. Bu felsefe anlayışı, pagan salt akılcı Eski Yunan felsefesinden, aydınlanma düşüncesinin ve ardından pozitivistimin oluşturduğu materyalist felsefeden her yönüyle çok çok farklı oluşmuştur. Bu bağlamda **Tevhidi Düşünce** anlayışına göre her şeyde Allah’ın varlığını, tekliliğini ve mutlak kudretini gören bir “düşünce(felsefi bakış) inşa etmeden medeniyet kurma işine girişilmesi halinde, daha en baştan “medeniyet kurma” veya “ictimai düzen” oluşturma eğitim özelliğinin elden geçirilmiş olunmasına yol açmış olmaktadır.

Türkiye son iki yüzyıldır ve özel de son yüz yılda doğrudan batıcı pozitivist felsefi düşüncenin etkisinde kaldığından, her felsefe anlayışı sanki paganlıkmiş gibi bir algı oluşturularak, Türkiye’nin İslam medeniyeti bağlamında özgün felsefe üzerinden medeniyet kurucu ictimai ilimleri inşa etmesinin önünün kapatıldığı sonucu ortaya çıkmış olmaktadır. Bundan dolayı “felsefe” ama “hangi felsefe” olduğu sorusunun mahiyeti, medeniyet kurmada, ictimai özgün düzen yapısının inşa edilmesinde özel önem taşımaktadır. Böylece özgün felsefe anlayışı ile ictimai düzen kurma ya da medeniyet inşa etme arasında ictimai ilimler açısından son derece önemli bir bağ bulunmakta olduğu ortaya çıkmış olmaktadır. Bu alanlar sadece tümevarım yöntemi kullanılarak birbirinden bağımsız parça parça ele alınarak incelenecek konular olmadığını, “tevhit”, “vahdet” anlayışlarına bağlı kalınarak medeniyet inşası ve ictimai düzen yapılanmasına girişilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Tevhidi Düşünceye dayalı **Tevhidi Felsefe anlayışının** üzerinden Tevhidi ictimai cemiyet yapısının kurulması, özgün toplum modelinin oluşturulması açısından son derece önem taşımaktadır. Çünkü toplumda kurumlar üzerinden düzenli ve dengeli ilişkiler sağlandığından; siyaset kurumu, iktisat kurumu, tevhidi ictimai yapı özgün medeniyet kurulmasında, toplumsal zemini oluşturmaktadır. Bu ictimai yapı içinde yer alan her bir iktisat, siyaset, hukuk.. gibi eğitim kurumu, tasavvuf yapılanması... bu cemiyet yapısının şemsiyesi altında **ana kurucu unsur olan tevhidi felsefi dünya görüşüne göre şekil alacağından**, ilim alanları böylece ana kurucu düşünce anlayışına göre ictimaiyat ilminin hakim yönlendiriciliğinde kendi içinde şekil alarak ana kurucu felsefi düşünce ile alt ilim dalının birlikteliği, bütüncüllüğü düzenli bir medeniyet yapısı düzenini oluşturur. Bunun içinde Türk-İslam kültürünün **tevhidi düşünce ilmi yöntemine göre eğitim zihniyet inşası** zarurilik taşımaktadır.

Tevhit Nedir? İctimai Anlamda” Tevhidi Düşünce” Anlayışı Nedir?

“Tevhit” kelimesinin sözlük anlamı” tek bırakma, birleme”,”tek”lik şeklinde ifade edilmektedir. Dini kavram dünyasında bu sözlük anlamından hareketle Allah’ın teklifine/birliğine inanma anlamına kullanılmaktadır(Orman 2002: 70) .

Tevhit; “Ehadiyyet manasında “birlik“ anlamına gelip, “Kâinat Ana düzeni(Sistemi)” anlayışına sahiptir. Tevhit sözcük anlamıyla “birlemek”, ”bir” kılmak, bir şeyin teklifine hükmetmek anlamın gelmektedir. Bu yönüyle tevhit, “Ehadiyyet manasında “birlik“ anlamına gelip, “**Kainat Ana Düzeni (Sistemi)**” inin teklifinin kurucu düzen anlayışına sahiptir. Buna göre İslam umranı(medeniyeti), İslam kültürü, **Tevhidi Düşünce** anlayışı üzerinden tahlil ve tasvir kapasitesi olan kendine özgü bir bilgi yöntemine sahiptir(Faruki 2017:35). Medeniyet anlayışına modern Batı medeniyet anlayışın temel zihniyetinden farklı bir zihniyet kurgusu ile kurma niteliğine sahiptir. Buna göre Tevhit; “ictimai hayatın merkezine Allah’ı koyarak, Allah’ın insanı sorumlu tuttuğu emir ve yasakları doğrultusunda; - ictimai hayatı, - medeniyet anlayışını, - kültür sistemini, -bilgi üretme yöntemini, -insanın yaşama tarzını iktisadi, ictimai, siyasal, eğitim, felsefi... vs gibi tüm alanlar üzerinden” medeniyet sisteminin düzenlenmesini ifade etmekte olduğunu belirtmek mümkündür(Şimşek/Uyanık 2017: 834).

Bir başka ifade ile Tevhit; “kâinattaki birimlerin kendi içindeki unsurların hem ayrı, ayrılık, hem de bütünlük karakterini topluca ifade eden bir kelimedir(Bilgiseven 2003; 91).Buna göre tevhit bütüncül(ama holistik denemeyecek biri, bütüncülük taşıyan) bir niteliğe sahiptir. **Her şeye**; eşyaya varlığa iktisada, üretime, devlete, bilgiye, insan, ilim dallarına(fizik, kimya, biyoloji, siyaset, eğitim, ictimaiyat..) ve böylece kainata tek bir yaratıcı açısından bakan, bu yönüyle de o noktadan ilim geliştiren kainat ana düzen kurucu olan anlayıştır. Buna göre kainattaki her şeyde ve özelde dünyadaki **her şey** deki oluşumun ilmi kökeni yani tüm ilimlerin kaynağı Tevhittir, **Tevhidi Düşünce** ilim anlayışdır. Bu ilmi anlayışında her şeyde geçerli olabilecek bir bilgi yönteminin mevcut olması gereği bulunmaktadır. Bu bağlamda tevhit gerçeği, İslami bir ideoloji olarak asla görülemez. Tam tersine tevhit, bütün ilim sahalarında ideologlaşmayı önleyen bir genel mana şeklinde ele alınmayı gerekli kılabacak bütüncül bir mahiyete sahiptir(Şimşek/Uyanık 2017: 833).

Tevhidi Düşünceye dayalı bilgi yöntemi de tevhidin; **madde+ mana** birlikliğine bağlı olarak görünen akli bilgi(madde) ile hikmet üzerinden oluşan bilgi(-mana)nin bütüncüllüğünü ortaya koyan bir yöntemi vardır. İslam medeniyeti de bu bütüncül(birlikçi) bilgi üzerinden kendi medeniyet bilgi sistemini ve medeniyet anlayışını ortaya koyabilmektedir(Bilgiseven 2003: 55). Buna göre İslam medeniyeti bu yöntemle özgün bağlılık göstererek 7.yüzyıl ile 19. Yüzyıl arasında aralıksız 1200 yüz yıl dünyaya siyaseten ve bilgi birikimi açısından yön vermiştir(Şimşek 2016:361).

Fahrettin Razi Tevhid’in pek çok isimlerinin bulunduğunu belirtir. F.Razi bu isimleri şöyle ifade etmiştir ; ” ihlas”, “ihlan”, “hak davet”, “adalet”, “sözün en güzeli”, “güzel kelime”, “sabit söz”, ” takva”, “Baki olan kelime”, “Allah’ın Yüce sözü”,

“eşit olan kelime”, “Yüce sıfat”, “kurtuluş”, “ahid”, “iyilik”, “yer ve göklerin anah-tarı”, “din”, “sapasağlam ip”, “doğruluk”, “yol (sırat)”, “Hak” isimlerinden oluştu-ğu görülür (Razi 2015: 59-87). İsimlerin içerdiği anlam genişliğinin kapsayıcılığı bağlamında tevhidi ifade eden kelimelerin görüldüğü gibi, ictimai hayatı düzenle-yen tüm ilim dallarına yönelik anlayışlara zemin teşkil eden bir kavramsal alt yapı oluşturucu vasfının bulunmakta olduğu söylenebilir. Bu isimlerin esasında ictimai düzene yön veren temel kurucu kavramlar olarak görülmesinin yanından, yine tevhidin “**kâinatın işleyişinin ana düzeni**” sağlama vasfına sahip olma yönü ile de esasında her alanda, her konuda kendi yöntemine göre “bilgi üretme”nin “yönte-mi” ne sahip olduğunu da ifade etmiş olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre tevhidin “**yol (yöntem)**” tabiriyle tevhidin formülü olan “**fark+cem**” niteliğiyle, tüm ilimle-rin hem “farklılık” içeren hem de “iç bütünlüğü” ile yani mana eksenleri etrafında bütünleşmişlik vasfı ile “tekliği/birliği” ortaya koyan bütünlükçü yönüne dikkat çekilmektedir. Böylece tevhidi bilgi anlayışı ile, ilimlerin ve ilimlerin oluşumu-nu içeren unsurların hem “iç”hem de “dış”(farklılık) vasıflarının bütünleştiriciliği ile bütüncül olarak üretilen bir yöneme göre ortaya konulmuş olunduğu görülür. Çünkü kâinat “Ehad” olan Allah tarafından yaratıldığından kâinat ve içindeki ilimlerin hepsi ilahi “Ehadiyet” kaynaklı olduğundan yani ilimler bir bütün oldu-ğundan dolayı, çeşitli ilimler de, tek bir bütününün çeşitli yönlerini birlik içinde ele alan bir yöneme sahip olduğu anlaşılır. Böylece **tevhidin “yol”(yöntem) ismi ile tüm ilimleri bütünleştiren soyuttan somut gerçekliklere (realitelere) inen “bütünü gören” bir ilmi yöntem içermekte olduğunu ortaya koyduğu görülür.** Böylece modernitede ki gibi salt akılcılıktan hareket eden bilim –din çatışması gibi değil de “ilim-din” bütüncüllüğünün her ikisinin farklı bölmelere ayrılmasını engelleyen ilmi bir yöntem(metot) ortaya koymaktadır(Bilgiseven 2003: 71). sunarak, ictimai düzene bu yoldan üretilen bilgi ile düzen verdiği söylenebilir(Bilgiseven 2003: 69). Bu ilmi bilgi üretme yönteminin insan zihninin “ilim” ile “İslam” ın **bir bütün** olarak ele alınmasını ve buna göre de **Tevhidi Düşünce** bilgi inşa yöntemine göre düşünmeye alışmış olunulsaydı “araştırmalarımızdan birçoğunun önce” tümdengelimci(talil) bir metotla ortaya koyabilir ve sonra sınanabilinirdi. Fakat kendi kültürümüzün değerlerinden koptuğumuzdan beri ilmi hakikatleri Batı’dan “bilim” şeklinde salt akılcılık sınırlılığı ile almaktayız. Batı bilim çevrelerinde ilmi gerçekler yakın zamana kadar hep tecrübelerle (tümevarım/istikra) elde ediliyordu. Buna ilaveten tümdengelimine yönelme zarureti ise henüz yeni yeni anlaşılmaya başlandığı görülmektedir. “Gerçi tecrübe yolu ile fiziki gerçeklere ulaşmak son de-rece faydalıdır. Ama sosyal realitedeki hakikatleri tarihi olaylardan sonra anlayıp ortaya koyabilmek, insanlığın ızdırabı bahasına olabilmektedir”(Bilgiseven 2003: 91). Bundan dolayı Tevhidi bilgi yönteminde öncelikle tümdengelim(talil) ve ar-dından da tümevarım(istikra) bütüncül yöntemi ile **herşeyin ilmi bütüncül bilgi yolu ile kıyamete kadar bilgisinin üretilmesinin ilmi kanunu** olarak ortaya koy-makta olduğu görülür.

Sonuç olarak tevhidi ilmi yöntem, kâinattaki bütünü gören anlayıştan hareketle, soyuttan(düşünce) somut gerçekliklere inen ve buna göre de “bütünü” “bir”lik(tev-

hit) halinde gören bir tevhidi yöntem anlayışını sunmaktadır(Bilgiseven2003:69). Bu bağlamda modern-pozitivist düşünce yöntemi, toplumdaki tüm şeylere, bilim alanlarına salt akla dayalı olarak bakmakta olduğu görülür. Yani modern-pozitivist düşünce yöntemi maddi dünyada sadece görünen şeyi(teki), duyu organlarının vasıtasıyla dışta gördüğüne göre ele alarak sadece buna göre bilgi üretmektedir. Oysa **Tevhidi Düşünce** yöntemi ise “oluşturmuş olduğu bütüncül(soyut/mana, his ve somutu/madde, duyu unsurlarını birlikte ele alan)kavramsal “bir”likçi (tevhidi) bakış açısı çerçevesi üzerinden oluşturduğu ilmi yöntem(metodu) ile; **tüm toplumu, ictimai(sosyal) ilimleri, ictimai(sosyal) ilişkilerin içeriğini “bir” likte ele alan bir bilgi üretme/inşa etme özelliğine sahiptir**(Şimşek 2016: 38).

“**Tevhidi Düşünce İlmi Yöntemi**” - “**Tevhidi İnsan-ı Kamil**” etkileşiminin ortaya çıkmasında ise iki “**mektep**”in **eğitim hayatında aynı anda bulunması gerekmektedir**. Bu “**mektep**”lerden ilki günümüz tabiriyle üniversitelerdir(medreseler). Bu noktada “**Tevhidi Düşünce İlmi Yöntemi**” - “**Tevhidi İnsan-ı Kamil**” etkileşiminin ortaya çıkarılması için üniversitelerde(medreselerde) okutulan tevhidi mahreçli; felsefe(düşünce/tefekür), ictimaiyat(sosyoloji), nefsiyat(psikoloji), siyaset, hukuk, ahlak gibi ictimai ilimler ile mantık, matematik, astronomi, fizik, kimya, biyoloji... gibi fen ilimleri ile ilmi bilgilerin yer alması gerekmektedir. İkinci “mektep” ise dergâhlardır(tekkelerdir). Bu kurumdaki eğitimin esası da insanın iç dünyadaki duygularının olumsuzlarının temizlenmesini içeren ilimdir. Bu kurumda eğitimin konusu, laboratuvarı ve araştırmasının konusu insanın kendisidir. öğretilen insanın iç dünya ilmi yani “**duyumlar ilmi/hal ilmi**” ile insanın duygularında, düşüncelerinde var olan kin, hased, riya, kibir...gibi pek çok olumsuz duyguların varlığını anlayarak bunlardan arınmayı gerçekleştiren ilimdir(Kayıklık 2011:28, 45).Böylece “**Tevhidi Düşünce İlmi Yöntemi**” ile “**Tevhidi İnsan-ı Kamil**” etkileşiminin sonucunda “düzen(sistem) kurucu insanı” ortaya çıkranca bu iki ana temel öğretim kurumlarının(mekteplerin) bütüncüllüğünde oluşan “**tevhidi bütüncül ilmi yapı**”nın Türk-İslam devlet ve toplum tarihi, kültürü açısından önemi ihmal edilemeyecek kadar büyüktür(Şimşek 2016:50). O halde medeniyet kurmada öncelikle; kurucu bir düşüncenin(felsefe) oluşması şarttır. Bundan sonrasında ise ikinci aşamada bu kurucu düşünce etrafında ilmi bilgi üretmek için takip edilen “**yol**” yani “**yöntem**” ile belirlenip buna göre inşa işlemine başlanılmasının gereği bulunmaktadır. Bu iki unsurun bütüncüllüğüne(tevhidi bütüncüllüğe) dayalı **kurucu ilmi yapı** ortaya konulduktan sonra üçüncü aşamaya geçilmesi gerekmektedir. Üçüncü aşamada ise bu iki mektebin tevhidi bütüncül eğitim yapısını diğer ilmi alanlarına yayılmasına geçilerek tüm ilim alanlarının inşası ile artık medeniyet inşasının ortaya konulmasına geçilebilecektir. Böylece Türk-İslam medeniyeti öncelikle bu üç unsuru tüm ilim sahalarında “**Tevhidi Düşünce**” anlayışı merkezi çerçevesinde gerçekleştirerek tüm ilimlere “**Tevhidi Düşünce Temelli İlmi bilgi Yöntemi**” ile yön vermiştir. Türk-İslam dünyasından bu durumun ortaya konulduğu tarihi toplumsal tecrübeyi 7. yüzyıl ile 19.yüzyıla arası 1200 yıllık süreçte, dünyadaki üç kıta üzerindeki hâkimiyet kurmasındaki ana çerçeveyi “**kurucu düşünce-ilmi yöntem ve tevhidi bütüncül kâmil insan**” etkileşimi ile ortaya koymuş olduğu görülmektedir.

Bu yönüyle **Tevhidi Düşünce** bilgi yöntemi ile aydınlanmacı ve pozitivist mahareçli modern bilgi yönteminin en hayati farklılık alanlarının kesin sınırları çizilmiş olmaktadır. Böylece her iki medeniyetin “insan tipi”, “düşünce yöntemi”, “bilgi yöntemi”, “medeniyet düzeni kurucu unsurların farklılıkları”, “kurumsal yapılanmalarının farklılıkları”nın, kesin ayırıştırıcı sınırlarını belirleyen unsurlar, açığa kavuşturulmuş olmaktadır.

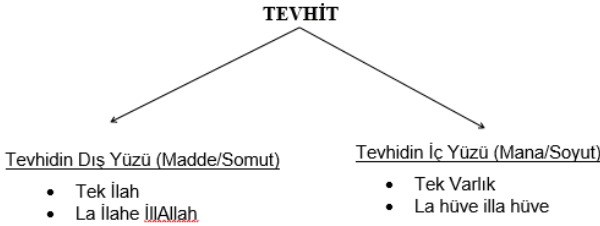
1.1.1.2. Tevhidin İctimai İlimlerle Olan Düzen(Sistem) İnşa Etme İlişkisi

Tevhit, Allah'ın birliğini ifade etmekle birlikte, İslam dininin inanç akidesini oluşturmasının yanında sosyal ilim açısından da, “**Allah'ın birliği yönüyle-** Allah'a **iman** ve bu noktadan hareketle **ictimai düzen (sistem)**“ kuruculuk yönüyle, sosyal hayata dolayısıyla topluma/kültür sistemine/medeniyete yön verici niteliğiyle oldukça önemli bir anlama sahiptir.

Bu bağlamda ;

Tevhit = Madde(akıl/dış) + Mana (kalp/iç)

ya da bir başka ifade ile “ Bir **kâinat kanunu olan tevhid**” ve buna bağlı olarak “**Kâinat Ana Düzeni (sistemi)**”ni kuran tevhid'in, bir iç (batın) bir de dış(zahir) manası olmak üzere aynı anda var olan iki yüzü(veçhesi) bulunmakta olduğu ve yöntemini de buna göre oluşturduğu görülür(Bilgiseven 1990: 8).

Bu vasfıyla tevhit; her şeyin hem iç hem de dış yönünün bulunduğu ve bunları aynı anda birlikte ele alan; bir yönleme, bir bakış açısına ve böylece kainattaki herşeyi buna göre ele alan bir genel kâinat anlayışına sahiptir(Şimşek 2016: 39). Bu tevhit terkibine göre ise her şey bütüncül bilgi ile ele alınmaktadır. Buna göre kâinat bir bütün olduğundan, kâinatın içindeki her şeyde bu bütünün bir parçası durumundadır. Dolayısıyla kâinatdaki her şey, tevhit kanuna göre açıklanır. Bu bağlamda maddi alemde bulunan hiç bir insan birbirine benzemez, hiçbir ağaç birbirinin aynısı değildir, hiçbir yaprak birbirinin aynısı değildir, hiçbir parmak izinin birbirine benzememektedir. Öte taraftan da tüm bu benzememezliklerin hepsinin de ilahi yaradılış çıkışlı olması gerçeği tevhidin bütüncül ilahi bilginin, “**düşünce**” ve “**yöntem**” merkezlilik temelli oluştuğuna ortaya koyduğu söylenebilir. Çünkü kai-

nat üzerinde ki tüm şeyleri “**anlama**”yı ve “**bilme**”yi gerçekleştirmek için o şey/ler üzerinde öncelikle bir “**düşünce**”nin geliştirilmesi gerekmektedir. Sonrasında da bu “**düşünce**” nasıl bir “**yöntem**” anlayışı ile kavramlaştırıp açıklama getirilecektir. İşte tevhit kanununun ve tevhidi düşünce ilmi bilgi inşa etme yöntemi ile bunun sağlamakta olduğu aşağıdaki gösterimle daha açık bir ifade imkanı sunulmuş olmaktadır. Buna göre ;

Tevhit = Madde	+	Mana
(Görünen)	+	Görüneni vahiye göre oluşturma
Duyu organları	+	His/Duygular
Akıl/ beyin	+	Kalp/ iman
Düşünme	+	Düşünce

Tevhidi İnsan	=	Beden (Vucud)	+	Ruh
		Rahmaniyet ekseninde	+	Rahimiyet ekseninde
Olan insan				olan İnsan
Dil ile ifade			+	Kalp ile kabul hissi

Tevhit İnsanı =	Hadid Suresi 4.Ayet	+	Kaf Suresi 16.Ayet
(Maiyyet)			(İnsan Duygusunun
			Temelini/Niyetini Bilen
			Allah’a (Yakınlık/Akrabiyet)

Buna göre ;

Tevhidin ilmi yöntem = **Tümevarım(istikra) + tümevarım ve tümdegilim(-talil)**

Birlikteliği ile bütüncül bilgi üretme yönetimine ulaşılır. Bu bağlamda tüm ilim dallarını inşa etme ve ictimai ilim alanlarının oluşumu, medeniyet inşası, vatan kurucu din anlayışı olan tasavvufun ilmi yönteminin ve bu ilmi yöntemin oluşturduğu öncü, düzen (sistem) kurucu insanı kamilin(düzen kurucu “büyük insan”, “yüksek ruhlu samimi insan”ın) oluşumuna ulaşılmış olunur(Şimşek 2008a ;280).

Bu tevhidi ilmi yöntem terkibine göre “**Tevhit=madde+ mana**” bütünlükçü “**Kainat Ana Düzen**” işleyişi, **günümüz modern düşüncenin salt akılcı yani “İnsan=madde” formülüne göre yapılandırılmış cemiyet hayatına karşın**; da-ima gelişmeci bir şekilde düzen veren uygulamaları da bünyesinde bulundurur. Bu bağlamda tevhidin özüne uygun gelişmeci ilmi anlayışı ile ilim dallarına yön

vererek, **Tevhidi Düşünce** ilmi yöntemi ile tüm ilim dallarının günümüzde cari olarak geçerlilik taşıdığına, aşağıdaki örnekleme ile izah edilebilir. Örneğin günümüzdeki liberal–pozitivist modern dünya anlayışına göre kurulu modern ekonomik yapıda ve modern toplum hayatında çok güncel olarak kullanılan “faiz” in, Tevhit anlayışına göre haram olduğu ayeti, tevhit kanununa göre ele alındığında söz konusu “haram” oluşun günümüzde toplum hayatını nasıl yeniden “denge”, “huzur”, “adalet”, “diğergamlık” üzerine düzenlediği ortaya konulabilir. Türk-İslam düşüncesinin tevhit terkibine göre bu konuyu değerlendirdiğimizde **Tevhidi Düşünce**ye dayalı ilmi yöntemine göre faize bakıldığında onun gelir dağılımını bozucu etkileri ortadan kaldıran, tekelleşmeyi ve sömürüyü yok eden bir tevhibi iktisat siyasetinin varlığı görülür. Böylece tevhibi düşünce yöntemine dayalı faizi haram sayan ve buna göre oluşturduğu tevhibi iktisat siyaseti ve düzeni ile **Tevhidi Düşünce** ilmi yöntemi, günümüzdeki küresel üst aklın tekeli kurduğu toplum düzenine karşı dahi denge cemiyet yapısını oluşturmaya, huzur ve ahlak toplumu inşa etmeye açık bir gücünün bulunduğu ortaya çıkar. Çünkü tevhit kanunu “**Kâinat Ana Düzen**”ni kurucu bir mahiyete sahip olduğundan, kıyamete kadar ki tüm zamanlarda uygulama cari olarak açık bir ilahi düzen kurucu medeniyet yapısını inşa edici bir çerçeveye sahiptir. Bu çok açık bir ilahi ilim anlayışıdır(Şimşek 2018a:58). Bu noktada tevhibi her türlü ilim inşası, inşa yöntemi, medeniyet inşası, ictimai siyaset, ictimai düzen yasalarının... dahi günümüzde her an cariliğini korumakta olduğu açıkça söylenebilir. Bunun sağlamlasını ise tevhit bütüncül bilgi inşa yönteminden ortaya konulması mümkündür.

<i>Madde</i>	+	<i>Mana</i>
- Vahyin emrine girmiş AKIL		VAHİY
- <i>Toplumda Faiz ilişkisine girilmez</i>	+	Faiz yasaktır (ayeti)
<i>Çünkü İlahi emre göre şekillendirilmiş akıl ile dünyada eylem yapılır (maddi dünya)/ yani”Madde”dir</i>	+	İlahi emirdir Manadır
Bir başka örnek vermek gerekirse; <i>İlahi emre göre hareket eden akli bilgiye göre İçki içilmez(maddi dünya)</i>	+	İçki İçmek yasaktır (vahiy/mana)

Böylece ayetlerin dünya hayatında tüm zamanlarda tevhit kanunu insan ve toplumun düzene kavuşmasına(maddi alan), ilahi emir ve yasaklarla yön verilmesi(mana alanı) ile dünya hayatını ilahi emre göre düzenlenmiş akıl uygulaması ile geliştirilen davranışlarla ortaya koymakta olduğu görülür. Buna göre de bu maddi

alanda(dünya hayatında) vahye göre uyulması istenen ilahi kuralların bütüncüllüğü/birlikteliği, **Tevhidi Düşünce** ilmi yöntemine göre gerçekleşerek, insana, topluma, medeniyete düzen ve yön vermektedir. Yine bu manada tevhit formülünden insan ve diğer unsurları ele aldığımızda;

Tevhit = Madde + Mana

Tevhidi İnsan = Beden (Vucud) + Ruh

Beyin /Akıl(Duyular) + Kalp(his /duygu)

Akıl + İman

Dil ile ifade + Kalp ile kabul hissi

Tevhit İnsanı = Hadid Suresi 4.Ayet + Kaf Suresi 16.Ayet

İnsan Duygusunun

İnsanın dış davranışlarına

Temelini/Niyetini Bilen

İlahi ölçülerin emirlerine göre

Allah'a Yakınlık(Akrabiyet)

yön vermesi (Maiyyet)

Buna göre görünen bütüncül ilmi anlayışının ördüğü her bir unsurun, kıyamete kadar daimi **düzen kurucu** boyutuna ulaşılmış olunur. Bu ilmi kurucu yöntemin ya da tevhit ictimai ilim anlayışının, modernite ve/ya pozitivistimden farklı olarak **ayrı bir ilmi şahsiyet vasfıyla** bilinmesi gerekmektedir. Çünkü tevhit kanunu "**Kâinat Ana Düzen Kurucu**" bir mahiyete sahip olduğundan, düzen ve kuruculuğu, ictimai ilimlere kendi kavram ve düşünce yöntemi ile ve bütün bunları kâmil insanı(tasavvufi eğitimden geçmiş zülcenahyn insan vasfı) ile hayata geçirerek dünya sistemine yön vermesi mümkün olabilecektir. Bu mümkünlük ise **Tevhidi Düşünce** ilmi yönteminin bir ilahi düzen kurucu medeniyet yapısını inşa edici bir çerçeve sahip olmasından kaynaklandığındandır.

Tevhit "**Kâinat Ana Düzen**" kanunu olduğundan yeryüzündeki tüm tevhide inanan veya inanmayan insanlar ile diğer tüm "şey"ler hep tevhit kanununa bağlı çalışmaktadır. Bu manada;

Göklerin ve yerin yoktan yaratıcısı O'dur...

O her şeyi yaratan ve her şeyi hakkıyla bilendir”(En’am 101) ve yine

“**Allah her şeyin yaratıcısıdır, O herşeye vekildir**”(Zümer 62) denmektedir. O halde **her şeyde** tevhit kanununa bağlı bir var oluşun olduğunu bu ilahi beyana göre anlamak ve **her şeye** bu noktadan bakmanın gereği ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede tevhidin **her şeyde** var olduğunu “inanma, anlama” bağlamında ikiye ayırarak ele almak gereği oluşmaktadır. Bunlar “**Özüne Uygun Doğrudan Tevhit**” ve “**Tertsen Tevhit**” kavramları şeklinde izah edilebilir.

Tevhit anlayışının **her şeyde** var olduğunun ilmi idraki ve onun üzerinden kıyamet kadar özüne uygun hareket edildiğinde medeniyet düzeni kurucu durumunun var olmasına karşın özellikle İslam medeniyetinin, 19.yüzyıldan günümüze kadar modern Batı medeniyetinin hegemon yapısına bağımlı hale getirilmişliği de ortaya çıkmıştır.

Tevhit, tüm zamanlarda hâkim bir sistem olduğundan ve her zaman aralığında kendi sabitelerini değişmez olarak ortaya koymaktadır. Bu bağlamda 19. İle 21. Yüzyıl arasında hegemon pagan pozitivist Batı medeniyetinin gelişimi, buna göre nasıl izah edilmesi gerekmektedir. Mevcut bu durum dikkate alındığında, ilahi hakikat olan “Tevhit”e bağlı oluşan **Tevhidi Düşünce** ilmi anlayışının, tüm zamanlar için genel geçerliliğini nasıl anlama gerektiği sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda “Tevhid”in de kıyamete kadar dünya cemiyet yapısı içinde özüne uygun ilmi yönteminin kullanılıp, cemiyet sistemine aktarılması halinde “ lider, düzen kurucu” bir ilahi sistem olduğu hakikati ortaya çıkmaktadır. Bu durum karşısında tevhidi, özüne uygun yeni bir bakış açısı ile kendi ilmi yöntemine göre düzenli olarak açıklama ihtiyacının ortaya çıkarmakta olduğu söylenebilir. Çünkü modernite süreci; çağdaşlık, bilimimizim, pozitivism, aydınlanma ve batılılaşma gibi dayatıcı söylemlerle İslam medeniyetinin ya da Türk-İslam medeniyetinin bu özgün ilmi yöntemini bizlere unutturmuştur. Bu unutturulmanın önce farkına varma ve sonrasında da bu unutturulmadan ilmi olarak çıkabilmek için, her iki dönemde (7-19 yüzyıllar arası İslam medeniyeti hâkimiyeti, 19-21yy arası Batı medeniyeti hâkimiyeti) tevhidin genel geçer ilmi yöntemini kendi içinde, özüne uygun bir şekilde ikiye ayırarak ele alma zarureti ortaya çıkardığı görülür. Çünkü aynı tevhit kanunu bir dönem kendisine tam tabi olanı dünya lideri yaparken, bir başka dönem aralığında bunun gerçekleşmediği görülüyor. Oysa tevhit kıyamete kadar dünya hayatında her toplumda tam olarak uygulandığında düzen verecek ve onu lider yapabilecek bir niteliğe sahiptir. Böylece fiili ikili durumun ortaya çıkmasına bağlı olarak yapılacak Tevhidi tasnif ile medeniyet kavramına, kâinat anlayışına, siyasal sistem sürecine, insan inşasına, özgün bilgi inşasına, ilimlerin tasnifine... vb bakışında buna göre değerlendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada tevhide kendi içinde olumlu anlamda “**özüne uygun doğrudan tevhit**” ve negatif anlamda özellikle materyalist düşünce temelinden hareketle aydınlanma ve pozitivism bağli modernleşme bağlamında “**tersten tevhit**” şeklinde iki temel kavram geliştirme şeklinde ele alınması gereği ortaya çıkmaktadır(Şimşek 2016: 56).

Olumlu anlamda, İslam medeniyeti 7-19 yy arasında “**özüne uygun doğrudan tevhit**” formülü ile ancak ve ancak tevhidin örnek kul/kamil insanı madde + mana birlikteliğinde ideal insan olarak inşa edilebilmektedir. Buna göre tevhit formülü “**tevhibi kamil(ideal) insan**” duygu/hislerini(mana), dünyanın maddi gerçekliğinde vahyin emrinde ortaya koyarak, tevhibi bir cemiyet yapısının daha yukarıda medeniyet(umran) yapısının oluşumunu hazırlamaktadır. Bu bağlamda “tevhibi ideal insan; maddi anlamda cömert, paylaşımcı, dayanışmacı, diğergam olmasına yönelik ahlaki vasfı(bu vasa tasavvufi eğitimle ulaşılabilir) toplum tarafından maddi gerçeklik alanında(dünya hayatında) görülür.

“**Özüne uygun doğrudan tevhit**” anlayışı, “**tevhibi kamil(ideal) insan**”ı mana bağlamında his dünyasının ürettiği duyguları tasavvufi eğitim yolu ile(seyrü sülük yolu ile) terbiye ederek; azla yetinmesini, kanaat sahibi olmasını, takva, teslimiyet, tevazu, sevgi, ilahi inkar dışı konularda hilm(uyumluluk/yumuşaklık) göstermesi, razı olma, samimiyet(ihlas) duygularının gelişmesi şeklinde bir davranış ortaya koymasına yol açabilecek duygu temizliğini batın(iç) aleminde geliştirir. Böylece taraftan ahlaki dönüşüm yolu ile “**dikey bir yolculuk**”la (Kılıç 2011: 76-77), tasavvufi yöntem ile tevhibi bütüncül düşünebilen insanın iç boyutu inşa edilmiş olunur. Diğer taraftan da üniversitedeki(medresedeki) zahiri, dünyaya ait tüm ilimleri de tevhit kanuna göre eğitimi verilerek, tevhit; madde+mana terkinin eğitimi yolu ile insan da bu bütüncül eğitim(dergah+üniversite bütüncüllüğü) gerçekleştirilmiş olunur. Buna göre söz konusu bu insanda, duygu temizlenmesi ile düşünce yapısı, tevhibi öze uygun bir şekilde bütüncül eğitim yolu ile edindirilerek, **tevhibi ictimai düzen kurucu, sistem inşa edici“ kul insan” vasfı ortaya çıkarılır**. İşte Türk-İslam medeniyetinde medeniyet kurucu büyük insan niteliğine bu yolla ulaşılmış olunmaktadır. Böylece insan, içinde yaşadığı kendi medeniyet değerlerinin özgün felsefi(tevhibi felsefi),ahlaki, hukuki, estetik düşüncesi etkisiyle oluşturduğu milli ve manevi bütüncül şahsiyet yapısı ile, medeniyetinin kurucu özgün insan tipinin taşıyıcılığını temsil etmiş olmaktadır(Şimşek 2008b ;121).

Tevhite inanan kesimler için “**her şeyde tevhit kanunu geçerlidir**” anlayışı hâkim olduğunda, tevhit ehli **her şeyde tevhidin madde+mana bütüncüllüğünü gören bir kültüre sahip olarak eğitilmesi gerekmektedir**. Buna göre **eğitilen insan** tevhit kanununa göre; eşyayı, kâinatı, insanı, medeniyet sistemini ele alarak “düzen” anlayışını, Tevhibi Düşünceye dayalı bütüncül ilmi yöntem aklı ilmi ile kurabildiği ve gelecekte de kurabileceği söylenebilir. Çünkü yukarıda da ifade edildiği

gibi tevhi, kıyamete kadar tüm zamanlarda, tüm toplumların huzur ve dengesi için gönderilmiş ictimai bir düzen anlayışına sahiptir. Oysa tevhide inanmayan insan ise yaratılmış varlıktır. Ancak bu insan, tevhide inanmadığından herşeyde bütüncül iç+dış bütünlüğünü görme yöntem eksikliğine ve bütüncül akıl yapısına sahip olamamaktadır(modern insan da buna dahildir). Böylece salt akılcı modern insan, modern pozitivist düşünceye dayalı eğitim yöntemi ile düşünce yapısı ve zihin kurgusu oluşturulur(Şimşek 2016:58). Buna göre bu modern insan bütüncül olarak tevhide bakamadığından, **herşeye** sadece salt akılınca bakma noktasında bulunduğundan; eşyayı, kâinatı, insanı ve medeniyet sistemini kurmaya çalışır. Fakat kendisinin de yaratılmışlığına bağlı olarak tevhit kanununa bağımlı bir varlık olmasına rağmen, sahip olduğu “düşünce “anlayışına göre **her şeye** tevhit gözünden değil de, başta aydınlanma ve pozitivism etkisiyle materyalist salt akıl cephesinden bakmak özelliğine göre eğitilmiş olduğu görülür. Pozitivist düşünce yöntemine dayalı salt akılcı bakış açısına sahip insan dahi, kâinat hakikati olan tevhit kanunundan kaçamamaktadır. Ancak bu etki, tevhide bağlı olmayan modern insanda pagan **“tersten tevhit”** anlayışının içine düşmek şeklinde bir yöntem geliştirmeye itmiştir. Böylece modern insanda bile olsa o, Allah tarafından yaratılmış bu insan tipi olduğundan, tevhide bağlı olduğunu bilmeksizin **salt akılcılık sanısı** ile tevhit kanunu, paganlaştırarak ona tersten tevhit yöntemi geliştirerek, esasında tevhide yöntemine bağlı yaşadığını görmekten uzak bir konuma düştüğü görülür. Bunun da “bilinçli olarak imanı tercih etme ” olmadığından, pagan düzeyinde bir yöntem ve sistem anlayışı çerçevesinde kalmış olduğu söylenebilir.

Materyalist düşünce temelli aydınlanmacı ve pozitivist modern Batı düşünce adamları, A.Comte, Marks, Durheim, Weber, A.Smiht... hepsi esasında Allah'ın yaratığı insan olmaları ve tevhide göre yaratılma ve düşünce üretme vasfına sahip olmalarına rağmen materyalist düşünce yöntem gereği **“tersten tevhidin”** içine düşerek, salt akılcı kutsayan pagan temelli modern Batı medeniyet değerlerinin oluşumuna hizmet etmişlerdir(Şimşek 2016 :61).

Buna göre yukarıda adı geçen Batı'lı düşünürler ve benzerleri dahi **“tersten tevhit yaparak”** insanın seküler ve materyalist düşünce akılcı ile; eylemlerini yapmaya, davranış geliştirmeye, düşünce üretmeye, sistem kurmaya, medeniyet inşa etmeye teşvik etmekte oldukları görülür. Bu konuda Durkheim “neyi tanımlayarak işe başlamanın gerekli olduğuna” dikkat çekerek, yöntemin varsayımlarını belirlemenin öneminde yoğunlaştığı görülür(Prades 1999:8). Buna göre **tersten tevhit bakışı** ile **homo economicus** ve **homo laicus bireyin(seküler/modern insan) :**

Maddi dünyadaki ; Cimrilik, içki, yalan, gıybet, hırs, şöret olma eylemleri ... gibi davranışları açıkça, duyu organları vasıtasıyla, gözlemlenir, görülür. Buna ilaveten tersten tevhitte de mana boyutu bulunduğundan ama pozitivism'e bağlı olan modern insanın bunu salt akılcılık bağımlılığından dolayı görmediğini(vahiy, ilham, duygular, hisler, duyumları) yok saydığından, analizlerinde esasında kendisini de saran bu soyut unsurları yok saymıştır. Böylece sadece gördüğü maddi şekli dikkate alarak **tersten tevhidin içine düştüğünü fark edememektedir.**

Bu eksiklikle de sosyal bilim dallarını; sosyoloji, felsefe, siyaset, hukuk, iktisat ... gibi medeniyet kurucu yönetim bilimlerini inşa etmiştir. Oysa modern insanı ve moderniteye ait Marks, Durkheim, A.Comte... gibi kuramcı filozofları dahi mana boyutunu içeren soyut duygular sarmıştır. İnsan bundan vazgeçemez. Çünkü onlarında örneğin çocuk sevgileri, eşlerini sevmeleri, para unsurunun kendisini sevmeleri, ... gibi mana(his) merkezli duygulardan kopamadıklarından, esasında modern insanı da, tevhit terkindeki madde+mana birlikteliği çepeçevre sarmış olduğu söylenebilir. Ancak modern insan, kuramcı filozof.. sadece gördüğünden hareket etmeyi(pozitivist “düşünce” yöntemi) merkezine aldığından, bu düşüncesi, bilgi inşası ve davranışında hep **tersten tevhide yöntem** anlayışını ortaya koymuştur. Bu bağlamda, **tersten tevhide** açısından mana /soyut duyguları modern insanda; dünyevileşmeye, tekelleşmeye, hükmetmeye, tek başına buyruk olmaya(egosantrik) yönelik arzu ve istekler, öfke, kin, haset, kibir, riya/iki yüzlülük, gurur, dünya sevgisi, mala, paraya, makama sahip olmanın **sevgisi duygusu** gibi soyut hisler ile “**birleşerek**” negatif yıkıcı, zararlı, düşük ahlaklı insan tipi ortaya çıkarılmış olunur. Böylece **Tersten Tevhit** yolu ile modern insanın bu negatif duygular(-mana) ile salt akılcı davranışlarının(**madde**) birlikteliği; iki yüzlü egoist, emperyalist, hegemon, tekelleşmeci iktisat aklına ve siyasetine sahip, pragmatist insan tipi ortaya çıktığı görülür(Şimşek 2016: 60-61).

Tersten Tevhide dayalı duygular üzerinden inşa edilen modern pozitivist mahreçli sosyal bilimler modern medeniyet sisteminin bilimsel oluşturucu unsurları halinde, modern üniversitelerde ve eğitim sistemlerinde hayatın içine sokularak, modern medeniyetin; kurucu düşünce yöntemini, devlet, toplum ve insan sistemini inşa etmiş olduğu görülür. Buna göre modern Batı insanı da her ne kadar la-dini merkezli düşünse de, esasında Tevhit inancına göre o da Allah tarafından yaratılmış olduğundan **sadece “insan” vasfıyla**, tevhit kanuna bağlı olarak hareket etmek zorundadır. Ancak bu **modern insan, İslam ve tevhit inancına sahip olmadığından pozitivizme göre düşüncesini ve kendisini oluşturmuştur**. Böylece materyalist evren düşüncesine bağlı kalarak; evren, bilim, bilgi, insan, eşya anlayışını bu idrake göre şekillendirse de, yaratılmış insan olma vasfından dolayı “kendisini bunu idrak etmese dahi” tevhit kanuna bağlı bir düşünce ve hayat düzenini yaşamak mecburiyetinde kalmaktadır. Bundan dolayı modern Batı insanı, tevhit formülünden kaçamamakla beraber pozitivist ya da pozitivist hermonotik anlayışa bağlı olduğundan, bu hakikati **Tersten Tevhit** yaparak kendi hayatına uyguladığı görülür. Buna göre **Tersten Tevhite** göre modern Batı insanı farkında olmadan **madde+mana** bütünlüğü içinde bilgi üretirken fakat bu bilgiyi rasyonelleştiren(paganlaştıran) bir yöntem ile daima kainata ve eşyaya yönelik “**açıklamacı**” bilgi inşa etme sürecindedir. Bu bağlamda konuyu daha anlaşılır kılmak için modern Batı insanın tevhit kanununun farkında olmadan ama onun yöntemini **Tersten Tevhit** yaparak tevhit kanuna bağlı oluşunu aşağıda şöyle sergileyebiliriz ;

Modern İnsanın

Tersten Tevhitci oluşu = Madde/duyu organları) + Mana(İnsanın his, duygusu)

= Para + Paranın insanın iç dünyadaki
Sevgisi, tutkusu, bağımlılığı
= Makam + Makamın insanın iç dünyasındaki
Sevgisi, tutkusu, bağımlılığı
=Mal, Sermaye + Malın,Servetin insanın iç dünyadaki
Sevgisi, tutkusu, bağımlılığı

Buna göre modern, pozitivist insan “**gördüğün vardır, görmedin yoktur**” anlayışına dayalı modernite bilimsel metoda göre düşünce ve bilgi geliştirdiğinden, iç dünyasında “paraya/makama/mala sahip olma...” **duygusunu**(ki o,manadır), salt akılcı olarak görmediğinde bu “**duygular**” ya da “**hislerin**” **kendi maddi davranışlarına yön vericiliğini ölçemediğinden, somutlaştıramamaktadır. Bundan dolayı, bu duyguların ictimai sistemde, düzen kuruculukta, sosyal hayata yön vericilikteki etkisini salt akıl cılıkyolu ile görmediğinden bunları yok farz etmektedir.** Oysa örneğin tekelci gücün siyasi hegomanya **tutkusu/duygusu**, dış davranışlarına hep içerden gelen bu **his duyguları** ile yön vermektedir. Fakat modern Batı’lı insan ya da modernite düşüncesine bağlı insan, bu duyguları(örneğin paraya sahip olma duygusunu, paraya sahip olmanın sevgisi gibi) somut olarak rasyonel/salt akılcı olarak görmediğinden, sadece dışardaki paranın somut gücünü salt akılcı bakışla dikkate almış olmaktadır. Modern-pozitivist insanın tevhidin iki unsurundan sadece birisini(maddi boyutunu) dikkate alıyormuş gibi gözükerek, ama esasında duygunun/hissinde(mananın da) maddeye tesir etmesini salt akıl ile görmediğinden onunla da hareket etmek mecburiyetinde kendisini düşünmemektedir. Oysa bu durum, modern-pozitivist insanın manayı görmemesinden veya onu var kabul etmemesinden dolayı onu, **Tersten Tevhit** yapmanın içine düşürmektedir.

Modern Batı’lı insan ya da modernite düşüncesine bağlı insan, paraya/mala/makama... sahip olma **soyut duygusunu** görmedi halde ondan bağımsız dış davranış geliştirememektedir. Bundan dolayı modern insan **pagan tersten tevhide dayalı rasyonelleştirmiş olan bir madde+mana bütüncüllüğüne göre davranış geliştirdiğinden hareketle esasında yeryüzünde hiç kimse, tevhit kanunun dışına çıkamadığı ortaya çıkmaktadır.** Fakat materyalist modern düşünce sadece gördüğünden hareket etmiş olduğundan, soyut alanı yok farz ederek, temelde madde ve mana birlikteliğinden başka bir davranış geliştirememekte olduğu görülmektedir. Buna göre modern-pozitivist insanı da Allah tarafından yaratıldığından o

da, tevhit kanununa bağlı ama iman noktasında eksik olduğundan, **Özüne Uygun Doğrudan Tevhit** kanunundan kendisini düşünce yöntemi vasıtasıyla uzaklaştırarak, **Tersten Tevhit** kanununa tabi bir etik, tavır, davranış ortaya koymuş olmaktadır. Böylece modern pozitivist pagan düşünce yöntemi ve onun modern insanı, İslam'ın **Özüne Uygun Doğrudan Tevhit** anlayışındaki **madde+mana bütüncül yöntemi** kullanılmaktan kaçamamaktadır. Ancak bunu pagan akıl ile yorumlayarak, **Tersten Tevhit** yaparak ortaya koyduğundan, insanlık için ilahi kulluk sınırının dışına çıkan İblisyan isyan akli ve tavrını ortaya koyduğu görülür (Topbaş 2016: 63). Böylece **“Tevhidi Düşünce”**nin bilgi üretme yöntemi ise modern Batı medeniyetinin “insan=madde” yöntemine dayalı bilgi üretme sisteminden oldukça farklılık taşıdığı ortaya konulmuş olmaktadır.

“Tevhidi Düşünce” ilmi yöntem olarak, Gazzali'nin de belirtmiş olduğu gibi “tamamen kabul edilmiş imani deliller ile akli mantıki düşünce ve inceleme yöntemlerini uzlaştırıcı fikirselsel bir tutum bağlantısı”nın birlikliliği üzerine oturtulmuştur (Gazzali 2002: 17). Bu yönüyle Gazzali'de **“Tevhidi Düşünce”**nin ilmi yöntemi imani delilleri ;” mana” ile, akli mantıki düşünce ve incelemeleri de ;”madde” şeklinde ele alarak, bütüncül/birlikçi bir ilmi bilgi üretme yöntemini, iki boyutluyla ortaya koymuştur. Bu konuda Gazzali, İslam dünyası içinde dahi “Sünneti ve hadisi benimsemekle yetinen ve inceleme ve araştırma yöntemlerini inkâr edenin doğru düşüncesi kalmaz” (Gazzali 2002: 17) ifadesi ile **Tevhidi Düşünce**’nin ya da **“Özüne Uygun Doğrudan Tevhit”** ilmi yönteminin, bilgi üretmedeki bütüncüllüğünün gerekliliğine ve korunmasına hassasiyetle dikkat çekmiş olduğu görülüyor. Oysa modern Batı insanı ve onun düşüncesinin yöntemi, bu noktadan ne kadar da uzak bir konumda olduğu çok açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak İslam medeniyeti **Özüne Uygun Doğrudan Tevhit** ilmi yöntemi ile sürekli olarak madde ile mana yani iç ile dış dengenin birlikliliğine dayalı dengenin oluşmasının sağlamaya çalışır. Bunu gerçekleştirmeyi benimsemiştir. İslam'ın tevhit karakterine bağlı gelişen bu iç ve dış unsurların ahenkli denge arayışı, dünyanın içinde bulunmuş olduğu yeni arayışa ikicilik (madde+mana bütüncüllüğü) yoluyla idealist manada yaşanan zamana ihya edici bağlamda daima özüne(-tevhide) uygun yeni bir açılım sunma gücüne sahip bulunmaktadır. Tevhidin bu bütüncül ictimai düzen kurucu ilmi düşünce yöntem özelliği, ictimai hayatın tüm ilişkilerini birlikçi/bütünlükçü bakışa göre düzenleyen bir mahiyete sahip olduğunu da aynı zamanda ifade etmektedir. Buna göre tevhidi bakışa göre, tüm sosyale konu olan ve toplumsal ilişkileri düzenleyen “kavram”, “olay” ve “olgulara” vahiy merkezli bakmış olduğundan, bütün bu ictimaiyata yön veren unsurların bir iç, bir de dış manasının bulunduğu anlamına gelmektedir. Bu noktada tevhidi ictimai ilim, her olay ve olgunun bir “iç”(mana/soyut) ve bir de “dış”(madde/somut) manalarını bilerek, bunların “birliği”/bütüncüllüğü üzerinden oluşan etkiyi “tek açıklama/genel açıklama” şeklinde ortaya koymaktadır. Oysa modern bilimin salt akılcılık üzerinden tek faktöre dayalı felsefi düşünce ile bilgi yöntemini kurarak evreni açıklama işlemine giriştiği görülür.

2. Tevhidi Düşünce Anlayışı Üzerinden Medeniyet Kurucu İctimai İlim Alanları

Yukarıda da belirtildiği gibi İctimai ilim alanları başta felsefe, ictimaiyat, siyaset, iktisat, hukuk, tarih/felsefesi,nefsiyat... gibi alanlar olup, bütün bunlar İslam'ın özü olan tevhit anlayışına göre İslam medeniyetinin kuruluşuna yön veren ana ictimai ilim alanlarıdır. Bu ilimlerin içinin de **Tevhidi Düşünce** ilmi bilgi anlayışına göre örülmesiyle, “**Tevhit-Medeniyet**” inşa sistemi böylece kendiliğinden ortaya çıkmış olur.

Tevhit ; kainata, insana, tabiata, üretime, iktisada, siyaset, adalete, devlete, aileye, cinsiyete...vs gibi dünyadaki tüm ictimai ilişkileri, kendine özgü ilmi yöntemi ile ele alarak ona bir çerçeve çizerek, ictimai düzene yön veren bir niteliğe sahiptir. Tevhidin bu “ilmi düşünce yöntemi” üzerinden cemiyetin; kültür sistemini, ictimai yapılanmasının ve ictimai işleyişinin içeriği belirlenerek, cemiyetin tevhidi bütüncül yapılanması oluşturulmuş olunur. Bu yönüyle İslam medeniyetine(umranına) asli kimliğini veren, **ictimai alana yönelik tüm unsurları bütünleştirerek bir araya getiren organik bünye haline getiren** ve bunu da vahyin ışığında medeniyet (umran) yapısı haline sokan ana unsurun tevhit olduğu söylenebilir(Faruki 2107: 36).

Tevhid kavramı ile yaşanan dünya siyasal sürecine bakıldığında, M.S. 7.yüzyıl-da “**Kâinat Düzenini(sistemini) sağlayan Ana kurucu**” ilim anlayışına sahip **Tevhidi Düşüncenin**, İslam medeniyet düzenin ictimai yapısının kurucu vasfını, **zül-cenaheyn**(tevhidi bütüncül ilme sahip iki boyutlu eğitim yöntemi ile inşa edilen) **insan** unsuru vasıtasıyla oluşturulduğu görülür. Yine bu süreçten itibaren **Tevhidi Düşünceye** dayalı bilgi yöntemi üzerinden oluşan “**Ahlak Toplumu**” anlayışına dayalı cemiyet düzeni ile de(Şimşek 2013:139), onun ictimai sistemini kurulduğu da belirtilir. Bu **Tevhidi Düşünce** temelli ictimai düzen yapısı ise 19.yüzyıla kadar aktif olarak, dünya sistemine yön vermişti.

19.yüzyılın başlarından itibaren ise pozitivist bilgi yöntemi üzerinden salt akılcılığa dayalı “modern toplum” sistemi, günümüze değin dünyaya yön vermektedir. 19.yüzyıldan itibaren ve 20.yüzyıl sürecinde; sanayi toplumu, endüstri toplum adları altında modern batı toplumuna ekonomik maddi kazanma anlayışının yön vermesini; la-dinilik, sekülerizm, laiklik, laisizm kavramları üzerinden Batı medeniyeti, kendi hegemonyasını, sömürsünü özellikle İslam dünyası coğrafyası üzerinde gerçekleştirmiştir. 21. Yüzyıl da ise bilgi toplumu adı altındaki dünya hızla; ahlak, medeniyet, din gibi cemiyetin manevi-soyut duygularının yön vericiliğinde bir toplum oluşturmaya yönelmiş bir dünya sürecine girilmiştir. Dünya bu yüzyıl-da din, ahlak, medeniyet gibi kavramların önderliğinde Yeni Dünya düzeni, Yeni Dünya toplum sistemi oluşturmaya yönelmiştir.

2.1. “Tevhidi Düşünce – Eğitim-Ahlak Toplumu” Kurucu İlişkisinde Tevhidi İlimi Birikim

İslam medeniyeti, 7. Yüzyıldan 19.yüzyıla kadar tam 1200 yıl süreyle Asya, Afrika ve Avrupa gibi dünyanın birbirinden coğrafyası, etnik yapısı, demografisi, üretim yapısı, kültürel arka planı gibi birbirine benzemez üç ayrı kıtasında; iktisadi, siyasi, hukuki, ictimai düzenine hakim bir şekilde yön vermiştir(Şimşek 2018 (c): 236). Bu dünyaya yön veriş i ise **Tevhidi Düşünce** İlim anlayışı ve **Tevhidi Düşünce** bilgi yöntemi üzerinden kurduğu “ **Tevhidi ilim birikimi**” ile sağlamıştır. Bu noktada tevhidin madde+mana birlikteliğine bağlı olarak düzen kurucu varlık olan “**kul/kamil**” insan unsurunun oluşmasında, tasavvufi zülcaheyn eğitiminde çok büyük önemi bulunmaktadır. Çünkü tevhidin **madde+mana** bütüncül eğitim yönteminin kullanmasına bağlı olarak ancak tasavvufun ilminin inşa edebildiği zülcaheyn “**kul/kamil**”insanın, medeniyet inşa etmede öncü ve önemli bir rolünün de olduğu görülür.

21. yüzyıl dünyası hakikati ise, takip edilen materyalist politikalar ve buna karşın ihmal edilmiş maneviyatçı politikalar yüzünden, İslam medeniyetinin temel özelliklerinin aranan dünya sistemi modeli olduğunun gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bundan dolayı günümüzde bu tevhidi düzen anlayışının dünya ölçeğinde yeniden hâkim olmaması için Kur’an ve sünnete saldırılara hız verilmiştir. Bu bağlamda Kur’an ve sünnetin **Tevhidi Düşünce** ilim geleneği üzerinden medeniyet kurmasının engellenmesinin çalışmaları da yoğun bir şekilde yeniden hız verilmiştir. O halde öncelikle İslam dünyası kendisine güven duyan bir şekilde Kur’an-sünnet eksen i üzerinden özüne uygun yeni bir toplum modeline arayışı içine girmesi gerekmektedir.

Dünya medeniyet ve siyasi tarihine bakıldığında pek çok medeniyetin yıkılmasının ana nedenin ictimai alanda “ahlaksızlığı” yaygınlaşmasından kaynaklandığı görülür(Lut kavmi, Firavun kavmi, Ad kavmi, Semud kavmi...vs)(Doğan 1976: 3). Tevhidi ilmi ledüne sahip vasıflarla donatılmış peygamberlerde bu ictimai ahlaki bozukluğunu düzeltmek içinde ikaz, uyarı, irşat etmek için toplumlarına gönderilmişlerdir.

Son Peygamber olan Hz. Peygamber Efendimiz(sav) de” hem Peygamber, hem devlet başkanı hem de bu bağlamda toplum düzenini kuran vasıflarıyla “Ben güzel **ahlak**ı tamamlamak için gönderildim” şeklindeki beyanlarıyla; ictimai düzen inşa etmede, adaletli yönetimin gerçekleşmesinde devlet ve medeniyet kurmanın ana şartının **Tevhidi Düşünce** ilmi üzerinden oluşan bilgi yöntemi ile oluşturulması gerektiğini anlayabiliyoruz. Böylece **Tevhidi Düşünce** ilminin ictimai hayata yön veren **EĞİTİM** anlayışı, “**Ahlak Toplum**”unu oluşturduğu anlaşılmaktadır. Buna göre son din olan İslamiyet’in ilmi bilgi yöntemi olan **Tevhidi Düşünce** ilmi anlayışına göre, dünya sistemi üzerinden düzen kurucu toplum tipinin, modern toplumun tükettiği “ahlak toplumu” olduğu söylenebilir. Böylece Tevhit unsuru, İslam medeniyetine kimliğini verdiğinden tevhit, kurucu bütüncül birlikçi medeniyet

özelliği ile ictimai düzenin(sisteminin) kültürel yapısının oluşmasına ve ahlak anlayışının topluma yön vermesine imkân vermektedir.

Bu cümleden hareketle “Tevhidi ilmi birikim”in, ve onun eğitim anlayışının, İslam medeniyetinin(umranın) 7.yüzyıldan bu yana ve kıyamete kadar kendine özgü medeniyet ve sistem kurucu özelliğine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm ilim kanunlarının bu ilahi kaynaklı tevhidi ilmi birikim vasfıyla İslam medeniyeti(Bilgiseven 1990:7), kıyamete kadar tüm zamanlarda, tüm ileri teknolojik düzeyler içinde bulunan toplum yapısında ; üretime, tüketime, devlete, yönetime, aileye, kadına, hukuka, gence, siyasete, iktisada, işletmeye, girişimcilige, davranışlara, kısaca hayatın içinde **her şeye, tüm şeylere, her yönüyle yön verebilen, her an özgün yeni açılımlar yapabilme kudretine sahip** olduğunu ifade etmek gerekir.

“Allah her şeyi yaratmıştır” (Zümer 62) ayeti çerçevesinde, yaratılmış tüm varlıklar yani yaratılan **her şeyde** tevhidin var olduğu anlaşılır. Böylece İslam medeniyetinin her zaman aralığında devlet, sistem, toplum kurma vasfının ilmi bilgisinin yani yeni toplum kurucu ilmi bilgi kaynağının, **Tevhidi Düşünce** ilmi bilgi yöntemi ve buna dayalı **bütüncül eğitim** anlayışına dayalı olduğu açıktır. Bu ilmi yöntemin ilk emiri “Oku”dur. Yani “**Yaradan Rabb’inin adı ile oku**” denmektedir. Kıyamete kadar baki olacak olan ilahi ilk mesaj, ilk emir **tevhibi eğitim mahreçli** “Oku” olup bu da insanın okuması gerektiğini ve bu okumanın da ilahi vazife olduğunu ifade etmedir. Böylece ilk emir olan “Oku”,nun yani **tevhibi eğitim akli ile “Oku”**ma, emir(yani farz olarak) sigasıyla insana gönderilmiştir. Bu okumanın yöntemi ise Yaradan’ın yani Tek Olan Allah’ın tevhit ilmine göre “Oku”nması şeklinde gerçekleştirilmesi istenmektedir. Gelişigüzel bir “Oku”ma istenmemektedir. O zaman medeniyet ya da düzen kurucu bilginin önce tevhibi yöntem göre **Okunması**, sonrada bu **Okuma** üzerinden “bilgiye ulaşma ve bu bilgi ile “iktidar” ve “düzen” kurmanın sağlanmasının yapılması gerekmektedir. Buna göre kıyamete kadar düzen kurmayı oluşturan ilimlerden olan örneğin; **İktisad** ilmini tevhibe göre Oku, **siyaset** ilmini tevhibe göre, **hukuk** ilmini tevhibe göre oku, **eğitim ilmini tevhibe göre oku, ictimaiyat** ilmini tevhibe göre oku, **felsefe** ilmini tevhibe göre oku(düşünmezsiniz, akıl etmezsiniz gibi),**nefsiyat**(psikoloji) ilmini tevhibe göre oku, **kainat** ilmini tevhibe göre oku, **ahlakı** tevhibe göre oku, **dini** tevhibe göre oku, **tasavvuf** ilmini tevhibe göre oku, **edebiyatı** tevhibe göre oku, **milleti, millet sistemini** tevhibe göre oku, **yeraltı ve yer üstü kaynaklarının** ilmini tevhibe göre oku, **makine/bilgisayar/uçak/füze** ilmini tevhibe göre oku, **fizik** ilmini tevhibe göre oku, **astro-fizik** ilmini tevhibe göre oku, **astronomi** ilmini tevhibe göre oku, **biyoloji** ilmini tevhibe göre oku, **kimya** ilmini tevhibe göre oku emri ile **ictimai dünyada sistemini kurması, medeniyet(umran) inşası** gibi tüm ilimlerin **Tevhibi Düşünce** ilim geleneği ile kıyamete kadar her an yeniden inşası ve ihyasını mümkün kılmaktadır(Şimşek 2018(a): 175-176).

Bir başka ayete ise insanın ictimai hayat içinde “tevhibe göre çalışma”sını emir sigasıyla verildiği görülür. Tevbe Suresi 105. Ayette ;

“De ki: “Çalışın” çünkü yaptıklarınızı(dünya hayatı içinde; işleriniz, davranışlarınızı, faaliyetlerinizi, tutumlarınızı...) hem Allah görecek, hem Resulü, hem de müminler...”

şeklinde devam eden ayette insanlara Yüce Allah **“Çalışın”** emrini verdiğine göre bu **“çalışma”**, hem bir ilahi sorumluluk hükmü taşımakta hem de bu çalışmanın ictimai hayat içinde tevhibi anlayışa yani **tevhibi bütüncül eğitim aklına** göre yapılması emrini içermekte olduğu anlaşılmaktadır. Böylece dünya hayatı için insan gerekli olan ;devlet kurmak için **“çalışın”**, vatan inşa etmek için **“çalışın”**, medeniyet(umran) inşa etmek için **“çalışın”**, teknoloji ve yenilik inşa edebilmek, keşfetmek için **“çalışın”**, siyasal düzen kurmak için **“çalışın”**, ilim inşa etmek için **“çalışın”**, dinin yeryüzüne yayılması için **“çalışın”**, **eğitmek için çalışın....** Şeklinde tevhibi bağlamda **“çalışın”** ilahi emrini, tüm ictimai hayata yaymak için insanın bu çalışmayı yapması gereği bulunmaktadır.

O halde insan bu **“Çalışın”** ilahi emrini nasıl gerçekleştirecek sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu konuda yukarıda verilen tevhibi madde+mana terkibi, yol gösterici bir mahiyettedir. Buna göre tevhibin hem **“kâinattaki tüm ilimlerin ana kanunu olması”** hem de insanın ictimai dünya hayatında yaşamını devam ettirmesine bağlı olarak **“ ilahi düzen kurucu niteliği”** ekseninde hem maddi ilim alanında hem de mana alanında ki birlikteliğine dayalı olduğunun idrakinin de ancak tevhibi bütüncül eğitim zihniyetine bağlı olarak anlaşılabilceği gösterilmiştir. Böylece dünya hayatında inşa edilen **her şeyin Tevhidi Düşünceye** dayalı ; **“ilim, bilgi, eğitim ve çalışma”** ile ortaya konulması gerekmektedir. Bu **her şeyin** inşasını da tevhibi bütüncül düşünce aklına sahip eğitimden geçmiş insanın, **Tevhibi Düşünceye** dayalı tevhibi “çalışma” fiilini gerçekleştirmesi ile ancak oluşturabilmesi mümkün olmaktadır. Buna göre bu insanın ; “düşünce “üretmede, medeniyet(umran) kurmada, devlet inşa etmede, vatan kurmada, siyaset yapmada, iktisadi ilişkileri geliştirmede... hep tevhibin **“ madde+mana”** bütüncüllüğü eğitiminden geçen şuuru eşliğinde, tüm bunları “çalışarak” icra etmesi gereği bulunmaktadır.

Bu noktada üçüncü olarak İslam’ın **Tevhibi Düşünce** anlayışı, medeniyet ya da ictimai düzen kurmada da tevhibi ilmi bilgi anlayışı ile yapılmasını istemektedir. Buna göre Mülk suresinin 3. ve 4. Ayetleri **Tevhibi Düşünce** ‘ye dayalı ilmi bilgi yöntemi ile **insan düşüncesi, ilim inşası, ilmi araştırma yöntemi** ve bu tevhibi bilgi üzerinden de Tevhidi İslam medeniyetinin düzenin kurulmasını yolunu ortaya yine “emir” sigasıyla belirleyerek, insana herşeyin ilahi beyan çerçevesinde yapılmasının hem gereğini hem de yöntemini öğretir. Tevhidi bilgi ise önce tüm bilgi Allah’tan geldiğinden sonra insanın vahiyeye bağlı olan bilgiyi yeryüzünde merak ve düşünme üzerinden araştırmasına bağlı olarak maddi akıl ile elde edilen bilgi ile oluşturulan bütüncül bilgi tündengelim ve tümevarım birlikteliği şeklinde “tekli-ge/tevhibe” giden bir bilgi ortaya çıkmaktadır. Buna göre

Mülk suresi 3. Ve 4. Ayetlerine tevhibi ilmi bilgi yöntemi açısından bakıldığında ise ;

“O, yedi göğü, birbiri üzerine yarattı. Rahman’ın yaratmasında bir aykırılık, uygunsuzluk görmezsin. Gözünü döndür de bir bak, bir bozukluk görüyor musun?”

Sonra gözü(nü) tekrar tekrar döndür(bak). Göz (aradığı bozukluğu bulmaktan) aciz ve bitkin halde sana dönecektir”.

Ayet tüm bilginin öncelikle Allah’tan geldiğine dikkat çekerek ilmi yöntem itibariyle bilginin öncelikli boyutu da tündengelim yönteminin öncülüğünde oluştuğuna işaret etmektedir: Çünkü hiçbir şey yokken sadece O vardı(la Hüve illa Hu).Böylece bütün kainatı içeren bilgi öncelikli olarak Allah’tan gelmiştir. Bu bağlamda

“O, yedi göğü, birbiri üzerine yarattı”

ayeti ile tüm bilginin, yaratmanın, düzen inşa etmenin ana kaynağının Yüce Allah olduğuna işaret etmektedir. Böylece tüm bilginin öncelikle Allah’tan geldiği için bu ayet “tündengelim” e işaret etmektedir.

Yeryüzünde ise insanın vahye dayalı bilgiyi, aklı vasıtasıyla; **merak, gözlem, düşünce** ve **araştırma yolu** ile ilmi bilgi üretme şeklinde gerçekleştirmesi, ilahi emir ile istenmektedir. İnsanoğlu da bu vahiy(tündengelen) merkezli bilgiyi yeryüzünde, tümevarım yöntemi ile bütüncül yöntemle inşa etmesi mümkündür. Buna dikkat çekme bağlamında 4. Ayet ;

“Gözünü döndür de bir bak, bir bozukluk görüyor musun? Sonra gözü(nü) tekrar tekrar döndür(bak)”

ayeti ise maddi dünya da insana dünya şartlarında vahye bağlı akılcılık üzerinden araştırma yapmayı, ilmi bilgi üretme işlemine girmesi istenmektedir. Bu manada “...**döndür de bir bak**” hitabıyla, **vahye bağlı akılın dünya üzerinde ilmi, deneysel araştırma yapmasının “bir emir olduğu”/ “farz” (mutlaka yapılması gerekli) olduğunu ortaya çıkarmaktadır.** “Buna göre dünya üzerinde tevhidi akılcı bilgi üzerinden araştırma, inceleme ve buna yönelik başat ictimai ilimler olmak üzere tüm ilmi alanlarda, ilmi çalışma yapmak Allah’ın insanlara bir emri olmuş olmaktadır”. Bu yönüyle **Tevhidi Düşünceye** dayalı ilahi mesaja göre tündengelim(“talil” yöntemi) ve tümevarım(“istikra”) yöntemlerinin birlikteliği; Allah’a iman etmeyi, yöntemli bilgi inşa etmenin yolunu ortaya koyduğu gibi, medeniyet(umran) düşüncesini, medeniyet(umran) düzeni kurmanın ilmi yolunu/metodunu oluşturmak için bilgi yolu ile Tevhid’e, **Tevhidi Düşünce** ilmi bilgi geleneğine göre hareket edilmesinin gereği ortaya konmuş olmaktadır. Bu bağlamda da;

“Rahman’ın yaratmasında bir aykırılık, uygunsuzluk görmezsin...”

ayetin ictimai düzeni(umranı) inşa etmede tevhidi bütüncül ilmi bilginin mükemmelliğinin her çağda uygulanabildiğini/uygulanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda maddi dünyada ilmi bilgi üretmede insanın en önemli duyusu gözdür. Ayete göre “göz (yani **sadece** “duyu” organı/lar”ı kastedilerek) (aradığı bozukluğu bulmaktan) aciz ve bitkin halde sana dönecektir”. Burada “göz” üze-

rinden belirtilen duyu organı “sadece” tabiri ile; yalnızca salt akıl/ampirizm/tümevarım/pozitivizimci bilgi ile araştırma yapıldığında acizlik, yani yetersiz, hakikatten uzak bir bilgi ve bilgilenme ortaya çıkmakta olduğu anlaşılmaktadır”. Böylece Tevhit ilmi, akıl yoluyla yapılan ilmi çalışma da; akılcı bilgiye son derece önem vermekte, ancak bu akılcı bilgiyi de vahyin emrine göre şekillendirerek **Tevhidi Düşünce**ye dayalı ilmi bilgiyi **her şey** de, her alanda uygulama imkânına sahip olmuş olunmaktadır. Buna göre tevhidi bilgi yöntemi Allah'ın yaratmasının, varlığının gücünü, kudretini ve eserlerini kabul etmeye, insanı ve toplum sisteminin kuruluşunda ve işleyişinde bu etkinin ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır(Şimşek 2016: 303-305).

Sonuç olarak;

7. yüzyıldan itibaren İslam, yeryüzüne düzen vermede **Tevhidi Düşünce** üzerinden devlet, medeniyet(umran) sistemini kurmuştur. Bu medeniyet düzenin kurucu ana unsuru ya da temel yön verici unsuru; din, ahlak, medeniyet ve tevhidi eğitim yöntemidir. Bunu ictimai sistem uygulayan da bütüncüllüğüne den hareket eden tevhidi insan, bütüncül bilgi inşa edebilen insandır, zülcenaheyn insandır(Şimşek 2013: 149).Yani **Tevhidi Düşünce bilgi yöntemine dayalı bütüncül eğitim anlayışına sahip insandır.**

7. yüzyıldan bu yana özellikle 19. Yüzyıla kadar aktif olarak insanlığın, dünya düzenini Kur'an-Sünnet ideal bütüncüllüğünde sağlayan İslam medeniyeti bu sistemini, **Tevhidi Düşünce** ilmi bilgi yöntemi ile ideal bütüncül insan(insanı kâmil vasfıyla), güzel ahlaka ulaşmış insanların yön verdiği “**Ahlak Toplum**” yapısında ortaya “**tasavvuf -medeniyet- bütüncül tevhidi eğitimden geçen insan**” unsuru ile bunu gerçekleştirdiği görülür.

Bir Medeniyet Kurucu Unsur Olarak “Tevhit- Medeniyet –Tasavvuf” Etkileşiminin “İnsani Kâmil”İN Bütüncül Eğitimi Eşliğinde İctimai Düzen(Sistem) Kurması

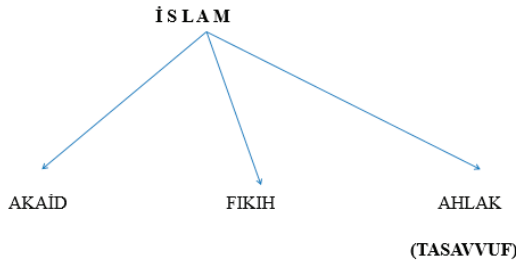
İctimai düzen kurmada (modernite kavramsal ifadesiyle “sosyolojik inşada”) öncelikle bir medeniyetin/kültür sisteminin öncelikle bilgi inşa eden felsefesi düşünce anlayışının /yönteminin bilinmesi gereği bulunmaktadır. Bu düşünce yöntemine göre medeniyet ya da kültür sistemi nasıl kurulur konusu öncelikle işlenmesi gerekmektedir. Bu işlendikten sonra ictimai inşada etkili kurumları, çalışmanın bu bölümdeki alt başlığı çerçevesine göre ele alındığında, **Tevhidi Düşünce** bağlamında; medeniyet kavramı, tasavvuf kavramı ve İnsanı kâmil unsurunun oluşumunda medeniyetin(umranın)düşünce yönteminin rolünün ele alınması gerekir. Bunun içinde söz konusu olan ” medeniyet”, “tasavvuf” ve “insan-ı kâmil” kavramlarının içeriğinin tevhit anlayışına göre ele alınarak ictimai düzen kurmadaki bütüncül etkileşimlerini ortaya konulması gereği bulunmaktadır.

Medeniyet İnşa Etmede Yöntemi Ve Bu Yöntemin “Tasavvuf” Ve “İnsan-I Kâmil” Unsuru İle Düzen Kurucu İlişkisi

Tevhid'i, ictimai ilim açısından ele aldığımızda tevhit kavramının ictimai

dünyanın yapılanması; ictimai ilimlerle, medeniyet anlayışıyla ve medeniyet/medeniyetlerin düşünce yapısı ile kültür anlayışıyla, insan düşüncesiyle, toplumla, toplumun/toplumların ortaya koydukları davranışların, tutumlarını belirlenmesine kadar pek çok yönlü bir muhtevaya sahiptir(Şimşek 2016:38).Bundan dolayı medeniyeti inşa eden ana nokta, din, kültür, ahlak, dil, sanat, ictimai ve siyasi yapılar, medeniyetin inşasında önemli unsurlardır(Melleuish 2000:110). Tevhid'e bakışı ictimai ilim üzerinden ele aldığımızda, esasında Türk-İslam medeniyetinin başta ictimai/sosyal ilimlere ve hemen ardında fen, sağlık ve mühendislik/pozitif temel ilimlere hep tevhit noktasından baktığı görülür. Böylece Türk-İslam medeniyet bilgisinin tüm alanlardaki ilim anlayışı, tevhidi bakışa yani **Tevhidi Düşünce** ilim anlayışına göre biçimlendirmektedir.

Bütün kâinatın ve insanlığın, Allah'ı aksettiren tek bir bütün teşkil etmesi görüşü olan tevhid'in, İslam'ın temel kanunun olması vasfıyla başta ictimai ilimleri ve diğer ilimlerinde düzenleyicisi olan Allah'ın, bu alanda(ictimai/sosyal ilim sahasında) da mutlak güç, kuvvet sahibi ve kesin düzenleyiciliğine işaret etmektedir(Bilgiseven 1985:126). Bu yönüyle tevhidin, ictimai yapının inşasında derin bir kavramsal mahiyet taşımakta olduğu anlaşılır. Buna göre tevhit ve tevhide bağlı oluşan **Tevhidi Düşünce**ye dayalı ictimai düzen kuruculuk ise yukarıda da belirtildiği gibi ancak **“kul insan”/insanı kâmil** noktasına çıkarılmış ve bütüncül(zülcenaheyn/iki kanatlı) **TEVHİDİ EĞİTİM felsefesi** almış insan ile mümkünlük taşımaktadır. Çünkü medeniyet kurma işi, ilmi bir yönetime bağlı olmayı gerektirmektedir. Bu ilmi yöntemi taşıyacak da ancak bütüncül (tevhidi) eğitimden geçmiş olan, **“mana etrafında bütünleşme”** yöntemini kullanan insanla oluşturulabileceğinden(Bilgiseven 1985: 131), medeniyet kuruculuk, insanın hem iç dünyasını hem de dış dünyasındaki ahlaki davranışlarını tevhide göre inşa etmiş insan tipi ile gerçekleştireceği açıktır. Çünkü İslam üç ana unsur üzerine oturmuştur. İman **“akaid”** ile davranış(ameli) birleştirerek şeri hukuk **“fıkıh”** adını alması (Ülken 2000: 17) ve ardından tüm hayatın iç ve dış bütünlüğünde **“ahlak”** anlayışında kendisinin ortaya koyan bir mahiyet sahiptir. Bu durumu yani üç ana unsuru şematize edilirse;

Buna göre insan öncelikle müslüman olunca **“akaid”** kurallarına bağlılığı oluşur(Şimşek 2018(b):38). Yani iman etmiş olur. İman kalbi, hissi bir durumdur, so-

yut bir duygudur(mana). Ardından bu insan İslam'ı kabul edip müslüman olunca, dış dünyada ibadet yapma vazifesi oluşur. yani burada ikinci unsur olan “**fıkıh**” devreye girer. Oruç, namaz, hacca gitme, zekât.. gibi dış dünyada herkesin açıktan duyu organları ile görebileceği zahir manada ibadetlere yükümlülüğü başlar. Bu konuda açıktan ilahi emir ve yasalara tabilik(itaat) oluşur. Emirler; namaz kıl, oruç tut, zekat ver, hacca git ...gibi her kesin cemiyet hayatında kişinin açıktan/dış davranış olarak görebileceği ibadetleri yapmaları ifade etmektedir. Fıkıh, “emir”lerle ibadetlerin ne zaman yapılacak, nasıl yapılacak, hangi saatte yapılacak vs gibi cemiyet hayatındaki her insanın bu ibadetlerin nasıl yapılacağını, kurallarını ve hukuki unsurları düzenler. Bu konuda yasaklar ise; cemiyet hayatında içki içme, faiz alma-verme, adam öldürme, yalan söyleme, zina fiili işleme, hırsızlık yapma gibi unsurları içermektedir. Cemiyet yapısı içinde zahir manada-açık olarak görülen davranışları- herkesin, bu yasaklara uymasına yönelik unsurlardır. Fakat İslam'ın üçüncü boyutu olan “**ahlak**” ise kişinin hem kendi iç dünyasında(batnında), hem de dış dünyasındaki davranışlarında, bu ”emir” ve “yasaklar” a sadece ibadet saatlerinde değil günün tamamında yani 24 saatinde hem iç duygularıyla hem de dış davranışları ile uymasını ifade etmektedir. Açık yasakları “fıkıh” bağlamında ifade edilmişti. Ahlak(tasavvuf) konusu insanın sadece dış dünyadaki yasaklarını içermemektedir. Görüldüğü gibi **akaid, fıkıh, ahlak**(tasavvuf)gibi unsurlar, İslam'ın esasını oluşturmaktadır(Ülken 2000: 86). Bundan dolayı bu yasaklar, ahlak bağlamında tasavvufi eğitim yolu ile insanın iç dünyasındaki kötü duygularının farkına **düşünce yolu** ile vararak, bunları özgür iradesini kullanarak düzeltmesini istemektedir. Örneğin kibir, riya, kin, hasetlik, zulüm duygusu, acecelilik duygusu, cimrilik duygusu ..gibi insanın içine yerleştirilmiş olan kötü duyguların terbiye edilmesi, eğitilmesi ile yani batın haramlardan uzaklaşılması ile güzel ahlaka, kâmil insan unsuruna kavuşulmaktadır. Çünkü bu kötü duygular ile ictimai hayatta iktisadi, siyasi, kültürel, ailevi, miras,nikah, komşuluk ... ilişkileri şekil aldığından insanın içindeki bu duygular, ictimai hayat alanında insan davranış ve tutumunu ortaya koyduğundan, ictimai hayat yön verici mahiyettedir. İnsanı bu iç duygu âlemini temizleme ilmine yani güzel ahlaka kavuşmaya ahlak ilmi(ilmi ledün) ya da tasavvuf denilmektedir (Bilgiseven 2003: 13). Yani tasavvuf insanın bu iç duygularında yerleşmiş bulunan kötü duyguları zıttı ile iyiye dönüştüren **manevi bir eğitim yolu, yani Tevhidi Düşünceye dayalı eğitim**, ilmi bir yöntem olarak belirtilir(Kılıç 2011,73-74). İnsanın içyapısındaki kötü ahlak unsurlarını, **Tevhidi Düşünceye** dayalı bütüncül eğitim yöntem ile iyiye dönüştürülerek, **düşüncenin dönüşümü** üzerinden ahlaki tekâmül ile kâmil insan inşası gerçekleştirilir(Kılıç 2011, 75). Böylece bu tasavvufi düşünce dönüşümü vasıtasıyla kâmil insanın kuraçağı medeniyet(umran) yapısının oluşturulması ancak vücut bulabilmektedir. Bu konu oldukça zor ve **özel bir eğitime** bağlanma özelliğe sahip olduğundan dolayı Peygamber Efendimiz(sav) yukarıda da ifade edildiği gibi ”Ben güzel ahlakı tamamlamak” için gönderildim beyanları ile “**ahlak**” konusunun, ictimai yapı içinde insanın iç ve dış temizlenmesindeki en genel kapsayıcılığına dikkat çekilmiş olduğunu anlayabiliriz.

Cemiyet hayatında tüm gün insanın hem iç duygularında(kin, öfke,cimrilik,-kıskançlık, kibir, riya...gibi negatif duyguların sevgi, rıza, tevazu, cömertlik,sami-miyet...gibi olumlu duygulara dönüşmesi gibi) hem de dış davranışlarında ilahi emir ve yasaklara uyarak cemiyet yapısında insan duygularının, İslam ahlakının hem ruhi ve hem de maddi hayat anlayışına göre davranış geliştirmesini içermektedir(Topçu 2001:16). Böylece insanın güzel ahlaka kavuşabilmesi için öncelikle kendi iç dünyasındaki kötü ahlak unsurlarını tasavvuf ilmi yöntemi bağlamında “düşünce”(tevhidi iç felsefi faaliyet ile/tefekür) ve seyrü sülük ile ruhi gelişmesi yoluyla cemiyet yapısı içinde, her an “üstün ahlak” vasfına ulaşmış insan-ı kamil niteliği oluşturulur. Buna göre tasavvuf-düşünce temizlenmesi-seyri sülük eğitim yöntemi etkileşimi sonucu oluşabilen insan-ı kamil ile medeniyet, artık inşa edilecek konuma yükselebilmüş olmaktadır. Çünkü H.Z.Ülken’e göre tasavvuf “**Vatan yapıcı din anlayışı**” olduğuna göre(Ülken 2004:304), “tasavvuf- medeniyet inşa etme”yi insan-ı kâmil vasfı önderliğinde ele alındığında oluşacak yol haritası şöyle belirtilebilir;

Medeniyet(Umran) İnşası= Tevhidi İctimai Sosyal Düşünce(Özgün İctimai/ Sosyal Düşünce + Üniversite + İdeal İnsan

Etkileşimi ile medeniyeti harekete geçirecek “düşünce”, ”kurumlar” ve tevhidi insan unsurunun birlikteliği oluşturulmuş olunur(Şimşek 2016:24). Bu bağlamda medeniyet ; İnanç ve ahlak düzeni olarak kültürü meydana getirici bir ruh enerjisi ve ilham kaynağı olarak ele alındığında, medeniyetleri, değerler ve ahlak düzenleri (sistemleri) olarak belirtmek gerekmektedir (Özakpınar 2002:208). Buna göre İslam medeniyetinin ilham kaynağı tevhittir. Tevhit anlayışın medeniyet kurucu ilmi bilgi yöntemi olan **Tevhidi Düşünce** geleneğine göre hareket eden bütüncül insan’ın ; düşünce yapısını da, iç dünyasındaki ahlaki gelişimi sağlayan ana inşa edici unsur, tasavvuf olmuştur. Bu insanın dış dünyadaki davranışlarına yön veren ise tevhidi akıla göre geliştirdiği tevhidi ictimai ilim alanları olmuştur. Bu ilim alanları ise ; tevhidi felsefe, tevhidi iktisat, tevhidi siyaset, **tevhidi eğitim**, tevhidi ictimaiyat, tevhidi nefsiyat ...gibi ictimai ilim dalları ile ictimai yapıya bütüncül olarak bu ideal insanı ” **tasavvuf + tevhidi ilimler**” şekil ile medeniyet inşasını gerçekleştirdiği görülür(Kılıç 2011: 124). Örneğin bu noktada medeniyet inşa edici insan tipi örneklerimize

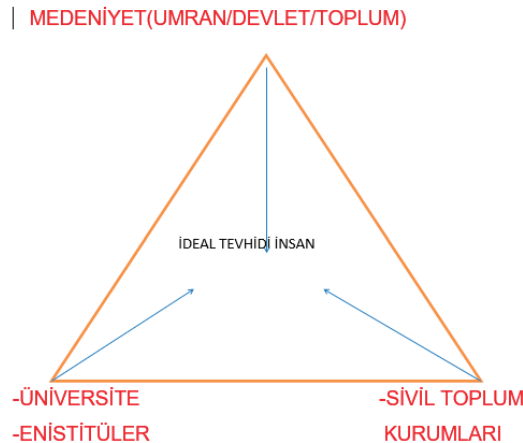
“tasavvuf + tevhidi ilimler “ bütüncüllüğünde bakıldığında ;

Gazzali’nin hem Nizamiye medresesi alimi, eğitimcisi ve hem de tasavvufi irfan ehli olduğu ve siyaseten Batınıliğe karşı ilmi-ahlaki duruş ortaya koyduğu haliyle öncü yön verici kamil insan vasfı ortaya çıkmaktadır. Yine İbn-ül Arabi Hz’lerinin hem medrese alimi(eğitimci) hem de Ekberiye tasavvuf mektebinin kurucusu olduğu(Ülken 2000: 136), Anadolu’da uzun bir süre kalarak Anadolu İslam birliğinin tevhidi bilgi üzerinden(Vahdeti Vucut) yeniden oluşmasına yönelik “kurucu” ve ”diriliş“ çalışmalarında bulunduğu yönüyle kurucu, lider, yön verici zülcenaheyn(Tevhidi Düşünceye dayalı bütüncül eğitim yöntemi) vasfı tasavvuf yoluyla ortaya çıktığı görülmektedir. Hz Mevlana’ya bakıldığında ise yine

hem Nizamiye Medresesinde hukuk alimi, hem de İlahi aşk yolu ile tasavvuf hocası olduğu ve siyaseten ahlak bunalımına girmiş elit yöneticileri ilahi aşk anlayışı ile irşad ederek, Osmanlı ilmi yapısının kurucu mimarlarından olmuştur. Bu yönüyle medeniyet kurucu, yön verici, vâsfinın zülcenaheyn niteliği ile yani Tevhidi Düşünceye dayalı bütüncül eğitim yöntemi eşliğinde tasavvuf ilmi kimliği ile buna yol açtığı görülür.

Ahi Hacı Bayram-ı Veli'ye bakıldığında hem Kara medresede hem de Bayramilik tasavvuf yolunun kurucusu olduğu, ortaya koyduğu tevhidi iktisat anlayışının adil, dengeci bölüşüm anlayışı ile “güzel ahlak” ile “para”yı denge halinde tutabilen, sömürüden uzak bir tasavvuf anlayışın temsilcisi olarak(Sayar 1998:331,334), siyaseten Osmanlı'nın sömürücü olmayan cihan ölçekli iktisat sistemine, **Tevhidi Düşünceye** dayalı bütüncül eğitim anlayışı ile yön vermiş olduğu görülür.

Aziz Mahmut Hudai Hz'lerine bakıldığında da hem medresede hukuk âlimi hem de Celvetiye tasavvuf yolunun kurucusu olduğu görülerek, medeniyet kurucu ideal öncü insan tiplerimizi belirtmek mümkündür. Böylece insanın tevhidi iç ahlak inşasını dergâh kurumunda; kin, öfke, kibir, haset... gibi kendisine ilahi olarak yerleştirilmiş olumsuz duygularının dönüştürülmesi, tasavvuf ilmi yöntemi ile gerçekleştirilmiş olmaktadır. Öte yandan da vahiyden beslenen tevhidi akli bilgi ile de üniversite(medresede) de, **tevhidi felsefi aklın yönlendiriciliğinde kendi medeniyet değerlerine göre insanı, cemiyeti, düşünceyi düzenleyen, onu sistemleştiren ve böylece** Tevhidi Düşünceye dayalı bütüncül eğitim yöntemi yolu ile **toplumun ve medeniyetin ana inşa edici kurumlarının varlığı ortaya çıkarılmıştır**. Buna göre **Tevhidi Düşünceye** dayalı akıl ve bilgi yöntemine göre insanın iç ve dış ahlaki durumunu **Tevhidi Eğitim** yolu ile düzelten, bütüncül ilmi yöntem alan ise İslam'ın “tasavvuf” ilmi alanı olduğundan(Kılıç2011:54), “**Tevhit- Tevhidi Düşünce- Tevhidi Bütüncül Eğitim -Tasavvuf**” ilişkisi, İslam'ın medeniyet kurmadaki tezkiye edilmiş “Kul İnsan/İnsan-ı Kamil” unsuru ile gerçekleştirdiği görülür. Bunu bir şekil yardımıyla ifade etmek gerekirse:

Şekile göre Gazzali döneminde İslam devletinin materyalist batınlığa karşı Devlet eksenli, Nizamiye üniversite-Tasavvuf düşünce yöntemini de dikkate alan bütüncül bilgi inşası” vasıtasıyla ile “yeni kurumlar ve tasavvuf” etkileşiminin ihdası ile edilerek, ictimai buhranın atlatıldığı görülmüştür. Mevlana döneminde de Moğol zulmü ve yıpranmış bürokratik elitist yapıya karşı, Mevlana'nın; Tasavvuf-Nizamiye Medresesi- İlahi aşk merkezli İnsan-ı kamil” etkileşimi ile Selçuklu bunalımını Osmanlıya yeni inşa ile geçişi sağlayan bir medeniyet naklinin gerçekleşmesinin öncülüğünü yaptığı görülür. Diğer örneklerde buna göre zülcenaheyn eğitim yapılanması ile üçgenin uçlarındaki unsurların her dönemin özel şartları bağlamında oluşan unsurların birbirleriyle gelişmeci bir etkileşimi sağladığı görülmektedir. Bu tevhidi düşünce ilmi yöntemine bağlı bir etkileşim olduğundan, tevhidin de kıyamete kadarki tüm zamanlarda geçerli olması gerçeğine binaen, yeni dönemde de bu üçgen ilişkisinin kendi özgün şartlarının yeniden tespit edilerek yeni insanın gerçekleşmesi insan-ı kamil vasıtasıyla mümkünlük taşımaktadır.

Sonuç olarak “**tasavvuf- medeniyet**” ilişkisinin kuruculuk bağlamında **ontolojik bir boyutu bulunmaktadır.**

Bu ilişkinin ontolojik boyutuna göre tasavvufu modern Batı'nın materyalist medeniyet anlayışı ile ve onun kavramsal çerçevesi ile ele alınamayacağı belirtilmelidir. Çünkü medeniyet, maddi çerçevesi yani teknoloji üstünlüğünü temel alma üzerine kurgulandığından Batı'da bu medeniyet anlayışı “uygarlık” anlamına gelmektedir. Yani medeniyet modern Batı'da teknik bir boyuta dikkat çekmekte olduğu görülür. Oysa tasavvufu bu Batı'nın seküler medeniyet ile birlikte ele alma durumunda onu sekülerize etmiş olarak değerlendirilmiş olunur. O zamanda tasavvufun **Tevhidi Düşünceye** dayalı bütüncül vatan kurucu din anlayışını, insanı kâmil şeklinde hayata geçiren **zülcenaheyn** (Tevhidi Düşünceye dayalı bütüncül eğitim yöntemi yolu ile inşa edilen) **kurucu insandan**, tevhit tasavvuf ilişkilerinin bütüncül şahsiyetinden bahsetmek mümkün olamaz hale gelmiş olunur. Buna göre esasında ictimai/sosyal ilimler ”**medeniyet**” inşa eder. Bu noktada medeniyet inşa etme görevini gerçekleştirebilen insan/insan/insanı kamil tevhit ilmi yöntemine göre hem iç/his dünyası hem de dış tevhidi akıl ile dış/zahiri ilimleri aşağıdaki şekle göre kendi bünyesinde oluşturabileceği söylenebilir. Bu bağlamda ;

Medeniyet(umran) inşa eden

**Tevhit İnsanı = Kalbin düşüncesi(mana/his,duygu)+ Aklın düşüncesi
(madde/zihni bilgi)**

göre dinin, **kalbin düşüncesi** ve **aklın düşüncesinin** bütüncüllüğünden elde edilen bilgi yöntemini oluşturmasına bağlı olarak, tevhidi ictimai ilimlere dayalı toplum modelini, “**Ahlak Toplumu**“ şeklinde her dönemde ictimai düzen kurucu sistem modeli şeklinde oluşturmuş ve bu kainat modeli olduğundan özüne uygun olarak Tevhidi Düşünceye dayalı bütüncül eğitim felsefesi ile geliştirilebilirse, her çağ döneminde bu AHLAK TOPLUMUNU oluşturmanın mümkün olduğu söylenebilir. Çünkü Gazzaliler, İbn'ül Arabiler, Mevlanalar, Hacı Bayramlar öncü

düşüncelerini tevhidi anlayış ile tasavvufi eğitim ile duygu(nefs) temizliği yaşadık-
tan sonra medeniyet kurucu öncü bütüncül tevhit insanı olmuşlardır. Böylece ta-
savvuf-medeniyet ilişkisinin ontolojisi bu bağlamda dergâh+ medrese(tevhidi bilgi
üzerinden İlim inşa eden üniversite) bütüncül kurumsal işbirliği ile başta tevhidi
felsefe ile “düşünce”nin dönüşümü yolu ile sağlanabileceği söylenebilir.

Kaynakça

BİLGİSEVEN, Amiran K.,(1985), *Din Sosyolojisi*, İstanbul: Filiz Kitapevi.

BİLGİSEVEN, Amiran K.,(1990), *Türkiye’de Sosyal Çözülme Tehlikeleri*, İstanbul: Filiz Kitapevi.

BİLGİSEVEN, Amiran K.,(2003), *İlm-i Ledün(Genel Teoloji)*, İstanbul: Filiz Kitapevi, 2.Baskı.

DOĞAN, Mehmed,(1976), *Kur’an Gölgesinde ve tarih Önünde Türk*, Ankara: Emel Yayınları.

EL GAZZALİ,(2002), *Düşünmede Doğru Yöntem*, İstanbul: Ahsen Yayınları.

FARUKİ, İsmail Raci,(2017), *Tevhid Düşünce ve Hayata Yansımaları*, (Çev: E.Okumuş),

İstanbul: Mahya Yayınları,

HAMİDULLAH, Muhammed,(2004), *İslam Peygamberi*, (Çev.M.Yazgan), İstanbul: Beyan Yayınları,

LÖKER,Erhan,(1953), *Dünya Sosyolojisi*, Ankara: Ankara İctimaiyat Enstitüsü Yayınları:2, C:1,Örnek Matbaası.

KAYIKLIK,Hasan,(2011), *Tasavvuf Psikolojisi*, Ankara:Akçağ Yayınları, 2.Baskı.

KILIÇ, M.Erol,(2011), *Anadolu’nun Ruhu*, İstanbul: Sufi Yayınları.

KIRCI, Celal,(1981), *Kur’an-ı Kerim ve Modern İlimler (Münasebeti, Yorumu, Yorumcuları)*, İstanbul: Marifet Yayınları, 2.Baskı.

MELLEUSH,Gregory,(August 2000), “The Clash of Civilizations: A Model Of Historical Development?”,**Thesis Eleven** SAGE Publications (London, Thousand Oaks, CA and New Delhi), Thesis Eleven, Number 62, :109-120.

ORMAN, Sabri, (2002),*Gazzali’nin İktisat Felsefesi*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2. Baskı.

ÖZAKPINAR, Yılmaz,(2002), “*İnsan Düşüncesinin Boyutları*”, İstanbul: Ötüken Yayınları.

PRADES, José A.(March1999), “Global Environmental Change and Contemporary Society Classical Sociological Analysis Revisited”, *International Sociology*, SAGE : (London, Thousand Oaks, CA and New Delhi): 7-31.

RAZİ, Fahreddin,(2015), *Kelime-i Tevhidin Sırları*, Terc: İ.Coşkun, İstanbul: Kampanya Kitapları.

SAYAR, A.Güner,(1998), *Bir İktisatçının Entelektüel Portresi Sabri F.*

Ülgener, İstanbul: ErenYayıncılık.

TOPBAŞ, Osman Nuri,(2013), *İslam Nazarında Akıl ve Felsefe*, İstanbul: Erkam Yayınları.

ŞİMŞEK Osman,(2008a); *Türk Toplum Düşüncesine;Medeniyet, Kültür-Zihniyet-Sanayi Bağlamında Bütüncül Bir Yaklaşım*,(Editörler: Ü. Çelik Şavk, Y. Koç, E. Alpaslan), Ankara: **Türkiyat Araştırmaları**, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Prf.Dr.M. Cihat Özönder Anısına 1, Sayı:8, Bahar, 253-284.

ŞİMŞEK, Osman,(2008b) ; *Türkiye'deki ve Batı'daki Medeniyet Kavramlarına Zihniyet-Özgün Sosyal Bilim-İktisat Etkileşimi Bağlamında Yaklaşım*, Ankara:-Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, C.X,(10), Sayı: 2,; 115-139

ŞİMŞEK,Osman,(2016),*Medeniyet ve Sistem İnşa Edici Vasfıyla Tevhidi Düşünce*, Ankara: İlmari(İlmi ve Metodolojik Araştırmalar Derneği)Yayını, Yayın No:1.

ŞİMŞEK, Osman,(2013), *Yeni Ahlak Toplumu İnşası*, Ankara: Gazi Kitapevi,

ŞİMŞEK,Osman,(2018a),”Tevhidi Düşüncenin Düzen Kurucu “İctimaiyat Felsefesi(ToplumFelsefesi)”, *İctimai Düzenin(Sistemin) Kuruluşunda “Tevhidi Düşünce ve Toplum Felsefesi”*, Der ; Osman Şimşek, Ankara: İlmari(İlmi ve Metodolojik Araştırmalar

Derneği) Yayınları, Yayın No:3,13-76.

ŞİMŞEK, Osman,(2018b) ;”Tevhidi Düşüncenin “İlmi Araştırma Yapma”da Bütüncül Yöntem Anlayışı”, *Tevhidi Düşünce Işığında İlim dallarının Yeniden İnşası Şurası- Bolu*, Derleyen(Edi.); M.Alişarlı-O.Şimşek,Ankara: İlmari (İlmi ve Metodolojik Araştırmalar Derneği) Yayınları, Yayın No: 4,155-186.

ŞİMŞEK, Osman(2018c),”Tevhit Kavramının İctimai/Sosyal Sistem” İnşa Eden Yönü İtibariyle İctimai Düzen Kurucu “Anlam” Boyutu, **1. Uluslararası İslam Dünyasında Tevhidi Düşünce Şurası, Kur’an ve Sünnet Temelinde Tevhidi Düşüncenin İctimai Dünyaya Yön Verişi**, Derleyenler(Edi.); H. Çiçek-O. Şimşek, Ankara: İlmari(İlmi ve Metodolojik Araştırmalar Derneği) Yayınları, Yayın No: 2 : 233-258.

ŞİMŞEK, Osman, UYANIK, Y.,(2017), “Medeniyet İnşasında “Bilgi Yöntemi” ve Aydın’ın (“Öğretim Üyesinin”) “Sistem Kuruculuğundaki” Rolü”,Ankara: **Gazi Üniversitesi İktisadi ve**

İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: IXX, Sayı:3, :829-844.

TOPÇU, Nurettin,(2001),*Sosyoloji*, Yayına Hazırlayanlar; E.Elverdi-İ. Kara, İstanbul: Dergah Yayınları,

“Tevhidi Düşünce” İlimi Yöntem Anlayışına Göre
“ Medeniyet – Eğitim- Tasavvuf” İlişkisinin İctimai Düzen(Sistem) Kurucu Vasfı

ÜLKEN,Hilmi Ziya,(2000),**İslam Düşüncesi, Türk Düşünce Tarihi Araştırmalarına Giriş**, İstanbul:Ülken Yayınları, 3. Baskı,

ÜLKEN,H.Ziya,(2004), **Türk Tefekkür Tarihi**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2.Baskı, Cogito 129,2004,

YÜCEL BATMAZ, Nazlı(2018),”Türklerde Devlet Anlayışı”, **Türk-İslam Tarihinde Yönetim Uygulamaları**, Edi. M. Akçakaya, Ankara: Gazi Kitapevi,:3-64.

(<http://www.ozgunsosyaldusunce.com>.18.06.2018, 19:26).

Extended Abstract:

The determining effect of the belief and ethical understanding of society is clear foremost in the construction of a civilization. According to this, the importance of “*ictimai wisdoms*” (*ictimai* is any subjects related with the idea of society according to tawhid thought) including religion, culture and ethic-centered constituents is explicit in constructing a civilization.

In Islam civilization, everything runs according to the rule of tawhid. Tawhid means the oneness of Allah. Since Allah created everything, the rule of tawhid includes everything in the universe. According to this, in the base of all wisdoms, there is tawhid. When we examine tawhid in terms *ictimai* (social) wisdom, the concept of tawhid has a multi-sided content in relation to *ictimai* (social) wisdoms, civilization understanding, civilization/structure of thought and culture of civilization, thought of human being, society, the determination of behaviors and attitudes of society in the structuration of *ictimai* (social) world. The decisiveness of the understanding of knowledge of “**tawhid thought**” of the Islamic civilization-oriented societies/states that were directing the world system as the dominant power between 7th and 19th centuries A.D. in the world, in the construction of distinctive knowledge structures and civilizations, is undisputable. The togetherness of ethic, culture and belief of “**perfect human being**” characteristic as the most effective element providing this undisputable superiority is at the essential position. Thus, in the setting-up of the civilization of Islam, the existence of perfect human-being type and how his identity and character develops are very crucial. According to this, it becomes a need that these properties of “**perfect human being**” type and the subject that how a civilization’s “setting-up” is realized, should be known by dealing with the holistic impact of *ictimai* sciences as multi-faceted. It is a very high-priority need that in terms of Islamic civilization, who “**perfect human being**” is and the understanding of “thought” constructing this “perfect human-being” and what its “method of knowledge” is *ictimai* effects of the relationship of “civilization-and education”, “civilization and perfect human being type” and “civilization and tasavvuf” must be manifested in terms of *ictimaiyat* science (*ictimaiyat* is the idea of society according to thought of tawhid). In the name of achieving that kind of aim, by using scientific method of knowledge of **Tawhid Thought**.

Every civilization forms its societal (*ictimai*) order by means of its own authentic understanding of wisdom thought and knowledge of wisdom method. Therefore, “**Thought Method**” is the main wisdom constructing dimension of a civilization. By means of constructing “perfect/ideal human being” according to thought method, that civilization could have the quality of directing world system. According to this, it is clear that by means of untidy knowledge, eclecticist knowledge, mockery knowledge and/or fragmented knowledge (that is, **only** by inductive knowledge production or **only** by deductive knowledge production) it is out of the question to have a whole knowledge system(order). According to this, at this point civilizations while producing their methods of thought system and knowledge system in terms

of fragmented, mockery and eclecticist understanding, they lose their quality of directing world system. The dominant civilization directing the world system in any times throughout the history, during the period when in power first of all it has its power by means of **“thought method and knowledge construction based on this”** suitable for its authentic structure. It achieved this by means of authentic education method.

According to understanding of Islam civilization, the creator of everything in the universe is Allah. Since the universe is complete, the existence of an order dependent on tawhid complete in the working of everything in the universe. According to this, in the world which is in the universe, the constructing role of **“Touhgt Method”** in the formation of ictimai (social) system (order) plays a very crucial duty of “founder”. Within this context, while dealing with every societies/civilizations’ systems/orders, economics, politics, education, philosophy, etc. it is very important to know what their **“Touhgt Method”** is in terms of analysis of their society and civilization.

When looked at the formation of Turk-Islam civilization in terms of “Civilization Construction-Thought Method” relationship, it could be seen that this relationship is the very beginning point in the construction of Turk-Islam ictimai (social) structure. Because of this, in setting up a civilization “constructing thought method” that forms this pioneer order is necessary. Because, religion is lived in cemiyet (society). Thus, according to tawhid, in realization of the religion including His divine orders and prohibitions in the dimension of cemiyet(society), education should be given as the most comprehensive way together with authentic thought method. Therefore, for enabling the interaction of **“Religion-Tawhid Thought-Education”** with the directing of society, it must be understood that there is a strong **“system construction”** relation between **“tawhid”** and **“thought method”** and **“ictimai (social) wisdoms shaped according to this thought method”**.

İctimai (social) structure (cemiyet structure of tawhid) of Islam civilization lives on understanding of **Tawhid Thought**. Modern western society sets up sociology by only living on pure mind.

Tasavvuf, as having the content of forming the motherland, is the holistic ahlak (morale) education by eliminating negative feelings (grudge, jealousy, dissimulation, arrogance, stinginess, etc.) in the inside of human being by education and enabling human being as this condition with having “balanced”/careful conducts in the outside. According to this, education of tasavvuf demands that human beings should be aware of negative feelings in his inside by **thought way** and should correct these by using his will. That is, tasavvuf is stated as being **manevi** (spiritual) **education way**, that is **an education that is based on Tawhid Thought, a wisdom method**, which transforms the negative feeling in these inside feelings with their opposites into good feelings. Transforming bad ahlak (morale) sides inside of human beings into good feelings by means of holistic education method based on **Tawhid Thought**, by means of **transformation of thought**, the formation of per-

fect human being is realized by ahlaki (morale) perfection. Thus, by means of this transformation of tasavvufi thought, the formation of structure of civilization(umran) which will be set up by perfect human being can only be built up.

This study is trying to explain the authentic formation of the interaction of “civilization-perfect human being and Sufism constructing/upbringing this perfect human being” by dealing within the context of holistic scientific method of tawhid

According to this, the **relationship of “tasavvuf-civilization” has an ontological dimension in terms of foundering.** In relation to the ontological dimension of this relationship, it must be stated that tasavvuf and the content of concepts used by it in education could not be handled with civilization understanding of modern west and its conceptual frames.

Key Words: Tawhid, Tawhid Thought, Wisdom Method, Civilization, Tasavvuf Education

Tarihi Çevre/Yapı Duyarlı Stüdyo Eğitimi

Historical Environment Sensitive Design Education

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KORUMAZ*
Arş. Gör. Merve ÖZKAYNAK **

Öz:

Ülkemiz kentleri farklı nitelikteki tarihi kültür mirası yönüyle zengindir. Bu sebepten dolayı mimarlık mesleği profesyonel yaşamda sahip olunan bu kültür mirası ile bir şekilde temas halindedir. Özellikle önemli sayıdaki meslek insanı doğrudan kültürel miras ile ilgili özel veya kamu kurumlarında istihdam edilir. Bu gerçeklikten dolayı mimarlık eğitiminin kültür mirasına duyarsız kalması veya yadsınması düşünülemez. Mimari mirasımızı mimarlık tarihi ve koruma kavramı yönü ile öğrenmekle ve anlamakla yükümlü olduğumuzu söyleyebiliriz. Birçok meslek insanı tarihi çevre veya tarihi bina komşuluğunda güncel proje üretme durumunda kalabilirler. Tarihi çevrede yeni yapı tasarlarırken, kültürel mirasın tasarımı ne şekilde bir girdi oluşturacağına yönelik bilgi birikiminin meslek insanlarında olması gerektiği söylenebilir. Bu bilgi birikiminin verilebileceği en önemli zaman dilimi mimarlık eğitimi sürecidir.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusu son yirmi yılda ülkemizde oldukça tartışılmış ve Avrupa'daki örneklerle kıyaslanarak ülkemizdeki yapılabilmek imkanları hakkında farklı bakış açıları ile yorumlar yapılmıştır. Bu konunun meslek

Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Konya/Türkiye, mkorumaz@gmail.com ORCID ID: 0000-0001-6337-9087

Amasya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Amasya/Türkiye, merve.ozkaynak@hotmail.com ORCID ID: 0000-0002-1423-6749

hayatı için önemli olduğunun farkına varılarak, Konya Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü Stüdyo V dersi kapsamında 22 öğrenci katılımı ile deneysel bir stüdyo çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada katılımcı öğrencilerin tarihi çevre veya bina duyarlı tasarım yeteneklerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra, öğrencilerin tarihi çevre duyarlılıklarını artırmak ve farkındalık oluşturmak atölye çalışmasının odaklandığı konu olmuştur.

Stüdyo çalışması başlamadan önce öğrencilerin konu ile ilgili farkındalıkları anket çalışması ile ölçülmüş, birçok öğrencinin konu ile doğrudan bilgi, ilgi ve farkındalığının olmadığı gözlemlenmiştir. Süreç içerisinde ders yürütücülerinin bilgilendirmeleri ve öğrencilerin kendi araştırmaları ile farkındalık artırılmaya çalışılmıştır. Sürecin sonunda öğrencilerin proje sonuçlarına atölye sürecindeki bilgi birikimleri yansımış ve tarihi dokunun farkına varılarak tasarımlar ortaya konmuştur. Katılımcı öğrencilerin süreç sonunda konuya yaklaşımları yeniden ölçülmüş ve daha çok bilgiye dayalı cevaplar verdikleri gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, tarihi çevrede yani yapı tasarımına mimarlık eğitiminde yer verilmiş, konu ile ilgili bilgi aktarılmış ve bu sonuçlara yansımıştır. Süreç sonunda tarihi çevre duyarlı meslek insanı yetiştirilmesine katkı sağlanmıştır.

Anahtar sözcükler : Mimarlık eğitimi, stüdyo eğitimi, tarihi çevre, tarihi yapı.

Abstract :

The cities of our country are rich in historical cultural heritage with different qualities. For this reason, the profession of architecture is somehow in contact with this cultural heritage of professional life. In particular, a significant number of professionals are employed in private or public institutions directly related to cultural heritage. Because of this reality, it is unthinkable that architectural education will be insensitive to or denial of cultural heritage. We can say that we are obliged to learn and understand our architectural heritage in terms of architectural history and the concept of conservation. Many professionals may have to produce current projects in or near the historical building. When designing a new structure in the historical environment, it can be said that the knowledge about how cultural heritage constitutes an input to the design should be in the profession. The most important period in which this knowledge can be given is the architectural education process.

The issue of new building design in the historical environment has been widely discussed in our country in the last two decades and compared with the examples in Europe, comments have been made about the possibilities of construction in our country. Realizing that this issue is important for architectural professional life, an experimental studio work was carried out with the participation of 22 students in the Studio V course of the Department of Architecture at Konya Technical University. In this study, it is aimed to develop participatory students' historical environment or building sensitive design skills. In addition, the workshop focused on raising awareness of students' historical environment and raising awareness.

Before the start of the studio study, the awareness of the students on the subject was measured with a survey and it was observed that many students did not have direct knowledge, interest and awareness about the subject. In the process, awareness of the lecturers and students' own researches were tried to be increased. At the end of the process, the knowledge of the students during the workshop process was reflected to the project results and the designs were introduced by realizing the historical texture. At the end of the process, the participant students' approaches to the subject were re-measured and it was observed that they gave more information-based answers. As a result, in the historical environment, the design of the building has been included in the architectural education, information about the subject has been transferred and these results have been reflected. At the end of the process, it contributed to the training of professional people who are sensitive to historical environment.

Key words: Architecture Education, Design Education, Historical Environment, Historical Building.

1. Giriş:

Mimari koruma modern mimarlık eğitiminin önemli bir parçasıdır. Günümüzde birçok tarihi anıtın kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı düşünüldüğünde mimarlık eğitimi içerisinde koruma eğitiminin önemi anlaşılabilir. Koruma kavramı sadece restorasyon kapsamında öğretilen bir ders olmayıp tasarım eğitiminin de önemli bir parçasıdır. Mimarlık eğitiminde tarihi çevre içindeki yeni yapı tasarımına yönelik ölçütlerinin ne olması gerektiği hakkında yeterli eğitimin verilmediği söylenebilir. Stüdyo yürütücülerinin kişisel ilgisi, seçmeli derslerin içeriği, eğitimin verildiği okulun tarihi çevre duyarlılığı konunun ders kapsamında ele alınıp alınmamasında etkili olduğu gözlemlenebilmektedir.

Mimari proje derslerinde tarihi bir çevrede yeni yapılaşmalarla ilgili nasıl bir strateji izlenmesi gerektiği konu ile ilgili önemli bilgi ve felsefi yorumları beraberinde getirmektedir. Günümüzde özellikle Avrupa referanslı olarak gerçekleştirilen nötr cephe uygulamaları eğitim ve meslek camiasında çok bilinmesine rağmen, konunun içerik ve bilgi alt yapısında eksikliklerin olduğu söylenebilir. Tarihi çevre ile biçim ve malzeme olarak belirgin bir farklılık ortaya koyan Norman Foster, Daniel Libeskind ve Zaha Hadid gibi bilinen mimarların ürünleri benzer şekilde ülkemiz gerçekleri ile kıyaslanmakta, örneklerin tarihi bina ve çevre ile kurduğu ilişkiler tartışılmaktadır. Bu tür örneklerin varlığı mimarlık öğrencileri arasında da etkisini göstermekte, ülkemizde bu tür örneklerin yapılıp yapılamayacağı tartışılmaktadır. Bu kapsamda genel olarak stüdyo yürütücülerinin konu ile ilgili bilgi alt yapılarını güçlendirmeleri ve bu bilgiler doğrultusunda öğrencileri yönlendirmeleri sürecin sağlıklı ilerlemesini sağlayacaktır. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımına yönelik bağlamsal stüdyo çalışması Konya Teknik Üniversitesi bünyesinde yarıyıllarına göre farklı ölçeklerde ele alınmaktadır. Mimarlık öğrencilerinin konu ile ilgili farkındalığının artırılmasına yönelik Konya tarihi kent merkezinde veya bir tarihi yapı ile doğrudan ilişkili tasarım alanı stüdyo eğitiminin konusu olmaktadır. Makale kapsamında yazarların yürüttüğü stüdyo çalışması örneğinde tarihi çevrede yeni yapı tasarımının mimarlık eğitiminde nasıl yer alabileceğine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

2. Tarihi Çevre Kavramı ve Yeni Yapı Tasarım Kriterleri

2.1. Tarihi Çevre Kavramına Genel Bakış

Geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşan kentsel, kırsal, tarihi ve arkeolojik alanlar tarihi çevre kapsamında değerlendirilmektedir (Ahunbay, 1996). Yapılı çevre bir yandan kentlerin kimliğini oluştururken aynı zamanda kentteki sosyal ve kültürel yaşama yönelik verileri içerir (Neill, 1997). Yapılı çevrenin kimliği doğrudan toplumun kimliği etkiler (Birol, 2007). Tarihsel birikim kent kimliğinin temel bileşenini oluşturur ve bu nedenle koruma kültürel kalkınmanın ön koşulu sayılır (Madran, 1994). Tarihi çevrenin öz karakterinin oluşturan bütünün elemanları arasındaki ilişkileri, konumu, kütle, yükseklik, renk ve malzeme kullanımı, doğal ve yeşil çevresi ile o çevreyi oluşturan kültürel birikimin korunması koruma uygu-

lamalarından beklenen bir yaklaşımdır (Middleton, 1979).

Tarihi çevreyi koruma, sadece mevcut değer ve belgeleri geleceğe aktarmak için değil, yeni mimarinin oluşumuna kaynak olması açısından da önem taşır. Bu husus, kültürel sürekliliğin de ön koşuludur (Madran, 1994). Sürekliliği sağlamak koruma ve yeni yapılaşma çalışmalarında dokuların doğal değişimini sürdürmekle ve korumakla mümkün olabilmektedir. Değişimi anlamaya dönük bir çalışma yapılmaz ve zaman etmeni reddedilerek, değişim göz ardı edilirse, dokular sadece buldukları dönemi içeren durumla dondurulmuş olacaktır. (Bilsel, 1989). Korumanın en önemli amacı dokuya yeni işlevler kazandırma yolu ile çevreyi canlı olarak yaşatabilmek olmalıdır. Yasaklama ve saklamaya yönelik pasif koruma anlayışı değil ekonomik ve toplumsal çözümler getirilerek aktif ve çok yönlü bir yaklaşım benimsenmelidir (Arabacıoğlu & Aydemir, 2007). Güvenç (1991)'e göre kent kimliğini geçmişten geleceğe iletilmesi ve gereken miras veya sürdürülebilir bir öge olarak bakılması, koruma uygulamalarının nitelikli olarak uygulanması ile mümkündür.

Koruma kavramını mimarlık ortamında hak ettiği bir bilinç ile oturmasında eğitimin önemi bilinmektedir. Tarihi çevre referanslı tüm çalışmalar ve restorasyon uygulamaları uzmanlık gerektirdiği bilinmesine rağmen, özellikle kamuda görev alanların önemli bir bölümü mimarlık bölümü mezunları ile istihdam edilmektedir. Bazı durumlarda karar verici durumundaki az tecrübeli meslektaşların varlığı gözlemlendikçe, lisans eğitimi aşamasındaki koruma bilincinin verilmesinin önemi fark edilebilmektedir. Bu bilincin oturmasında hem tarihi çevrede yeni yapı tasarımları hem de koruma uygulamalarında eğitici bir stüdyo çalışmasının yapılması gelecek adına önemli olacaktır. Tarihi çevrede tasarım yapmak mimari özgürlüğü kısıtladığı bazı durumlarda tasarıma da gerek duyulmayan bir alan gibi görülse de tasarıma girdi olan verilerin sağlıklı analizleri ile oldukça zor bir sorun çözülmüş ve mimarlık aktivitesi gerçekleşmiş olacaktır (Pasin & Varinlioğlu, 2018).

2.2. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Kriterleri

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı farklı parametreleri içeren, tarih çevrenin ana belirleyici olduğu, yeni uygulama ile tarihi çevrenin uyum arayışına yoğunlaşmış yaklaşımlardır (Kapubağlı, 2004). Tarihi çevrede yeni yapı ile ilgili tartışmalar koruma kaygısının artmasıyla başlamıştır. Kentlerimizde ruhu olmayan kimliksiz çevrelerin yaratıldığı gözlemlendikçe, tarihi yapı geleneğinin nasıl yaşatılacağı, özgün sosyal yaşamın nasıl korunacağı ve sürdürülebilir bir kentsel çevrenin nasıl oluşturulabileceğine yönelik arayışlar başlamaktadır (Karakul, 2009). Avrupa Mimari Miras Yılı kapsamında yayınlanan Amsterdam Bildirgesi'nde (1975) bütünlük koruma kavramının önemi belirtilmiş ve yeni yapıların çevreleriyle uyum içinde olmalarını sağlayacak bazı hacimsel ve boyutsal (yükseklik, arazi kullanım katsayısı vb.) bir yöntem uygulanması gerektiği ifade edilerek, yeni yapılaşmalara yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında eski ve yeni bilinçli şekilde bütünleştirilerek, kimlikli kentsel çevreler oluşturulabilir (Branca, 1979). Tarihi bölümlerin araştırılarak yorumlanması, sadece cephe ölçeğinde değil fonksiyon, malzeme, teknoloji gibi konularda da doğru ilişkilerin kurulmasına olanak sağlamaktadır (Akçura, 1992). Tarihi çevre içerisinde tasarım yapmak çevrenin tasarım üzerinde daha etkin rol oynamasını gerektirmektedir. Tarihi çevrede bir tasarımın başarılı olması için belirli şartlar araştırmalar neticesinde elde edilmiştir. Bu şartlar; tasarım alanının tarihi ve coğrafyası ile bağlantı kurmak, ulaşım aksları ile bağlantı kurmak, önemli manzara ve perspektiflere saygılı olmak, tarihi çevrenin ölçeğine saygılı olmak, mevcut binalardaki gibi kaliteli malzeme kullanmak, çağın gereklerine göre yeni doku ve kentsel görünüm oluşturmak olarak sıralanabilir (Golding, 2001). Eski ve yeni tasarımlar; malzeme seçimi, bağlantı detayları ve yapı sistemi gibi özellikler itibarıyla tamamen zıt veya uyumlu olabilirler. Bu noktada önemli olan yeni yapılanların tarihi yapıdan ayrılarak yeni bir kimlik yaratma kaygısında olmaları gerektiğidir (Mısırlısoy, 2017). Bazı örneklerde birbiri içine geçmiş tasarım teknikleri olmasına rağmen, tarihi çevrede tasarım yaparken özetle şu teknikler kullanılabilir:

- Aynısını yapan yaklaşımlar (kopya-taklit uygulamalar)
- Uyumlu yapma
- Benzerini yapma
- Nötr yapma (Etkisizleşme)
- Yorumlama
- Zıt/Kontrast Yaklaşımlar (Aydın, 1998; Midilli Sarı, 2005;- Kanat Duralı, 2007; Öç ve ark. 2010).

2.2.1. Tarihsel Biçimlerin Taklit Edilmesi

Taklit etme/kopyalama yaklaşımında, geleneksel yapıların biçim, malzeme, cephe elemanları, renk vb. özelliklerin aynen tekrarı söz konusudur (Karatosun, 2010). Aslında taklit etme yaklaşımının temeli klasik mimarlığın tekrar etmesi gerektiğinin savunulmasına dayanmaktadır (Dostoğlu, 1984). Kent dokusunu korumanın ve tarihe saygılı olmanın tek yolu olarak taklit uygulamaların olması gerektiği azımsanmayacak kadar büyük bir grup tarafından savunulmaktadır. Bu tür yaklaşımlarda yeni uygulamalar sadece bir dekor olarak inşa edilmekte ve mimarlık sadece cephe düzeyine indirgenmektedir (Altınöz, 2010). Taklit anlayışını benimseyen mimarlar yeni tasarladıkları yapılarda eski üslup ve dönemlere özgü biçimleri ya çok az değiştirerek ya da hiç değiştirmeden kullanmaktadırlar. Fakat çağdaş yapım tekniklerine ve öngörülen işlevlere uygun olabilmesi için yeni yapıda eskiye ait biçimsel öğelerin yeri kısıtlı olmak zorundadır. Bu kısıtlı kullanım zorunluluğundan dolayı çağdaş bir yapıya eski bir cephe giydirilmekle yetinilir (Kazmaoğlu & Tanyeli, 1986). Benzer şekilde Bektaş (1991); korunacak olana yapılabilecek en büyük saygısızlığın onu kopyalamak olduğunu ifade etmektedir. Çağının

şartları içinde yapılan tarihi binaları günümüz yapım teknikleri ve teknolojileri ile taklit edilmesi yenilikçi bir yaklaşım değildir. Madran (2001) ise bu görüşe katılarak; tarihi çevrede yeni yapı tasarlarken tasarımcıların taklitten kaçınmaları gerektiği ve eski ile yeni yapının arasındaki uyumun taklit yolu ile elde edilemeyeceğini savunmaktadır.

2.2.2. Tarihi Çevre ile Uyum Arayışları

Tarihi çevrede veya tarihi binaya ek tasarlanırken uyum arayışlarının temelinde açık bir şekilde tarihi çevrenin tasarıma veri olarak dahil edilmesi ve yeni bina ile tarihi binanın dönemsel farklılıklarının vurgulanması yatmaktadır. Kendi içerisinde benzer uygulamalar, nötr uygulamalar ve tarihi dokunun yorumlanması uyum arayışlarının altında değerlendirilebilir. Tarihi dokunun mimari elemanlarının, biçimlerinin, ölçü ve oran verilerinin yeni yapı tasarımında kullanılarak geçmiş ile bağ kuran uygulamalarda yine uyum arayışı olarak değerlendirilmektedir (Velioglu, 1992).

Benzerini yapma: Yeni yapının tasarımın tarihi doku ile fiziksel olarak benzeşmesine rağmen malzeme bakımından daha güncel teknolojileri yakalayan, daha çok zamanın ruhunu yansıtan uygulamalardır (Erkatal & Özüer, 2015). Tarihi binanın yapı detaylarının sadeleştirilerek kullanılması, cephelerdeki doluluk boşluk oranlarının yeni binada kullanılması, kat silmeleri ve cephelerdeki kornişlerin yeni binada sadeleştirilerek kullanılması en çok kullanılan benzeşim teknikleridir.

Nötr uygulamalar: Tarihi doku içerisinde, dokudan farklılaşacak şekilde özellikle geniş cam yüzeyli binalar yapılarak tarihi dokuyu ön plana çıkaran uygulamalardır. Bu yaklaşımda sadece cam malzeme ile yapılmayıp farklı malzemelerle de nötr yüzeyler elde edilebilmektedir. Cam ve yansıtıcı öğeler haricinde cephenin tamamen metal veya geniş ahşap paneller ile nötr yüzeyler elde edilebilir. Böylelikle yeni tasarımdaki cephenin dominant karakteri zayıflatılarak tarihi bina ön plana çıkartılmış olur (Erkatal & Özüer, 2015). Cam yüzeylerde farklı olarak çevredeki binaların yeni bina üzerine yansması, dokunun yansıtılması ile bir bağ kurmaktadır (Altınöz, 2010). Geniş cam yüzeyler tarihi çevreyi yansıtarak onunla bütünleşmekte, sağır yüzeyler ise tarihi çevrenin hareketli ve süslü cephelerini daha da ortaya çıkarmaktadır (Sarı, 2005).

Yorumlama: Mevcut dokuda çoğunluklu egemen olan elemanların, biçimlerin, düzenlerin, ilkelerin analiz edilmesi, değerlendirilmesi, yorumlanması günün malzeme ve teknolojisi ile yeni tasarımlarda kullanılmasıdır. Bu yolla tarihi çevrelerde bütünlük kurmayı amaçlayan yaklaşımdır (Velioglu, 1992). Tarihi yapıların inşa edildikleri dönemin teknik imkanlarını yansıttıkları düşünülürse, yoruma dayalı tasarım tekniğinde, tasarlanan yeni yapıların, bir yandan günümüzün yapım tekniği ve malzemesini kullanırken, diğer yandan tarihi dokuyla uyumunu koruduğunu hissettirmesi gibi zor bir görevi vardır (Aydın, 1998). Bu yaklaşımlara ek olarak Ergül ve Saf (2005) tarihi çevreye uyum sağlama yöntemlerini; yansıtıcı yüzeyler oluşturma, sağır yüzeyler, motifin tekrarı, yapı elemanlarının metaforlaştırılması ve analogiler, malzeme üzerinden ilişki kurma, mevcut yapının izlerini

sürme, modüler tekrar yoluyla ilişki kurma, ritmin sürdürülmesi ve ön cephenin bir dekor olarak sahnelenmesi olarak sıralamıştır (Kencer, 2018).

2.2.3. Tarihi Çevrede Zıt/Kontrast Yaklaşım

Sack (2001); önemli bir tarihi çevrede yeni yapı tasarımı yapılacağı zaman tek mümkün çarenin mimari bir tepki olarak kontrast yaratmak olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşımı benimseyen tasarımcılar, tarihi çevrelerde yapılan tasarımların karşıtlık ilkesinden ele alındıkları zaman uyuma varılabileceğini belirtmektedirler. Amaç tarihi dokunun ve çevrenin, günün malzemesi, teknolojisi ve mimari anlayışlarıyla tasarlanmış yeni binalarda daha belirgin olarak ortaya çıkması ile uyuma gidileceğini savunmaktadırlar (Velioğlu, 1992).

Tarihi çevreye zıt yeni yapı, tarihi yapıların sahip olduğu mimari kompozisyonu, oranları ve malzemeyi reddeder (Büyükmıhçı & Kılıç, 2015). Eğer yeni yapı tarihi yapının gabarisini kullanıyor ve kütle hareketleri olarak dekonstrüktivist uygulamalar kadar hareketli bir cepheye sahip değil ise zıtlık oranı düşük olur. Geleneksel dokuda kolayca fark edilen bu binalar tasarımları yönüyle kendi içlerinde bir bütünlüğe sahiptirler. Zıt tasarım anlayışının duruşu tarihi çevreyi yok saymak değil, farklı bir duruşla onu öne çıkartma kaygısındanadır (Duralı, 2007). Bu kapsam içerisinde Daniel Libeskind'in ROM Müzesi'nde ve Normal Foster Hearst Headquarters binasında bu farklılıklar dikkat çekici olarak vurgulanmış ve dünya genelinde bu konu tartışılmıştır.

3. Tarihi Yapı Duyarlı Mimari Tasarım Atölyesi

3.1. Atölyenin Amacı ve Programı

Atölyenin temel amacı; katılımcı öğrencilere tarihi çevre duyarlı tasarım bilincinin verilmesidir. Konya tarihi kent merkezinde önemli bir tarihi yapı komşuluğunda yapılması planlanmış çalışma ile öğrencilerin tarihi çevrenin yeni yapı tasarımına nasıl girdi sağladığı, bu girdilerin yeni tasarıma nasıl yansıdığı gözlemlenmek amaçlanmıştır. Stüdyo eğitimi başlamadan öğrencilerin tarihi çevre hakkındaki farkındalıkları anket çalışması ile ölçülmüş ve stüdyo eğitimi sonrasındaki bakış açılarının kıyaslanması ile sonuçların tasarım eğitimine yansımalarının nasıl olması gerektiğine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Koruma uygulamalarının salt bir restorasyon uygulaması olmadığı veya benzer şekilde tarihi çevrede yeni yapı tasarımlarının koruma kavramından kopuk düşünülmeceğinden, stüdyo katılımcıları nezdinde ve daha sonraki aşamada sonuç ürünlerinin paylaşılmasıyla eğitim ve meslek camiasında bir bilinç oluşturmak amaçlanmıştır. Tarihi bir binanın güncel hayata nasıl adapte edilebileceği ve güncel bir tasarımın ne şekilde bir parçası olabileceği sorularına genel kültür oluşturacak şekilde bilgiler verilerek sonuçlar gözlemlenmiştir. Bu kapsamda Stüdyo V dersi öğrencilerinin katılımı ile yazarlar tarafından yürütülen programlı bir atölye çalışması gerçekleştirilmiştir (Tablo 1).

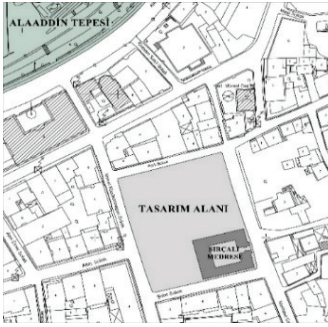
Tablo 1. Atölye Programı

1. Aşama	Hazırlık	<ul style="list-style-type: none"> • Problemin Belirlenmesi • Çalışma Alanının Tespit Edilmesi • Proje Kapsam ve İçeriğinin Belirlenmesi
2. Aşama	Farkındalık Tespiti Kuramsal Alt Yapı Oluşturma	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcıların Duyarlılığının Ölçülmesi (1. Anket Çalışması) • Tarihi Çevre Kavramı ve Koruma Bilincinin Aktarılması (Teorik Anlatımlar) • Öğrenci Bağlamsal Konu Araştırmaları Özel Örneklerin İncelemesi
3. Aşama	Analiz-Sentez-Ana Fikir	<ul style="list-style-type: none"> • Analiz Aşaması • Sentez Aşaması • Ana fikir Çalışmaları • Tasarım Süreci
4. Aşama	Sonuçların Gözlemi ve Bilgi Paylaşımı	<ul style="list-style-type: none"> • Sonuç Ürünlerin Alınması • Sonuçların Paylaşımı • Katılımcıların Duyarlılığının Ölçülmesi (2. Anket Çalışması) • Mevcut Durumun Sonuçları ve Geleceğe Yönelik Değerlendirmeler

Atölye çalışması 22 öğrenci katılımı ile dört aşamadan oluşmaktadır. Çalışmada ilk olarak Konya kent merkezinde, yapılaşma ve sosyal sorunları bulunan ve tarihi yapı ile ilişkili bir tasarım alanı yürütücüler tarafından belirlenmiştir. Belirlenen alan olan Şükran Mahallesi yerel yönetim tarafından kentsel dönüşüm alanı ilan edilmiş, üzerinde tarihi yapıların olduğu, yeni bir tasarım gerektiren, önemli sosyal problemleri olan bir bölgedir. Stüdyo kapsamında katılımcılardan hem mimari hem de sosyal problemlerin farkındalığında çözüm üretilmesi beklenmiştir. Çalışma alanı Sırçalı Medrese ve kuzeyinde yer alan ada olarak belirlenmiştir. Sırçalı Medrese 1960 yılında Konya Müzesi'ne bağlı Mezar Anıtları Müzesi olarak ziyarete açılmıştır. Kültür Bakanlığı tarafından 1969 yılında aslına uygun olarak restore edilen yapı yeniden işlevlendirilerek günümüzde Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır. Tasarım konusu olarak medrese ile ilişkili olması amacıyla restorasyon araştırma merkezi yapılmasına karar verilmiştir.

Şekil 1. Çalışma alanı ve Sırcalı Medrese'nin konumu (Google Earth görüntüsü üzerinden düzenlenmiştir).

Şekil 2. Sırcalı Medrese ve tasarım alanı Şekil 3. Sırcalı Medrese ve tasarım alanı ilişkisi.

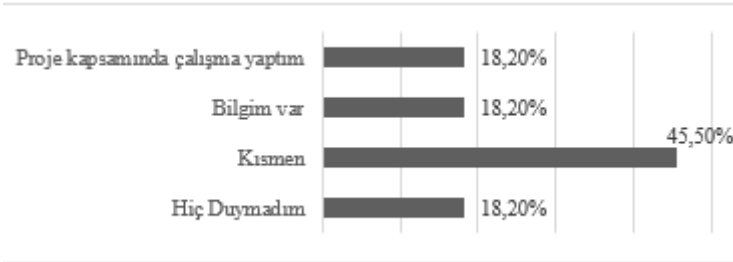
Çalışmanın ikinci aşamasında katılımcıların tarihi çevre hakkında bilgi ve duyarlılığının ölçülmesi amacıyla bir anket çalışması yapılmıştır. Anket sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin bilgi düzeyinin yetersiz olduğu ve

artırılması amacıyla proje yürütücüleri tarafından teorik bilgiler verilmesi planlanmıştır. Tarihi çevre kavramı, kent kimliği, tarihi çevrede yeni yapı tasarım kriterleri, adapte edilebilir yeniden kullanım, yerin ruhu ve kültürel sürdürülebilirlik kavramları hakkında sunum yapılarak tartışma platformu oluşturulmuştur. Ayrıca atölye ortamında yurtiçi ve yurtdışı örnekler incelenerek tasarım aşamasında karşılaşılan problemlerin çözümlenmesine olanak sağlanmıştır. Bu süreç içerisinde stüdyo katılımcılarının tarihi çevre ve yeni yapı ilişkisine yönelik gerek görsel gerekse teorik alt yapıları güçlendirilmiştir. Üçüncü aşama ise tasarım alanına yönelik öğrencilerin tespit, analiz ve sentez çalışmalarına ağırlık verilmiş, veriler sentezlenerek tasarıma nasıl yön vereceğine yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Atölyenin dördüncü aşamasında öğrencilerin sonuç ürünleri değerlendirmiş ve atölye sonunda öğrencilerin konu ile ilgili görüşlerinin değişip değişmediğine yönelik tekrar bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

3.1. Katılımcının Ön Bilgisinin Ölçülmesi

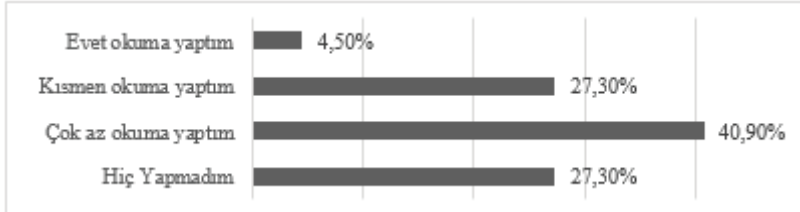
Ön araştırma kapsamında 12 soru içeren anketin ilk bölümünde katılımcılara tarihi çevrede yeni yapı ile çalışmalarının olup olmadığı ve bu konu hakkında bilgi birikimlerini ölçmek amaçlı sorular sorulmuştur (Tablo 2). İkinci bölümünde yurtiçi ve yurtdışından tarihi çevre kapsamında bilinen örnekleri belirlemeyi amaçlayan açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Anketin üçüncü bölümünde ise yeni yapının tasarım dili ve yeni yapıda kullanılacak malzeme hakkında ki bakış açılarını ve modern yapının sosyal çevreyle kentin kimliğine etkisi hakkında görüşlerini belirlemeyi amaçlayan sorulara yer verilmiştir. Elde edinilen bilgiler elektronik ortamda SPSS programı kullanılarak işlenmiş ve betimleyici istatistikler için frekans analizi testi kullanılmıştır.

Yapılan anket sonuçlarına göre; katılımcıların daha önce tarihi çevrede yeni yapı ile ilgili çalışma ve araştırma yapan katılımcı sayısını belirlenmiştir. Elde edilen bilgilere göre; katılımcıların %18.2'si tarihi çevre kavramını daha önce duymamış, %45.5'i kısmi bir çalışma yapmış, %18.2'sinin ise bu konuda bilgisi var ve proje kapsamında bu konuda bir çalışma yapmıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Katılımcıların tarihi çevrede yeni yapı ile ilgili çalışmaların belirlenmesi.

Katılımcılara tarihi çevrede yeni yapı ile ilgili daha önce herhangi bir araştırma yapıp yapmadığı sorulduğunda ise; %68.2'sinin hiç araştırma yapmadığı ya da çok az yaptığı gözlenirken, %27.3'nin ise kısmen ve %5'nin ise araştırma yaptığı tespit edilmiştir. Elde edinilen bu veriye göre; katılımcılara tarihi çevrede yeni yapı tasarımı hakkında detaylı teorik bilgi aktarımı yapılması gerektiği gözlemlenmiştir (Şekil 5).

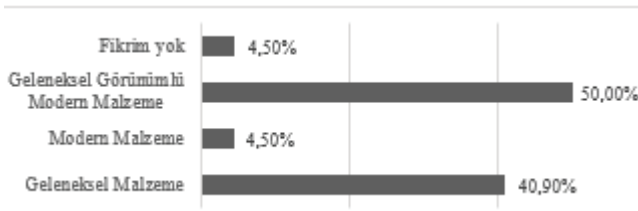
Şekil 5. Katılımcıların tarihi çevrede yeni yapı hakkındaki bilgi birikimlerinin belirlenmesi.

Katılımcılara yurtiçi ve yurtdışından tarihi çevre kapsamında bilinen örnekleri belirlemeyi amacıyla açık uçlu sorular sorulmuştur. Bu veriler incelendiğinde; %45.5'i yurt içinde herhangi bir tarihi çevreye örnek veremezken, %95.5'i yurtdışında herhangi bir tarihi çevreye örnek verememektedir. Bu noktada katılımcıların tarihi çevre kavramını ve tarihi çevreye dair örnekleri bilmediğinden öğrencilerin ciddi literatür eksikliği olduğu saptanmıştır (Şekil 6 ve 7).

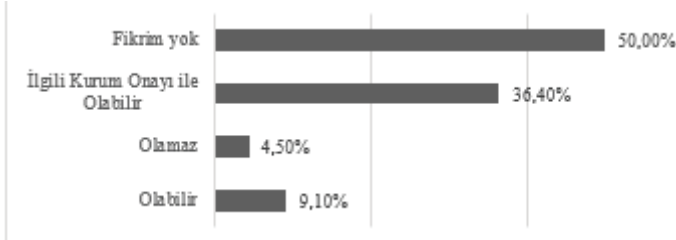
Şekil 6. Yurtiçi tarihi çevre bilgisinin incelenmesi. Şekil 7. Yurtdışı tarihi çevre bilgisinin incelenmesi.

Katılımcıların tarihi çevrede yapılacak yeni yapının tasarım diline bakış açıları incelendiğinde; %40.9'u geleneksel malzeme, %4.5'i modern malzeme ve %50'si geleneksel görümlü modern malzeme kullanılması gerektiğini düşünürken; %4.5'i ise herhangi bir fikir belirtmediği gözlenmektedir (Şekil 8).

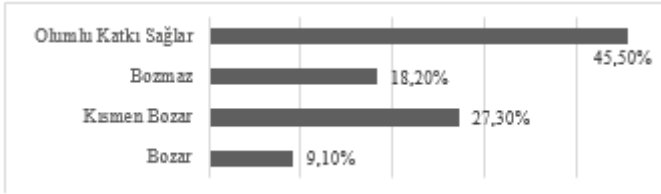
Şekil 8. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında malzeme kullanımına bakış açısının incelenmesi.

Katılımcıların tarihi çevrede yeni yapı tasarımında dekonstrüktivist uygulamalara bakış açıları incelendiğinde; %9.1'i olumlu, %4.5'i olumsuz, %36.4'ünün ilgili kurum onayı ile olduğunu, %50'sinin ise bu konuda herhangi bir fikri olmadığı tespit edilmiştir (Şekil 9).

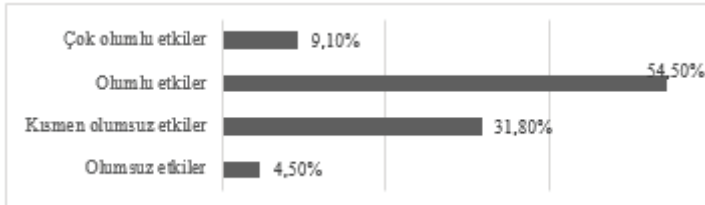
Şekil 9. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında dekonstrüktivist uygulamalara bakış açısının incelenmesi.

Katılımcıların tarihi çevrede yeni yapı tasarımının kent kimliğini ne şekilde etkileyeceğine dair bakış açıları incelendiğinde; %36.4'ü kenti kimliğini olumsuz yönde etkileyeceğini, %18.2'si kent kimliğini bozmayacağını ve %45.5'i ise kent kimliğini olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir (Şekil 10).

Şekil 10. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımının kent kimliğinin etkisine bakış açısının incelenmesi.

Katılımcıların tarihi çevrede yeni yapı tasarımının sosyal çevreye etkisine dair bakış açıları incelendiğinde; %36.4'ü sosyal çevreyi olumsuz etkileyeceğini düşünürken, %73,6'sı sosyal çevreyi olumlu etkileyeceğini düşünmektedir (Şekil 11).

Şekil 11. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımının sosyal çevreye etkisine bakış açısının incelenmesi.

3.2. Analiz-Sentez ve Ana Fikir

Bölge ile ilgili yapılan çevresel analizlerde, İnce Minareli Medrese, Alaaddin Tepesi batı bölümü ve tasarım alanının görsel ve yaya sirkülasyonu yönü ile kesintinin oluşturduğu bu aksın canlandırılarak Mevlana Külliyesi'ne kadar belirginleştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Alaaddin Tepesi civarındaki kullanım yoğunluğunun Şükran Mahallesi ve çevresindeki tarihi dokuya yönlendirilebileceği böylelikle mahallede ekonomik ve sosyal canlanmanın olması gerektiği vurgulanmıştır. Tasarım alanı olan Sırçalı Medrese, İnce Minareli Medrese ve Sırçalı Medrese'nin ulaşım aksı üzerinde bulunduğu, tasarım alanına yönelik müdahale aynı zamanda önemli medreselerini bağlayan kültürel ve turistik aksın oluşmasına katkıda bulunacağı sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 12)

Şekil 12. Öğrenci analizlerinden örnekler.

Tasarım öğretilerinde analiz, sentez ve değerlendirmenin yaratıcı süreçle doğrudan ilişkilidir (Ketizmen, 2002). Süreç içerisinde bu analizler farklı yaklaşımlar ve bakış açıları ile geri beslemelerin olduğu hareketli bir süreçtir (Melikeoğlu Eke & Usta, 2016). Genel tasarım eğitiminde, probleme yönelik yeni sorunlar belirlemek ve çözüm yollarını araştırmak konu ile ilgili farkındalığı artırır (Schön, 1988). Atölye çalışması kapsamında problemlerin tespiti ve nasıl çözülebileceğine yönelik analizlere yer verilmiştir. Yaya ve araç ulaşımı, yeşil alan kullanımları, mevcut doku ve yoğunluğu, sosyal doku incelemesi ve doğal çevre analizleri katılımcılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma alanı olarak belirlenen Sırçalı Medrese çevresi oldukça fazla yurt dışından göç almakta olup, ekonomik geliri düşük göçmenlerin yaşadığı sosyal, kültürel ve ekonomik olarak çöküntü bölgesi halini almış bir bölge olduğu süreç içerisinde gözlemlenmiştir. Bu niteliklerinden dolayı da yerel yönetim tarafından kentsel dönüşüm alanı olarak belirlenmiştir. Bu tespitinin stüdyo eğitimin sürecinde tasarıma nasıl girdi sağlayabileceğine yönelik tartışmalar yaşanmış, mekansal ve sosyal değişimin nasıl olabileceğine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Analizler sonucunda özetle; çevredeki mekan kalitesini artıracak bir bina yapılması gerektiği, bina ve çevresinin sosyal mekanlar ile yeşil alanlara olan ihtiyaç,

mekansal değişimlerin tamamının bu bölgeye turist çekebilecek niteliklerde olması gerektiğini bu sayede olumlu bir ticari ve sosyal değişimin olabileceği kanaati hakim olmuştur. Katılımcılar bu problemin çözümüne katkı sağlayacaklarını düşündükleri ilave mekanlar, kamusal mekanlar, yeşil alanlar, açık ve yarı açık mekanların çözümlemelerinde mimari programı değiştirme özgürlükleri tanınarak esnek bir çözüm üretimine katkı sağlamıştır.

Ön tasarım sonuçları gözlemlendiğinde hazırlanan projeler kütle ilişkileri, malzeme, tasarım dili ve mekan kalitesi bağlamında ön değerlendirmelerde bulunulmuştur. Katılımcılara tarihi bina ile yeni yapının nasıl kütleli ilişki halinde olabileceğine yönelik bilgilendirme yapılmış olmasına rağmen katılımcıların çoğunluğu tarihi binadan uzaklaşmayı ve tarihi bina ile uzaktan bir bağlantı kurulması gerektiğini savunmuşlardır. Bu kapsamda tarihi medrese olan Sırçalı Medrese'nin öneminden dolayı stüdyo katılımcılarını tarihi binaya zarar verme kaygısı ile yeni binayı medreseden mümkün olduğunca uzaklaştırmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir.

3.3. Proje Sonuç Ürünleri

Proje sürecinin son aşamalarına doğru stüdyo katılımcıların tarihi binaya bakış açılarının daha genişlediğini, ana fikir oluşum aşamalarında ve kütle çalışmalarında tarihi binadan kaçan örneklerin süreç sonuna doğru daha çok tarihi binaya yaklaştığı ve Avrupa'daki örneklerinde etkisi ile daha çok tarihi binaya temas eden örnekler geliştiği gözlemlenmiştir.

Atölyeye kapsamında öğrencilerden verilen tarihi yapı çevresinde tasarım yapılmaları istenmiş ve proje alanına yönelik analiz ve sentez çalışmaları neticesinde tasarımın vaziyet planı, kat planları, kesitleri, görünüşleri, maketleri ve üç boyutlu modelleme çalışmalara gereksinim duyulduğu belirtilmiş ve sonuç ürünler proje jürisinde değerlendirilmişlerdir. Atölye çalışması sonunda elde edilen projeler özetle şu şekildedir:

I. grup öğrenciler Avrupa örneklerinin de etkisiyle medrese binasının üzerine gelecek şekilde, modern hatlara sahip yenilikçi bir tasarım anlayışı ile konuyu ele almışlardır. II. grup öğrenciler tarihi yapıya birkaç noktadan temas eden ve yeni biçim ile tarihi yapının birleşmesinde sakınca görmeyen tasarımlardır. Bu tasarımlarda yeni binanın tarihi yapının gabarisinin üstünde olmaması gerektiği görüşü baskındır. III. gruptaki katılımcılar geniş bir yarı açık mekan oluşturan örtü ile tarihi binaya yaklaşmayı tercih etmişler, nötr bir örtü sistemi ile tarihi yapı çevresinde toplanma mekanı oluşturmak istemişlerdir. Yeni bina ile tarihi binanın arasına böyle bir üst örtü tasarlayarak, yeni binayı tarihi binadan uzaklaştırmış fakat örtü ile somut bir bağlantı kurarak tasarımın bir parçası olmasını sağlamışlardır. IV. grup tarihi yapının gabarisinden daha büyük ve tarihi bina üzerine nötr bir cephe getirerek kütle kompozisyonu oluşturmuştur. V. Grup yapı vaziyet ölçeğinde tarihi binayı tasarıma dahil eden fakat tarihi binaya yaklaşma konusunda çekimser kalan, kütleli olarak tarihi binadan küçük bir yarı açık mekan ile tarihi binaya temas eden bir tasarım ortaya koymuştur. Bu grup çekimser kalması sebebiyle eleştiril-

miş fakat bu süreç içerisinde karar değişikliğine gidilmemiştir. VI. grup projesinde tarihi binayı bir kentsel tasarımın ögesi olarak tasarıma dahil etmiş, merkezi bir meydan ve bu meydanın çevresinde konumlanan binaların tasarımı ile bağlantı kurmuştur. VII. grup ise merkezi bir meydanın çevresindeki yeni kütleden oluşmaktadır. Tarihi binayı tasarıma meydanın üzerini örten çelik halatlarla kapatmış ve bu sistemi tarihi bina referanslı yapmıştır. Bu ağ sisteminin III. grup tasarımında örtü sisteminden farklılığı seçilen malzeme ve tekniğin daha hafif strüktürlü olmasındandır. VIII. grup ise tarih bina ile temas etmeden ve vaziyet ölçeğinde tam olarak tarihi bina ile biçimsel bütünlüğü sağlayamamış bir örnektir (Şekil 13).

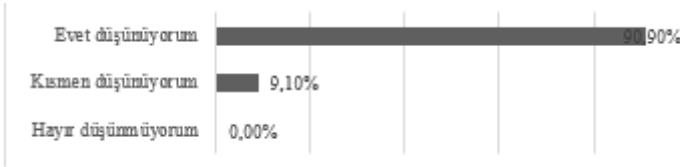

Şekil 13. Stüdyo katılımcılarının final ürünleri.

3.4. Atölye Sonrası Yapılan Anket Uygulaması

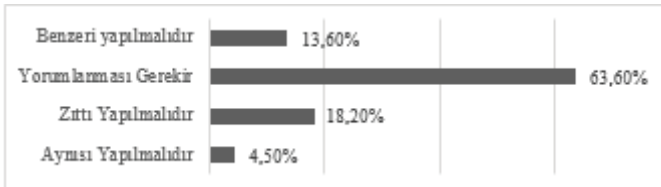
Atölye süreci sonunda öğrencilerin tarihi çevrede yeni yapı tasarım kriterleri, eski-yeni kütleli ilişkileri, modern malzemeye bakış açıları ve duyarlılıklarının ne ölçüde geliştiğine dair ikinci bir anket çalışması yapılmıştır. İkinci anket kapsamında 12 soru ile aldıkları stüdyo eğitiminde tarihi çevre ve yeni yapı ilişkisi hakkında düşüncelerinin değişip değişmediği, öneminin farkına varıp varmadıkları ve ileride akademik bir çalışma yapıp yapmayacakları hakkında sorular yöneltilmiştir. Buna ek olarak tarihi çevrede yapılacak olan yeni yapıda ne tür malzeme kullanılması gerektiği, dekonstrüktivist uygulamalara bakış açıları, yeni yapının kent kimliği ve mevcut sosyal yapı üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlayan sorulara yer verilmiştir. Son bölümde ise katılımcıların stüdyo eğitimi sonrasında tarihi çevrede yeni yapı tasarımı ile ilgili hazırladıkları projede hangi konularda kendilerinin eksik kaldıklarına yönelik öz eleştiri yaptırılmıştır.

Ankete katılan kullanıcılara verilen stüdyo eğitiminde yeni yapı tasarımında tarihi çevrenin önemini kavradıklarına dair yöneltilen soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde; katılımcılar %9.1'i önemini kısmen kavradığını, % 90.9'u ise kavradığını düşünmektedir. Elde edinilen verilere göre; her katılımcı tarihi çevre duyarlılığı hakkında dikkatinin arttığını ifade etmiştir (Şekil 14).

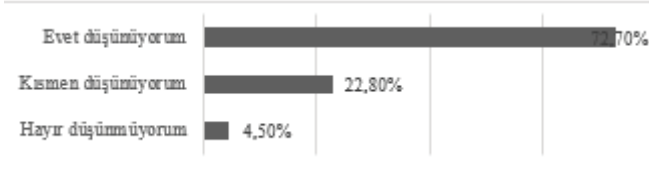
Şekil 14. Katılımcıların stüdyo eğitimi sonrası tarihi çevre hakkında bilinç değişiminin incelenmesi.

Katılımcılara stüdyo eğitimi sırasında kullanılacak tasarım yöntemlerine yönelik bakış açıları sorulmuş ve %4.5'i tarihi yapının kopyalanarak aynısının yapılmasını, %18.2'si tarihi yapıya tamamen zıt anlayışta yapılmasını, %63.6'sı tarihi yapının yorumlanması ve yeni yapıya aktarımlar yapılmasını ve %13.6'ü ise tarihi yapının benzerinin yapılması gerektiğini düşünmektedirler (Şekil 15).

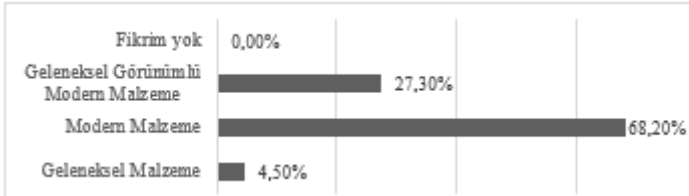
Şekil 15. Katılımcıların tarihi çevrede yeni yapı tasarım diline bakış açısının incelenmesi.

Stüdyo eğitimi sonrasında yapılan anket sonuçlarına göre katılımcıların tarihi çevrede yeni yapı tasarımının kent kalitesine etkisine dair görüşleri incelendiğinde; %1'i modern yapının kent kalitesini artırmayacağını düşünürken, %22.8'i kısmen ve %72.7'si ise kent kalitesini artıracığını düşünmektedir. Bu sonuçlar yapılan stüdyo eğitiminde tarihi çevrelerin dokunulmaması ve yeni yapı yapılmaması görüşünü değiştirerek, tarihi çevrede yeni yapı tasarımına yönelik yaklaşımın olumlu yönde değiştiğini göstermektedir (Şekil 16).

Şekil 16. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında malzeme kullanımına bakış açısının incelenmesi.

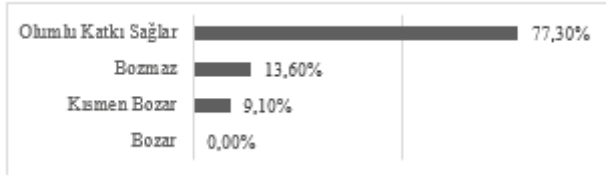
Yapılan anket çalışmasında katılımcıların stüdyo eğitimi sürecinin sonunda malzeme ile görüşleri tekrar sorulmuş ve öğrencilerin %4.5'i geleneksel malzeme, %68.2'si modern malzeme ve %27.3'ünü ise geleneksel görünümlü modern malzeme kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Stüdyo eğitimi öncesi ve sonrası yapılan anket sonuçları karşılaştırıldığında; eğitim öncesi %4.5'i modern malzeme yapılması gerektiğini düşünürken eğitim sonrasında bu oran %68.2'ye çıkmıştır. Yapılan stüdyo eğitiminde tarihi çevrede yeni yapı tasarımında kullanılan kriterlerin teorik ve uygulamalı anlatımı ile öğrencilerin tasarıma yönelik fikirlerinin değiştikleri gözlemlenmiştir (Şekil 17).

Şekil 17. Tarihi çevrede yeni yapının tasarım diline bakış açısının incelenmesi.

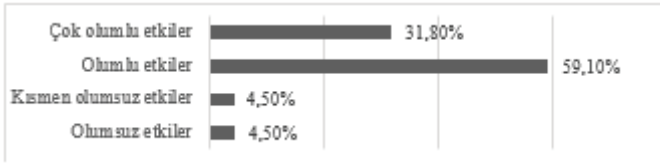
Tarihi çevrede yapılan yeni yapının kent kimliğine etkisi ile ilgili sorulara verilen cevaplar incelendiğinde ise; katılımcıların %9.1'i yeni yapının kent kimliğini olumsuz yönde etkileyeceğini, %13.6'sı kent kimliğini bozmayacağını ve %77.3'ü ise kent kimliğini olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Bu veriler stüdyo eğitimi öncesinde uygulanan anket sonuçları ile kıyaslandığında; eğitim öncesi katılımcıların %36.4'ü yeni yapının kent kimliğini olumsuz yönde etkileyeceğini düşünürken, bu oran % 9.1'e düştüğü gözlenmektedir. Sonuçlara göre; yürütülen stüdyo eğitimi ile tarihi çevrede yeni yapı tasarımının kent kimliğini

bozacağı yönündeki olumsuz düşüncelerin olumlu yönde değiştirildiği görülmektedir (Şekil 18).

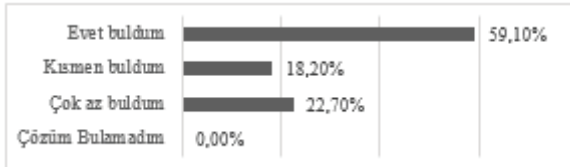
Şekil 18. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımının kent kimliğinin etkisine bakış açısının incelenmesi.

Stüdyo eğitimi sonrasında yapılan anket sonuçlarına göre tarihi çevrede yeni yapı tasarımının sosyal çevreye etkisine dair bakış açıları incelendiğinde; katılımcıların %9.1'i sosyal çevreyi olumsuz etkileyeceğini düşünürken, %90.9'u sosyal çevreyi olumlu etkileyeceğini düşünmektedir. Bu sonuçlar ile stüdyo eğitimi öncesi yapılan anket sonuçları ile karşılaştırıldığında; eğitim öncesi %36.4'ü sosyal çevreyi olumsuz etkileyeceğini düşünürken, eğitim sonrası bu oranın %9.1'e düştüğü görülmektedir. Uygulanan stüdyo eğitimi ile tarihi çevrede yeni yapı tasarımında sosyal çevrenin olumsuz etkilenmesine yönelik olumsuz düşüncelerin değiştiği görülmektedir (Şekil 19).

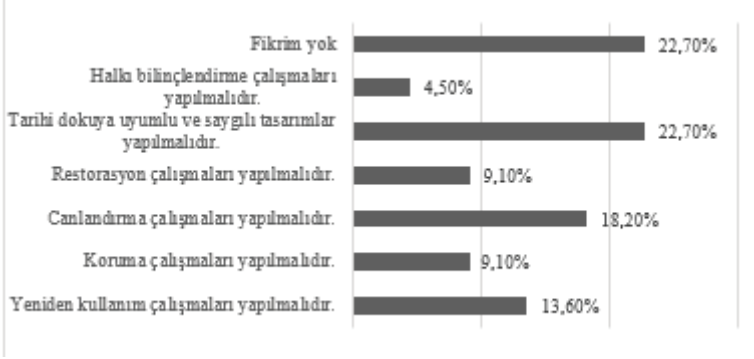
Şekil 19. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımının sosyal çevreye etkisine bakış açısının incelenmesi.

Stüdyo eğitimi sonrasında yapılan anket çalışmasında, katılımcıların tarihi çevrede yaptıkları yeni yapı tasarımı ile herhangi bir probleme yönelik çözüm üretebildikleri konusunda katılımcıların özeleştiri yapmaları istenmiştir. Elde edilen verilere göre; %22.7'si çok az, %18.2'si kısmen ve %59.1'i probleme yönelik çözüm bulunduğunu ifade etmiştir. Bu sonuçlara göre katılımcıların her biri tasarım alanına yönelik çözüm getirdiğini düşünmektedir (Şekil 20).

Şekil 20. Yaptıkları tasarıma yönelik özeleştirisinin yapılması.

Stüdyo eğitimi sonrasında yapılan anket çalışmasında katılımcılara günümüz kentlerinin mevcut durumuna yönelik ne şekilde uygulamalar yapılması gerektiğine dair açık uçlu soru yöneltilmiştir. Elde edinilen verilere göre katılımcıların %77.2'si restorasyon, koruma, canlandırma, yeniden kullanım, tarihi dokuya saygılı ve uyumlu yeni tasarımlar ve halkı bilinçlendirme çalışmaları gibi tarihi çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğine yönelik cevaplar verdiği gözlemlenirken, %22.7'si herhangi bir fikir beyan etmemişlerdir (Şekil 21).

Şekil 21. Kentlerin mevcut durumuna göre yapılması gerekenlere dair düşünceleri.

4. Sonuçlar ve Öneriler

Tarihi çevre koruma kavramı ve tarihi çevrede yeni yapı tasarımı farklı parametrelere sahip süreçlerdir. Bu kavramlar her ne kadar genel kültür seviyesinde meslek adamlarınca bilinse de konunun derinliği ve önemi kuramsal alt yapısından anlaşılabilir. Tarihi çevre ve binaların tekliği düşünüldüğünde bu mirasları geri dönülmesi imkansız olacak şekilde tehlikeye atılmalarının gerekliliği açıktır. Meslek hayatımızda tarih çevre ve yeni yapılaşma ikilemi ile karşılaşmamız kuvvetle muhtemeldir. Özellikle yerel yönetimde ve kamuda çalışan meslek adamlarının özel çalışma alanı bu kavramlar ile doğrudan ilişkili olabilir. Konu mutlaka mimarlık eğitimi sürecinde öğretilmelidir. İçerik olarak yüksek lisans düzeyinde özel bir çalışma gerektiren bu konuya lisans eğitiminde mutlaka yer verilmeli ve konu ile ilgili öğrenciler bilgilendirilmelidir. Bu noktada;

- Lisans seviyesinde konuya sadece bir ön giriş yapılabilir de tarihi çevre-yeni yapı sorununun önemini kavranması, farkındalığın oluşması noktasında önemlidir.

- Stüdyo katılımcılarına süreç içerisinde spesifik konular ile ilgili bilgi yüklenildiğinde, bunların tasarıma olumlu yansıdığı, sonuçları değiştirdiği ve konuya olan ilgiyi artırdığı gözlemlenmiştir.

- Stüdyo eğitiminin basında yapılan anket çalışmalarının konunun farkındalığının tespiti yönü ile önemlidir. Süreç sonunda yapılan anketlerle de sürecin nasıl

geliştiği ve farkındalığın nasıl geliştiği ölçülebilmektedir. Stüdyo katılımcılarının farkındalığının arttığı süreç içerisinde gözlemlenmiştir.

- Tarihi çevrede yapı yapı bağlamında konu meslek camiasında oldukça sık tartışılmakta ve stüdyo ortamında bu tartışma test edilme imkanı bulunmuştur. Tasarım teknikleri, kütle ilişkileri, malzeme sorunu ve kentsel kimlik ana başlıklarında konunun anlatılmasına rağmen, farklı nitelikteki projelerin çıkması konunun halen tartışmaya ve öznel yorumlara açık olduğunu göstermektedir.

- Yapılan stüdyo eğitiminde başlangıç ve süreç sonunda katılımcıların tüm anket sorularına daha dikkatli ve konuya motivasyonlarının arttığı cevaplar verdikleri gözlemlenmiştir.

Konunun önemi gereği stüdyo eğitiminde mutlaka en az bir yarıyıl tarihi çevre duyarlı tasarım gerektiren bir problem alanı çalışma konusu olarak belirlenip bu kapsamda projeler üretilebilir.

Kaynakça:

AHUNBAY, Zeynep (1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yem Yayın.

AKÇURA, Necva (1992). Günümüzde Tarihi Çevre Korunması Konusunda Görüşler. *Mimarlık Dergisi*, 4: 17.

ARABACIOĞLU, Pınar ve AYDEMİR, Işık (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. *Megaron*, II,4: 204-212.

AYDIN, Ender (1998), “*Tarihi Çevre İçindeki Yeni Yapılaşmanın Uygulama Sorunları*”, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.26,27,28.

BAHTİYAR KARATOSUN, Müjgan (2010). Geleneksel Dokularda Yeni Yapı Tasarımı: Alaçatı Örneğinin İncelenmesi. *Ege Mimarlık*, IV, 75: 32-35.

BEKTAŞ, Cengiz (1991). Korumak. *Mimarlık Dergisi*, 1: 72-73.

BİLGİN ALTINÖZ, A. Güliz (2010). Tarihi Dokuda ‘Yeni’nin İnşası. *Ege Mimarlık*, IV, 75: 18-26.

BİLSEL, F. Cana (1989). *New building in a historical urban setting as an urban design problem the case of Yeni Foça*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

BİROL, Gaye (2007). Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Otel Üzerinde Bir Değerlendirme. *Arkitekt Dergisi*, Kasım-Aralık, 514: 46-54.

BRANCA, Alexander Freiherr von (1979). Tarihsel Çevrede Yapı Eylemi. *Mimarlık Dergisi*, 1: 45-46.

ÇETİNKAYA KENCER, Tuğçe (2018). *Tarihi Çevrede Çağdaş Ek Bağlamında*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

DOSTOĞLU, Haldun (1984). Çağımızın Klasikçisi: Leon Krier. *Mimarlık Dergisi*, 6: 30-35.

GOLDING, Francis (2001). *Builng in Contex New Development in Historic Areas*. London: English Heritage.

GÜVENÇ, Bozkurt (1991). Kentlerin Kimliği ve Antalya Üzerinde Notlar, Öneriler, Örnekler. *Mimarlık*, XXIV, 1: 72.

KANAT DURALI, İdil (2007). *Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Uygulamalarının İrdelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

KAPUBAĞLI, Süleyman (2004). *Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma ve İstanbul Örneğinde İnfill Uygulamaların Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi.

KARAKUL, Özlem (2009). Değişim, Süreklilik, Uyum Üçgeninde Tarihi Çevrede Yeni Yapı. **TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dosya Dergisi**, 14: 50-57.

KAZMAOĞLU, Mine ve TANYELİ, Uğur (1986). 1980'li Yılların Türk Mimarlık Dünyasına Bir Bakış. *Mimarlık Dergisi*(2), 31-48. Madran, E. (1994). Ulusal Koruma Planlaması Semineri II Üzerine. **Mimarlık Dergisi**, 1: 62-63.

KETİZMEN, Gökçe (2002). *Mimari Tasarım Stüdyosunun Biçimlenmesinde Yöntemsel ve Mekansal Etkilerin İncelenmesi: Anadolu Üniversitesi Mimarlık Bölümü Mimari Tasarım Stüdyosu Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi, İstanbul.

MADRAN, Emre (2001). Koruma İmar Planları ve Antalya Kaleiçi Örneği. **Mimarlık Dergisi**, 1: 32-34.

MELİKEOĞLU EKE, Armağan Seçil, & USTA, Gülay (2016). The first year of design education: Abstract - concrete problemcentered model. **Global Journal of Arts Education**, VI, 1: 11-19.

MIDDLESON, Michael (1979). Koruma Alanları. **Mimarlık Dergisi**, 1: 34-35.

MİDİLLİ SARI, Rehhan (2005). Tarihi Çevre İçerisindeki Tasarımlarda -izimler, Modernizm, Postmodernizm, Dekonstrüktivizm, Yüksek Lisans Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Trabzon,30-31,42.

MISIRLISOY, Damla (2017). New Designs in Historic Context: Starchitecture vs Architectural Conservation Principles. **Civil Engineering and Architecture**, Cilt: V, Sayı:6, 207-214. doi:10.13189/cea.2017.050602

NEILL, William J. V. (1997). Memory, Collective Identity and Urban Design: The Future of Berlin's Palast der Republik. **Journal of Urban Design**, Cilt: II, Sayı: 2, 179-192.

OÇ, Taner ve ark., (2010). Design in Historic Urban Quarters, **Design in Historic Urban Quarters**, Cilt:II, sf. 52,53,54,71.

ÖKTEM ERKARTAL, Pınar, & Özüer, M. Orkun (2015). Imitation Versus Ignoring Historical Pattern? In Ş. Ö. Gür, A. N. Evcil, & P. Ö. Erkartal (Eds.), **Fill in The Blanks Fener-Balat Workshop** (145-155). İstanbul: Beykent Üniversitesi.

PASİN, Burakay, & VARİNLİOĞLU, Güzden (2018). Arkeolojik Çevre Bağlamında Yeni Yapı Tasarımı. **Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi**, Sayı:20, 173-182.

SACK, Manfred (2001). Eski ve Yeninin Bütünleşmesi. **Mimarlık Dergisi**, Sayı:1, 44-45.

SCHÖN, Donald (1988). Designing: Rules, Types and Worlds. **Design Studies**, Cilt:IX, Sayı:3, 181-190.

VELİOĞLU, Ayşe (1992). *Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Extended Abstract:

Architectural conservation is an important part of modern architectural education. The concept of conservation is not only taught in the context of restoration, but is also an important part of design education. In architectural education, it can be said that there is not enough education about new building design criteria in historical environment. Therefore, conservation training should be included as part of design education. In our country, which is very rich in terms of its historical heritage, the input of the historical environment in the new building design is quite common. Therefore, it is unthinkable that architectural education will be insensitive to or denial of cultural heritage.

The new building design in the historical environment contains different parameters and is very effective in shaping the new design of the historical building. The approaches used in the new building design in the historical environment are the imitation of historical forms, the harmony approach with the historical environment and the contrast approach in the historical environment. The height of the facade character used in the design of the new structure, the distance to the historical structure of the connection details can be compatible or contrast. Nowadays, there are approaches which show a significant contrast with the historical environment and form and material, especially while the harmony is sought with neutral façade applications. In this study, which draws attention to the importance of preserving the architectural heritage and ensuring its sustainability, the process of its inclusion in studio training has been experienced. During this period, an experimental studio work was carried out with the participation of 22 students within the scope of Studio V of Konya Technical University Department of Architecture. In this study, it is aimed to develop participant participants' historical environment or building sensitive design skills. In addition, the workshop focused on raising awareness of participants' historical environment and raising awareness.

The main purpose of the workshop; The aim of the course is to give the students the awareness of historical environment sensitive design. Within the scope of the study, participants were expected to design a new building near an important building in the historical city center of Konya. This study includes the determination of awareness of the students before the workshop, the project process and the measurement of the awareness of the participants after the workshop. In the first stage of the study which consists of four stages, the design area was determined near Sırçalı Madrasah which is a historical building and the scope and content of the project were determined. In the second stage of the study, the awareness of the students on the subject was measured by the survey before starting the studio, and it was observed that many students did not have direct knowledge, interest and awareness about the subject. In the process, awareness of the lecturers and students' own researches were tried to be increased. In the third stage of the study, the students will be able to design the new building design process in the historical environment. At the end of the process, the knowledge of the students during the workshop process

was reflected to the project results and the designs were introduced by realizing the historical texture. When the projects of the student groups are examined, there are groups that adopt modern, innovative approaches that touch the historical building, as well as those who adopt the understanding of neutral façade away from the historical structure. In the last stage of the study, it was observed that the participant students' approaches to the subject at the end of the process were measured for the second time and they gave more information-based answers. As a result, in the historical environment, the design of the building has been included in the architectural education, information about the subject has been transferred and these results have been reflected. At the end of the process, it contributed to the training of professional people who are sensitive to the historical environment.

Suriyeli Mültecilerin Değişen Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Changing Gender Roles of Syrian Refugees

Okan ŞEKER*

Öz:

Bu araştırmada ülkelerinden iç savaş nedeniyle kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilerin göç süreci boyunca başlayan ve daha sonrasında değişen toplumsal cinsiyet rollerini ele alınmıştır. Gerçekleştirilen araştırmada yoğun olarak yaşadıkları Sultan Selim Mahallesi örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmaya Suriyeli mülteci erkekler /kadınlar ve mahalle sakinleri katılmıştır. Yöntem olarak odak grup görüşmesi seçilmiş olup görüşmelerin her birine yaklaşık 9 - 10 kişi katılmıştır. Bu şekilde üç görüşme gerçekleştirilmiştir. Mahalle sakinleriyle ise yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş olup, bu şekilde de 9 mahalleli ile görüşülmüştür. Ortaya çıkan sonuçlarda göçün toplumsal cinsiyet üzerinde ciddi değişikliklere yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Suriye'deki yaşantıları ve Sultan Selim Mahallesi'ndeki yaşantıları göz önüne alındığında Suriyeli kadınlar toplum içinde daha fazla görünür olmaya başlarken Suriyeli erkekler önceki yaşantılarına göre daha pasif bir rol benimsemişlerdir.

Göç ile başlayan değişimden kadınlar memnunken, toplumsal cinsiyetin onlara verdikleri gücü yavaş yavaş kaybeden erkekler ise durumdan memnun değildir. Eril bir perspektiften bakmayı sürdüren Suriyeli erkekler kadınlarla evlenememeleri ve istediklerini yaptırılmamaları görüşmeler boyunca en büyük sorunları ola-

Marmara Üniversitesi Sosyoloji, İletişim Bilimleri, İstanbul, e-mail: ookanseker@gmail.com ORCID: 0000-0002-9027-8764

rak dile getirilmiştir. İş bulmayı ise evlenmek için aracılık olarak görmektedirler. Elde ettiğimiz bulgular Suriyeli erkekler eril geleneklerini ve kültürlerini koruma ve yaşatma içerisinde olsa da bir çok erkek tarafından değişmeye başlayan bu yeni durum kabul görmektedir. Kadının kendi yaşam pratikleri içinde daha güçlü ve etkin olduğunu kabul etmektedirler. Suriye'deki yaşantıları ve Sultan Selim Mahallesi'ndeki yaşantıları göz önüne alındığında Suriyeli kadınlar toplum içinde daha fazla görünür olmaya başlarken Suriyeli erkekler önceki yaşantılarına göre daha pasif bir rol benimsemişlerdir. Göç ile başlayan bu değişim ile birlikte aile içi karar alma, toplumsal yaşamdaki rolleri önemli ölçüde değişmeye başlamıştır.

Anahtar sözcükler: Toplumsal cinsiyet göç değişim

Abstract:

This research began during the process of migration of Syrian refugees who took refuge in Turkey due to the civil war and is discussed later in changing gender roles. In the research, Sultan Selim Neighborhood, where they live intensively, was chosen as the sample. Syrian refugee men / women and neighborhood residents participated in the study. As a method, focus group interviews were chosen and 9-10 people participated in each of the interviews. Three interviews were conducted in this way. Face-to-face interviews were conducted with the residents of the neighborhood and in this way, 9 neighborhoods were interviewed. It was concluded that migration led to serious changes in gender. When Syrian women and their lives in the neighborhood of Sultan Selim are considered, Syrian women are becoming more visible in the society, while Syrian men have adopted a more passive role than their previous lives..

While women are satisfied with the change that started with migration, men who are slowly losing the power given to them by gender are not satisfied. From a masculine perspective, Syrian men cannot marry women and cannot get them to do what they want. During the interviews it was expressed as the biggest problems. They find employment as an intermediary for marriage. Although the findings we have obtained protect and maintain the masculine traditions and culture of Syrian men, this new situation is being accepted by many men. They acknowledge that women are more powerful and effective in their own life practices. When Syrian women and their lives in the neighborhood of Sultan Selim are considered, Syrian women are becoming more visible in the society, while Syrian men have adopted a more passive role than their previous lives. With this change that started with migration, their decision-making and their roles in social life began to change significantly.

Key words: Gender migration change

Giriş:

Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Göç en geniş tanımıyla insan hareketliliği olarak açıklanmaktadır. Oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir kavram olan göç olgusu, yerleşik düzen içerisinde yaşayan topluluklar tarafından ilk göç hareketlerinden beri tehdit olarak algılanmaktadır. Göç başladıktan sonra mekansal boyutundan ayrılıp toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutlarıyla geniş açıda toplulukları etkilerken, dar açıda ise psikolojik boyutta göç eden insanları etkilemektedir.

Birleşmiş Milletlerin geçtiğimiz yıl yayımladığı “*Uluslararası Göç Raporu 2017*” de 258 milyon insanın doğdukları ülke toprakları dışında yaşadığını belirtmiştir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden (GİGM) aldığımız bilgilere göre ise de Türkiye’de geçici koruma kapsamında 3.548.273 Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Türkiye’deki göçmen oranının da büyük çoğunluğunu da Suriyeliler oluşturmaktadırlar. İstanbul’da bu sayı 500 binleri aşarken araştırma bölgemiz Sultan Selim Mahallesi’ni kapsayan Kağıthane ilçesinde GİGM’in Temmuz 2015 istatistiklerine göre 15 bin ile 20 bin arasında Suriyeli yaşadığı tahmin edilmektedir. Geçtiğimiz üç yıl içinde yaşanan yeni dalgalarla bu sayının arttığı düşünülmektedir.

Göç sürecinin öncesinden sonrasına kadar aydınlatmaya çalışan bir çok farklı alanda ortaya çıkmış kuramsal çalışmalar vardır. Uluslararası göç kuramları, ekonomi temelli göç yaklaşımları, sosyal psikoloji, antropoloji alanlarının geliştirdiği göç kuramları, tarih, askeri, coğrafya ve siyasal alanların kendi alan perspektiflerinden sundukları göç kuramları bulunmaktadır. Bunların yanı sıra feminist yaklaşım ise toplumsal eşitsizliği derinleştiren unsurları, kadın hakları, çocuk hakları, ve LGTBI üzerinden göç unsurunu ele almaktadır. Ayrıca bu yaklaşım toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden de toplumdaki eşitsizliğe ayrıca dikkat çekmektedir. Erken feminist göç araştırmaları, kadınlara özgü göç modelleri ve deneyimlerinin ihmal edilmesini düzeltmeyi amaçlamıştır. Yakın zamanlarda yapılan çalışmalar, göçü anlamak için cinsiyet ve diğer farklılık eksenleri arasındaki kesişimlerin etkilerini incelemiştir. Ancak feminist göç araştırması, feminist teoride farklılıkları yansıtmaktan fazlasını yapmıştır. Bir çalışma alanı olarak, yenilikçi teorik yaklaşımlar geliştirdi. Göç sırasında güç ilişkileri, 1989 sonrası ekonomik küreselleşmeyle ilişkili değişen göç modelleri ve süreçleri üzerine yoğunlaştı (Nagar 2002). Feminist yaklaşım son on yıllarda küresel göç akımlarına katılan kadınların artmasının yanı sıra, hem iç hem de uluslararası göç akımlarının kadınlaşmasına yol açan politik dinamikleri açıklamada yardımcı oldu (Hondagneu-Sotelo, 1999). 1990’larda feminist teorinin devam eden gelişmeleri, erkek ve kadınların bireysel kararlarına dayanmak yerine toplumsal cinsiyete odaklanmaya katkıda bulunmuştur. Cinsiyet, yeni ülkeye uyum, anavatan ile temasın sürdürülmesi ve olası geri dönüş gibi göç ve ilgili süreçlerin altında yatan temel bir örgütlenme ilkesi olarak görülmektedir. En önemlisi, cinsiyetin kromozomal yapıların biyolojik bir sonucu olarak tanımlanırken, toplumsal cinsiyetin “toplumsal olarak inşa edildiği”

görüşüdür. Feminist teoride cinsiyet, cinsiyete göre bir toplumun kültürü tarafından inşa edilen kimlikler, davranışlar ve güç ilişkileri matrisi olarak görülür. Bu, toplumsal cinsiyet içeriğinin - erkeklik ve kadınlığın ideallerini, beklentilerini ve davranışlarını veya ifadelerini oluşturan - toplumlar arasında değişeceği anlamına gelir. Ayrıca, insanlar birbirleriyle etkileşime girdiklerinde, bu içeriğe bağlı kalarak ya da ondan ayrılarak, ya toplumsal cinsiyetin ne anlama geldiğini teyit eder ya da değiştirir, böylece belirli bir zamanda ya da belirli bir ortamda sosyal ilişkileri etkileyebilirler. Bu, toplumsal cinsiyetin değişmez değil, aynı zamanda değişimler anlamına geldiği ve bu anlamda hem sosyal olarak hem de zaman içinde yeniden inşa edildiği anlamına gelir. Biz de araştırmamızda bu yeniden inşaya ve değişime odaklanacağız.

Göç çalışmalarının önemli bir kısmında göçün kararının erkekler tarafından alındığı ve kadının da bu duruma boyun eğdiği bir süreç olarak ele alınmıştır. Kadının ve çocukların bu durumdan en çok etkilenenler olmaları, yaşadıkları bölgelere göre daha zor koşullarda yaşamaya başlamaları bu araştırmaların temelini oluşturmuştur. Hali hazırda eşitsizlik içerisinde yaşayan kadınlar göç ile birlikte daha eşitsiz koşullara boyun eğmek zorunda kalacaktır. Bir çok açıdan onları olumsuz etkilerken diğer bir yandan da göç çalışmalarının da toplumsal cinsiyet kavramının daha derinleştiği kanısı yaygındır. Bu çalışmalarda erkeğin birincil ve özne konumunda görülürken kadını ise onunla hareket etmek zorunda olan bir eşya gibi ikincil konumda görürüz. Kadının göç deneyimi bir eş, anne ya da evlenme çağındaki bir genç kız olarak aile içi konumu ile ilişkilendirilmiştir (Abadan U, 1977; 2002: 147). Ancak bu tarz araştırmalar gerek kadının gerekse de erkeğin göç süreci boyunca yaşadığı sosyolojik ve psikolojik zorlukları anlamada yetersiz kalacaktır. Bugünkü perspektiften baktığımızda 19. ve 20. yüzyılın 'kitlesele göç çağı' ilan edilmesi kolay olurdu. Araştırmaların sonuçlarının ana fikrine göre; göçü başlatan erkek birincil aktör olarak tüm süreci kontrol etmektedir. 21. yüzyılın belirli bir özelliği olarak göçün kadınsallaşmasıdır (Castles ve Miller 1993; Koser ve Lutz 1998). Bu görüş göçün her aşamasında karar almada kadının da olduğu gibi artık kadınların da tek başına göç ettiklerini söylemektedir. Nitekim 20. yüzyılda göç hareket raporlarını inceleyen kadın tarihçiler erkeğin birinci aktör olduğu yaygın düşüncenin aldatıcı olduğu varsayımını kabul etmişlerdir. Göç alanındaki kadınların rolünün anlaşılması, yalnızca verilerin cinsiyete göre ayrıştırılmasını değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ilişkilerinin göç döngüsünün her yönüyle nasıl oynandığını da içermektedir (Petrozziello 2013).

Gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde hem kadın hem de erkek göç sürecinde birinci aktör olarak karşımıza çıkmıştır. Araştırmamız ikincil üçüncül aktörlerin göç süreci ve daha sonrasında birincil aktöre dönüşümüne odaklanmaktadır. Bu yolla toplumsal cinsiyet kavramının derinleştiği gözlemlenememiş olup aksine bir durum söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Biz de araştırmamızda toplumsal cinsiyet rollerinin Suriye'den göç sırasında ne gibi değişikliğe uğradığını ve sürecin nasıl işlediğini anlamaya çalışacağız.

1. Amaç, Yöntem ve Kapsam

Araştırmayı yaptığımız Sultan Selim Mahallesi, bilinen ve eski adıyla Sanayi Mahallesi'nin örneklem olarak seçilmesi dış etkilerin olabildiğince Suriyeli topluluk üzerindeki etkisinin en az seviyede olmasından dolayıdır. Mahalle her ne kadar karmaşık yapıya sahip olsa da aile yapıları ve toplumsal ilişkileri ve ayrıca dini inançları açısından mülteciler için uyum sağlamayı kolaylaştırmaktır. Ek olarak mahalle sakinlerinin toplumsal ilişkileri ve ataerki yapısı mültecilerin Suriye'deki yaşamlarıyla benzerlik göstermesi mahalle sakinlerinin değişen roller üzerinde etkisini en aza indirmiştir. Böylelikle göçün toplumsal cinsiyet üzerinde oynadığı etkileri daha kolay görebilmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma Suriyeli mültecilerin katılımıyla odak grup çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Mahalle sakinleriyle ise de yüz yüze görüşme tekniği uygulanmıştır. Mültecilerin önceki yaşamlarına ve şu anki yaşamlarına yönelik toplumsal cinsiyet rollerini ve değişimin olup olmadığını ortaya çıkartacak sorular sorulmuştur.

Araştırmanın hemen başında sorulan soruların ve makalenin amacı belirtilmiş olup katılımcıların rızası alınarak başlanmıştır. Araştırma üç dilde gerçekleştirilmiştir. Arapça, Türkçe ve Kürtçe. Katılımcılara dil konusunda serbestlik sağlanmıştır. Arapça ve Kürtçe bilen kişiler araştırmaya destek vererek çeviri yapmışlardır. Araştırma boyunca katılımcılar Türkçe kullanmaya daha özen göstermişlerdir. Grup görüşmeleri boyunca soruların cevaplanması yönünde baskı yapılmamıştır. Katılımcıların güvenliği ön planda tutularak araştırma boyunca isimleri kullanılmamıştır. Ayrıca oluşturulan gruplarda aile üyelerinin aynı gruplarda olmamasına özen gösterilmiştir.

2. Göç Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Kimlikleri

Kadın veya erkek olmak biyolojik bir özelliğin ötesinde toplumsal bir kavramdır. Biyolojik özelliklerimizin getirdiği doğuştan görünüş, toplumdaki yaygın düşünceyle kültür, gelenekler ve cinsiyetlere dair yerleşmiş pratiklerin etkisiyle erkek ve ya kadın oluruz. Erkek olmak genellikle aile reisi, baba olmak, kollayan koruyucu olmak ile özdeşleşmekteyken kadın olmak çocuk doğurmak, anne olmak, aile içi düzeni sağlamakla özdeşleşmektedir. Çocukluktan itibaren başlayan bu ayırım yıllar içerisinde daha da derinleşerek toplumsallaşan ve kanıksanan bir yapıya bürünür. Bir noktadan sonra toplum içindeki erkek ve toplum içindeki kadın diğer kadın ve erkekleri örnek alarak bu normalleşen yapıyı devam ettirirler. Bu yapı çoğunlukla bir değişime uğramaz ve kendini yeniden üretmekle devam eder. Toplumda bu durum kadını uzun yıllardır ikinci sınıf insan türü gibi yaşamaya iterken erkek için bu durum tam tersidir. İlk dönem feminist düşünürlere göre de bu yapıyı kuran ve devam ettiren erkeklerin bizzat kendisidir. Bu yapı geleneklerle, yasalarla ve inanışlarla erkeği korur ve onu birincil etken olduğuna inandırır. Ayrıca bu yapıya göre de üçüncü bir cinsiyet kimliğinin ve tercihinin olması mümkün görünmemektedir. Oluşturduğunda ise toplum tarafından dışlanır ve ötekileştirilir. Toplum bu tür ayrımları, dışlamaları ve kadın kimliğini yaratırken referansı çoğunlukla biyolojik ve dini kaynaklar olmaktadır. Bu yolla toplumsal eşitsizliği

meşrulaştırır, devamlılığını sağlar. Yüz yıldır süren bu durum artık çoğunluk kadın ve çoğunluk erkek tarafından benimsenmiştir. Değişim ise ancak iyi bir eğitim alan yeni kuşaklar tarafından gerçekleştirilebilirken kimi zaman da bireylerin hayatlarındaki travmatik dönüm noktaları bu değişime ihtimal sağlamaktadır. Bu açıdan göç hareketlerinin başından sonuna kadar toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde travmatik etkisi bulunmaktadır. Yerleşmiş kalıpları yıkmada bu etki yadsınmaz. Aşağıda da örneklendireceğimiz üzere bir çok katılımcımız yaşadıklarının etkisiyle toplumda daha görünür olduğunu ve kendi kararlarını aldığını ya da daha kendi kabuğuna çekilip izleyici konumuna geçtiğini dile getirmiştir.

Toplumsal cinsiyet kavramı olarak “kadın ve erkek arasındaki her türlü toplumsal hayatta o yaratılan farklılığa hitap ettiği gibi, aynı zamanda ‘kadın vücudunu’ ‘erkek vücudundan’ ayıran her türlü ayrımlaştırmayı da kapsamaktadır (Nicholson, 1994:79). Bu yolla gerek iş hayatında gerek eğlence, spor gibi hemen hemen hayatın her noktasında ayrımlaştırmayı meşrulaştırır. Bu ayrımlaştırma yoluyla meslekleri de cinsiyetlere göre ayırır. Örneğin Suriyeli kadınlar iş kollarında temizlik, ev işleri, kadın kuaförlerinde kendilerine yer bulabilirken işsiz erkekler ise inşaat sektöründe günlük işler bulabilmektedir. Tamamen cinsiyetçi kodlarla bulunan bu işler, gidilen ülkenin ihtiyacına yönelik şekillenmektedir. Sultan Selim Mahallesinde de durum tam anlamıyla bu şekildedir. Kadınlar bu iş kollarında çalışırken, erkekler de yine günlük çıkan işlerle ara ara inşaatlara gitmektedirler.

Toplumsal cinsiyet rollerinin toplumsal değişim ve göç ile uğradığı farklılıklar uzun süre dikkate değer bir araştırma alanı olmamıştır. Ancak 1960’lı yılların ortalarından sonra ikinci dalga feminist görüş ile birlikte bu alana ilgi gösterilmeye başlanmıştır. Bu tarihten önce göç sürecini ele alan araştırmalar cinsiyet farklılıklarını önemsememiştir, çünkü göçün asıl aktörünün aileyi kamusal alanda temsil eden ve gelir getiren erkek olduğu düşünülmüştür. Kadınların ise erkeğin kararlarına tabi olduğu ve onunla benzer olumsuz sonuçlara katıldığı varsayılmış, bir nevi “cinsiyet körlüğü” yaşanmıştır (Ünlütürk Ulutaş ve Kalfa, 2009). Bu süreç boyunca yapılan araştırmalar kadınlar üzerinde yoğunlaşmakta olup genellikle çözüm ve öneri sunan araştırmalar ortaya konmuştur. Süreç içerisindeki toplumsal cinsiyet rollerinin değişimine de neredeyse değinilmemiştir.

Son dönemlerde savaşa bağlı kıtlık yoksulluk ve zor şartlardan dolayı ya da baskıcı yönetimlerden kaçmak için milyonlarca insan göç etmektedir. Her yıl katlanarak artan bu sayı 2000’lerde 173 milyon civarında iken günümüzde bunun iki katına ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler Göç Raporuna göre göçlerin azalma ihtimali olmadığı gibisi sayının daha da artacağı yönündedir. Göçlerin artmasının en büyük tetikleyicisi ise neo-liberal politikalar olmaktadır. Geçmiş yıllara oranla bu politikaların da etkisiyle milyonlarca kadın tek başına göç etmektedir. Nitelikli işlerden çok cinsiyetçi mesleklerde çalışmak için göç etmektedirler. Bu da cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmektedir. 80’ler ve 90’lar göz önüne alındığında günümüzde bu oran ciddi sayılara ulaşmıştır.

Göç sürecinde erkek ve kadın olmak normal bir toplumsal yaşam içerisinde kadın ve erkek olmaktan daha zordur. Günlük yaşamda beklenen roller göç süreçlerinde daha da derinleşir ve çevrenizdeki insanlar sizden daha fazla kadın ve daha fazla erkek olmanızı bekler. Örneğin göç öncesinde ev işlerini idare eden bir kadın kamplara ulaştığında oradaki bir çadırı veya konteynırı eve dönüştürmek için çabalamaya başlar. Böylelikle öncesine göre daha yoğun bir "kadınsallık" içerisine girer. Ailesiyle göç eden katılımcılarımızın hepsinde göç kararını ailenin erkekleri almıştır. Bu yolla göç sürecini başlatanın erkek olduğunu düşündüğümüz de ondan sonra atılacak her adımın başarısı da o erkeğin omuzlarındadır. Bu Suriyeli göç eden erkekler için şehir içinde yaşam mı kamp alanlarında bir yaşam mı şeklinde ikilem oluşturmaktadır. Elde ettiğimiz bulgularda da iki tercihin de ilgililerini memnun etmemesidir. Göç sürecinde kadın ise aile/ grup içerisindeki bireylerin yemeğinden giyiminden ve temizliğinden sorumlu kişiler haline dönüşür ve yerleşilene kadar bu işlerle ilgilenmek mecburiyetindedir. Sosyal coğrafyacı Ernest George Ravenstein tarafından 1885'te İstatistik Kurumu Dergisinde yayınlanan "göç yasalarının" yedisinden ilki şu şekildedir : "*Kadınlar, erkeklerden daha göçmenlerdir.*" Morokvasic' e göre (1991, 72), göç ile de kadınların boşanma kararı alamamaları, ev içinde şiddetin artması ataerkil düzen içinde daha da hapis olmaları, toplumsal cinsiyetin daha da derinleştiği anlamına gelmektedir. Bu süreçte toplumsal cinsiyet kavramı derinleştiği gibi parçalanmaya da başlar. Erkek ve kadının derinleşen rolleri başarısız bir şekilde uygulamaya başlaması bu rollerin kırılmalarını da beraberinde getirir. Aşağıda vereceğimiz örnekte Suriyeli baba iş bulamadığından, göç süreci boyunca sarsılan otoritesi gittikçe zayıflamış ve aile içinde karar alan olmaktan çıkmıştır. Göç öncesi yaşamlarında bunun olacağına imkan bile vermeyenler şimdi bu durumu kabul etmek zorunda olduğunun bilincindedir. Böylelikle ilerleyen zamanda yavaş yavaş başlayan bu durum iki tarafın da toplumsal cinsiyet rollerinde değişime yol açmaktadır. Göçe bağlı olarak gelişen bu durumda kadının yine evinde anne, kocasına iyi bir eş olma isteği devam etmektedir. Ancak kadının aynı zamanda çalışmak zorunda olması bu rollerin aksamasına yol açmaktadır. Bununla birlikte kadın yeni roller ve kimlik edinirken aynı zamanda eski pratiklerinden de vazgeçmeye başlamaktadır. Ayrıca kadının kendine yeni bir ülkede iş bulup başlaması ailenin o ülkeye uyumunu hızlandırdığı gibi kadına da kurduğu sosyal ilişkilerle özgüven kazandırmaktadır. Görüşmelerimizde elde ettiğimiz bulgularda Suriyeli erkekler çalışsalar bile kendi milliyetlerinden insanlarla vakit geçirmeyi tercih etmektedirler. Ancak kadınlar için bu durum tam tersidir. Hem Suriyelilerle vakit geçirmeyi hem de çalıştıkları yerlerdeki kadınlarla vakit geçirmeyi tercih etmektedirler. Bu durum kadını daha çok öğrenmeye itip yeni kimliğini kurmada hızlandırır da erkekler için durum yeni mekandadaha pasif ve bu durumukabullendirmeye itmektedir. Göç, - ister kadın erkek tarafından harekete geçirilip göç etsin isterse de tek başına bu kararı alsın - toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve güç eşitsizliklerini yeniden yapılandırma potansiyeline sahiptir. Göç, kadınlar ve erkekler için hayatlarını iyileştirme, baskıcı sosyal ilişkilerden kaçma ve geride kalanları destekleme konusunda yeni fırsatlar sunabilir.

2.1 Suriye’de Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Suriye’de her ne kadar iç savaş devam etse de 2013 İnsani Gelişme Raporu’nda (2012 verilerine dayanarak) 187 ülkenin bulunduğu sıralamada 0.648 değer arttırarak 116. sırada yer almıştır. 1980 ile 2012 arasında Suriye’de birçok olumlu değişiklik meydana geldi. Örneğin, yaşam süresi 9.8 yıl artarken, ortalama eğitim süresi 3.1 yıl, beklenen eğitim süresi ise 2,4 yıl artmıştır. Bununla birlikte, kadın hakları konusunda kaydedilen ilerleme sınırlı kalmıştır. Suriye, 2012 yılında hazırlanan Sosyal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi’nde 86 ülke içinde 75. olmuştur. Çatışma başlamadan önce Suriye’de çocuk evliliği yaygındı. Evliliğin yasal yaşı, kadınlar için 17 yaş iken erkekler için ise 18 yaşıdır. Ancak yasaya rağmen yargı genç yaşta evliliklere izin vermektedir. Kadınlarda bu yaşı 13’e erkekler için de 15’e indirebilmektedirler. 2010 “*Ulusal Durum Analizi Raporu: Kadınların İnsan Hakları ve Suriye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine*” göre, kadınların yüzde 38’i 15-19 yaşları arasında evliydi ve kadınların yüzde 29,8’ini 15 yaşında hamile kalmışlar oluşturuyordu. Ayrıca Uluslararası Kurtarma Komitesi (IRC) tarafından yapılan son araştırmalar, çatışmanın da dahil olduğu cinsel şiddetin, çatışma başladığından bu yana Suriye’de kadın ve çocukların karşılaştığı en yaygın şiddet olduğunu ortaya koymuştur.

Bölgedeki karışıklıktan önce de kadınlar hem hukukta hem de uygulamada ayrımcılığa maruz kalmaktaydılar. Anayasa, tüm vatandaşlara eşit haklar sağlarken, Suriye, Kadına Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ni (CEDAW) onaylamış olsa da, bu taahhütler ulusal mevzuat ile tam olarak uygulanmamıştır. Kanunlar, kadınlara, özellikle evliliği, boşanma, miras, çocuk velayetini ve diğer kilit alanları yöneten kişisel durum yasalarına göre kadınlara düşük statü vermektedir. Özellikle aile içi şiddete yönelik bir mevzuat bulunmamaktadır. 24 Kasım 2011’de, hükümet ve BM Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından yürütülen ortak bir çalışma, üç kadından birinin Suriye’de aile içi şiddete maruz kaldığını bildirdi. Suriyeli kadınların ise bu durumu kanıksadığı ve hak arayışı içerisinde olmadığı belirtilmiştir. Bu durum kadınların uzun yıllar boyunca devlet eli tarafından erkeklerle sindirilmesine yol açmıştır.

Suriye’deki yaşamlarından pek memnun olmayan iki kadın katılımcımız Suriye’de kalmaları halinde şimdiye kadar çoktan evlendirildiklerini, ev yaşamı ve eşine ve çocuklarına bakma yönünde bir hayatın kendilerini beklediklerini belirtmişlerdir. Göç ile gelen bu fırsat kadınların kalıplaşmış kadın kimliklerini yıkma da büyük bir fırsat oluşturmuştur. Suriye’de şu an oluşturdukları kimliğe ulaşmalarının son derece güç olduğunu, orada para kazanmalarından ziyade evlenip yuva kurmalarının daha önemli olduğunu aktarmışlardır. Ekonomik zorunluluğun getirdiği bu ilk değişim aşağıda daha geniş bir şekilde ele alacağımız değişimleri başlatmaktadır. Diğer yandan erkekler ise benzer nedenlerden daha olumsuz etkilendiklerini ileri sürerek, Suriye’deki kapalı yaşamlarında iş bulmanın zor olmadığı ve şu anki kadar çok gerekmediği ayrıca yuva kurmalarının da zorlaştığını belirtmişlerdir. Erkeklerin lehine olan bu durumun değişmesinin getirdiği memnuniyetsizlik de gayet doğaldır.

Toplumsal cinsiyete yönelik yönelttiğimiz soruların başında Sultan Selim Mahallesi'nde yaşayan Suriyeli kadınların oradaki yaşamları üzerine olmuştur. Katılımcılarımızın çoğunluğunun ortak beyanları kadınların rollerinin yemek hazırlama, temizlik yapma ve aile fertlerinin bakımı yönünde olduğudur. Kadın bir katılımcımızın belirttiği üzere *"Ben şimdi Suriye'de olsam, evlendirilmiştim ama burada kuaförde çalışıyorum orda çalışamazdım bile istesem yengem de öyle onun eşi ağabeyim Ankara'da çalışıyor o burada (yengesi) çalışıyor."* Suriye'de ataerkil düzen içerisinde hapsedilen kadının değişimi göç ve getirdikleriyle zorunluluk haline gelmiştir. Eşi Ankara'da olan bir Suriyeli genç kadın çocuklarıyla birlikte burada İstanbul'da yaşayabilmektedir. Önceden erkeğin gittiği yere adeta hizmetçisi gibi peşinden götürülen kadın artık kendi tercihiyle başka bir yerde yaşayabilmekte ve çalışabilmektedir. Bu durum bu iki kadın katılımcımız göz önüne alındığında değişimin ne boyutta olduğunu göstermektedir. Suriye'de kasaba ve köy arasında kalmış bir yerde kapalı yaşayan bu insanlar için bu değişim ve bu değişimi kabul etme önemli bir başlangıçtır.

Kadınların ev dışındaki yaşamları ise Suriye'dekinden çok bir farklılık göstermemektedir. Suriye'de de akrabalar ve tanış yakın komşularla bir araya gelen kadınlar Sultan Selim Mahallesi'nde de aynı pratiği devam ettirmişlerdir. Mekan olarak ise genellikle ev tercih edilmekte olup, kalabalık kadın grubu şeklinde mahalleye yakın alışveriş merkezlerine de ara ara gittiklerini belirtmişlerdir. Erkekler için ise Suriye'de dışarıda bir araya gelen erkekler burada da aynı şekilde mahallenin Merkez Camisinin karşısındaki alanda toplanmayı tercih etmektedirler. Kadınlara oranlara daha çok kamusal alanları tercih eden erkekler kendi içlerine kapalı ve mahalleli ile henüz yakınlık kuramamıştır.

Katılımcılara Türkiye topraklarına gelmeden önce yaşadıkları hayatları sordumuzda kent yaşamından uzak içine kapalı köylerde yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların hemen hepsi birbirini uzaktan bir akrabalık bağıyla ya da komşuluk ilişkisi nedeniyle tanımaktadır. Suriye'de gerçekleştirdikleri yardımlaşma ve dayanışmayı kısmen Sultan Selim Mahallesi'nde de devam ettirme isteğiyle ilk gelenlerden sonra diğer gelenler de göç güzergahını bu noktaya çevirmişlerdir. Görüşmelerde katılımcılara *Suriye'ye de mi yaşam daha kolaydı yoksa şu an burada daha mı rahatsızsınız?* sorusuna iki katılımcı hariç (onların da yaşamlarının çok başındayken oradan ayrıldıkları için) Suriye cevabı alınmıştır. Bozulan yaşam düzeni ve hem kadınların hem de erkeklerin yeni rollerinin getirdiği stres ve bilinmemelik bu durumda etkindir. Dönememe sebeplerini katılımcılar hala bölgedeki belirsizlik ve devam eden çatışmalar olarak göstermektedirler.

2.2 Değişen Yaşamlar, Değişen Roller

Görüşmelerde konuştuğumuz Suriyeli mültecilerin çoğunluğu (20 kişi) erkeklerden oluşmaktaydı. Katılımcıların 6 sı ise kadınlardan oluşmaktadır. Mahalleye gelen mültecilerinin mahalleye gelme nedenlerinin başında iş bulma amacı yatmaktadır. Ancak görüşmecilerimizin büyük çoğunluğu işsiz iken diğer kalını ise mahalle esnafına yardım ederek günü kurtarmaya yönelik çalışmaktadır. Görüşmecilerin yakınlarından ise Suriye’de yaptığı meslekleri devam ettirenler olduğu öğrenilmiştir. Bu meslekler marangozluk, tesisatçılık ve kaynakçılıktır. Yine mahalle esnafı ve civar esnafın işi daha ucuza görülerek icra edilmekte olup, günlük işlerdir. Bu görüşmelere katılan esnaf için memnun edici bir durum olarak ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan kadınlar ve yakınları içinde apartmanlarda merdiven silme işleri, günlük ev temizliği gibi daha çok temizlik üzerine bir dağılım göstermektedir. Kadınların ve erkeklerin bulduğu işler cinsiyetçi kodlar üzerine oturmuş işlerdir. Katılımcılarımızdan biri ise mahalledeki bir kuaförde bu mesleği öğrendiğini ve şu an onu icra ettiğini belirtmiştir. Ayrıca katılımcılarının çoğunluğunun eğitim durumunun ilkokul seviyesinde olması ve Türkçelerinin yetersiz olması da iş bulmaları açısından durumu zorlaştırmaktadır.

Erkek katılımcıların aile içindeki statüleri genellikle ailenin çocuğu konumunda olup ya da başka ailelerinin yanına iş bulmak için gelmiş tekil kişilerden oluşmaktadır. Kadınlarda ise ailesiyle yaşayanlar olduğu gibi iki kadın katılımcımız eşlerinden ayrı hayatlarını bu mahallede sürdürmektedirler. Kendi kazançlarıyla bu iki kadın bir evde çocuklarıyla yaşamaktadırlar. Bir eşin yokluğu, diğer eşi hem daha büyük karar verme yetkisi hem de daha büyük bir sorumluluk ve emek yüküyle birlikte bırakabilir. Diğer kadın katılımcılarımız ise aileleriyle beraber yaşamaktadırlar. Evin reisi kim sorusu sorulduğunda ise kadınlardan annem ya da ablam cevabı alınırken erkeklerden ise babam, dedem ya da amcam cevabı alınmıştır. Kadınların kendi cinsiyetlerinden gördüğü aile üyesini reis olarak kabul etmesi ve aynı şekilde erkek katılımcılarının da bu yönde cevap vermesi dikkat çekicidir. Bu durum değişimin henüz başında olduğuna da işaret etmektedir. Ayrıca erkek katılımcılardan birinin söylediği şey cevapların değişkenliğini ortaya çıkarmaktadır. *“Önceden Suriye’de, erkek ne derse olur, çünkü onun eline bakarlar kadınlar, şimdi öyle değil, bazılarının sadece kadınlar geçindiriyor, o yüzden erkeğin bir önemi yok, artık.”*Kadın Suriyeli katılımcılara bu görüş sorulduğunda aynen katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum eskiden evde reis konumunda olan erkeği nasıl etkilediği sorulduğunda ise *“artık burası Suriye değil hepimiz bir şeylere alıyoruz ve değişmek zorunda olduğumuzu biliyoruz”* yanıtı alınmıştır. Ancak şu durumu göz önünde bulundurmada fayda var. Araştırmanın örneklem olarak seçildiği mahalle her kesimden insanın barındırdığı bir yapıya sahip olsa da aile içi rollerde erkekler pasif konumda bulunmamaktadır. Görüştüğümüz mahalleli de bu durumu onaylamakta ve erkek esnaflar kendilerinin reis olduğunu övünerek belirtmişlerdir. Ancak Suriyeli kadın katılımcılardan aldığımız cevaplardan birinde ortaya çıkan bu durumun bir çok tartışmaya da sebebiyet verdiği yönündedir. 29 yaşındaki mülteci erkek katılımcı *“Kadınlar artık daha cesur bize karşı ama biz*

karşılık vermeyecek haldeyiz artık, kabullenmemiz lazım babam kabullendi.” Bir çok sorunun tetiklediği aile içi değişim her ne kadar sancılı olsa da bir çok Suriyeli genç erkekler ve Suriyeli genç kadınlar bunu normal karşılamaktadır. Aile içinde en çok kim kiminle tartışıyor sorusuna ise kadın bir katılımcı “Babam ve dedem”yanıtını vermiştir. Dedesinin sürekli babasına yönelik olarak “ben genç olsamizin vermem, şunu yapardım olmadı döverdim” tarzındaki serzenişlerine babası ise sadece geçiştirerek yanıt veriyormuş. Aile içindeki bu , çatışmalar değişmeye kapalı kuşak ile değişmeyi kabullenmekte olan kuşak arasında erkeğin aile içi egemenliğini kaybetmemesi için gerçekleştirilen savaflara benzemektedir. Aynı katılımcımız dedesinin bu yolla babasını annesine karşı bir çok defa doldurduğunu ve kavgalara sebebiyet verdiğini belirtmiştir. Ayrıca Suriye’de dedenin izlediği yolun şiddet olması ve bunu normal karşılanması ve dedenin bunu hala bir çözüm yolu olarak görmesi ancak babanın artık bu yolu tercih etmemesi dikkate değer bir değişimdir. Nitekim aynı baba Suriye’de eşine şiddet uygulayan bir baba iken. Katılımcılarımıza aile içi şiddete yönelik sorular sorduğumuzda ise bir çoğunun çoğunlukla babasından olmak üzere ara ara annesinden şiddet gördüğünü belirtmiştir. Bu durum çiftler arasında göç öncesine göre daha az nerdeyse olmadığı yönünde katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Bu konuda bir katılımcımız; “Burada yaşadığımız hayat zor ama artık kimin ne yaptığıyla kimse ilgilenmiyor, ilgilense hem ne olacak daha fazla acı hepimize”.

Suriye genç erkek mültecilerin ise en çok yakındıkları durum kendileriyle konuşacak kadın arkadaş bulamamaları. Bunun nedeni sorulduğunda ise Suriyeli kadınların daha çok işi sahibi olan Türk erkeklerini tercih ettikleri yönünde. Mülteci kadın katılımcılar ise görüşme grubunda erkek katılımcılardan dolayı bu soruya mesafeli yaklaşmışlardır. Ancak katılımcılardan bir tanesi “bu durum bizim burada yaşamamız için gerekiyor” şeklinde yanıtlamıştır. Kuaförde çalışan bir kadın katılımcımızın ise bunun kendisi için geçerli olmadığını, sevdiği biriyle evlenmenin daha önemli olduğunu söylemiştir. Kadın katılımcılara bir *Türk erkeğinin ikinci eşi olur musunuz* sorusuna ise kadın katılımcıların bir çoğu bu soruyu yanıtsız bırakmış erkeklerden bazıları ise bu duruma tepki göstererek kadınların her şeyi yapabileceğini iddia etmişlerdir. Seks işçiliği imasıyla yönetilen bu iddia nitekim mahalle esnafıyla yapılan görüşmelerde de birçok kez dile getirilmiştir. Yöneltilen iddia bir grup kadının küçük çocuklarıyla bazen az miktar paraya bazen de karın tokluğuna seks sattığı yönündedir. Bu kadınların bir evde çocuklarıyla birlikte yaşadığı ve eşlerini savaşta kaybettikleri katılımcılar tarafından ayrıca belirtilmiştir. Mahalle yakınında var olan bir alışveriş merkezinde gerçekleştiği ileri sürülen olay diğer katılımcılara sorulduğunda sorular cevapsız bırakılmış, aynı şekilde mahalle esnafı da durumu bizzat görmediklerini ancak bir çok yakının şahit olduğunu belirtmişlerdir. Bir kaç katılımcımız ise bu durumu doğrulamıştır. Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği’nin Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi’nin yürüttüğü “Türkiye’de Geçici Koruma Altında Suriyeliler ve Seks İşçiliği” raporu kapsamında Kemal Ördök, “Özellikle kriz döneminde en fazla zarar gören gruplar, toplumun en kırılgan gruplarını oluşturan kadınlar ve LGBTI bireyler

oluyor. Bu gruplar göç etmek zorunda kaldığında, sosyoekonomik dışlanmaya maruz bırakıldıkları için, seks işçiliğine zorunlu olarak itiliyorlar”. Bu durum iddia düzeyinde olsa dahi raporda kapsamlı bir şekilde ele alındığı üzere kadınlar zorunlu olarak seks satmayı seçebilirler.

Suriyeli erkeklere ve kadınlara sorduğumuz bir diğer soru da ise kendilerini erkek / kadın olarak Türkiye’de mi yoksa Suriye de mi daha rahat ettikleri sorusuna erkek katılımcıların büyük çoğunluğu Suriye yanıtını vermiştir. Katılımcılardan biri *”Biz burada erkek değiliz, ashında insan da değiliz, Suriyeli kadınlara yaşadığımızda bekar olanlar bizi istemiyor, paramız yok evimiz yok, Suriye’de en azından onlar da rahattı biz de istediğimiz kişiyle konuşuyorduk. Ama buranın kızları da istemez bizi, bakıp güliyorlar.”* Suriyeli kadın katılımcılarımızın ise büyük çoğunluğu Türkiye’de rahat olduklarını belirtmişlerdir. Yukarıda belirttiğimiz örneklerle kadınlara Türkiye’nin daha cazip gelmesi göç ile başlayan değişimin fırsatları iken, erkeklerde durumun tam tersine olma nedeni de benzer sebeplerle toplumsal cinsiyetin onlara verdiği gücün kaybetmeye başlamış olmalarındandır. Odak gruplarındaki bazı erkek ve kadınlar, göçten kaynaklanan cinsiyet rolleri ve sorumluluklarındaki değişikliklerin, derin bir mutsuzluk duygusuna yol açtığını bildirdi. Çünkü bir çok kadın halen erkeğin üstünlüğü kabul etmekte ve ondan rollerini yerine getirmesini beklemektedir. Bu olmadıkça iş gücünün de kadına kalması ve karar almada yetkinliğinin artması yeni deneyimlediği şeyler olduğu için fiziksel ve duygusal strese yol açmaktadır. İşsizliğin değişime verdiği bir diğer etken ise erkeklerin boş vaktinin kadınlara göre daha fazla olması. Böylelikle bir çok Suriyeli erkekler artık daha fazla boş zamana sahipler ve giderek daha fazla ev işi yapıyorlar, bu da bazı kadınların bu görevlerinden sıyrılmasını sağlamaktadır.

Görüşme gerçekleştirdiğimiz mahalle esnaflarından erkek berberi ise mültecilere yönelik *aşşamları burada Merkez Camii’nin orada toplanıp ne yapıyorlar erkek erkeğe sabaha kadargibi bir iddia yöneltti*. Bunun üzerine sorduğumuz sorularda ise eşcinsellik imasına ulaştık. Oldukça ilginç bulduğumuz bu iddia karşısında Suriyeli erkek mültecilere eşcinsellik ile alakalı bir kaç soru sorduğumuz da ise ya güldüler ya da sertçe bunu reddettiler. Farklı bir gruba bu soruyu yönelttiğimiz de ise bunu kabul edip kendilerinin yapmadığını ancak grup içinde bunu deneyenlerin olduğunu kabul ettiler. Suriyeli kadınlara bu yönde sorular sorduğumuz da ise kendi hemcinsleri arasında böyle bir şeyin olmayacağını belirtip, yapan erkeklere de hak verdiklerini belirtmişlerdir. Burada önemle üzerinde durulması gereken konu değişen toplumsal cinsiyet kavramından ziyade değişen cinsellik tercihidir. Ancak ileride yukarıda belirtmiş olduğumuz dışlanmanın bu genç erkekleri ne noktalara getireceği de büyük bir soru işaretidir. Yine üzerinde durmamız gereken bir nokta da Suriye’deyken tanımladıkları erkek kavramına burada çeşitli ödümler verecek noktaya gelmiş olmalarıdır. Şu unutulmamalıdır ki bu tarz yönelimlerin tam olarak hangi evrede başladığı bilinmemektedir. Ayrıca bunun direk cinsellik yönelimli olduğu da saptanamamıştır. Mahalle sakinleriyle yaptığımız görüşmelerde sorduğumuz *”Kızınızın/Oğlunuzun bir Suriyeli ile evlenmesine izin verir misiniz ?”* sorununun cevabı yukarıdaki bu durumu desteklemektedir. Kızlarının bir Suri-

yeli ile evlenmesine onay vermeyen mahalle sakinleri, oğullarının ise bir Suriyeli kadın ile evlenmesine ses etmeyeceklerini söylemişlerdir. Burada öne sürdükleri durum ise mülteci erkeklerin işsiz olmasından kaynaklanmaktadır. Kendi içlerine kapanan erkeklerin bu yola yönelmeleri yeni bir dışlanmayı doğurabilir.

Göç süreci ile ilgili anısını anlatan 24 yaşındaki mülteci bir kadın, *“babam bizi oradan (Suriye) götürdüğü zaman ağabeylerim ve annem en çok annem ona çok saygı duyuyorduk. Bizi kurtardığı için. Ama burada oradan daha kötü bir hayat olunca ne ağabeylerim ne biz artık babamın dedikleri için önemsemiyoruz. Bizi de annem getirdi buraya, gelmemizi söyledi.”* Görüldüğü üzere bir çok sorun aile reisi olarak babanın üzerine kalmış ve aldığı kararlar sorgulanır hale gelmiştir. Kamp bölgelerinde kalmak isteyen babaya karşı çıkan aile annenin isteği ve kararı üzerine İstanbul’a gelmişlerdir. Suriye’den ayrılmak için kararı baba olsa da süreç içerisinde anne daha aktif bir role bürünmüştür. Anne her ne kadar daha aktif role bürünse de üzerine yapışmış temizlik yemek gibi işlerden ve kadın rollerinden tam anlamıyla kurtulamamıştır. Katılımcımızın da söylediği üzere *“sokağa çıkarken söylemek zorunda”*. Ancak babasının izin vermemezlik etmediğini, bunun bilgi vermek amaçlı yapıldığını da belirtmiştir. Temel roller halan devam etse de bir çok durum alışkanlıktan kaynaklı devam ettirilmektedir. Bu durum kadın ve erkeğin çatışmadan kaçmayı tercih etmesi, değişimi içten bir kabullenişle, rollerinin yüzeysel olarak sürdürmesi olarak yorumlanabilir. Kadın katılımcılarımızın karar alma ve tercihlerinde özgürce hareket ettiklerini beyan etmelerinin yanında Araştırma boyunca erkeklerden çekinmesi bu duruma örnek gösterilebilir.

Sonuç :

Suriye'deki çatışma yaygın bir yıkıma ve insan ıstırabına neden olmaya devam ediyor. Çatışmadan önce Suriye'de yaşayan Suriyeliler işlerini evlerini ve hayatlarını geride bırakarak başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere göç etmişlerdir. Göçün cinsiyet rolleri üzerinde etkili olmasında; 1) göç kararını alanın uygulamaya sokmadaki başarı ve çözümleme yeteneği; Suriyeli erkeklerin buradaki başarısızlığı otoritelerini ve dolayısıyla erkek rolüne biçilen anlamları boşa çıkarmaları ve sonucunda o rolün işlevsizliği 2) göç edilen ülkede işgücü piyasasına dahil olma modelleri; yerleştikleri mahallede kadın işgücüne daha fazla ihtiyacın olması Suriyeli kadınların cinsiyet rolü değişiminde yeni bir aşamaya sokmuştur, 3) göçün kadın ve erkek statüsü üzerindeki bunlara bağlı gelişen tepkiler; erkeklerin kadının yeni kimliğini kabullenme ve baskılama sürecinden vazgeçmeleri, toplumsal cinsiyet rollerinin değişimde rol oynamıştır.

Birçoğu mülteci olarak silahlı gruplar ve diğerleri tarafından şiddete, sindirilmeye maruz kaldılar. Bu deneyimler kaygı, stres ve güçsüzlük duygularına yol açtı. Gittikleri bölgelerde temel ihtiyaçlarından da mahrum kalan Suriyelilerin aile yapısında büyük değişikliklere yol açmıştır. Kadınlar, erkekler yaşadıkları krize farklı şekillerde tepki göstermişlerdir. Suriyeli kadınlar kendi toplumları içinde daha fazla ezilen değil, daha çok söz söyleyen kişi olma yoluna girmiş, ayrıca evin yaşlıları hariç bu durum artık göze batan bir durum olmaktan da çıkmıştır. Ara ara yaşanan kavgalar ve tartışmalar ise değişimin doğasından kaynaklanmaktadır. Göç süreci boyunca ailelerde en önemli değişim aile içi karar almada yaşanmıştır. Daha önceden ailenin erkekleri - daha çok en yaşlının sözü geçerli- tarafından alınan ve uygulanan kararlarda artık kadın söz sahibi olduğu gibi bazı ailelerde de direkt karar alan durumuna geçmiştir.

Kadın mültecilerin sorun yaşadığı ve mecbur kaldığı bir sorun olan insan ticareti/seks işçiliği yerel mahalle sakinlerinin söylentilerinden çok daha güçlü olduğu gözlemlenmiş ve Suriyeli katılımcılar tarafından da bu onaylanmıştır. Bu kadınların yaşadıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliği bakımından dikkate değer bir konu olmakla birlikte evli mülteci kadınlarla kıyaslandığında karşıt bir durum oluşturmaktadır. Mahallenin eğlence merkezlerine yakın olması nedeniyle de sex işçiliği açısından bu durumun yeni gelen Suriyeli kadınlar tarafından da tercih edilebilme ve bu durumun yerleşme imkanı vardır. Bu durumun ileride mahalle sakinlerinin verdiği cevaplar ışığında yeni bir dışlanma mekanizması yaratacağı aşikardır.

Günün büyük bölümünü kendi soydaşlarıyla geçiren Suriyeliler mahalle sakinleri ve yerel toplulukla tam anlamıyla kaynaşamamakta olup iletişimleri kiracı - ev sahibi, işçi - işveren şeklindedir. Bu durum genellikle erkekler için geçerli olurken Suriyeli kadınlar ise mahalle sakini kadınlarla diyaloglar kurmuşlardır. Ancak yine bu iletişim de istenilen bir seviyede değildir. Bu da toplumsal cinsiyet değişiminin içe kapanık dışarıdan çok fazla etkilenmemesini sağlamaktadır. Kendi yaşam pratikleriyle yukarıda belirttiğimiz değişim sürecinin içerisine girmişlerdir. Ancak unutulmamalıdır ki bu değişim süreci henüz yolun başındadır.

Göç ile başlayan değişimden kadınlar memnunken, toplumsal cinsiyetin onlara verdikleri gücü yavaş yavaş kaybeden erkekler ise durumdan memnun değildir. Eril bir perspektiften bakmayı sürdüren Suriyeli erkekler kadınlarla evlenememeleri ve istediklerini yaptıramamaları görüşmeler boyunca en büyük sorunları olarak dile getirilmiştir. İş bulmayı ise evlenmek için aracılık olarak görmektedirler.

Toplumsal cinsiyet kavramı bakımından tartıştığımızda bu bulguların ilerlediği mahallede bir süre sonra yapılacak araştırmalarda daha net ortaya çıkacaktır. Şu anda elde ettiğimiz bulgular Suriyeli erkekler eril geleneklerini ve kültürlerini koruma ve yaşatma içerisinde olsa da bir çok erkek tarafından değişmeye başlayan bu yeni durum kabul görmektedir. Kadının kendi yaşam pratikleri içinde daha güçlü ve etkin olduğunu kabul etmektedirler. Bazı ailelerde devam eden çatışma durumu ise ailenin birinci kuşak büyükleri tarafından devam ettirilirken ikinci kuşaklar tarafından değişimin kabulü ve değişiminde önünü açmakta ve çatışmayı en aza indirmektedir. Bu değişimler Suriyeli kadınlar için olumlu bir değişim sürecinin başlangıcı kabul edilebilir.

4. EK

4.1 Tablo

Aşağıdaki tabloda araştırmaya katılan Suriyeli katılımcıların genel bilgileri verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Genel Özellikleri			
Cinsiyet		Türkiye'de Yaşam Süresi	
Erkek	20	3 yıl	2
Kadın	6	4 yıl	6
Medeni Durum		5 yıl	2
Evli	4	5 yıl ve üstü	14
Bekar	22		
Yaş Dağılımı		Eğitim	
16 - 24	10	İlkokul	16
25 - 32	9	Lise	8
33 - 41	6		
42 - 50	1		

Not: Mahalle esnafı tabloya dahil edilmemiştir.

Kaynak

ABADAN, Unat Nermin (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*, 19 Eylül 2018 tarihinde https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/80-20140529154110-turkiye_deki-suriyeli-kadinlar_-2014.pdf 'den alınmıştır.

AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Raporu*, 19 Eylül 2018 tarihinde https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30_12_2013_tr.pdf 'den alınmıştır.

AKPINAR, Teoman (2017), *Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar*, Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, cilt III: 16-29.

Birleşmiş Millet Göç Raporu 2017 31.Ağustos 2018 tarihinde <https://www.un.org/development/desa/publications/international-migration-report-2017.html> 'den alınmıştır.

EUROMED (2010) *“National Situation Analysis Report: Womens Human Rights and Gender Equality in Syria*, 14 Eylül 2018 tarihinde <http://www.enpi-info.eu/library/content/national-situation-analysis-report-women%E2%80%99s-human-rights-and-gender-equality-syria>. 'den alınmıştır.

HONDAGNEU-SOTELO, Pierrette (1999): *Introduction: gender and contemporary U.S. immigration. American Behavioral Scientist* 42(4), 565–76.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Göçmen Raporu 31Ağustos 2018 http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 'den alınmıştır.

KAYA, Ayhan KIRAC, Aysu (2016) İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu http://hayatadestek.org/yayinlarimiz/2016_istanbul_rapor.pdf

KAYAL, Nihal WOODS, Auveen Ocak 2017 *Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul'daki Yerel Yönetimlerin Rolü* 02 Eylül 2018 tarihinde http://ipc.sabanci-univ.edu/wp-content/uploads/2017/01/Suriyeli-Topluluklarla-Etkileşim-Istanbul-daki-Yerel-Yonetimlerin-Rolu_Auveen-Woods-Nihal-Kayali.pdf: 'den alınmıştır.

LUTZ, Helma (2010) *“Gender in the Migratory Process,” Journal of Ethnic and Migration Studies* 36, no.10 (1647-1663). 20 Eylül 2018 tarihinde <https://www.imi.ox.ac.uk/files/news/helma-lutz-gender-in-migratory-processes.pdf> 'den alınmıştır.

NAGAR, Richa, LAWSON, Victoria, MCDOWELL, Linda, ve HANSON, Susan (2002): *Locating globalization: feminist (re)readings of the subjects and spaces of globalization*, Economic Geography 78(3), 257–84.

NICHOLSON, Linda (1994) *“Interpreting gender”*, Signs, vol. 20, no.1, ss.79-105.

ÖRDEK, Kemal (2017) *“Türkiye’de Geçici Koruma Altında Suriyeliler ve Seks İşçiliği Raporu”* Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği’nin Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Ofisi 17 Eylül 2018 tarihinde <http://www.kirmizisemsiye.org/TR/Kaynaklar?page=5> ‘den alınmıştır.

PETROZZIELLO, Allison (2013). *Gender on the Move: Working on the Migration-Development Nexus from a Gender Perspective*. Santo Domingo, Dominican Republic: UN Women.

UN General Assembly Security Council (2013) *“Children and armed conflict Promotion and protection of the rights of children”* <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Children%20and%20armed%20conflict.pdf> ‘den alınmıştır.

UNDP (2013) *“Human Development Report 2013* 14 Eylül 2018 tarihinde <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2013/> ‘den alınmıştır.

UNESCO Institute for Statistics *Education profile - Syrian Arab Republic* 14 Eylül 2018 tarihinde http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/document.aspx?ReportId=121&IF_Language=eng&BR_Country=7600&BR_Regio22n=40525 ‘den alınmıştır.

ÜNLÜTÜRK ULUTAŞ, Çağla KALFA, Aslıcan (2009). *Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri*. Fe Dergi: 13-18.

ŞEKER Dilara UÇAN Gülten (2000). *Göç Sürecinde Kadın* CBÜ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ Cilt:14: 199 - 214

World Migration Report 2000. *Geneva: IOM International Organization for Migration* 04 Eylül 2018 tarihinde https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2000_edited_0.pdf ‘den alınmıştır.

Extended Abstract:

This research began during the process of migration of Syrian refugees who took refuge in Turkey due to the civil war and is discussed later in changing gender roles. In the research, Sultan Selim Neighborhood, where they live intensively, was chosen as the sample. Syrian refugee men / women and neighborhood residents participated in the study. As a method, focus group interviews were chosen and 9-10 people participated in each of the interviews. Three interviews were conducted in this way. Face-to-face interviews were conducted with the residents of the neighborhood and in this way, 9 neighborhoods were interviewed. It was concluded that migration led to serious changes in gender. When Syrian women and their lives in the neighborhood of Sultan Selim are considered, Syrian women are becoming more visible in the society, while Syrian men have adopted a more passive role than their previous lives..

While women are satisfied with the change that started with migration, men who are slowly losing the power given to them by gender are not satisfied. From a masculine perspective, Syrian men cannot marry women and cannot get them to do what they want. During the interviews it was expressed as the biggest problems. They find employment as an intermediary for marriage. Although the findings we have obtained protect and maintain the masculine traditions and culture of Syrian men, this new situation is being accepted by many men. They acknowledge that women are more powerful and effective in their own life practices. When Syrian women and their lives in the neighborhood of Sultan Selim are considered, Syrian women are becoming more visible in the society, while Syrian men have adopted a more passive role than their previous lives. With this change that started with migration, their decision-making and their roles in social life began to change significantly. Although the findings we have obtained protect and maintain the masculine traditions and culture of Syrian men, this new situation is being accepted by many men. They acknowledge that women are more powerful and effective in their own life practices. On the other hand, the ongoing conflict situation in some families is maintained by the first generation elders of the family, while it paves the way for the acceptance and change of the change by the second generation and minimizes the conflict. These changes can be considered the beginning of a positive change process for Syrian women. On the other hand, homosexuality and the presence of sex workers among men have been mentioned throughout the interviews and it has been understood from the interviewees' speech that this will create a new exclusion.

Many were subjected to violence and intimidation by armed groups and others as refugees. These experiences led to feelings of anxiety, stress and weakness. It has led to major changes in the family structure of the Syrians who were deprived of their basic needs in the regions they went to. Women, men reacted to the crisis in different ways. Syrian women are not more oppressed in their societies, they have become more prominent people, and this situation is no longer a conspicuous situ-

ation, except for the elderly in the house. The occasional quarrels and discussions stem from the nature of change. During the migration process, the most important change in families has been experienced in family decision-making. In the decisions taken and implemented by the men of the family - the eldest of the eldest, the woman now has the right to make decisions in some families as well.

The conflict in Syria continues to cause widespread destruction and human suffering. Syrians living in Syria before the conflict have fled to neighboring countries, mainly from Turkey, leaving behind their homes, their jobs and their lives. The impact of migration on gender roles; 1) the success and ability of the field to implement the migration decision; The failure of Syrian men here to disregard their authority and therefore the implications of the role of men, and consequently the dysfunction of that role 2) patterns of labor market inclusion in the migrated country; the need for more female labor in the neighborhood they have settled has put a new stage in the gender role change of Syrian women, 3) the resulting reactions to the status of women and men of migration; The fact that men gave up the process of accepting and suppressing the new identity of women played a role in the change of gender roles. Being at the beginning of the process will also facilitate the adaptation of families by supporting women in social life.

Bilimsel Araştırma-Yayın Etiği ve Akademik Teşvik

Scientific Research-Publication Ethics and Academic Incentives

İkbâl VURUCU *

Öz:

Bugünkü modern düşüncenin temelinde bilimsel bilgi vardır. Bilimsel bilgiyi diğer bilgi türlerinden ayıran özelliği bilimsel araştırma yöntemlerine göre elde edilmesidir. Bilimsel bilginin elde edildiği süreç belirli aşamalar sonucunda makale, bildiri, kitap vb. yollarla bilim dünyasına sunulmak için yayımlanır. Bilimsel araştırmaların sonucunun kullanılması açısından bilim ile etiğin pek bağdaşmadığı geçmişteki somut örneklerden hareketle ileri sürülebilir. Örneğin, II. Dünya Savaşında esirler üzerindeki hunhar tıp denemeleri, ABD'nin zenciler üzerinde yaptığı frengi tedavisiyle ilgili ilaç çalışmaları, fizik âlimlerinin ne amaçla kullanılacağını bile bile atom bombası yapımına katkıda bulunmaları örnek olarak gösterilir. Hâlbuki bilim yöntemine biraz daha yakından bakıldığında bilim ile etiğin birbirinin hemen vazgeçilemez parçaları olduğu açık olarak görülür. ABD hükümeti suiistimali, “teklif uygulama ve araştırmanın incelenmesinde veya araştırma sonuçlarının raporlanmasında yanlış bilgi verme, bilgilerle oynama veya akademik hırsızlık (fabrication, falsification or plagiarism-FFP) olarak tanımlamaktadır. Bilimsel çalışmalar hem nitelik açısından hem de nicelik açısından bir ülkenin gelişmişliğinin ölçüsüdür. Türkiye’de bilimsel araştırmaları teşvik etmek için 2015 yılında Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu yönetmelik sa-

*Doktora öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Muğla, Türkiye, ikbalvurucu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9680-2320

dece bilimsel değil, sanatsal ve teknolojik faaliyetleri de teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu makalede Akademik Teşvik Yasasının Türkiye'nin bilimsel yayın gelişimine olan etkisi ve teşvik yasası ile birlikte ortaya çıkan akademik etik ihlalleri ele alınacaktır. Çalışmanın verileri ilgili alandaki literatür taraması ile elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel araştırma, akademik teşvik, bilimsel etik, etik ihlaller

Abstract:

Today, there is scientific knowledge on the basis of modern thinking. What distinguishes scientific knowledge from other types of knowledge is that it has been obtained by scientific research methods. The process, in which scientific knowledge is obtained, is presented in articles, papers, books and so on to the world of science and published as result of certain stages. It can be asserted from the concrete examples of the past that science and ethics are incompatible in terms of using the results of scientific researches. For example, II. World War II hunhar medical trials on prisoners, the United States' s medications on syphilis treatment of niggas, the use of physics scholars to know how to use the atomic bomb is known as an example. However, a closer look at the method of science shows that science and ethics are almost indispensable parts of each other. US government abuse is defined as verme misinformation, manipulation of information, or academic theft in reviewing proposal implementation and research or reporting research results. Scientific studies are a measure of the development of a country in terms of both quality and quantity. To promote scientific research in Turkey in 2015, Academic Incentive Allowance Regulation has been published. This regulation aims to promote not only scientific but also artistic and technological activities. In this article, the effects of Academic Incentive Act on development of Turkey's scientific publication as well as academic ethics violations emerged with this act will be examined. The data of the study were obtained by literature review in the relevant field.

Key words: Scientific research, academic incentive, scientific ethics, ethical violations

Giriş:

Modern dünyada bilimsel açıdan ilerlemenin temel kanyaklarından biri akademik çalışmalardır. Bilimsel bir araştırmanın gerçekleşebilmesi için uyulması gereken koşullar söz konusudur. Bu koşullar öncelikle bilimsel bir yöntemi zorunlu kılar. Bilimsel bilginin elde edildiği süreç belirli aşamalar sonucunda makale, bildiri, kitap vb. yollarla bilim dünyasına sunulmak için yayımlanır. Bilim dünyasına sunulan bilimsel bir ürünün niteliği ve özgünlüğü bilim adamının ve mensubu olduğu üniversitenin ve ülkenin bir katkısı olarak görülür. Bu nedenle bilimsel çalışmaların bir yandan niteliği ve niceliği sorgulanırken, diğer yandan ülkelerin yayın performansı ve dünya bilimine olan katkısı gündeme gelir. Bilimsel bilginin üretiminin niteliği ve niceliği ile aynı zamanda ülkenin gelişmişliğinin de ölçüsüdür. Bu sebeple her ülke bilimsel alanda bir gelişme katetmek için bilimsel yayın performansını artırmaya çalışır ve bunun için de çok çeşitli politikalar geliştirirler. Türkiye’de 2015 yılında yayınlanan Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği de bilimsel araştırmaları teşvik için geliştirilen politikalardan biridir.

Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği, 18.12.2015 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sadece bilimsel değil, sanatsal ve teknolojik faaliyetleri de teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu yönetmelik, akademisyenlerin patent, bilimsel yayın, ödül, proje, araştırma, bildiri, atıf vb. den alacakları teşvik puanı doğrultusunda ve akademisyenin kadro durumlarına göre belirli miktarda teşvik ödeneği almalarını öngörmektedir. Bu yönetmelik, bilimsel araştırma yapan akademisyenlerin maaşlarına yaptığı katkı açısından olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Akademik teşvikin miktarı, etkinliklerin puanlamaları, yayın türüne verilen önem, sosyal bilimler, fen bilimleri ve sağlık bilimlerinde teşvik oranlarının haklılığı ve haksızlığı gibi konular akademisyenler arasında tartışılmaya devam etmektedir.

Bu makalede Akademik Teşvik Yasasının Türkiye’nin bilim camiasına ve bilimsel yayın gelişimine olan etkisi vurgulanacak ve teşvik yasası ile birlikte ortaya çıkan akademik etik ihlallere yani sahte yayınlar, anlaşmalı karşılıklı atıflar, ticarileşen sempozyumlar, çok yazarlı yayınlardaki hayalet yazar, çoklu yayın gibi etik dışı davranışlara yönelme durumu ele alınacaktır. Bu bağlamda Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği ve bu yönetmeliğin bilimsel bilgi üretimine nasıl yansıdığı farklı üniversitelerin yönetmelik öncesi ve sonrası yayın durumları ortaya konularak bir durum tespiti yapılacaktır. Çalışma ilgili alandaki literatür taraması ile elde edilen verilerin analizi yöntemiyle gerçekleştirilecek ve akademik teşvikten kaynaklanan bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı tutum ve davranışlar tespit edilmeye çalışılacaktır.

1. Etik Ve Bilimsel Araştırma

1.1. Etik Ve Ahlak Kavramları

Ahlak, insanın yapıp etmelerini, karakter yapısını ve bunlarla ilgili değerlendirmeleri düzenleyen genel kurallar bütünüdür. Ahlak¹ belli bir mekâna yerleşik insanların sahip olduğu davranış kurallarına göndermede bulunur. Ahlak, Arapça “huy” anlamına gelen “hulk” sözcüğünün çoğulu olduğundan, lügatte huy, karakter, mizaç, alışkanlık anlamlarına gelip Arapçadan türetildiği fiilin kök harflerinin ahlakı yaratma eylemi ile ilişkilendirilir. Ahlakın sözcük kökeni, kişilik özelliklerine ve bilhassa huy ve yaratılışa, yani karaktere daha fazla vurgu yapmaktadır. Etimolojisinde yer alan karakter, alışkanlık, huy ve mizaç anlamları, ahlakı daha çok bireyle ilişkilendirdiği görülmektedir (Poyraz 2015: 65-66). Bunun yanında “Yaradılıştan gelen huy” anlamını taşır ki bu da ahlak teriminin doğuştan var olan bir özellik ile açıklamak, ona hem dinî hem de biyolojik bir temel kazandırmak anlamına gelir. Sözcük, zaman içinde, “iyi huy” anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Türkçedeki “erdem” sözcüğü ahlak yerine kullanılır ve seküler bir kökenden gelir. Ahlak kelimesinin en sık kullanılan batı dili olan **İngilizcedeki sözcük karşılığı** “morality” dir. Moral kelimesi de Latince asıllı olup karakter karşılığı olan “mores” “adet, karakter, hal ve hareket tarzı” anlamına gelir. Bu da biyolojik bir kökene göndermede bulunur. “Morality”nin günümüzdeki kullanılışı ise, çok özet olarak, “iyi” veya “kötü”yü ayıran kavramlar dizisidir ve çoğu durumda kişiye, yöreye veya topluma uygun olmak teması vardır (Yazıcı, 2011: 2-3; Boydak, 2011: 16). Gerek İngilizce gerekse de Türkçede “ahlakın felsefesi” olarak temellendirilen ve eski Yunancada töre karşılığı olan “ethos”dan gelen etik, moral değerleri inceler, açıklar, konusu değerlere çeki düzen verir. Günlük dilde “tıp etiği”, “iş etiği”, “medya etiği”, “işletme etiği” biçimlerinde karşımıza çıkmaktadır (Bolay, 2007; 181).

1.2. Din, Toplum ve Evrensellik Bağlamında Ahlak

Ahlak kavramının toplum ve din ile ilişkisine açıklık getirmek konuyu anlamamız açısından zorunludur. Ayrıca “evrensel bir ahlak mümkün mü?” sorusunu da kısaca aşağıda değineceğiz.

Ahlakî davranış toplumsal tezahürü ile görünürlük kazanmaktadır. İnsanlar bir arada karşılıklı etkileşim ve iletişim içinde yaşamasalardı ahlaktan da söz edemzeddik; çünkü ahlak insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek için konmuş

¹ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük Etik kavramını şöyle tanımlar: Etik: 1. Ahlak felsefesi. 2. Felsefenin ödev, yükümlülük, sorumluluk ve erdem gibi kavramları analiz eden, doğruluk veya yanlışlık ile iyi veya kötüyle ilgili ahlakî yargıları ele alan, ahlakî eylemin doğasını soruşturan ve iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışan dalı. 2. Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü. “Ahlak”ın yaradılış, huy anlamının yanında 1. Toplu olarak yaşayan bireylerin uymak zorunda buldukları eylem ve davranış kurallarına verilen ad. 2. Bir kimsenin içinde yaşadığı toplumsal çevrenin törelerine uyma yetisi. (İng.: morale Fr.: morale). Başka bir maddede de “Ahlak”, 1. a. Belli bir dönemde belli insan topluluklarının benimsenmiş olan, bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamı. b. Çeşitli toplumlarda ve çağlarda kapsamı ve içeriği değişen ahlaksal değerler alanı. 2. Bir kişi ya da bir insan öbeğince benimsenen eylem kurallarının toplamı. 3. Ahlaksal olan şeylerle bağlantısı olan bir görüşler dizgesi (tek kişinin, bir ulusun, bir toplumun, bir çağın).

kaidelerin bir bütünüdür. Yani ahlak, insanlararası münasebetlerin, yani toplum hayatının gerektirdiği davranışlarla ilgili bir kavramdır (Güngör, 2000: 11). Fakat şu hususu da gözden kaçırmamak lazımdır ki, insanlar daima toplumun onlardan beklediği davranışları yapan veya etrafın kanaatlarına göre hareket eden kimseler olsalardı, ahlak kaideleri hiç değişmeyeceği gibi, bir toplumun bireyleri arasında ahlak farkları da bulunmazdı (Güngör, 2000: 27). Bu sebeple bireyin özerk benliği yani özgür iradesi ve toplumsallığı arasındaki ilişki biçimi karşılıklı etkileşim şeklindedir, tek yönlü etkileme veya bağımlılık özelliğinde değildir.

İnsan toplumsal bir varlıktır ve ahlakî davranışın gereği olan iyi insan olma eylemini de toplum içinde gerçekleştirecektir. Karakterimiz, içinde bulunduğumuz toplum tarafından biçimlendirilir, biçimlendirilerek kazandırılmış bu karakter öğelerini içselleştirerek kimliğimizi/kişiliğimizi oluşturur (Poyraz, 2015: 10). Poyraz'a göre, ahlakî kimliğimiz toplumsal varoluşumuzdur, ahlakî kişiliğimiz bu kimlik içindeki bireysel varoluşumuz. Bireysellik bireyin kişi olması ile toplumsallık ise değer yaratıcı şahsiyeti oluşturacak ilkeyi aktif hale getirmesidir (Poyraz, 2015: 67). Ahlak, insanın anlam dünyasını oluşturan temel değerler alanıdır ve ahlakî değerler denildiğinde, insan toplumsal bir varlık olduğundan, akla toplumsal değerler de gelir. Bu anlamda ahlak ve toplumsallık bir arada düşünülür. Toplum içinde insanların benimsedikleri, uymak zorunda buldukları davranış biçimleri ve kuralları olarak ahlakî değerler, toplumsallığın da temel zeminidir (Poyraz, 2015: 9).

Toplum ve bireyin ahlak üzerindeki belirleyiciliği ve ne ölçüde belirleyici özellik taşıdığı sürekli tartışma konusudur. Ne bireyin sürekli ilişki halinde bulunduğu grup ve/ya toplumdaki ne de ahlakı yaşayan bireyi gözardı eden bir ahlak anlayışından söz edebiliriz. Poyraz, toplumsal bağlarından kopuk bir ahlak düşünülmemeyeceğini ama ahlakın da tek başına toplumsala indirgenemeyeceğini vurgular. Çünkü böyle bir indirgeme, toplumu bir doğal durum olarak belirleme, bireyi toplumsalın içine hapsedme demektir. Toplumsal ahlak onu yaşayan ve yaşatan iç olmaksızın kof bir ahlak, yani sözde bir ahlaktır. Bu nedenle toplumsal ahlaktan söz etmek, toplumda yaşanan ahlaktan, yani o toplumdaki yaşama tarzından, ilişkilerin biçimini belirleyen inançlardan ve tasarımlardan, bu inanç ve tasarımları oluşturan ahlakî-toplumsal bilinçten söz etmektir. Bu bilinç, tek tek bireylerin bilincidir, bu bilinçlerin arakesitidir (2015: 69).

Ahlak doğuştan kazanılmıyor, yani ahlak öncelikle bütün yönleriyle bir öğrenme meselesidir. Ahlakî davranışların değişik toplumlarda değişik şekiller alması ve farklı olarak değerlendirilmesi de onların sonradan öğrenilmiş şeyler olduğunu gösteriyor. Toplum içinde hangi durumlarda nasıl davranılması gerektiği yine toplumsal çevreden öğrenilmektedir. Bir bakıma, iyi ahlak kaideleri nesilden nesile aktarılır, başka bir ifadeyle ahlak her şeyden önce bir eğitim meselesidir. Ahlak insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen bir kaideler sistemi olduğuna göre, sosyal ilişkilerin görüldüğü her yer ve her durum bize ahlakî davranış örnekleri veriyor demektir (Güngör, 2000: 16). Burada kısaca belirtelim ki insan kendisiyle başkası

arasındaki münasebetleri düzenler ve değerlendirirken, hem kendisi hem de başkaları hakkında bir takım fikirlerden, idrak ve inançlardan hareket eder. İnsanın ahlakî bir davranışta bulunması onun bazı şeylere belli bir anlam vermesi ve kendi davranışlarını bu anlayışa göre ayarlaması demektir. Dışımızdaki dünyayı nasıl değerlendiriyorsak, ona nasıl bir anlam veriyorsak, davranışlarımızı da ona göre ayarlarız (Güngör, 2000: 24-25).

Ahlak bireylerin toplum içinde nasıl davranmaları gerektiğini gösteren bir harita işlevi görürken aynı zamanda güven içinde yaşamasının da zeminini oluşturmuş olur. Ahlakın temel amacı bireyin toplum içinde “iyi insan” olarak yaşamasını sağlamaktır. Güngör, “ahlakın gayesi nedir?” sorusuna şu cevabı verir: Ahlak olmazsa, toplum hayatı denen şey de olmaz, yani insanlar bir arada yaşayamazlar. İnsanlar hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini bildikleri takdirde, başkalarının nasıl davranacağı hakkında da kuvvetli tahminlerde bulunabilir ve böylece güvenlik duygusu içinde yaşarlar. Neyin iyi neyin kötü olduğu hakkında ortak bir anlayış bulunmasaydı, insanlar arasında düzen ve huzur yerine tam bir kargaşalık hüküm sürerdi (Güngör, 2000: 18). Toplumsal ilişkilerin işleyişinde bir harita işlevi gören ahlakın kimlik ile olan ilişkisini de Poyraz şöyle açıklar: her toplumun ahlakı, her ahlakın da bir insan modeli vardır. Bu ahlakî model, ideal kişiye işaret eder ve ahlaklı insanın nasıl olacağına ilişkin bir ölçüt sunar. Ahlaklı olmak, bu iyi insan modeli ile biçimlendirilmektedir. O model gibi davrandığınızda ahlaklı insan oluruz (2015: 219).

Güngör (2000: 20), ahlakın bir inanç ve düşünce sistemi olduğunu, üzerimizdeki elbise ve başımızdaki şapka gibi maddi bir varlığı olmadığını belirtir. Ona göre, bütün sembolik şeyler manevidir ve insan topluluklarını hayvan topluluklarından ayırt eden en önemli özelliklerden biri, bizim cemiyetimizin sembollere dayalı olmasıdır. İşte ahlakî değerler, manevi değerlerin en önemlileri oldukları için, onları daima ön planda tutuyoruz. Manevi sistemlerin en ilerisi olan dinler bile, büyük ölçüde birer ahlak sistemidirler. İnsanların Tanrı ile ve öbür insanlarla ilişkilerini düzenleyen, bu ilişkilerde neyin iyi neyin kötü olduğunu anlatan bir sistem. Güngör, insan topluluklarında dinin çok büyük etkilerinin görülmesini de dinlerin ahlak hayatını düzenleyişine bağlar. Hiçbir cemiyet, ahlaktan uzak yaşayamayacağına göre, dinden uzak yaşaması da asla düşünülemezdi. Kaynağı ister dine, ister başka bir otoriteye dayansın, insanlararası davranışların bir kısmı her zaman “iyi” ve “kötü” gibi değer yargılarına vurulacaktır; bu yargıların bulunduğu her yerde, ahlakî davranış söz konusudur.

Poyraz da (2015: 12-13), her dinin kendi kalıpları içinde bir ahlak yarattığının üzerinde durur. Bir ahlakın içine doğuyoruz ve bu ahlak bir dinin ahlakıdır çoğunlukla. Kadim zamanlarda ahlakın temeli dindi ve din dışı bir ahlak belki de hiç düşünülmemekteydi. Modern zamanlarla birlikte, aydınlanma döneminden itibaren seküler anlayış yaygınlaştıkça, herhangi bir dinden bağımsız olarak ahlakın olanağı da sorgulanmaya başlandı. Peki “dinden bağımsız bir ahlak düşünebilir miyiz?” diye sorar Poyraz. Ona göre (2015: 11-13), dinin ahlaka yaklaşım normatif,

yani kural koyucudur. Kutsal kitaplarda günah olarak görülmemen herhangi bir davranış, örneğin yatak kıyafetiyle sokağa çıkmak, yadırganabilir, ayıplanabilir. Ahlak, daha çok yadırgama ve ayıplamanın yaşandığı yerde belirginleşiyor ve her zaman için din ile aynı zemini paylaşmıyor. Ahlak ve din ilişkisi, temel bir ilişki biçimi olmakla birlikte birbirine indirgenememektedir. Bunu aynı dine inanan farklı kültürel gruplarında, farklı değerlerin oluşması örneği üzerinden de fark edebiliriz.

Fritz Heinemann da (2001: 369), etiğin dinsel açıdan temellendirilmesi konusunda şu vurguyu yapar: “İyi”, tanrının kutsal istenci ile uyum içinde olmaktır; buna karşılık “kötü”, bu istence aykırı olandır. Burada, tanrının kendi istencini ya buyruklarda ya da kutsanmış yetkin bir kişilik içinde açıkladığına inanılır. Birinci durumda bir gereklilik ahlakı, ikinci durumda da bir varoluş etiği olur. Bu dinsel temellendirme halk ahlakında belirleyici bir rol oynamıştır.

Bir toplumun üyelerine hangi durumlarda nasıl davranılacağını gösteren ahlakın her toplum sayısınca farklı bir görünüm sergileyeceği açıktır. Yani ahlak için eylemlerimizin kendisine göre temellendirileceği evrensel bir ilke bulmanın güçlüğü aşikârdır. Peki, evrensel bir ahlak olur mu? Poyraz’a göre, ahlak sahasında olandan, yani betimlenebilir/tanımlanabilir bir olgu durumundan değil, olması gerekenden yani değerden söz edilmektedir ve olması gerekenin ne olduğu konusunda, olan hakkında olduğu gibi bir mutabakata varmak, ilk bakışta olanaklı değil gibi görünmektedir (Poyraz, 2015: 128). Bunun sebebi, ahlakta sübjektiviteden hareketle evrensele ulaşamayacağı görüşü, hatalı bir görüş olarak, objektif olanın rasyonel, sübjektif olanın irrasyonel olduğu şeklindeki bir anlayıştan kaynaklanmaktadır (Poyraz, 2015: 132). Sübjektivizm ile rölativizm çoğunlukla birbirleriyle ilişkili olduğu düşünülen kavramlardır. Oysa sübjektivizm rölativizmin sebebi ve sonucu değildir. Sübjektiviteden hareketle evrenselliğe ulaşmak olanaklıdır. Sözelimi Herakleitos’un “kendini araştırırken” yani sübjektif bir temelden hareket ederken, *evrensel yasa* olarak logos’u bulması buna bir örnek olabilir. “kendi kendimi araştırdım” diyen Herakleitosi bu evren yasasına, kendisinden yola çıkarak ulaştığını ifade etmektedir. Sübjektif olandan hareketle evrensel olana geçmekte, bütün insanlarda ortaklaşa olan ve bütün şeylerin kendinden pay aldığı logos’a ulaşmaktadır (Poyraz, 2015: 134).

Evrenselleştirilme, ahlak yargılarının özelliğidir. Ahlak yargıları biçimsel olarak evrenselleştirilebilir yargılardır. Bir olaya ilişkin verdiğimiz ahlak yargısını, o olaya tümüyle benzeyen bütün olaylar içinde verebilmeliyiz. Bunun için betimleyici dil ile kural koyucu dil arasındaki ayırmadan hareket etmiş ve kural koyucu dilin betimleyici dil ile paylaştığı bir özellik olarak evrenselliği göstermiştir (Poyraz, 2015: 137). Ahlak yargılarının betimleyici yargılardan ayrı olarak, kural koyucu dili içerisinde ahlak dilinin sadece şimdiki zaman ve gelecek zaman için değil, bütün zamanlar için evrenselleşmeyi olanaklı kılan bir dil zemini bulunmaktadır (Poyraz, 2015: 138). Ayrıca, ahlakın evrenselliğini ahlakın ontolojisinden hareketle, yani ahlaka ontolojik bir dayanak noktası bulmakla da açıklamak olanaklıdır. Böylece ahlakın garantisi olarak ontolojik bir varlık kabul etmekle ahlakın rölatif olmadığı, evrensel olduğu dile getirilebilir (Poyraz, 2015: 130).

Güngör de (2000: 22) ahlakın evrensel özellikler taşıyabileceğine değinir. Ona göre, ahlakın değişmeyen değerleri vardır ve bunlar bütün zamanlarda ve yerlerde geçerli olagelmıştır: Aciz olanlara şefkat ve merhamet göstermek, başkalarının kişiliğine saygı göstermek, yakınlarına yardım etmek, dürüst davranmak vs. bu genel değerler çeşitli cemiyetlerde ve ayrı zamanlarda birbirlerinden farklı şekiller almış, fakat şekillerin arkasındaki prensipler değişmemiştir. Toplumlari birbirinden ayıran asıl nokta bu prensiplerin uygulanmasında ve işleyebilir şekiller alıp almamasında ortaya çıkmaktadır.

Liver (2009), Dünya Dinler Meclisi'nin bildirgesinden hareketle küresel etikten bahseder: "Küresel bir etik olmadan, daha iyi bir küresel düzen mümkün olmayacak". Yani bütün insanlığı kapsayan bir ortak değerler, ilkeler, normlar ve tavırlar kümesi olmadan. Eğer ahlakî duruşu benimsiyorsak ve böylece saf egoizmden vazgeçiyorsak, evrensel ilkeler ve değerler olmadan yapamayız. Ama kendilerinde mükemmel olan ya da metafizik bir kendilik tarafından güvence altına alınan evrensellere ihtiyacımız yok. Evrenselleri küresel bir söylemsel çabanın sonucu olarak ortaya koymamız ve birbirimizi bu evrensel değerlerin ilkelerin geçerliliğine sürekli ikna etmemiz gerekir. Eğer böyle bir söylemsel süreci kabul edecek olursak, vazgeçemeyeceğimiz bazı evrensel değer ve ilkeler var. Örneğin insan onuru, insanlara saygı, özerklik, başkasının yararına eylem ve adaletin bütün yönleri.

1.3. Etik Nedir? Ne Değildir?

Moral ve ahlak teriminin etimolojik paralelliği ve anlamca yakınlığına rağmen, farklı bağlamlarda kullanılır. Her iki terim de töre, gelenek alışkanlık anlamına gelmektedir. Bununla birlikte "moral"ın işaret ettiği "Bir bireyin, bir halkın bir toplumsal sınıfın, bir çağın bilinçli yaşamına hakim olan inanç ve tasarımlar topluluğuna *ahlak*, (moral, sitte) bunların toplumsal olgu olarak yaşanmasına *ahlaklılık* (moralite, sittlichkeit), bu inanç ve tasarımlara göre yönelen insanî tutumlara ve bu tutumlara göre yönlendirilen eylemler hakkında verilen (doğru ve yanlış) yargılara *ahlaksal* (moralisch, sittlich) denilmektedir" (Delius, 2001: 333-334) Buna göre *ahlak* olgusal ve tarihsel olarak yaşanan bir şey olmasına karşılık, *etik*, bu olguya yönelen felsefe disiplinin adıdır. *Etik*, bu anlamda ahlak üzerine bir bilinç durumudur. Yani etik, ahlak yargılarının yapısı üzerine düşünme ve ahlakî hayatın nelığı ve çözümlenışidir. Bunun için etik sözcüğü daha çok ahlak üzerine sistematik bir düşünme veya ahlak felsefesi bağlamında kullanılmaktadır (Delius, 2001: 336; Tepe, 1998: 12-16; Poyraz, 2015: 14-15).

Her bilim dalında olduğu gibi, ahlak felsefesinde de bu alan bağımsızlık kazandıran kavram ve özel terimler vardır. Bu kavram ve terimler ile ahlak olgusu sağlıklı bir zeminde çözümlenebilecektir. Bolay bu terimleri iyi, kötü, özgürlük, erdem, sorumluluk, vicdan, ahlak kanunu, ahlakî karar, ödev, ahlakî eylem olarak belirler.² Bütün bu ilkeler insanın hem bireysel hem de toplumsal sorumluluğun-

² Bolay, bu terimlerin anlamlarını şöyle verir: "**İyi-kötü**: iyi, kurala veya ahlaklılık idealine uygun olandır. İyi istenilen şeydir. İyi, aslında karşılık beklemeden yapılan harekettir. **Özgürlük**: iradesini kullanarak istediğini yapabilme halidir. Bilinçli olarak özgürlük, "seçme olanağı"dır. **Erdem (fazilet)**: iyiyi yapmaya yönelmek veya toplumun ya da grubun yararını kendi yararına tercih etmektir. **Sorumluluk**: insanın, bilerek

dadır. Ahlak dediğimiz zaman akla gelen şey sadece insan davranışlardır. Söz konusu ilkeler de insana özgüdür. İnsandan başka canlıların hareketleri ahlaki davranış sayılmaz. Hayvanların ahlakı yoktur; çünkü onların zekâları “iyi” ve “kötü” hareket kavramlarının doğmasına, üstelik bu davranışların mükâfat veya ceza ile karşılanabilmesi için, bir sosyal düzenin kurulmasına yetecek kadar gelişmemiştir (Güngör, 2000: 11).

“Pratik Etik” kitabının yazarı P. Singer etiğin ne olduğunu, ne olmadığından hareketle şöyle tanımlar (akt. Yazıcı 2011: 2):

a. Etik özellikle cinsel konularla ilgili bir kavramlar dizisi değildir; b. Etik teo-ride önemli pratikte işe yaramaz bir kavramlar dizisi değildir; c. Etik salt dinsel bağlamında anlaşılabilir bir kavram değildir; d. Etik görece veya öznel bir kavramlar sistemi de değildir.

Singer bunun yanında bir davranış biçiminin etik olarak kabul edilmesi için bir dizi kural öne sürer. Şöyle ki (akt. Yazıcı 2011: 2-3):

a. Etik bir davranışta bu davranışın bir “gerekçesi” olması ve bu gerekçenin akılla savunulabilmesi gerekir. **b.** Söz konusu gerekçe salt kişisel çıkar veya amaçları gütmeye yolunda olamaz. **c.** Söz konusu amaç mutlaka bir evrensellik özelliği içermelidir. Ancak bu evrensellik her zaman “faydacılık (utiliterizm)” anlamına gelmez. **d.** Yöresellik ve görecelik etik değerlerin temelinden karşısında olan niteliklerdir.

Etik ahlak ilişkisi konusunda Kolçak (2016: 9-12) şu hususları belirtir: Etik, ahlaki davranışın kendisini değil, bu davranışın olmasını sağlayan temel ilkenin bilgi yapısını, özünü ve doğasını incelerken; ahlak, ahlakın ne olduğunu, insan davranışlarının dayandığı temelleri, iyi ve kötü eylemlerin nedenlerini inceler. Etik evrenselken, ahlak ulusaldır. Etik daha çok kural ve politikalara dayalı davranışları ifade ederken, ahlak kavramına duygusal ve değerlerle ilgili anlamlar yüklendiği görülmektedir. İş dünyasında etik kavramı, değerler ve özellikleri ifade ederken, etik, analizler ilke ve standartlara dayalı yargılamaları ifade eder.

1.4. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği

Bilim; düşünce ve deneylere dayalı olarak evrendeki bilinmeyenleri araştırma eylemidir (Boydak, 2011: 15). Bilimsel araştırma ise, bilim insanının bilimsel yöntemleri kullanarak belli bir sorunun çözümüne yanıt arama sürecidir. Bu süreç problemin tanımlanması ve çözüme yönelik yöntemlerin uygulanmasını kapsar. Çözüme yönelik yöntemler veri toplamadan verilerin değerlendirilmesi ve yorumlanmasına kadar uzanan geniş bir alanda incelenebilir (Özbay, 2006: 20). Bilimsel

ve bilinçli olarak yaptığı bir işin sonuçlarını kabul etmesi ve yaptırımına katlanmasıdır. **Vicdan:** Eylem ve davranışlarımızı ahlaki yönden değerlendiren içimizdeki bir çeşit mahkemedir. **Ahlak kanunu:** Ahlakı bakımdan gerekli, genel geçerliliği olan ahlak kurallarıdır. Bu kurallar kişinin davranışlarını düzenleyen ölçütleri belirler. **Ahlaki karar:** Kişinin, ahlak kanunlarına kendi hür iradesi ile uymasıdır. İşte o zaman ahlaki karar, “iyi” bir karardır. **Ahlaki eylem:** Ahlak kanununa uygun ve bilinçli olarak bir şeyi yapmaktır; her zaman ve her yerde bu eylemle karşılaşırız. (Bolay 2007: 182-184; ayrıca bkz: Kolçak 2016: 7-8).

araştırmalar evrenin bilinmezliklerini bilinir kılmak, doğadaki olguları açıklamak, beşeri alanda sosyo-kültürel ve politik oluşumları, unsurları, etkileşimleri tanımlayıp açıklamak için yapılır. “Bilimsel bilginin diğer bilgi türlerine göre bir üstünlüğü olduğu tartışılıyorsa, bu büyük ölçüde bilimsel bilginin üretilme yönteminden kaynaklanmaktadır” (Tuna, 2017: 142). Batuhan’a göre (1994: 38), bilimsel bilginin en önemli özelliği, “bilim toplumu” dediğimiz bir yetkili uzmanlar öbeğinin belli bir iddiayı yeterince belgelenmiş sayıp kabul etmesidir. “Bilgi adayı” durumunda olan herhangi bir iddiayı önce şüphe ile karşılamak, yani kabul etmemeye çalışmak bilim adamlarının ana tavrıdır. Tuna’ya göre (2017: 142), bilimsel araştırma söz konusu olduğunda “yöntem” belirgin özellik olarak öne çıkar. Yöntem, gerçekliğin bilgisine ulaşmak için önceden belirlenmiş ve hatta bir ölçüde tanımlanmış olan bilgiye ulaşma yoludur ve bilimsel yöntemin bilimsel teoriyle çok yakın ilişkisi vardır. Bu bağlamda süreç olarak bilimi, eyleme ve düşünceye dayalı bir takım işlemlerin bir örgüsü olarak görebiliriz. Gözlem, deney, ölçme gibi olgu saptama amacı güden işlemler birinci grupta; tümevarım ve tümdengelim çıkarım, kavram ve varsayım (hipotez) kurma gibi işlemler de ikinci grupta yer alır (Şen, 2015: 10).

Tuna (2017: 142), araştırma tekniğini, araştırma süreci boyunca kullanılacak araçlar olarak tanımlar: “Yöntem ve teknik bir arada ele alındığında; yöntemin bilgiye ulaşmak için kullanılan yol, tekniğin ise bu yolu kat etmek için kullanılan araçlar olarak tanımlanır.” Tuna’ya göre, bilimsel araştırma sürecinde bir araştırma öncelikle bir teoriden hareketle oluşturulmalıdır. Teorik hareket noktası aynı zamanda araştırmanın problematiğini ortaya konulmasıdır. Problematik bir araştırmanın olmazsa olmazıdır. Problematik yoksa araştırma yoktur. Araştırma sürecinin ikinci aşaması ise, başlangıçtaki teoriden hareketle test edilebilir hipotezlerin kurulmasıdır. Bundan sonraki aşama, hipotezleri test etmek için oluşturulmuş olan, araştırmanın uygulanması ya da gerçekleştirilmesi aşamasıdır. Araştırma sonucunda hipotezler test edilir ve genellemelere gidilir. Genellemelerin sonucunda ise, başta hareket edilen teoriye yeniden ulaşılır. Araştırma sonucunda başta hareket edilen teori ya desteklenmiş ve daha da güçlenmiştir ya da zayıflatılarak giderek bu teorinin reddedilmesi yönünde bir mesafe kat edilmiştir (Tuna, 2017: 143-144).

Bilimsel araştırma ve yayının çıkış noktası araştırmacının doğal ve edimsel yeteneklerinin yarattığı bir varsayımdır. Bilimsel araştırmaya başlamadan önce, amaçlanan varsayım konusu ile ilgili bilim literatürünü ayrıntılı şekilde gözden geçirmek, varsayımın ve özgün düşüncenin, önceki bilimsel bilgi birikiminin içinde alabileceği yeri sorgulamak gerekir (Bkz: Özbay 2006: 21-24; TÜBA 2002: 16). Yöntemler ve bunun civarında dönen paradigmlar tek yanlı bir mantıkla işlememeli ve düşünülen varsayımın tersinin çıkabileceği ya da çürütülebileceği³ olasılığı da

³ Yazıcı, bilim etiğiyle ilgili sorunların çok önemli bir nedenini, “kendini çürütmek” yerine kanıtlamak telaşı olduğunu belirtir. Örneğin, özellikle ilaç çalışmalarında bunu gözleriz. İlaç çalışmalarının tümden gelme bilim yönteminin belki de en mükemmel örneği olduğunu yukarıda vurguladım. Ancak hekimler ve ilaç endüstrisi son yıllarda bu çok mükemmel “kendini çürütme” bilimsel aletini kendini kanıtlama aleti

göz önünde bulundurulurken düzenlenmelidir. Kısacası, kullanılan yöntem yansız ve başkalarının da yinelenebilir olmalıdır (TÜBA 2002: 18). Bilimsel yöntemin bundan sonrası ise doğrudan bir öz sınımadır. İşte ahlak ile bilimsel araştırmanın olmazsa olmaz beraberliğinin esas nedenini bu öz sınıma oluşturur. Öz sınıma ise genel ahlakın en değişmez yapı taşlarından biridir (Akt. Yazıcı 2011: 9). Yöntemler ve bilimsel bilgi paralel olarak ilerler ve biri diğerine katkıda bulunur. Bilim insanları okuduklarını gözden geçirirken, bilimsel kuşkuculuğu, eleştirel bakışı ve bu arada yeni kavramlara açık olma gibi tutumlarını, başka bir deyişle, bilimsel araştırma disipliniyi korumalıdır. Yöntemlerin yanlıya açık olması, aslında bilimde kuşkuculuğun önemini vurgulayan bir olgudur (TÜBA 2002: 16-18). Gerekli ve doğru oluşturulmuş bir hipotezi sınımayı amaçlayamayan bir bilimsel araştırma doğru yöntemler kullanılarak veri elde edilse ve doğru istatistik yöntemlerle veriler analiz edilse bile “etik değildir” (Özbay 2006: 21).

Bilimi diğer düşünme ve bilme biçimlerinden ayıran belirgin özelliği olgusalıdır. Olgularla ilişkili olmayan hiçbir tez veya görüş, varsayım ya da kuram bilimsel olma niteliğini kazanamaz. Olguların sınıma ile doğrulanmadığı hiçbir önerme kabul edilemez. Olgular kendi başına bir şey ifade etmez. Varsayım veya kuramın ışığında, bilimsel incelemede veri niteliğini kazanırlar (Şen, 2015: 11). Bilimsel araştırma yöntemleri ile etik arasındaki doğrudan bir ilişki vardır. Tarihsel dönemlerden günümüze kadar hem bilim paradigmaları ve araştırma yöntemleri ve buna bağlı olarak da yayın etiğine bakış açıları değişmiştir. Örneğin, Batı ülkelerinde 17. yüzyıla kadar aşırma etik dışı bir davranış olarak görülmemiştir. Matbaanın icadı, Rönesans ve reformlarla birlikte, okuyanlar çoğalmış, yazarlık kazanç sağlayan bir meslek haline almış, süreç içinde sanatkarın, bilim insanının ve yazarın emek ve düşüncesini aşırma toplumda mal çalmakla eşdeğer tutulmuştur. Aşırma batı ülkelerinde 19. yüzyılda adi suçlar kapsamına alınmıştır (Boydak 2011: 15-17).

Bilimsel araştırmaların sonucunun kullanılması açısından bilim ile etiğin pek bağdaşmadığı geçmişteki somut örneklerden hareketle ileri sürülebilir. Örneğin, II. Dünya Savaşında esirler üzerindeki hunhar tıp denemeleri, ABD'nin zenciler üzerinde yaptığı frengi tedavisiyle ilgili ilaç çalışmaları, fizik âlimlerinin ne amaçla kullanılacağını bile bile atom bombası yapımına katkıda bulunmaları örnek olarak gösterilir. Hâlbuki bilim yöntemine biraz daha yakından bakıldığında bilim ile etiğin birbirinin hemen vazgeçilemez parçaları olduğu açık olarak görülür (Yazıcı 2011: 4). Bu açıdan, insan haklarındaki gelişmelere bağlı olarak bilim etiği alanındaki duyarlılıkta da tarihsel süreç içinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Yüzyıllar boyunca din ve bilim arasındaki ilişki tartışma konusu olmuştur. Zaman içinde sekülerleşmeye ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak her iki bilgi türü de kendi mecrasını oluşturmuştur. Bugün gelinen noktada bilimde inancın rolü olmadığıdır. İnanç ancak din, yani mistik ve metafizik konularda olur. Bilimde ise her zaman öğrenilen bilginin eleştiri süzgecinden geçirilmesi ve gerekirse inkar edilmesi vardır. İnkâr etmek için inkâr etmek değil, daha iyisini yapmak için inkâr

haline getirmiştir ve bundan da önemli etik sorunlar ortaya çıkmaktadır. (2011: 8)

etmek gerekir. Bu bakımdan bilimde ispat ve nesnellik, dinde ise ikna ve gönül önemlidir (Şen, 2015: 7).

Amerikan Ulusal Bilim Akademisi'ne göre, araştırmalar, günlük hayatta kullanılan dürüstlük, kurallarına uygunluk, tarafsızlık, açıklık, güvenilirlik ve başkalarına saygı gibi etik değerlere dayanır. “Bilimsel standart”, bu değerlerin araştırma çerçevesinde uygulanması demektir. Bunun örnekleri; araştırma materyallerini paylaşmadaki şeffaflık, destek tekliflerinin incelenmesindeki adalet, çalışma arkadaşları ve öğrencilere gösterilen saygı ve araştırma sonuçlarının raporlanmasındaki dürüstlüktür. Standartların en ciddi ihlali “bilimsel suiistimal” olarak bilinir. ABD hükümeti suiistimali, “teklif uygulama ve araştırmanın incelenmesinde veya araştırma sonuçlarının raporlanmasında yanlış bilgi verme, bilgilerle oynama veya akademik hırsızlık (fabrication, falsification or plagiarism-FFP) olarak tanımlanmaktadır (AUBA, 2011: 3).”

Yüzyıllar boyunca araştırmacılar, bilimsel gelişmeyi sağlayacak ve araştırmanın zorluklarını en aza indirecek veya bu durumdan kaçınmayı sağlayacak profesyonel standartlar geliştirmiştir. Yasalarda sıkça ifade edilen bu standartlar, araştırma yapmanın ve başkalarıyla etkileşimde bulunmanın yaygın olarak kabul görmüş yollarını oluşturur. Araştırmacılar, çalışma arkadaşlarının standartlara bağlı kalmalarını ve yaymalarını bekler. Standartları ihlal edenler, meslektaşlarının saygısını kaybeder ve hatta kariyerlerini mahvedebilirler (AUBA, 2011: 2). Bu sebeple, zaman içinde, araştırmacılar, araştırmanın saygınlığına sağlamak için tasarlanmış yöntem ve araçları geliştirmiş, bunları sürekli olarak iyileştirmişlerdir. Bu yöntem ve araçlardan bazıları önemli ve etkili istatistiksel testler, etkileşimsiz deney çiftleri ve anket sorularının uygun biçimde hazırlanması gibi spesifik araştırma alanlarında kullanılmaktadır. Diğerleri ise, araştırma verileri ve sonuçlarının doğranıp genişletilmesi için neler yapıldığını başkalarına anlatmak gibi, bütün araştırma alanlarında uygulanmaktadır (AUBA, 2011: 9).

Bilimsel düşünce, bilimin genel kurallarına uymanın yanı sıra problemlerin çözümüne yönelirken mutlak doğru sonucu elde etme ve uygulamaya koymada “etik” olmak zorundadır. Bu çerçevede, bilim alanında bilim etiği veya bilim ahlakı kuralları söz konusudur. Etik temellere dayanmayan bir bilimsel çalışma bilimin kurallarına tam olarak uysa bile elde edilen sonuç geçersiz olacaktır (Özbay 2006: 20). İnsan doğası gereği yanlışlar yapan bir varlıktır ve bilimsel araştırma sürecinde de hata yapabilir. Bu sebeple etik konularda duyarlı bir bilim insanı da hata yapabilir. Burada söz konusu olan farkında olmadan yapılan hata değil “bilinçli/farkında” olarak yapılan etik ihlaldir. Çünkü hatanın telafisi söz konusudur.

Bilimsel araştırmanın bütün aşamalarında etik davranış kendini gösterir. Araştırmanın sonuçlarının yayına dönüşmesi noktasında ise “yayın etiği” devreye girer. Bilimsel yayın bilimsel araştırma sürecinin net ve kullanılabilir sonucu olduğuna göre bilimsel araştırmadan soyutlanması pek doğru bir yaklaşım değildir ve etik kurallar söz konusu olduğunda bir bütün olarak ele alınması gerekir. Bilimsel araştırma sürecinde etik ihlaller yapılmışsa yayın sürecinde etik ihlal olmaması

sonucu geçerli kılamayacağı gibi, düzgün işleyen bir araştırma sürecinin etik ihlaller olan bir yayın süreci ile noktalanması da aynı kapıya çıkar (Özbyay 2006: 20).

Bazı bilim insanlarının üzerlerinde hissettikleri baskılar kendilerini bilimsel araştırmada aceleci olmaya zorlayabilir; çok sayıda yayın yapma güdüsü çalışma niteliğini standardın altına düşürebilir ve bilimsel başarıyı azaltabilir. Bu tür baskılar ve güdülerle bilimde niteliğin feda edilmesi, sonuçta, yazarın kendisine zarar veren bir olaya dönüşür. Yayın listesinin çok uzaması bir bilim insanının bilimsel saygınlığını her zaman artırmaz (TÜBA 2002: 35-36). Bunun yanında bir noktaya dikkat çekmek gerekir. Dürüstçe çalışırken yapılabilen yanlışlar ile disiplinsiz çalışma sonucu ortaya çıkan yanlışlardan başka üçüncü bir kategori daha vardır. Bu da doğrudan ve istemli olarak yalan söyleme ve aldatma, hatta kasıtlı yanıltma eylemidir. Bunlara topluca bilimde etik dışı ya da *kusurlu davranış (scientific misconduct)* adı verilir. Bilimde etik dışı davranış için *aldatmaca ya da dolandırıcılık (scientific deception veya fraud)* terimleri de kullanılır (TÜBA 2002: 36-37).

Amerikan Ulusal Akademisine göre (AUBA, 2011: 2-3); Araştırmacıların, profesyonel standartlara bağlılığı motive edecek 3 dizi yükümlülüğü vardır. Birincisi; araştırmacıların, çalışma arkadaşlarının duyduğu güvene layık olma zorunluluğudur. Bilim, yeni araştırmaların önceki sonuçlar üzerine biriktirdiği kümülatif bir girişimdir. Araştırmacıların, var olan araştırma bulguları üzerine yeni çalışmalar inşa edecek bir sonraki nesle rehberlik etme sorumluluğu, bu güvenin ayrılmaz bir parçasıdır. İkincisi; araştırmacıların kendilerine karşı yükümlülükleridir. Araştırmanın sorumsuzca yürütülmesi, derece almak, destek yenilemek, kullanım hakkı kazanmak veya üretken ve dürüst bir araştırmacı olarak ürününü korumak gibi hedeflere ulaşılmasını imkansız hale getirebilir. Profesyonel standartlara bağlı kalmak, araştırma kariyerinde kişisel dürüstlüğün inşa edilmesini sağlar. Üçüncü olarak, bilimsel sonuçlar toplumu büyük ölçüde etkilediği için, araştırmacıların kamuya hizmet edecek şekilde davranma yükümlülükleri vardır. Bazı bilimsel sonuçlar, tıpkı toksikolojik çalışmalar ya da klinik deneylerde olduğu gibi, bireylerin sağlığını ve refahını doğrudan etkiler. Araştırmacı, bütün bu yükümlülükleri göz önüne tuttuğunda, dürüst seçimler yapma zorunluluğu hisseder. Araştırmaya yeni başlayanlar için, bu yükümlülükleri ve bilimin standartlarını öğrenirken, daha tecrübeli bilim insanlarının danışmanlığı ve rehberliği vazgeçilmezdir.

Ülkelerin sosyal ve ekonomik yönden gelişmelerinde bilime bakış açılarının, bilime yönelik devlet politikalarının ve çeşitli sorunları çözmede bilimsel verileri kullanma ve analitik düşünceye sahip olmalarının katkısı yadsınamaz. Günümüz koşullarında, ülkelerin bilimsel yöntemleri ve bilimsel verilere dayalı yaklaşımları günlük yaşamlarında kullanma veya tercih etme yetenekleri diğer ülkeler içindeki yerlerini ve saygınlıklarını doğrudan etkilemektedir (Özbyay 2006: 19). Bilimsel araştırma sonucunda bilimsel bilgi elde edilir. Bilimsel araştırma yapan ülke ile yapmayan ülke arasındaki ayırt edici fark gelişmişlik düzeyidir. Bilimsel araştırmaya önem veren ve büyük bütçe ayırarak bilimsel bilgiye yatırım yapan ülkeler gelişmiş ülkelerdir. Bu ülkelerin bu alanda yatırım da kayda değer miktardadır.

Araştırma etiği yalnızca bilimle sınırlı soyut bir kavram olmaktan çok genel ahlak ilkelerinin özel bir alandaki yansımaları oluşturur. Ayrıca bilim etiği konusunda benimsenen düzenlemelerin genel ve değişmez geçerliliğinin olması da beklenemez. Bu düzenlemelerin gelişmelere bağlı olarak zaman içinde yeniden ele alınması gerekebilir (TÜBA 2002: 43).

Etik dışı bir davranışın, öncelikle hiyerarşik bir şekilde bilim insanından başlayarak bu kişinin mensup olduğu kurumdan, bilim topluluğuna ve ülkesine kadar çok geniş bir çerçevede olumsuz etkisi görülür. Yani etik dışı davranış bireysel bir eylem olmakla birlikte sonuçları itibarıyla hem bireysel hem de toplumsal bir davranış biçimidir. Bu sonuç genellikle bilim insanına, bilim dünyasına ve ülkesine olan saygınlığın ve güvenin yitirilmesi olarak tezahür eder. Bu sonuçların ağırlığı ölçüsünde bilimsel etiğe aykırı davranışları tespit edilen kişileri ve buna göz yuman kişi ve kurumları bilim topluluğuna, akademiye ve ülkeye olan itibar suikastından dolayı caydırıcılığı güçlü yaptırımlara başvurulmalıdır.

Konunun bireyselliğine ve ahlaki yapısına bağlı olarak bilimin sadece bir akademik alanda ve toplumsal alanda statüsünün yükseltilmesi meselesi değil bundan daha fazla olarak bir yaşam biçimini olduğu “ahlak” kavramının felsefi içeriğinden mülhem olarak vurgulayabiliriz.

1.5. Etik İhlallerin Sebepleri

Etik ihlallerin sebeplerini daha iyi anlayabilmek için Bolay'ın “Bencillik” kategorileştirmesine başvurabiliriz. Bolay'a göre bencillik, psikolojik ve ahlaki bencillik olarak ikiye ayrılır. Psikolojik bencillik, “Herkes daima kendi yararına olan şeyi başkalarının zararına da olsa tercih etmeli ve yapmalıdır.” fikrini savunur. Ahlakî bencillik ise, “kişi kendi yararına olanı seçmelidir” görüşünü benimser (2007: 191-192). Bilimsel araştırma sürecinde de etik ihlallerin kaynakları da en temelde bu argümanlar geçerlidir. Özbay'ın (2006: 25) da vurguladığı gibi, araştırma etiğine uymama veya araştırma etiğini önemsememe ülkemiz insanların genel anlamda yasa ve kuralları algılama ve onlara uyma biçimi ile doğrudan ilişkilidir. Trafik kurallarına uyma biçimimiz, fay hattı üzerine bina inşa etme mantığımız ile bilimsel araştırma etiğine uyma biçimimiz arasında temelde bir fark yoktur.

TÜBA bilimde etik dışı davranışın başlıca nedenlerini şöyle açıklanmaktadır (2002: 40-41):

1. Nedenlerin başında bireylere akademik aşamaların başlangıcında bilimsel araştırma eğitiminin ve disiplininin verilmemesi, bilimsel araştırma etiğinin öğretilmemesi yer alır.

2. Yükselme ve eşitleri arasında kabul görme gibi insan doğasının parçası olan ve insanlığın yaptığı atılımlarda da belirleyici bir rol oynayan duygular aşırı hırs derecesine vardığında, bilimsel etiğin çiğnenmesi olasılığı artabilir.

3. Üçüncü neden, fazla sayıda yayın yapılması ile bilimde saygınlığın her zaman artacağı yanılgısıdır ve aynı çalışmanın ufak değişikliklerle yinelenerek farklı dergilerde yayımlanmasına (yinelenen yayına) neden olabilir.

4. Parasal destek alan kurumlar ve burada çalışan bilim insanlarının aldıkları maddi destekler ile hızla yayın yapmağa zorlanmaları bir diğer nedendir. Elde edilen burs, proje veya sanayi desteğini yitirmemek için de bilimde etik dışı kusurlu bir davranışa sığınabilir.

Özbay'a göre ise etik kusurlara neden olan davranış kalıbının temelinde şu yaklaşımlar yatmaktadır (2006: 25):

a) **Bir Şey Olmaz Abi Mantığı:** Bunun nedeni analitik düşünmememizdir. Basitçe yurdumuz bilimcisi yakalanmadığı sürece bir şey olmaz mantığına doğuştan sahiptir ve bir şey olma olasılığı kendince düşük olan bir durumda hele etik gibi felsefi bir konu için kendini fazla yıpratmaz.

b) **İdare Et Abi Mantığı:** Kurallara uymama sonucunda yakalanma söz konusu olursa bu mantık devreye girer. Ülkemiz bilimcisi yakalansa bile bir yolunu bulup idare ettirmeyi mutlaka dener. Büyük bir olasılıkla da idare edileceğini bilir.

c) **Bak Bu Seferlik İdare Ediyorum Bir Daha Olmasın Mantığı (Bir Defadan Bir Şey Olmaz Mantığı):** Eğer etik ihlali olan kişi nüfuzlu ve önemli biri ise veya etik ihlali olan kişi için araya nüfuzlu ve önemli birileri girmişse bir sefer durumu görmezlikten gelmenin bir sakıncası yoktur. Yasa, yönetmelik, yönerge ve kural vb. nesnelere bir kere delinmesinden bir şey olmaz.

Sadece akademik/egitim alanında değil günlük yaşamda da etik ve etik dışı davranışın öğrenilen bir unsur olması nedeniyle erken yaşta verilen eğitim önem taşımaktadır. Etik dışı davranışların alışkanlık haline gelmesinde öğrenim hayatında edinilen bazı davranışların etkisine dikkat çeken araştırmalar vardır. Bu araştırmalara göre intihalin başlangıcının kopya çekme alışkanlığı olduğu söylenebilir. Kopya çekme alışkanlığının bugünün sorunu olmadığı, geçmişte de yaygın olarak görüldüğü bilinmektedir (Uçak-Birinci, 2008: 193). Kopya çekme alışkanlığı üzerine bilimsel çalışmalar yapmış olan Saunder, öğrencinin öğrencilik hayatı boyunca kopya çekme davranışını sürdürdüğü takdirde öğrencilik hayatı sonrasında da bu alışkanlığını sürdürmesinin beklenebileceğini savunmaktadır. Öğrencilikte kopya çekmenin nedenlerini derslerin zorluğu, notların en önemli şey olması, ödevlerin anlamsız veya zaman israfı olarak görülmesi, kopyanın, sistemin bir parçası olarak düşünülmesi, arkadaşlara kopya yoluyla yardımın bir fazilet olarak görülmesi, çalışmaya vakit bulunamaması şeklinde açıklanmaktadır. Başka bir çalışmada da öğrencilerin akademik sahtekarlığa başvurma nedenlerini bireysel faktörler (zamanlılık, not kaygısı, sosyal yaşamın yoğunluğu), kurum politikaları (yetersiz cezalar, görmezden gelme), akran baskısı (arkadaşları etkilemeye çalışmak, karşı cinse gösteriş yapmak) olarak üç grup altında toplamaktadır (Akt. Uçak-Birinci, 2008: 193-194).

Etik dışı davranışın bir başka kaynağı da internet üzerinden erişilebilir bilginin artması görülmektedir. İnternet aracılığıyla özellikle intihal farklı bir boyuta taşınmıştır. İnternette yer alan bilginin "kamu malı" olduğu yargısı intihali artıran bir diğer önemli unsurdur ((Uçak-Birinci, 2008: 194)). Yapılan araştırmalar

internet üzerinden erişilen bilginin artmasıyla intihalin artması arasında doğru bir orantı olduğunu göstermektedir. İntihalin yapılması internetle birlikte kolaylaşmış olduğu kabul edilse de unutulmaması gereken intihalin fark edilmesinin de yine internet sayesinde kolaylaşmış olmasıdır (Uçak-Birinci, 2008: 195). Başka bir deyişle internet intihali kolaylaştıran bir zemin hazırlarken aynı zamanda bu etik dışı davranışın tespit edilmesinde de işlevsel bir rol oynamaktadır.

Araştırmacılar insandır. Sınırsız çalışma saatlerine ya da sınırsız kaynak erişimine sahip değildirler. En sorumlu araştırmacı bile, bir deneyin tasarlanmasında, aletlerin kalibrasyonunda, verilerin kaydedilmesinde, sonuçların yorumlanmasında veya araştırmacının başka yönlerinde affedilebilir hatalar yapabilir. Bu zorluklara rağmen, araştırmacıların kamuya, mesleklerine ve kendilerine karşı, mümkün olduğu ölçüde hatasız ve dikkatli olmak gibi bir yükümlülüğü vardır. Bilimsel disiplinler, hata olasılığını azaltmak için tasarlanmış yöntem ve uygulamalar geliştirmiştir ve bu yöntemleri gerçekleştirmede başarısız olmak, bilimin standartlarını ihlal etmek demektir. Her bilimsel sonuç dikkatle hazırlanmalı, meslektaşların inceleme sürecine sunulmalı ve yayımdan sonra bile dikkatle gözden geçirilmelidir (AUBA, 2011: 12).

2. Bilimsel Yayınlarda Etik Dışı Davranışlar

Bilimsel girişimler güven temeli üzerine kuruludur. Toplum, bilimsel araştırma sonuçlarının, araştırmacının çalışmasının dürüst ve doğru bir yansıması olduğuna güvenir. Araştırmacılar da aynı şekilde, çalışma arkadaşlarının verileri doğru topladığına, uygun analitik ve istatistiksel teknikleri kullandığına, sonuçlarını doğru şekilde rapor ettiğine ve diğer araştırmacıların çalışmalarına saygı ile yaklaştığına güvenir. Bu güven sarsıldığında ve bilimin profesyonel standartları ihlal edildiğinde, araştırmacılar sadece kişisel olarak aşağılanmış olmazlar, aynı zamanda mesleklerinin temelini de sarsıldığını hissederler. Bu da bilim ve toplum arasındaki ilişkiyi etkiler (AUBA, 2011: IX). Bu sebeple bilimsel araştırma sürecinde etik ilkelere uyulmasında gerekli hassasiyet gösterilmelidir; aksi bir davranış durumunda ağır yaptırımlara maruz bırakılmalıdır. Bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışın etkileri sadece bireysel düzeyde değil toplumsal alanda da yansımalarını gösterir ve toplumun bilime olan güvenini sarsar. Ayrıca, bilimsel bilginin güvenilirliğini ve diğer bilgi türleri karşısındaki itibarını da zayıflatır.

ABD Bilim Ve Teknoloji Politika Ofisi tarafından geliştirilen ve birçok araştırma fonu ajansı tarafından benimsenen bir beyan, bilimsel suçları “teklif, uygulama ve araştırmacının incelenmesinde veya araştırma sonuçlarını raporlanmasında yanlış bilgi verme, bilgilerle oynama veya akademik hırsızlık” olarak tanımlamaktadır. Bu beyana göre, bu türden suçların üç ögesi aşağıdaki gibidir (AUBA, 2011:15):

Yanlış bilgi vermek, “verilerin ya da sonuçların uydurulmasıdır.”

Bilgilerle oynamak, “araştırma materyallerinin, ekipmanlarının veya süreçlerinin değiştirilmesi; veriler, sonuçlar veya araştırmacının, araştırma kaydında doğru temsil edilemeyecek şekilde değiştirilmesi veya çıkarılması”.

Akademik hırsızlık, “başka bir insana fikirlerinin, ifadelerini, gerçekleştirdiği süreçlerin ya da bunların sonuçlarının, uygun şekilde kaynak belirtilmeden kendine mal edilmesidir.”

Federal beyannameye göre, davranışların bilim suçu olarak kabul edilmesi için, bunların “kabul edilen uygulamalardan belirgin şekilde ayrılma”yı yansıtmaması; “kasti olarak, bilerek veya ihmalkarlık sonucu yapılmış” olması gerekir ve “daha üstün bir delille kanıtlanması” gerekir. Beyannameye göre, “araştırma suçu fikir ayrılığını kapsamaz”.

Bilgilerle oynamak, yanlış bilgi vermek ve akademik hırsızlık ile hata veya ihmal arasındaki en önemli fark, kandırma niyetidir. Araştırmacılar, bilgilerle oynayarak, yanlış araştırma sonuçları vererek veya başkalarının söz ve düşüncelerini kaynak göstermeden kullanarak bilinçli olarak kendi meslektaşlarını kandırmaya çalıştıklarında, temel araştırma standartlarını ve toplumsal değerleri çiğnerler. Bu eylemler, bilimsel standartların en ağır ihlali olarak görülür. Çünkü bilimin üzerine kurulu olduğu güveni sarsar (AUBA, 2011:,17).

Dünyada olduğu kadar Türkiye’de de yayın ve araştırma etiğine aykırı davranışlar önemli bir sorun oluşturuyor. Etik ihlallerinin önüne geçmek amacıyla TÜ-BİTAK bünyesinde oluşturulan “Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu”na göre özellikle dikkat edilen etik ihlalleri şunlar:

Uydurma (Fabrication): Araştırmada bulunmayan verileri üretmek, bunları rapor etmek veya yayımlamak.

Çarpıtma (Falsification): Değişik sonuç verebilecek şekilde araştırma materyalleri, cihazlar, işlemler ve araştırma kayıtlarında değişiklik yapmak veya sonuçları değiştirmek.

Aşırma (Plagiarism): Başkalarının fikirlerini, metodlarını, verilerini, yazılarını ve şekillerini sahiplerine atıf yapmadan kullanmak.

Duplikasyon (Duplication): Aynı araştırma sonuçlarını birden fazla dergiye yayım için göndermek veya yayımlamak.

Dilimleme (Least Publishable Units): Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırarak çok sayıda yayın yapmak.

Desteklenerek yürütülen araştırmaların sonuçlarını içeren sunum ve yayınlarda destek veren kurum veya kuruluş desteğini belirtmemek.

Araştırma ve makalede ortak araştırmacı ve yazarların yazılı görüş birliği olmadan, araştırmada ve makalede aktif katkısı bulunanların isimlerini çıkartmak veya yazarlıkla bağdaşamayacak katkı nedeniyle yeni yazar(lar) eklemek veya yazar sıralamasını değiştirmek.

Araştırma ve yayın etiği ilkeleriyle bağdaşmayan diğer davranışlarda bulunmak.⁴

2.1. Uydurmacılık (Fabrication)

“Uydurmacılık”; kişi veya kişilerin araştırma yapmadan, masada veya bilgisayarda hayali veriler üreterek makale hazırlamaları ve bunu yapılmış bir araştırma gibi yayımlamaya çalışmaları veya yayımlamalarıdır. Kuru laboratuvarcılık (dry labbing), masa başı araştırma (desk research) gibi terimlerde kullanılmaktadır. Burada kişi, hiç araştırma yapmadığı halde veya yarım-yamalak verileri alarak çok uygun yöntemler kullanmış ve çok uyumlu veriler elde etmiş gibi sözde bir bilimsel makale yazar. Bu tür uydurma yayınlar çok önemli araştırma merkezlerinden de çıkabilmektedir. Daha da kötüsü, bu hayal gücüne sahip, çalışmadan sonuçlar uyduran kişilerin bazı araştırmalarının bilimsel ve ekonomik destek aldığı bile görülmüştür. Makaledeki veriler uygun örnekleme, deney ve istatistiki analizler sonucu elde edilmiş gibi gösterilir. Uydurmacılığın bir diğer şekli, güvenilir bulgular elde edilemeyecek, yetersiz örnek ve/veya güvensiz deney sonuçlarına dayalı eksik bilgilerin masa başında tamamlanarak, hayali istatistiki analizlerle bulgular üretilmesi ve makale yazılmasıdır (TÜBA 2002: 38-39; Boydak 2011: 32).

2.2. Sahtecilik, Saptırma veya Aldatmaca (Falsification)

Sahtecilik bilimsel verileri istemli olarak değiştirme olgusudur. Burada ya doğrudan doğruya deney verileri üzerine bazı istatistik manipülasyonlar yapılmıştır, ya da ortaya çıkan verilerin en uygun olanları alınıp uygun olmayanları atılmış, böylece ahlak dışı bir yoldan bilimsel varsayımlar güçlendirilmeye çalışılmıştır. Başka bir ifade ile arzu edilen yönde bulgulara ulaşmak için, araştırma sürecinin herhangi bir aşamasında, bilimsel verilerin bilinçli olarak değiştirilmesi, şeklinde tanımlanmaktadır (TÜBA 2002: 38; Boydak 2011: 32-33).

2.3. İntihal/Aşırmacılık (Plagiarism)

Temelde aşırmacılık başkalarına ait olan araştırma verilerinin, olduğu gibi, kaynak bildirilmeden ve kendi araştırma verileri imiş gibi yayımlanmasıdır. Aşırmaya için TÜBA'nın (2002: 39) tanımı şöyledir: “Bir başkasına ait olan bir fikrin, buluşun, araştırma sonuçlarının veya araştırma ürünlerinin bir bölümünün ya da tümünün, hatta kitapların tümünün ya da bir bölümünün kaynak gösterilmesizin istemli olarak kopya ya da tercüme edilip yazarın kendi üretimi imiş gibi gösterilmesine aşırma” denir. Karşılaşılan etik sorunlar içinde intihal en fazla tartışılan kategoridir. Başka bir tanımda ise aşırma “başka birisine ait olan fikir, bulgu ve yapıtlar (yazılı, basılı, elektronik ortamdaki) ile teknik ve sanatsal ürünlerin tamamını veya bir bölümünü, kaynak göstermeden veya kısmen değiştirip farklı kelime ve tuncelerle açıklayarak kendi fikir, yapıt veya ürünü gibi gösterme” olarak tanımlanmaktadır (Boydak, 2011: 17). Aynen hırsızlık gibi bilimsel aşırmanın da hafifi, ağırı vardır ve her suç gibi aşırma da nicelik ve niteliğine uyan yaptırım

⁴ TÜBİTAK, “Bilimsel Dergilere Gönderilen Makalelerde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar”, <http://journals.tubitak.gov.tr/genel/brosur.pdf> (Erişim Tarihi: 2.4.2018)

gerektirir (Yazıcı, 2011: 11). Bu bakımdan şimdilik bilim etiğine ilişkin pozitif hukuk metinlerinin merkezinde yalnızca “intihal” eyleminin yer aldığı, buna karşılık bilim etiği ihlali teşkil eden diğer eylemlerin ancak konuya ilişkin düzenlemelerin geniş yorumlanması veya torba hükümlerin varlığı sayesinde hukukun alanına dâhil edilebildiği ifade edilmelidir (Kendigelen-Çonkar, 2011: 43-44).

İntihal sadece kaynak göstermeden yapılan bir etik dışı davranış değildir. Aksine kaynak gösterilerek de intihal yapılabilir. Kaynak göstererek yapılan intihaller ise şunlardır (Uçak-Birinci, 2008: 192):

Unutulan Dipnot (The forgotten footnote): Yazar adını vererek fakat tam künyeyi vermeyerek kaynağın orijinaline ulaşılma ihtimalini ortadan kaldırmak.

Yanlış Bilgilendirme (The misinformer): Yanlış künye vererek kaynağın orijinaline ulaşılma ihtimalini ortadan kaldırmak.

Fazla Mükemmel Alıntı (The Too-Perfect Paraphrase): Yazarın bire bir alıntı yaptığı kaynağa atıf yapması fakat tırnak işareti koymayı önemsememesi.

Becerikli Atıf Yapma (The Resourceful Citer): Yazarın tüm kaynaklara atıf yapması, tırnak işareti kullanması fakat araştırmanın hiçbir orijinal fikir içermemesi.

Mükemmel Suc (The Perfect Crime): Yazarın bazı yerlerde kaynaklara atıf yapması fakat yazının kalan kısımlarındaki analizlerin kendine ait olduğu fikrini yaratma düşüncesiyle bazı kaynaklara atıf vermemesi.

2.4. Yinelenen Yayın (Duplication)

Yinelenen yayın, aynı bilimsel araştırmanın birden çok dergiye yollanarak yayımlanması olayıdır. Yayın yinelenmesi, aynı yayını hiç değiştirilmeden, başka bir yayın organında yayımlanarak yapılabildiği gibi, bazen ilk yayındaki aynı veri ve sonuçlar kullanılmakta, ancak makale şekli açısından biraz değiştirilerek de yapılabilmektedir. Genelde bir araştırmanın tek yayın organında yayımlanması uygundur. Yayın yinelenmesi yapmış araştırmacıların, akademik yükseltme gibi, yayın nitelik ve niceliğinin ölçüt alındığı durumlarda, yinelenmesi yapılmış olan yayınlarını, açık ve net olarak belirtmemeleri etik dışı bir davranıştır (Boydak, 2011: 34).

2.5. Dilimleme

Dilimleme (salami slicing), araştırmacı bilimsel araştırmasının geniş kapsamlı ve özgün sonuçlarını tek bir makale yazarak bilim dünyasına sunmak ve katkı yapmak yerine, dar kapsamlı çok sayıda makale yazmayı tercih edebilir. Böylece kendi yayımlarını kabarık göstermek isteyebilir. İşte, bir araştırmayı tek bir makale halinde yayımlamak olanaklı olduğu halde, daha fazla yayın yapmak amacı ile araştırmanın bütünlüğünü ve niteliğini bozacak şekilde, gereksiz yere parçalara ayırıp, iki veya daha fazla yayın yapılması “dilimleme” olarak tanımlanmaktadır (AUBA, 2011: 43; TÜBA, 2002: 38; Boydak, 2011: 36). Yapılan bir araştırmanın tek bir makale olabileceken birçok yayını çıkarmak demek olan dilimleme, bir konuda devam eden araştırmalar nedeniyle ard arda yapılan yayınlar demek değildir.

Aynı başlık altında I, II, III.... diye farklı alt başlıklarla verilen seri makalelere (series titles) dilimlemeye girmez (Töreci, 2010: 7). Dilimleme yöntemini editör veya bilimsel hakemlerin her zaman farketmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle hemen bütün dergiler makalenin daha önce yayınlanmadığını, bir başka dergiye de sunulmadığını, kabul edilirse ileride bir başka dergiye de gönderilmeyeceğini, makaleyi bütün yazarların onayladığını bildiren, bütün yazarlarca imzalanmış bir belge ve birçok önde gelen dergi yazarların sundukları makale ile ilgili önceki yayınlarını istemektedir (Töreci, 2010: 6).

2.6. Mali Desteğe İlişkin Etik Sorunlar

Etik açıdan mali destekle ilgili olarak en önemli konu, projeyi destekleyen kişi kurum ve kuruluşlarla, araştırmacılar arasında bir çıkar ilişkisinin bulunmaması; projeyi destekleyen birimin, kendi amaçlarına dönük bir beklenti içinde olmamasıdır. Araştırma projeleri için parasal destek alan araştırmacılar, projelerin hazırlanmasından yayın aşamasına kadar, her evrede sorumluluk duygusu içinde ve dürüst olmalıdır. Parasal destek veren kurum ve kuruluşlar ise, araştırmacıların yetkinliği hakkında bilgi edinmelidirler (Boydak 2011: 38). Bunun dışında bireysel ilişkiler de çıkar çatışması yaratabilir. Bazı destek kurumları, araştırmacılarından, araştırma boyunca yönetici, üniversite mezunu ya da doktora sonrası çalışan kişiler ve aralarındaki ilişkiler hakkında bilgi isteyebilir çünkü bu ilişkiler, fon vermeye ya da yayımlamaya değer görülen araştırmanın sonuçlarını etkilemiş olabilir (AUBA, 2011: 44-45).

AUBA'ya (2011: 44) göre, tüzükler ve mesleki ahlak kuralları, bu çatışmaların nasıl tespit edileceği ve çözüleceğini belirtmiştir. Destek kurumları, araştırma kuruluşları ve çoğu dergi, araştırmacılarından maddi çıkarılarını ve bireysel ilişkilerini tanımlamalarını ister. Araştırmacılar, bu politikaların bilime ve onların mesleki itibarına nasıl katkı sağladığının farkında olmalıdır. Bazı durumlarda çatışmaları izin verilmez ve araştırmanın devamı için çözüm yolları aranır. Diğer maddi çıkar çatışmaları ise, muhtemel çatışmaların tanımlandığı, açıklandığı ve tartışıldığı resmi bir incelemeden geçer. İncelemede, ilgili "tüm" bilgilerin açıklanması çok önemlidir, çünkü bir ekibe ya da projeye katılan araştırmacı böyle bir sorundan haberdar olmayabilir.

2.7. Yazarların Sıralanması

Yayınlanmış bir makalenin yazar listesi, çalışmaya kimlerin katkı sağladığını gösterir. Ekip olarak yapılan iş için itibarın dağıtılması zor olabilir, fakat yazarlık yoluyla meslektaş tanıma, bilimsel kariyer için önemlidir ve itibar uygun bir şekilde paylaştırılmalıdır (AUBA, 2011: 35). Etik sorunların karşılaşıldığı bilimsel bilginin elde edildiği süreçler içerisinde bir makaledeki yazarların sıralanması önemli bir yer tutar. Bu sebeple bir makalede yazarlar listesinin oluşturulması esnasında yazarların sıralaması da önemlidir. Yazar sıralaması, bilimde saygınlık kazanma çerçevesinde önemlidir. Etik sorunun baş gösterdiği noktada bu saygınlık statüsünün elde edilmesi kaynaklıdır.

Çok yazarlı bir yayında yazarlık kuralları, disiplinler ve araştırma grupları içinde büyük farklılıklar gösterebilir. Çok yazarlığın sebepleri farklı, bazen laboratuvarlar arası işbirliği bazen de farklı disiplinlerle bilimsel bir çalışma yürütmek çok yazarlığı zorunlu kılabilmektedir. Bazı bilim dallarında, grup liderinin ismi her zaman en sonundadır, bazılarında ise her zaman en baştadır. Bazı bilimsel alanlarda, araştırma denetçilerinin ismi makaleler üzerinde çok nadir görülür, bazılarında ise araştırma grubunun lideri, grupla ilgili hemen hemen her makalenin yazarıdır. (AUBA, 2011: 35). Çok yazarlı yayınlarda yazarların sıralamasında temel esas, projenin başlangıcından yayına sunum aşamasına kadar geçen süreçte, yazarların katkı düzeylerinin esas alınmasıdır. İlk yazar projeyi öneren, mali destek yapan kurum ve kuruluşlara başvurarak sorumluluğu üstlenen, projenin oluşturulmasından yayına sunum aşamasına kadar geçen süreçte ana sorumluluğu taşıyan, düşünceleriyle katkı yapan ve çalışmalarını yönlendiren, genelde projenin ilk yazımını da yapan birikimli bir araştırmacıdır. Bazı alanlarda kıdemli araştırmacı listesinde ilk isimdir, bir başka alanda ise, kıdemli araştırmacının adı daima sonda yer alır. Bazı araştırma grupları ise yazar sıralamasını alfabetik olarak yaparlar. Yazarlık sıralamasının, öngörülebilecek katkılara göre projenin başlangıcında yapılması, proje süresince katkılarda bir değişiklik olması halinde, sıralamada, proje lideri ve araştırmacıların anlayış birlikteliği içinde, gerekli değişikliklerin yapılması esas olmalıdır. Kıdemli araştırmacı ile genç araştırmacının listedeki yeri konusunda da tartışmalar vardır. Kısacası, yazar sıralamasında araştırmacının özelliğine ve o araştırma alanındaki geleneklere ve grup içi ilkesel kararlara bağlı olarak değerlendirme yapılır (TÜBA 2002: 17, 25-26; Boydak 2011: 29).⁵

Bazen, bir kişinin makaleye herhangi bir katkısı olmasa bile isminin yazarlar listesinde yer aldığı görülür. Gerçek yazarların itibarından ve hakkından gasp etmek demek olan bu durum “Onursal”, “misafir” veya “armağan” yazar gibi kelimelerle ifade edilir:

2.7.1. Hayalı (Sanal veya Gölge) Yazarlık (Ghost Authorship) veya Onursal Yazarlık (Honorary Authorship)

Bilimsel dergilerde herhangi bir makalenin yayınlanabilmesi uzun ve zor bir süreçtir. Bu sebeple bir makalenin bilimsel dergide daha kolaylıkla kabul edilmesinin sağlanabileceği inancıyla tanınmış bir bilim insanının adı, çalışmaya hiç katkısı olmadığı halde, yazılabilir. Bu etik dışı davranışa, bir makalenin değerli bir dergide kolay yayımlanabilmesi amacıyla, daha çok genç araştırmacıların eğilim gösterdikleri belirtilmektedir. Katkısı olmayan bir bilim insanının isminin yazılması eyleminde “gölge yazarlık” olarak ifade edilen terim de genellikle ilaç firmalarının bilimsel araştırmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü, ciddi bilimsel dergiler, ilaç firmalarından doğrudan yayın kabul etmemektedir. Bu sebeple firmalar, araş-

⁵ Yazar listesi onurla beraber sorumluluk da getirir. Bir makalenin kusurlar içerdiği fark edildiğinde, -sebebi hata ya da kandırma olsun da- yazarlar, makalenin kusur içeren kısmında yer almadıklarını veya makaleye genel olarak çok fazla katkı yapmadıklarını belirterek sorumlulukların reddetmek isteyebilirler. Ne var ki, makale için itibar edinmeyi isteyen yazar, o makalenin kusurları için de sorumluluk almalı veya söz konusu materyal için neden profesyonel anlamda sorumluluk almadığını açıklamalıdır (AUBA, 2011: 37).

tırmanın yayına kabul edilmesini kolaylaştıran tanınmış bir araştırmacının adını yazarlar listesine koyabilmektedir. Elbette bu uygulama para karşılığında yapılmaktadır. (TÜBA 2002: 27; Boydak 2011: 25-26).

2.7.2. Armağan Yazarlık (Gift Authorship)

Burada sorun çalışmayı asıl yürüten kıdemli araştırmacı, bu çalışma ile hiç ilgisi olmayan veya pek az ilgisi olan kişileri, yani çalışmaya yazar olabilecek düzeyde katkı yapmamış kişi veya kişilerin yazarlar yazar listesine ekler. Burada arkadaşlık, yakınlık ilişkileri başlıca nedenler arasındadır. Bu zorla olabilir; örneğin, genç bir araştırmacının bazı hocalarını yayın listesine koymaya zorlanması gibi. Bir başka örnek, yayın sayılarını artırmak için bazı anlaşmalı grupların oluşturulmasında görülür. Örneğin, tıpta birbirine yakın A,B ve C bilim dallarında, her grup yaptığı çalışmaya diğer çalışma gruplarının adını ekler. Böylece araştırmacıların yayın listeleri kabartılır. Bu dergilerin editörleri, yazarlar listesindeki her yazarın çalışmaya olan katkısının açık bir şekilde belirtilmesini istemektedir (TÜBA 2002: 27; Boydak 2011: 25-26).

2.8. Kaynak Gösterme (Atıflar, Göndermeler)

Bir makalenin yeniliğini ve önemini değerlendirmek için yapılan alıntılar önemlidir ve bunlar dikkatli hazırlanmalıdır. Araştırmacıların, literatürü derinlemesine gözden geçirmek ve önceki çalışmanın alıntının doğru bir şekilde yapmak sorumluluğu vardır (AUB 2011: 30). Yapılan atıflar ile bilimsel makalede, aynı konuda çalışmış olan önceki araştırmacıların çalışmalarının kabul görmüş veya tartışmalı, basılmış bilgilerle yayımlanmakta olan makale arasındaki ilişki sağlanmış olur. Yazar grubunun kendilerinden önce yapılmış olan benzer bir çalışmayı görmezden gelmeleri bir etik sorundur. Yeni bilimsel bilginin yansımaları, değerini ve kalıcılığını ölçebilecek en önemli yöntem yayımlanan makalenin daha sonra başkalarının makalelerinde kaynak olarak gösterilmesiyle elde edilir. Bu nedenle, kaynak gösterilme sayısı önemli bir ölçüttür. Daha önemlisi, bilimsel makalenin “derleme makalelere” ve “klasik kitaplara” geçmesidir. Yeni bilginin klasik kitaplara girmesi o makalenin değerinin en önemli ölçütlerinden biridir. Alıntıyı farklı anlaşılabilir bir anlatımla sunmak etik değildir. Ayrıca, alıntı yapılan yapıtlar, “kaynaklar” bölümünde açıklanırken, yazar adı verip, kaynağı açık ve net olarak belirtmemek veya yanlış künye vererek kaynağa ulaşılmasını engellemek de etik dışıdır (TÜBA 2002: 28-33; Boydak 2011: 19).

2.9. Disiplinsiz (Dikkatsiz veya Özensiz) Araştırma

Bunlar, kasıtlı olmayan bazı hataların yapılmış olduğu araştırmalardır. Burada araştırmacı iyi niyetli olduğu halde bilmeden hatalar yapar. Genellikle bunlar, telafi edilmesi mümkün olan ve bilime büyük zarar vermeyen olaylardır. Aslında ciddi bilim dergilerinde editör-hakem ikilisi bu hataları taşıyan makalelerin yayımlanmasını en aza indirir. Bu kavramlar araştırmacının iyi niyetli olmasına karşın, dikkatsizliği nedeniyle araştırmasının herhangi bir aşamasında hatalar yapabilmesi olarak tanımlanmaktadır (TÜBA 2002: 37-38; Boydak 2011: 37). Bu sorunun gi-

derilmesinin yolu ise, özellikle genç, araştırmacının bilimsel araştırma ve yayın süreci konusunda mesleğe adım atarken nitelikli bir eğitiminin almasından geçer.

2.10. Bilimsel Yayınlarda Teşekkür Konusu

Bir proje için yalnızca laboratuvar alanı sağlamak veya araştırmada kullanılan bir numuneyi tedarik etmek, yazar olarak listede yer almak için yeterli değildir, ama bu tür katkılar bir dipnotta veya ayrı bir teşekkür kısmında tanınabilir. Teşekkür kısmı aynı zamanda, makalenin sunduğu çalışmaya katkı sağlamış diğer kişiler için de kullanılabilir (AUBA, 2011: 37). Bilimsel makalede üç farklı tür katkıya teşekkür etme olanağı vardır. Bunlardan birincisi, araştırmanın yürütülmesine ve/veya makalenin hazırlanmasına teknik ve sekreterlik hizmeti sağlayanlara teşekkür edilmesidir. İkincisi, araştırma bitmeden önce veya bittikten sonra aynı kurumda veya başka kurumlarda çalışan bazı bilim adamlarının fikirleri alınabilir; düşünce ve eleştirilerinden yararlanılabilir. Üçüncüsü ise, bilimsel araştırmanın tümüne veya bir bölümüne parasal destek veren kuruluşlara teşekkür edilmesidir. Burada, etik açıdan önemli olabilecek konu, araştırmanın tümüne veya bir bölümüne mali destek veren kişi, kurum ve kuruluşlar, yayında isimleriyle açık ve net olarak belirtilmelidir. Bilimsel yayınlarda katkı sağlayan kişi, kurum ve kuruluşlara teşekkür bir nezaket ve kadirbilirliktir (TÜBA 2002: 29; Boydak 2011: 39). Yukarıdaki çok yazarlık bölümünde bahsedilen bilimsel makalenin yapılması ve yazımı sürecine nitelikli bir katkı yapmadığı halde başka desteklerde bulunduğu için adının makaleye yazılması gibi etik dışı davranışlardan sakınmanın bir yolu onlara ilgili bölümde teşekkür edilmesidir.

2.11. Yöntemler

Bilim adamları kendi çalışmalarındaki gereç ve yöntemleri çok açık ve ayrıntılı bir şekilde yazmalıdırlar veya ayrıntılı yazılmış önceki bir makaleyi kaynak göstermelidirler (TÜBA 2002: 27). Laboratuvar çalışmalarında bilimsel araştırmanın yürütüldüğü bütün süreçler ayrıntılı bir şekilde not edilmesi ve saklanması doğabilecek etik dışı bir takım davranışlara karşı tedbirli olmanın bir yolu olabilir.

3. AKADEMİK TEŞVİK VE ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR

3.1. Akademik Teşvik Yönetmeliği

Bilim, merakla başlayan bir araştırma etkinliğidir ve en belirgin özelliği sonuçlarının yayınlanmasıdır. Evrensel çapta üyeleri bulunan bilim topluluğunun bilimsel bilgi üretkenliği teşvik edilmekte ve bu bilim topluluğunun kendi varoluşunu ve devamlılığını sağlamakta bilimsel araştırmaların yapılması ve yayınlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bilim insanının ödüllendirildiği ve bilimsel bilginin üretildiği ülkelerin de gelişmişlik düzeyini göstererek itibar kazandığı bir etkinlik olarak bilim, ülkelerde farklı biçimde teşvik politikaları uygulamalarına neden olmaktadır. Her yapılan bilimsel araştırma bilim topluluğunda aynı derecede kabul görmemektedir. Özgünlüğü, uluslararası indekslerde taranma, atıf sayısı belirle-

yici olarak öne çıkarken yayımlandığı dergiler, yayınevleri de bilim topluluğunun nezdinde belirlenmiş kriterlere uyduğu sürece akademik olarak değerlendirilmektedir. Bu koşullardaki bilimsel araştırmalar bilimin ilerlemesine sağladığı katkı oranında akademik dünyadaki başarılı yerini alır.

Bir akademisyenin değişik ölçütler bir arada göz önüne alınarak belirlenen değer olan akademik performans değerlendirmesinde her ülkenin ve üniversitelerinin kullandığı pek çok kriter bulunmaktadır. Akademik performansın değerlendirilmesi için; kolay, akademisyenlerin verilerini aynı zamanda değerlendirebilen, esnek, sözel olarak ifade edilen ölçütleri sayısallaştırabilen bir model yoktur. “Akademik yükseltme ve atanma ölçütleri” adı altında sıralanan ölçütler ve bunların puanlarından oluşan sistemler kullanılmaktadır (Kaptanoğlu-Özok, 2006: 193). Kaptanoğlu ve Özok tarafından akademik performansı değerlendirmenin ana ölçütü olarak eğitim, araştırma ve hizmet olarak kategorileştirilmiştir (2006: 194). Son yıllarda ülkelerin bilim alanında dünyadaki yerinin belirlenmesinde, ülkelerin ya da üniversitelerin bilimsel niteliklerinin karşılaştırılmasında ve bilim adamlarının akademik performanslarının değerlendirilmesinde “uluslararası yayın etkinliklerini” ön plana çıkaran üç ölçüt genel kabul görmektedir: 1)Uluslararası bilimsel dergilerde yayınlanan yayın sayısı, 2)Yayınlara bilim endekslerince taranan bilimsel dergilerde yayınlanması, 3)Yayınlara yapılan atıfların sayılarıdır (Ak-Gülmez, 2006: 22).

Türkiye’de yükseköğretimde akademik değerlendirme yapma ve kaliteyi geliştirmek amacıyla 2002 yılında “Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Kontrolü” yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. 2005 yılında “Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme” komisyonu kurulmuştur. Fakat bu çalışmalardan beklenen verimlilik elde edilememiştir. Bunun üzerine bazı üniversiteler kendi akademik performans değerlendirme ve kalite geliştirme programlarını geliştirmişlerdir. Bilimsel çalışma ve yayın faaliyetlerinin çoğunlukla üniversitelerde gerçekleştirildiği Türkiye’de TÜBİTAK, YÖK ve Üniversitelerin BAP koordinatörlükleri gibi kurumlar tarafından bilimsel etkinlikler desteklenmektedir (Göksu-Bolat, 2017: 2).

Yüksek Öğretim Kurulu tarafından 2015 yılında yayınlanan Akademik Teşvik Yönetmeliği ile bilimsel üretkenliği, ulusal ve uluslararası yayınlarının sayısını artırmak, kalitesini geliştirmek, dünya bilimine katkı sağlamak amaçlanmıştır. T. C. Resmi Gazete, 2015; 2016 tarihlerinde “Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği” ile yürürlüğe giren Akademik teşvik uygulaması, dokuz faaliyet türünde akademik performansı değerlendirmektedir: Proje, Araştırma, Yayın, Tasarım, Sergi, Patent, Atıf, Tebliğ ve Ödül. 14 Kasım 2014 tarihli Resmi Gazete’de⁶ yayımlanan 6564 sayılı Kanununun 2 nci maddesi ile 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu’nun ek 4 üncü maddesi gereğince, yıl içerisinde yapılan bilimsel faaliyetler üzerinden hesaplanan puana karşılık “Akademik Teşvik Ödeneği” öğretim elemanlarına 12 ay boyunca ödenmektedir. Yasa’nın 3. maddesinde ilk defa akademik teşvik puanı

⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/11/20141114-1.htm>

hesaplanması, 2015 yılında yapılan faaliyetler esas alınmak suretiyle 2016 yılı için yapılacağı belirtilmiştir. Her bir akademik faaliyet türünden elde edilen puanların toplanmasıyla, ödemeye esas akademik teşvik puanı hesaplanacaktır. 6564 sayılı Yasa'nın 2. maddesinde "akademik teşvik ödeneğinin; her bir takvim yılı için, bir önceki yıl, bilim, teknoloji ve sanata katkı sağlayıcı nitelikte yurt içinde veya yurt dışında sonuçlandırılan proje, araştırma, yayın, tasarım, sergi, patent ile çalışmalarına yapılan atıflar, bilim kurulu bulunan uluslararası düzeydeki toplantılarda tebliğ sunma ve almış olduğu akademik ödüller esas alınarak öğretim elemanları için yüz puan üzerinden yıllık akademik teşvik puanı hesaplanır" denilmektedir.

Aynı maddede "Akademik teşvik puanı otuz ve üzerinde olanlara, Devlet Memurları Kanunu'na tabi en yüksek devlet memuru brüt aylık (ek gösterge dâhil) tutarının; Akademik teşvik ödemesi, en yüksek Devlet memuru brüt aylık tutarının; profesör kadrosunda bulunanlar için %100'üne, doçent kadrosunda bulunanlar için %90'ına, doktor öğretim üyesi kadrosunda bulunanlar için %80'ine, araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi kadrolarında bulunanlar için %70'ine, akademik teşvik puanının yüze bölünmesiyle bulunacak oranın uygulanması suretiyle hesaplanır" (2018 madde 8-1) şeklinde ele alındığı görülmektedir. Uygulamaya baktığımızda, 2017 yılı itibarıyla bu oranların profesörlere 789 lira, doçentlere 710 lira, yardımcı doçentlere 631 lira, araştırma görevlilerine 552 lira, öğretim görevlilerine 488 liraya varan akademik teşvik ödeneği verilerek hayata geçirildiği görülmektedir (Güven vd., 2018: 254).

Akademik personel sadece bir alanda veya bütün etkinlik alanlarından yapacağı çalışmalardan 30 puan ve üzeri elde ettiği puanlarla akademik teşvik almaya hak kazanmaktadır. Puanlama yapılırken her bir yayının sabit bir puanı yoktur. Puanlama bilimsel yayının yazar sayısı, yayınlandığı derginin indeksi, kongrelerin ve bilimsel yayının ulusal veya uluslararası olması gibi kriterlere göre değişmektedir. Her bir etkinlik alanının 30 puan ile sınırlandırılmasının amacı ise bilim insanının farklı sahalarda kendini göstermesini sağlamaktır. Sadece makale, bildiri, araştırma vs. değil her birinden katkı sunarak daha fazla puan almak. Bunun yanında yönetmeliğe göre, puanlama sadece bu saydıklarımıza göre değil aynı zamanda akademik unvana göre de değişmektedir.

Bir yıl süresince yapılan bilimsel etkinlikler bilim insanı tarafından YÖKSİS sistemine her faaliyet türü ilgili alanlarına girilmekte, burada sistem puanlamaları ilgili etkinlik türünden her bir etkinlik için 30 puan olacak şekilde yapmakta ve böylece sistem tarafından oluşturulan dosya ilgili dilekçe ve forumlarla bölümlerde ve anabilim dallarında teşkil edilen komisyonlara başvuru yapılmaktadır. Başvuru dosyaları ilgili komisyonlar tarafından her bir bilimsel veya diğer etkinliklerin kriterlere uygun olup olmadığını inceledikten sonra üniversitedeki bir üst komisyona gönderilir. Burada da incelenen dosya alınan puan açısından son halini alarak duyurulur.

Böylece, çıkan yönetmelik ile 2016 yılından itibaren devlet üniversitelerindeki bilim insanlarının yaptıkları yayınlar maddi olarak ödüllendirilmeye başlanmıştır.

Bilimsel araştırmalar sonucunda ortaya çıkan bilginin bilim dünyasına sunulması kitap, makale, bildiri gibi yollarla gerçekleşmektedir. Bir araştırmanın ve sonuçlarının bir bilimsel makale yoluyla tercihen uluslararası bir dergide yayımlanması çoğunlukla tercih edilmektedir. Araştırmacıların, araştırma bulgularını yaymak için, hakemli dergilerde yayınlamaktan başka yolları da vardır. Bunlardan bazıları, seminerler, konferans konuşmaları, özetler ve posterler gibi bilimde süregelen geleneksel yöntemlerdir. Genel olarak, bu gibi iletişim yolları, hakemli bir dergide yayımlanmadan önce yazara, çalışması hakkında geribildirim alma şansı verdiği için ön hazırlık olarak görülür (AUBA, 2011: 30). Fakat en iyi yol makaleyi Bilimsel Atıf Dizini (Science Citation Index - SCI) taraması kapsamında olan uluslararası araştırma dergilerinde yayınlamaktır (TÜBA 2002: 31).

2015 yılındaki Akademik Teşvik deneği Yönetmeliği ile YK, araştırma görevlisinden profesörüne tüm akademisyenlerin sürekli bir araştırma faaliyeti içinde olarak kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmayı hedeflemekte ve akademisyenleri yayın yapmaya motive etmeye çalışmaktadır. Davranışçı kuramın öğretilerine uygun olarak; yayın yapan akademisyen dl alırken yeterli yayın sayısına ulaşamayan bu dlden mahrum kalıyor. Bu dllendirme sistemi Türkiye’de ilk kez uygulanmaktadır. Öte yandan, Türkiye’de verilen teşvik deneği her ay maaşa yansımakta ve ülkedeki tüm niversiteleri ve akademisyenleri kapsamaktadır (Okumuş-Yurdakal, 2017: 147).

3.2. Akademik Teşvik Sistemine Yönelik Eleştiriler

Akademik Teşvik deneği Yönetmeliği, maaşlara katkı açısından olumlu karşılanmakla birlikte bu katkının miktarı, hesaplanması, oranların haklılığı ve haksızlığı akademik forum ve mecralarda hararetli bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Ancak teşvik konusunu etik boyutu ve muhtemel etkileri açısından değerlendirenlerin sesi bu tartışmada oldukça cılız kalmıştır (Kılıç, 2015). Akademik Teşvik deneğine hem ahabap avuş (danışman-asistan/Ğrenci) ilişkisiyle yapıldığı iddia edilerek makale sayılarını arttırdığını ve “turistik-niteliksiz kongreleri” oğalttığından kaldırılması istenirken, hem de bilimsel üretkenlik anlamında Ğretim elemanlarında motivasyon kaynağı olduğundan devam etmesi yönünde görüş bildirenlerde bulunmaktadır (Kaplan, 2017). Akademik teşvik deneği yönetmeliği ile nitelikli yayınların artırılması amaçlanmıştır. Fakat, akademik teşvik yönetmeliğinin yürürlüğe girişiyle birlikte uluslararası kongrelerin varlığında bir artış olduğu görülmektedir. Bu artış beraberinde nitelikli bildirimlerin, araştırmaların varlığı sorununu da getirmiştir. Aynı şekilde 2009 yılından bu yana ücretli dergi sayısının her geçen yıl artması ile 2017 yılında 10000’ler ile ifade edilen ücretli dergilerin yayımlanması bilimde niceliksel bir artışın olacağı ancak bunun bilimsel nitelik açısından aynı anlama gelemeyebileği ne sürülmektedir (Göksu-Bolat, 2017: 2).

Akademik teşvik deneği yönetmeliği yayımlandığı tarihten itibaren özellikle puanlama sistemi sebebiyle tartışma konusu olmuştur. Hem yayın türlerine verilen puanlar hem de bilimler arasındaki puanlama bu tartışmanın kaynağını

oluşturmaktadır. Akademik teşvik puanlama sisteminde yer alan bazı açıklar aynı zamanda etik sorunların da görüldüğü noktalardır. Örneğin, ulusal ders kitabı ile SSCI, SCI-EXP, AHCI dergilerinde yayımlanan makaleye aynı puan verilmektedir. Bir ders kitabının basılması belirtilen indekslerde taranan dergilerde makale yayımlamaktan görece daha kolay olduğu belirtilmektedir. Somut olarak dile getirilecek olursa, belirlenmiş olan tabloya göre ulusal kitap içinde bir bölüm yazan kişi, yayınlara ayrılmış 30 puanın % 25'ini almaktadır. 4 adet bölüm yazarlığıyla yayın kategorisindeki maksimum puan alınabilmektedir. Fakat sosyal bilim alanında etki faktörü en yüksek SSCI indeksli bir dergide yayın yapıldığında alınacak puan 30'un %40'ıdır. Burada ciddi biçimde kalitesiz yayınların desteklenmesini besleyecek bir açık bulunmaktadır. Aynı şekilde tabloda SSCI dergileri arasındaki niteliksel farklılık gözetilerek bir ayrıma gidilmemiştir. Bu durumun sıkıntısı ise alanın en önemli dergisinde makale yayımlamakla, SSCI'a girebilmiş ama makale yayımlamanın görece kolay olduğu daha düşük kalite bir dergide makale yayımlamanın getirisinin aynı olmasıdır (Kılıç, 2015).

Akademik teşvik kriterlerine göre, bir öğretim üyesinin yayınlardan (makale, kitap, hakemlik vb.), atıflardan ve bildirilerden en fazla 30'ar puan alabiliyor. 100 tam puan almak için ayrıca bir proje, ödül, patent veya yurtdışında uzun süreli bir araştırma yapmak gerekiyor. Üstelik, 3-4 makale ile yayın şartını sağlamak mümkün ancak atıf ve bildiri için tam puan almak zor görünmektedir. (Kılıç 2017). Yine atıfla ilgili olarak, SSCI dergiler ve etki faktörü yüksek dergilerden gelecek atıflara pek bir önem verilmemektedir. Çünkü, bu dergilerden herhangi birinden gelecek bir atıf 1,5 puana tekabül ederken, ulusal bir kitapta yapılan atıf 0,6 puan getirmektedir. Örneğin ulusal yayınevinden çıkan bir eserde yapılan 10 atıf 6 puan değerinde olup, bu da gerçekleşmesi görece kolay bir durumdur (Kılıç 2015).

14 Mayıs 2018 tarihli bakanlar kurulu kararı ile değiştirilen Akademik Teşvik Yönetmeliği 27.06.2018 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve eski teşvik ödeme yönetmeliği kaldırılmıştır. Bu son yönetmelik değişikliğiyle bir öncekilerden kaynaklanan-hemen yukarıda vurgulanan- eleştiri noktaları büyük ölçüde giderilmeye çalışılmıştır. Son yönetmelikle yapılan değişikliklerin bariz özelliği, her bir üniversitede farklı olan bazı uygulamalara standart getirilmiştir. Örneğin ulusal/uluslararası yayınevi tanımı yeniden yapılmış ve burada yetki yükseköğretim kurumlarının senatolarına bırakılmıştır. Üniversitelere göre farklı farklı uygulanan bir diğer madde de özellikle proje faaliyetlerinin değerlendirilmesiyle ilgilidir. Üç ay ve hatta daha kısa süreli projelerde hem akademik nitelik ve hem de içerik gözetilmemekteydi. Ayrıca, sosyal sorumluluk, mesleki eğitim gibi amaçlar için hazırlanan projeler, akademik olmadığı için teşvik dışı bırakılmıştır. Bilimsel projeler için ise, en az dokuz ay şartı getirilmiş; bilim, teknoloji ve sanata katkı sağlayıcı nitelikte yurtiçinde veya yurtdışında başarı ile sonuçlandırılmış ve sonuç raporu onaylanmış projelerin değerlendirmeye alınmasına yönelik düzenleme yapılmıştır. Ayrıca projelerde yürütücü, araştırmacı ve bursiyerler için ayrı değerlendirme katsayıları belirlenmiştir.

Akademik unvana bağlı olarak profesör ve doçentler için 1, Doktor öğretim üyeleri için 1.5 ve öğretim görevlileri ve araştırma görevlileri için 2 katsayısı kullanılarak hesaplanan akademik teşvik puanındaki bu katsayılar kaldırılmıştır. Böylece akademik unvandan bağımsız olarak hesaplanan puanlar tüm öğretim elemanları için standartlaştırılmıştır. Bu düzenleme ile öğretim görevlileri ve araştırma görevlileri olumsuz etkilenmiştir.

Akademik faaliyet türlerindeki tavan puanları tüm alanlarda 30 olarak uygulanırken son değişiklikte Proje, Tasarım, Sergi, Tebliğ ve Ödül türleri için 30 olan tavan puan 20 olurken Araştırma, Tasarım ve Sergi için bu puan 15 olmuştur. Yayın, Patent ve Atıf akademik faaliyet türlerinin tavan puanının da değişiklik yapılmamıştır.

Yönetmelikte 2018 yılında yapılan düzenlemedeki önemli bir değişiklik akademik faaliyet türlerinde alan bazlı bir ayrıma gidilmesidir. Böylece akademik teşvik puanı hesaplamasında farklı bir değerlendirmeye gidilmiştir. **Örneğin;** SCI, SCI-Expanded, SSCI ve AHCI kapsamındaki dergilerde yayınlanmış araştırma makalesi A1 (Eğitim Bilimleri, Fen Bilimleri ve Matematik, Mühendislik, Sağlık Bilimleri, Ziraat, Orman ve Su Ürünleri) alanları için farklı bir katsayı, A2 (Filoloji, Hukuk, İlahiyat, Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler, Spor Bilimleri) alanları için farklı bir katsayıda değerlendirme yaptırmaktadır.

Hakemlikler akademik teşvik faaliyeti olmaktan çıkartılmıştır. Ayrıca daha önceden hakemli dergilerde üç yıl olarak uygulanan yayınlanma şartı en az beş yıldır ve yılda en az bir sayı yayınlanmış olması şartı getirilmiştir. Bunun yanında derginin editör veya yayın kurulunun uluslararası olması, bilimsel değerlendirme süreci ve bu sürecin nasıl işlediğinin derginin internet sayfasında yer alması ve derginin internet sayfası üzerinden yayınlanmış makalelerin künyelerine ulaşılabilmesi gibi kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır.

Çok isimli yayın (makale, derleme, kitap veya kitap bölümü), tebliğ ve patent için oranlar belirlenirken faaliyetteki kişi sayısına göre farklı değerler alanları belirlenerek yönetmelikte düzenleme yapılmıştır.

3.3. Akademik Teşvik Öncesi ve Sonrası Bilimsel Çalışmalarda Durum

YÖK'ün yayınlamış olduğu istatistiklere göre⁷, Üniversite sayısı 112'si kamu 68'i özel üniversite ve 5'i Vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere 185'tir.⁸ 2018 yılı itibarı-

⁷ <https://istatistik.yok.gov.tr/>

⁸ Son çıkan kanunla 15 yeni üniversite daha kuruldu. Bununla birlikte, 112 Kamu üniversitesinin 19'u 12 Eylül öncesinde, 9'u 12 Eylül ile 1992 arasında, 24'ü ise 2000'e kadar olan zaman diliminde açıldı. 2006 yılı ile birlikte üniversitelerin hem kamuda hem de özelde çoğaldığını görmekteyiz. Her şehirde bir üniversite projesi 2006-2007-2008 yıllarında 42 üniversite daha açılarak tamamlandı. Ardından 2010 yılı ile birlikte 8 büyük kentte ilave 8, üç büyük kentte ise 10 üniversite açılarak toplam üniversite sayısı an itibarı ile 112'ye ulaşmış oldu. Son yıllarda açık ve uzaktan öğretim ağırlıklı olmak üzere üniversite öğrenci sayısında da önemli artışlar sağlandı. Bu süre zarfında üniversiteler bütçesi ile akademisyen sayısında yeterli olmamakla beraber oransal karşılığı yüksek sayılabilecek artışlar gerçekleştirildi. (Dinçer 2018)

riyle YÖK'ün son verilerine göre, kamu üniversitelerinde 134305, vakıf üniversitelerinde 22859, vakıf meslek yüksekokulunda 321 akademisyen görev yapmaktadır.

KAYNAK: Prof. Dr. Engin KARADAĞ ve Prof. Dr. Cemil YÜCEL, Devlet Üniversiteleri ve Fakülteleri Sıralaması [DÜS] 2017

Unvan	DÜS-2017				DÜS-2016	
	Toplam Sayı	Teşvikten Yararlanan Sayısı	Oran	Ortalama	Teşvikten Yararlanan Sayısı	Ortalama
Profesör	16.183	9.369	%58	61	6.493	51
Doçent	10.640	7.123	%67	59	5.310	48
Yardımcı Doçent	24.398	11.559	%47	54	7.366	44
Araştırma Görevlisi	37.019	6.623	%18	50	3.466	44
Öğretim Görevlisi	14.197	2.433	%17	48	1.224	41
Uzman	2.962	341	%12	48	139	43
Okutman	6.000	344	%06	43	147	42
Unvanı açıklanmayan	-	2.574	-	54	1.843	46
TOPLAM	111.399	40.366	%36	56	25.988	47

Tablo'da devlet üniversitelerinde akademik teşvikten yararlananların dağılımları sunulmuştur. 2016 yılında 120 bin öğretim elamanının sadece 25.988'i akademik teşvik programından yararlanabilirken, 2017 yılında 111.3991 öğretim elemanından bu sayı yaklaşık %50 artışla 40.366'ya ulaşmıştır. Ayrıca 2017 yılında bütün unvanların ortalamasında manidar bir artış görülmektedir. Bu tabloda teşvik raporlarını yayınlayan 97 üniversite temsil edilmektedir.

3.4. Bilimsel Yayınlarda Artışlar ve Nitelik

Türkiye'nin yayın performansı ve dünya bilimine olan katkısı tarihsel süreç içinde incelendiğinde, Web of Science [WoS], 2017 verilerine göre, 1980 yılında SSCI, SCI ve AHCI indexlerde Türkiye adresli yayın sayısı 427 iken, 2005 yılında 16959, 2015 yılında ise 36238 olduğu görülmektedir. Türkiye'de 25 yıl içinde yayın sayısı değerlendirildiğinde 39,7 kat artış yaşanmıştır. Sadece bu indexlerde yapılan yayınlar dikkate alındığında Türkiye 1980 yılında dünya bilimine % 0,056 oranında katkıda bulunurken, 2005 yılında; % 1,181 ve 2015 yılında ise; % 1,710 katkı sağlamıştır. Dünyada yayın sayısı bakımından 16. sıradadır. Ancak yayın sayısındaki artışa, oranına veya dünyadaki sıralamaya bakılarak yapılan bir değerlendirme yanıltıcı olabilmektedir. Aslında öğretim elemanı sayısı, araştırma için ayrılan mali kaynaklar ve öğretim elemanlarının ders görevi yükü dikkate alınmadan yapılan değerlendirme ise bir yönüyle eksik kalacaktır. Bu kapsamda 1980 yılında Türkiye'de toplam öğretim elemanı sayısı; 20.917 ve öğretim elemanı başına düşen yayın sayısı 0,020'dir. 2005 yılı toplam öğretim elemanı sayısı 79.555'dir ve öğretim elemanı başına düşen yayın sayısı 0,213'dir. 2015 yılında ise toplam 151164 öğretim elemanı bulunurken, öğretim elemanı başına düşen yayın sayısı 0,239'dur (Demir, 2018). Son 25 yıl içinde, yayın sayılarında artış oranı % 11 ile % 24 arasında değişmektedir. 1981'den 1994'e artış hızında da belirgin artışlar saptanmaktadır (Orer, 2011: 136). Ülke nüfusu da bu süreç içinde 38 milyondan 80 milyona yükselmiştir. Türkiye araştırmacı personel sayısı artışında da büyük mesafe almıştır. 1998-2007

döneminde araştırmacı sayısı yıllık ortalama % 11.3 oranında artışla OECD ülkeleri arasında birinci sıradadır (Orer, 2011: 137).

Bu yayınların artışında bir dizi etken belirleyici olmuştur: Ülke genelinde üniversitelerin sayısının artması, ilaç sanayinin doğrudan ve dolaylı katkıları ile fen bilimleri alanındaki yayın sayısını artışı, akademik yayın kriterleri temelinde atama ve yükseltmeler için normlar oluşturulması, 1983 sonrası YÖK ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışına mastır ve doktora yapmak üzere öğrenci gönderilmesi (ağırlığı ABD ve İngiltere'ye gönderilmiştir) (Ak-Gülmez, 2006: 28,36) dir. 1981'de YÖK'ün kuruluşu ile birlikte Türkiye'deki bilimsel araştırma geleneğinde 1980'li yılların başından itibaren ABD bağlantısının önemli rol oynamaktadır (Orer, 2011: 136). Özellikle bu değişimin yarattığı bir sonuç olarak genç akademisyenlerde "publish or perish" (yayınla ya da yok ol) fikri egemen bir yaklaşım olması ve bu ilkenin yol gösterici olarak benimsenmesi yayın sayılarında görülen artışın bir diğer nedenidir (Ak-Gülmez, 2006: 29). Bunun yanında uluslararası yayınlara verilen teşvikler yayın sayımızı hızla arttırmıştır. TÜBİTAK, Türkiye Bilimler Akademisi gibi kuruluşların yanı sıra üniversiteler yurtdışındaki yayın organlarında yayınlanan çalışmalarını çeşitli biçimlerde ödüllendirerek uluslararası yayınları teşvik etmektedirler (Ak-Gülmez, 2006: 29).

Yayın sayıları artmakla birlikte kalitelerinin durumu da önemlidir. 1980-2004 yılları arasında atıf endeksi'ndeki Türkiye adresli yayınların 1994'den itibaren aldıkları atıf sayıları düşmüştür (Ak-Gülmez, 2006: 30). Yayın faaliyeti ile atıf etkinliğini birlikte ölçmeye çalışan ve bilim insanlarını akademik açıdan değerlendiren bir gösterge olan *h*-endeksi iki değişken olan yayın sayısı ve bu yayınlara yapılan atıf sayısıdır (Al, 2008: 266). Buna göre, *h*-endeksi araştırmacıların atıf dizinleri kapsamındaki, bilimsel faaliyetlerini değerlendiren ve araştırmacılar arasında sıralama yapan bir ölçüt olarak karşımıza çıkmaktadır (Al, 2008: 267).

Akademik Teşvik uygulaması ile ulusal makalelerde ve sayıları hızla artan uluslararası kongrelerde sunulan bildiri sayısında artış sağlanmıştır. Demir'in belirttiğine göre, teşvikten sonra, bilimsel olduğu tartışmalı SCI dışındaki bazı uluslararası indexlerde taranan potansiyel fake dergilerde ve potansiyel fake uluslararası kongrelerde Türkiye adresli yayın sayısında da artış olmuştur. Ancak teşvikten sonra, özellikle de 2017 yılında, Türkiye adresli SSCI indexli yayın sayısında anlamlı bir düşüş görülmektedir. Ayrıca teşvik nedeniyle anlamlı bazı etik sorunların ortaya çıkması ya da var olan sorunların daha fazla alevlenmesi önemlidir. Dünyada teşvikin amaca ulaştığı rapor edilen ülkelerle benzer sistemi uygulayan Türkiye'de teşvik bazı alanlarda yayın sayısını artırırken, SSCI indexlerde taranan indexlerde yayın sayısının ve yayın kalitesinin düşmesine neden olmaktadır (Demir, 2018).

Türkiye yayın sayısında en hızlı artış görülen ülkeler arasında başı çekmektedir. *SCI* de 1990-2000 yılları arasında Türkiye adresli olarak yer alan yayın sayısı 36.908'dir. Bu yayınlara 25 Haziran 2007'ye kadar toplam 257.690 kez atıf yapılmıştır. Yayın başına düşen ortalama atıf sayısı yedidir. (Al, 2008: 272-273) Ülkelere *h*-endeksi ortalamaları dikkate alındığında Türkiye'deki üniversitelerin ABD,

Avrupa ve Uzakdoğu ülkelerindeki üniversitelere oranla oldukça düşük *h*-endeksi değerlerine sahip olduğu görülmektedir. 40 ülke içinde *h*-endekesine göre yapılan sıralamada 29. sırada yer almaktadır (Al, 2008: 278). Fakat buna rağmen Türkiye'nin *SCI* kapsamındaki yayınlarına ilişkin *h*-endeksi değerinde yıllar itibariyle bir artış olduğu görülmektedir. Bu artışa rağmen Türkiye için gelinen noktanın birçok ülkeden daha olumsuz olduğu ortaya çıkmaktadır.

Atıf indekslerinde 1980-2004 yılları arasında Türkiye adresli toplam 89806 yayın bulunmaktadır. Bu yayınların 85 569'u fen bilimleri (% 95), 3694'ü sosyal bilimler (%4) ve 543'ü de (% 1) sanat ve insani bilimler alanlarında gerçekleştirilmiştir. 1980 yılında 439 olan yayın sayımız 25 yılda 32 kat artarak 14281'e ulaşmıştır. 25 yıl önce dünya bilimine katkısı binde 0.7 olan Türkiye 2004 yılında bu katkısını yüzde 1.05'e çıkarmıştır (Ak-Gülmez, 2006: 27).

Bu bağlamda yayın sayısında anlamlı bir artış olsa da, ülke nüfusu, öğretim elemanı başına ayrılan araştırma bütçesi ve okullaşma oranında, dikkate alınarak yapılan değerlendirmede Türkiye'nin yayın performansının anlamlı bir yükselişte olduğu söylenmek abartılı olacaktır. Ancak yukarıda belirtilen parametreler dikkat alınmadan 1980 ile 2015 yılları arasında yayın sayısındaki artışın nedeniyle ilgili alanyazında bazı varsayımlar mevcuttur. Örneğin 2000 tarihinden itibaren tıp ve mühendislik alanlarında doçent olabilmek için *SSCI*, *SCI*, *AHCI* indexlerde yayın yapmanın şart koşulmasının yayın sayısındaki artışının bir nedeni olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda 1980- 2015 yılları arasında tüm bilim alanlarında toplamda 39,71 kat artış varken, doçentlik için *SCI* veya *SSCI*, indexte yer alan bir dergide yayın şartı olan tıp ve mühendislik alanları için 94,3 kat artış olmuş olması bu varsayımın temel dayanağı olduğu düşünülmektedir (Demir, 2018).

3.5. Akademik Teşvikin Yararları

Turhan ve Erol'un akademisyenler üzerinde yaptıkları çalışmaya göre akademisyenlerin %82 gibi büyük bir oranı akademik teşvik uygulamasını yararlı bulmaktadırlar. Buna göre, akademik teşvik ödeneği akademisyenleri bilimsel çalışmaya yöneltmekte, daha üretken kılmaktadır (2017: 288). Ayrıca, akademisyenlere çalışmaları için maddi kaynak sağlamaktadır. Güven, Kaplan ve Acungil de akademik teşviğin akademisyenler üzerine etkileri ve görüşleri ile ilgili yaptıkları araştırmada da benzer sonuçlar çıkmaktadır. Ayrıca, akademisyenler, akademik teşvikin yayın sayısına olumlu katkıda bulunduğu yönünde görüş bildirmişlerdir (2018: 258).

Akademisyenlerin teşviğin sebepleri ile ilgili görüşlerine baktığımızda büyük bir çoğunluğun (%35) teşviğin aslında denetim amaçlı olduğunu belirttiği görülmektedir. Diğer bir görüşe göre akademik teşvik akademisyenlerin motivasyonlarını artırmak için uygulamaya sokulmuştur. Akademik teşviğe zemin hazırlayan sebeplerden "akademik yayın" ile ilgili olan görüşler akademisyenlerin daha çok yayın ve proje yapmalarını teşvik etmektir. Akademisyenlerin akademik teşviğe yönelik olumlu görüşlerine baktığımızda genel olarak çalışma sayısının artması ve

akademisyenlerin motive olması şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir (Okumuş-Yurdakal, 2017: 151).

Yapılan araştırmada, akademisyenler, akademik teşvik uygulamasının daha etkili bir yapıya dönüştürülmesi için belirtilen görüşlerde en fazla akademik çalışmaların niteliğine daha fazla önem verilmesi ve yayın kalitelerinin ön planda tutulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yayın kalitesinin korunması ve düşmemesi için “kalite çıtasının kıstas ve kriterleri iyi belirlenmeli” görüşü öne çıkarken bunun için de “denetimin arttırılması” gerektiği vurgulanmıştır. Yani, akademik teşvik komisyonlarının denetimlerinin daha ayrıntılı yapılması gerektiği, ayrıca komisyonların da denetlenmesi gerektiği önerilmiştir (Turhan, Erol 2017: 293).

Güven vd. (2018: 259-262) yaptıkları araştırmaya göre, akademik teşvik yayın yapma üzerinde genç akademisyenleri ileriki yaşlardaki akademisyenlere oranla daha fazla motive etmektedir. Öğretim üyesi olan akademisyenler öğretim görevlisi olan akademisyenlere göre akademik teşvikin akademik yayın yapmak için ihtiyaç olduğu düşüncesine daha fazla katılmadıkları görülmektedir. Her iki akademik grubun da akademik teşvikin yayın sayısına olumlu katkısı olacağını ifade ettikleri görülmektedir. Öğretim elemanlarının öğretim üyelerine göre akademik teşvikin etkisi ile daha fazla yayın yapma ihtiyacı hissettiklerini görülmektedir.

Akademik Teşvike yönelik akademisyenlerin düşüncelerinin tespit edilmeye çalışıldığı bu yukarıdaki iki çalışmada da önemli veriler elde edilmiştir. Bunlardan başlıcaları; devletin akademik teşvik ile hedeflediği beklentilere ulaşmaktadır. Kamuda çalışan akademisyenlerin özel üniversitede çalışanlara göre akademik teşviki daha fazla desteklemektedirler. Genç akademisyenlerin tecrübeli akademisyenlere göre daha fazla beklenti içindedirler. Genel olarak değerlendirildiğinde akademisyenlerin çoğunlukla “akademik teşviğe” olumlu baktıkları, motivasyonları üzerinde olumlu yönde bir etki çıkardığı, ancak birtakım eksikliklerin ve düzenlenmesi gereken yönlerin olduğunu belirtmektedirler. Akademisyenin görüşlerine göre akademik teşvik “üniversitelerdeki yayın artışını sağlama”, “akademisyenlerin çalışma motivasyonlarını artırma” ve “akademisyenleri denetleme” amacıyla hazırlanmıştır. Akademik teşvikin yayın kalitesi üzerinde olumlu bir etki ortaya çıkarabileceği düşüncesi hakim olmakla birlikte deneyimli akademisyenlerin bir kısmının yayın sayısının artmasına rağmen yayın kalitesi ve içeriğinin aynı doğrultuda artmayacağı düşüncesine sahiptir. Bunun yanı sıra kişilerin atıf puanı almak için birbirlerine atıf verebilecekleri, akademik dergilerde belirli kişilere öncelik sağlanacağı, benzer çalışmaların artacağı gibi problemler ortaya çıkacağına ilişkin görüşler mevcuttur. Her üniversitenin/fakültenin farklı ölçütler ortaya koyması ve değerlendirilmelerin bu kapsamda yapılması eşitlik anlayışına ters düşmektedir. Ayrıca, 5 yıldır yayınlanmayan dergilerin akademik teşviğe dâhil edilmemesi bu dergilerin gelişmelerinin ve indekse girmelerinin önünde bir engel olarak görülmektedir. Akademik teşvik başvurusunda yaşanan en büyük sorun belge hazırlamada yaşanan problemlerdir (Güven vd., 2018; Okumuş-Yurdakal, 2017).

3.6. Motivasyon Ve Teşvik

Akademik performans, bir akademisyenin belirli ölçütlerin göz önüne alınmasıyla belirlenen sergilediği akademik çabalar toplamıdır. Akademik personelin yoğun çalışma temposu içerisinde olmaları ve akademik faaliyetlere yoğun mesai harcamaları, gösterdikleri yüksek performansın, belirli kıstaslar çerçevesinde ödüllendirilmesini istemelerine yol açmaktadır (Turhan-Erol, 2017: 285).

Akademik teşvik uygulaması bilimsel performans odaklı bir ödül sistemidir. Bu ödül istemi motivasyonel süreçler anlamında bakıldığında “öz belirleme kuramı” (self-determination) dikkat çekmektedir. Öz-belirleme, davranışların dış etkenlerden (toplum normlarından, grup baskısından v.b.) çok, bireyin kendi kişisel inançlarıyla ve değer yargılarıyla belirlenmesi, kararlarını kendi başına vermesi olarak tanımlanmaktadır. Bireyin yaptığı seçimler dış güçlerle, baskılarla, ödüllerle değil, bireyin davranışlarıyla belirlenmektedir. Öz-belirleme kuramında, özerklik, yeterlik ve ilişkili olma olarak adlandırılan üç temel psikolojik ihtiyaç yer almaktadır (Ersoy, 2017: 197-198). Kurama göre bu ihtiyaçların doyurulması bireylerin büyümeleri, bütünleşmeleri, gelişimleri, ruh sağlıkları ve iyi olmaları için gereklidir (Çankaya, 2009: 23). Başka bir açıklama biçimiyle “Öz belirleme kuramı”, dört farklı motivasyon türü olduğunu öne sürmektedir. Bunlar; içsel motivasyon, öz belirlenen dışsal motivasyon, öz belirlenmemiş dışsal motivasyon ve motive olmama olarak ortaya çıkmaktadır. İçsel motivasyon, bireylerin kendi amaçları için harekete geçiren bir unsur olarak ifade edilirken, dışsal motivasyon ise ödül ve ceza durumlarıyla açıklanmıştır. Akademik teşvik uygulaması, dışsal motivasyon türlerinden ödüller veya cezalar ile baskılanmış davranışlar için harekete geçiren etmen olarak tanımlanmış olan öz belirlenmemiş dışsal motivasyon içinde görülmektedir (Göksu-Bolat, 2017: 2).

Çalışanları motive eden faktörleri iki kümede toplamak mümkündür. Bunlar maddi motivasyon kaynakları ve manevi motivasyon kaynaklarıdır. Maddi motivasyon kaynaklarından ekonomik motivasyon kaynakları önemli bir yere sahiptir. Kurum çalışanlarının motivasyonunu sağlayan başlıca ekonomik faktörler; ücret artışı, primli ücret, ekonomik ödül ve kâra katılma gibi ekonomik faktörlerden oluşmaktadır. Maddi ihtiyaçlar her zaman çok önemlidir, ancak bu parasal olmayan teşviklerin etkili veya gerekli olmayacağı anlamına gelmemektedir. Manevi motivasyon araçları arasında yer alan tebrik, takdir, değer, statü, kararlara katılım, terfi olanağı gibi manevi araçların etkileri de önemlidir (Güven vd., 2018:248). Bu bağlamda akademisyenler üzerine yapılan bir araştırma sonucuna göre, öğretim elemanlarının aldıkları ücretin, tatmin düzeyini etkileyen faktörlerden biri olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle ülkemizde akademisyenlerin düşük ücret aldığı ve düşük gelir gruplarındaki bireylerin gelir düzeylerini artırmanın iş tatminini olumlu yönde etkileyeceğini göz önüne alırsak, bu faktörün önemi daha belirgin hale gelecektir (Karaman-Altunoğlu, 2007: 119).

Hem Türkiye’de hem de dünyada araştırmacıların teşvik sistemini önemli bir motivasyon unsur olarak algıladıkları görülmektedir. Ancak yayın sayısını

artırarak daha fazla para kazanma arzusu oluşturan teşvik sistemi, araştırmacıların oportünist hatta çıkarı için her şeyi mubah gören Makyavelist anlayışları benimsemelerine neden olmakta ve özellikle teşvikin önemli bazı etik sorunların ortaya çıkmasına ve/veya var olan etik sorunların alevlenmesine neden olmaktadır (Demir 2018). Akademisyenler, akademik teşvik uygulamasıyla, akademik performansın değerlendirilmeye, çalışan ile çalışmayanın ayırt edilmeye ve başarılarının ödüllendirilmeye başladığını düşünmektedirler (Turhan-Erol, 2017: 295). Akademisyenlerin iş doyumları ve örgütsel ilişkilerine etkisi incelendiğinde akademisyenlerin bilimsel üretkenliği konusunda yapılan çalışmalarda bilimsel etkinliği olumsuz etkileyen çevresel faktörlerin başında destek ve teşvik eksikliğinin olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda akademisyenlerin aldıkları ücret ile yaptıkları işten duydukları memnuniyet arasında güçlü bir ilişki bulunduğu ortaya konmaktadır (Güven vd. 2018: 251).

3.7. Akademisyen Ve Maaşlar

Türk üniversitelerinde akademisyenler kendi sorunlarına karşı, özellikle öğretim üyelerinin maaş sistemi, düzeyi veya niteliği ile ilişkili, ilgisiz kalmışlardır (Akgeyik, 2013: 23). Son dönemde akademisyen ücretleri üzerine yapılmış çalışmalardaki ortak bulgulardan biri Türkiye'deki öğretim elemanı ücretlerinin hem diğer kamu çalışanlarına hem de farklı ülkelerdeki meslektaşlarına oranla daha düşük olduğudur (Akgeyik, 2013: 19; Süngü, 2013: 1203; Güven vd. 2018: 252). Akgeyik, 2013 yılında kamu üniversitelerinde çalışan öğretim üyelerinin maaşlarını hem ulusal hem de uluslararası veriler ışığında karşılaştırmalı olarak analiz ettiği çalışmasında, hem üniversitenin misyonundan uzaklaşmasına hem de öğretim üyeliği mesleğinin gerilemesine yol açan öğretim üyelerinin çalışma şartları ve maaşlarının, hem ulusal düzeyde diğer kamu çalışanları karşısında gerilediğini hem de uluslararası düzeyde benzer ekonomik ve sosyal koşullara sahip ülkelerin oldukça gerisinde kaldığını tespit etmektedir (Akgeyik, 2013: 19). Ayrıca, Türkiye'de akademik yaşamın çekiciliğini kaybetmesi, akademisyenlerin yetersiz özlük haklara sahip olması, başta beyin göçleri olmak üzere daha iyi gelir getiren, akademik ideallerden uzak hedeflerin tercih edilmesine neden olmuştur. Takip eden süreçte akademik anlamda beklentilere cevap verilemeyen durumlarla karşı karşıya kalındığı da görülmektedir (Güven vd. 2018: 251).

Veriler, uluslararası ölçekte Türkiye'deki öğretim üyeleri ile karşılaştırma grubunda yer alan ülkelerdeki meslektaşları arasında maaş düzeyi açısından ciddi farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Analizler, giriş düzeyindeki maaşlar açısından Türkiye'nin karşılaştırma grubunda yer alan ülkeler arasında 17. sırada yer aldığını göstermektedir (Akgeyik, 2013: 19). Kıdemli öğretim üyesi maaşı açısından ülkemizin konumu belirgin şekilde daha kötüdür. Ülkemizdeki kıdemli akademisyenler 28 ülke arasında en düşük maaşı alan 8. ülke konumundadır (Akgeyik, 2013: 20).

Kamu sektöründe farklı görevlerde çalışanların ücretlerinin karşılaştırıldığı araştırmalarda ortak bulgu akademisyen ücretlerinde artışın düşüklüğüdür (Sün-

gü 2013: 1203). Ulusal analizler baz alındığı 2002-2013 döneminde öğretim üyeleri ile diğer devlet memurlarının (özellikle mühendis, fizikçi ve hukukçu gibi) maaşları arasındaki fark hem göreceli hem de mutlak açıdan akademisyenler aleyhine daralmıştır. Nitekim 2003-2013 yılları arasında diğer kamu çalışanlarının ortalama maaşı, reel olarak %61 artarken, öğretim üyelerinin maaşı ortalama olarak sadece %6'lık bir artış kaydetmiştir. Bu durum Türkiye'deki kamu çalışanlarının maaş ve özlük hakları karşılaştırmasında yine akademisyenlerin son yıllarda geri konumda kaldıklarını göstermektedir (Akgeyik, 2013: 20-21; Güven vd. 2018: 251).

Akademisyen sayısı ve niteliğini arttırmak için yurt içinde yapılan diğer mali desteklere baktığımızda, Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP)'ni görmekteyiz. Nitekim YÖK, ÖYP'li araştırma görevlilerine lisansüstü eğitimlerinde kullanılmak üzere belli bir bütçe sunmaktadır. Bütçenin miktarında azaltmaya gitse ve ÖYP'yi kaldırmış olsa da ÖYP, YÖK'ün akademisyen yetiştirmek amaçlı mali destek sağladığı programlardandır. Akademisyenleri motive etmek için atılan diğer bir adım ise, 14 Kasım 2014'te Resmi Gazete'de yayımlanan akademik zam kararıdır. Bu karara göre, akademisyenlerin maaşlarında bir iyileştirmeye gidilmiştir (Okumuş-Yurdakul, 2017: 145).

Sonuç olarak toplamak gerekirse, Akademik teşvik ödeneğinin 2016 yılı itibarıyla verilmeye başlanması sebebiyle teşvik hakkındaki görüşler ile ilgili alan yazında çalışma yok denecek düzeydedir. Bu sebeple akademisyenlerin akademik teşviğinin olumlu ve olumsuz yönleri ile içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Akademik teşvik konusunda bir kısım akademisyenler akademik teşvikin sadece maaşlarda etkili bir iyileştirme olması üzerinde dururken, bir kısmı da akademik yayın değerlendirme kriterlerini tartışmaya açmaktadır. Bu zeminde Okumuş ve Yurdakul'a göre (2017: 154-156), YÖK tüm üniversitelerde uygulanmak üzere geniş bir çerçevede "akademik teşvik" ölçütlerini hazırlamalı ve eşitlik ilkesi uyarınca tüm akademisyenlerin çalışmaları eşit düzeyde değerlendirilmelidir. Fen ve tıp bilimlerinde yapılabilecek olan patentlerin eğitim fakültelerinde yapılmasının zor olması gibi sebeplerle her fakülte için teşvik kriterlerinin farklı şekillerde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda tüm verilerin internet ortamında mevcut olacağı bir "akademik teşvik ağı"nın oluşturulması gerekmektedir.

Akademik teşvik ödeneği, akademisyenlerin akademik performansına bağlı olarak verildiğinden, akademik teşvik ödeneğinde belirlenen kriterler ve yönetmelik çerçevesinde toplanan puanlar, akademisyenlerin akademik performanslarının ölçülmesinde faydalı olabilir. Akademik performansın değerlendirilmesi Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği ile daha nesnel bir hale dönüştürülmüştür. Akademik performansın doğru bir biçimde değerlendirilmesi, yükseköğretimde kalitenin objektif olarak değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için gereklidir (Turhan-Erol 2017: 286).

4. Akademik Teşvikten Kaynaklanan Etik Dışı Davranışlar

Akademik Teşvik Yasasının yürürlüğü girmesiyle birlikte, **üniversitelerde** akademisyenlerin bilimsel yayınlarında **önceki yıllar nazaran** anlamlı bir artış olduğu görülmektedir. Bu durum, akademik teşvik almak amacı güden bir motiyasyondan hareketle bilimsel araştırma ve yayınlama süreçlerinde etik dışı davranışlara kaynaklık edip etmediği konusunu da beraberinde getirmiştir. Bu bölümde akademik teşvik uygulaması kaynaklı bilimsel araştırma ve yayın süreçlerindeki etik dışı uygulamalar ele alınacaktır.

4. 1. Çok İsimli Çalışmalardaki Artış

Akademik Teşvik yasası çıkıncaya kadar çok seyrek olarak sempozyumlara katılan akademisyenlerin özgünlüğü ve bilimsel değerleri tartışılacak bildirilerle toplantılarda daha sık görülmeye başlanmıştır. Üstelik sosyal bilimlerde bildirilerin çoğu 2, hatta 3-4 isimli olmaya başlarken fen ve sağlık bilimlerinde bu sayıda daha da artmaktadır. Bir bildiri yazmış olan akademisyen başka kişilerle anlaşarak karşılıklı isimler bildirilere yazılmakta ve böylece iki bildiri sahibi olmakta ve sonuçta iki bildiri puanı almaktadır. Üstelik bu eylem biçimi profesyonel düzenleyiciler tarafından bildiri başına ücret alındığı için teşvik edilmektedir. Aynı karşılıklı işbirliği yöntemi atıf konusunda da geçerlidir (Kılıç 2017).

4. 2. Ortak Yayın Sorunu

Akademik teşvik yasasıyla gündeme gelen araştırma ve yayın sürecindeki etik dışı davranışlardan biri hoca-öğrenci ilişkilerine bağlı olarak ortaya çıkan ortak yayın sorunudur. Ortak yayında sorun yaratan nokta, öğrencilerin yapmış oldukları her yayına kendi isimlerinin de yazılmasını şart koşmaları veya zorlamalarıdır. Hiçbir bilimsel katkı sunmadan öğrencilerini “bilimsel manada sömüren” akademisyenlerin varlığı her zaman bir gerçek olmakla birlikte teşvik yasası ile bu konudaki sorun çoğalmıştır. Özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencisinin yazdığı aşikâr olan bir makale veya bildiri metninde hocanın da adının yazılması dikkatli ve ciddi bilim adamlarının bunların dikkatini çekmektedir. Üstelik bir sempozyumda aynı hocanın birden fazla öğrenci ile farklı bildirileri görülebilmektedir. Gerçek manada ortak bir emek ürünü olan çalışmalar mevcut olmakla birlikte maddi hırs, bilimsel etiğe uyma endişesinin önüne geçmiştir (Bkz: Kılıç 2017).

4. 3. Disipliner Sınırların Yok Olduğu Sempozyumlar

Yayın konusundaki bir başka etik sorun da akademisyenlerin uzmanlık alanlarının sınırlarının yok olması sorunudur. Büyük ölçüde tematik olan sempozyumlar o alanın uzmanları tarafından rağbet görür. Bildiri sunmak için döviz üzerinden ödenen yüksek meblağlı katılım ücretleri “Düzenleyenlerin tüccar katılanların ise müşteri” pozisyonuna sokmaktadır. Bu etkinliklerin adı da “Multidisipliner Sempozyumlar” olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Buraya eğitimden mühendisliğe, iktisattan tıba, filolojiden arkeolojiye, tarihten işletmeye birbirinden tamamen farklı disiplinlere mensup bilim insanları katılmaktadır (Kılıç 2017). Türkiye’de uygulanan teşvik sistemi uluslararası kongrelere katılımı özendirme amaç edin-

diği için araştırmacıların ulusal kongrelerde sundukları bildiriye teşvik ödemesi yapmamaktadır. Bu sebeple teşvikten yararlanması için teşvikten önce ulusal olan kongrelerin ismini uluslararası şeklinde değiştirdiği görülmektedir. “Ulusal”dan “uluslararası”na dönüşün ölçüsü ise etkinliğin “Bilim Kurulu”na beş farklı ülkeden bilim insanının adının yazılmasıdır. Ayrıca “sahte kongreler ve dergiler”⁹ olarak tabir edilen etkinliklere teşvik sistemi uygulamasından sonra, bazı indexler tarafından konferans bildirisi olarak veri tabanlarında barındırıldığı görülen, bu sahte kongrelere katılım ve dergilerde yayımda artış olduğu tespit edilmiştir (Demir 2018).

4. 4. Sahte Dergilerdeki Artış

Bilimsel araştırmaların sonuçlarının tartışılması için bilim dünyası ile paylaşıldığı yerler olan dergiler de bu süreçte etik dışı davranışın uygulamaya sokulduğu zeminler olmaktadır. Son yıllarda hem dünyada hem de Türkiye’de gittikçe çoğalan elektronik dergiler yazılanların daha kısa sürede daha geniş kitlelere ulaşması için iyi bir usul olarak gözükmektedir. Goodman, akademik yayınların bedava erişilebilmesi amaçlı hareketin temsil ettiği bu fenomeni “açık erişimin karanlık yanı” olarak tanımlamaktadır.¹⁰ Türkiye’de de yaygınlaşan bu dergilerin buradaki işleyiş usulü de etik dışı unsurlar taşımaktadır. Örneğin dergiye makale kabulü belli bir ücret mukabilinde olmakta bununla birlikte dergiye gönderilen makale ile birlikte yazardan iki hakem ismi de sistemden gönderilmesi istenmektedir. Bu noktada sorulması gereken makale yazarının hakemi, hakem de yazarı bilirse objektif bir değerlendirme olabilir mi? Üstelik hakemlikten de puan alındığı bir ortamda. Bir diğer yayın sorunu da ticari bir boyut kazanan dergilerin periyotlarının da ortadan kalkmasıdır. Dergi, bir önceki yıl aynı ay 2 sayı, bir sonraki yıl aynı ay 4 sayı, bazı aylar bir sayı, bazı aylar birkaç sayı yayınlanabilmektedir (Kılıç 2017).

Demir’in (2018) belirttiğine göre, akademik teşvik sonrası son iki yılda Türkiye adresli potansiyel fake dergilerdeki yayın sayısında % 667 oranında bir artış olmuştur. Bu veri akademik teşviğin araştırmacıları; kısa zamanda, zahmetsiz para kazanmak arzusuyla, hakemlik sürecinin sağlıklı işlemediği potansiyel fake dergilerde yayın yapma eğilimine yönlendirdiği ve böylece etik sorunların alevlenmesine neden olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Temelde potansiyel fake dergiler var olması ve araştırmacıların burada yayın yapması bilim dünyasının önemli bir sorunudur. Bu bağlamda sistemde SCI dışındaki diğer uluslararası indexlerde taranan dergilerdeki yayınlara teşvik verilmesi aslında sistemdeki en önemli boşluk olmuştur ve bu boşluk bazı araştırmacılar tarafından fark edilerek kullanılmıştır.

⁹ Bkz: “Sahte kongreler ve sahte dergiler!”, <https://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/dis-haberler/tr-sahte-kongreler-ve-sahte-dergiler-1-76-51403.html> (14.03.2018)

¹⁰ Stanford Üniversitesi Dekanı ve taklitleri bulunan “Clinical Trials” adlı derginin editörü olan Prof. Dr. Steven Goodman’ın açıklamaları için Bkz: “Sahte Kongreler Ve Sahte Dergiler!”<https://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/dis-haberler/tr-sahte-kongreler-ve-sahte-dergiler-1-76-51403.html> (14.03.2018)

4.5 Akademik Teşvikte Komisyon ve Etik

Bilimsel araştırma ve yayın süreci dışında akademik teşvik sisteminin yayın kabul ve puanlama sürecinde de bazı etik dışı durumu ortaya çıkarabilecek bir usul takip edilmektedir. Akademik Teşvikte kimlerin teşvik alacağına kurallarına uygun olarak kontrol edildiği temel mekanizma, her üniversitenin kendi içinde kurulan, “Akademik Teşvik Komisyonu”dur. Fakat bu komisyondan önce “Akademik Teşvik Ön Değerlendirme Komisyonu” kurulmakta burada mevzuata uygun olarak yayınların ve etkinliklerin kriterlere uygunluğu incelenmekte sonra da düzenlenen tutanaklarla “Akademik Teşvik Komisyonu”na gönderilmektedir. Bu komisyonun çok kısa sürede üniversitedeki bütün dosyaları değerlendirmek zorunda olması dosyalarının niteliklerini tartışılır kılmaktadır. Başka bir ifade ile bu komisyonların çok yoğun olması sebebiyle dosyaları gereken titizlikle inceleyebilmesi mümkün görülmemektedir.

4.6. Akademisyenlere Göre Teşvik Yasası ile Ortaya Çıkan Etik-Dışı Davranışlar

Gerek devlet gerek vakıf üniversitesi olsun akademik faaliyetlerinin başarısı akademik kadronun niteliği ile ilişkilidir (Güven vd. 2018: 250). Üniversitenin niteliği ile “*akademik teşvik yayın kalitesini düşürecek*” ifadesi arasında bir ilişki olup olmadığının incelendiğinde “*akademik teşvik yayın kalitesini düşürecek*” ifadesiyle akademisyenlerin çalıştıkları üniversitenin niteliği arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıktığı görülmektedir. Özel üniversitesinde çalışan akademisyenlerin devlet üniversitesinde çalışan akademisyenlere göre akademik teşvikin yayın kalitesini daha fazla düşürmeyeceği yönünde düşünce sergilediklerini göstermektedir (Güven vd. 2018: 264).

Akademisyenlere akademik teşvik uygulamasının sakıncalı yönlerine dair sorulamada akademik teşvik uygulamasının bilimsel çalışmaların niteliğini düşürdüğü ve nitelikten çok niceliğe önem verdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca puan toplamak için çalışmaların özensiz yapıldığına dair görüşler bulunmaktadır. Bu bağlamda “Puan barajını aşmak veya daha fazla puan toplamak amacıyla, özensiz çalışmalarla daha fazla karşılaşılabileceği”, ve “Bilim kaygısını maddi kaygıya dönüştürecektir” görüşleri sarf edilmiştir.

Akademik çalışmalarda etik problemler dile getirilirken, ulusal sempozyum ve kongrelerde yapılan çalışmaların akademik teşvik uygulamasına dahil edilmesinden dolayı sempozyum ve kongrelerin düzenlenmesinde etik problemler yaşandığına dikkat çekilmiştir. Bilimsel çalışmalarda etiğin göz ardı edilebilmesine yol açtığı savunulmuştur. Bu eksende dile getirilen görüşler içerisinde sempozyumların biçimsel olarak uluslararası dönüşüğünü çünkü uluslararası katılımcı hiç olmadığı uluslararası sempozyumların yapılıyor. Akademik teşvik uygulamasında göze çarpan diğer bir aksaklık da katkı sağlamayan akademisyenin isminin yazılmasına sebebiyet verdiği öne sürülmüştür. Puan toplama adına çalışmaya katkı sunmayan akademisyenlerin isminin çalışmaya dâhil edilebildiği ve haksız kazanç yolu açtığı söylenmiştir. Buna göre, “Danışıklı kişilerin yayınlarında isimlerini

yazmaları” ve “Çalışmada emeği olmayan insanların para alabilmek için çalışmayı yapan kişi tarafından isminin çalışmalara eklenmesi” söz konusudur. Çalışmaya katılan akademisyenlere göre uygulamanın başka bir sakıncalı tarafı da bilimsel çalışmaların puan ve dolayısıyla para için yapılması ve çalışmanın amacının teşvik almak olması olarak öne sürülmüştür (Turhan-Erol, 2017: 289-290).

Okumuş ve Yurdakal (2017: 294) tarafından yapılan araştırmada, akademik teşvik uygulamasının akademisyenler tarafından genel olarak yararlı bulunduğu belirlenmiştir. Ancak, aynı araştırmada bazı akademisyenler niceliksel yayın artışının niteliği olumsuz yönde etkileyeceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Benzer şekilde, bu araştırmada da akademisyenler, akademik teşvik uygulamasının nitelikten çok niceliğe önem verdiğini düşünmekte ve bilimsel çalışmaların niteliğinin düşmesinden endişe etmektedirler. Ayrıca, akademik teşvik uygulamasının etik problemlere yol açtığını savunmaktadırlar. Maddi kaygıların bilimsel kaygılardan daha ön planda olmasına sebep olabileceğini ifade etmişlerdir.

Akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu akademik teşviğin en çok çalışmaların niteliklerini düşürmesi ve etik sorunların olmasına yönelik görüş bildirmiştir. Özellikle etik açıdan eksikliklere bakıldığında dergilerin daha çok özel sayı çıkarılması, ulusal kongrelerin tamamen teşvik amaçlı uluslararası yapılması ve bireylerin birbirlerine atıf vererek puan kazanmaya çalışması etik anlamda büyük sorunlar yaşanacağına belirtileridir. Bu kapsamda bir veri grubundan birden çok yayın çıkarma, vasıfsız araştırmaların yayınlanması ve hâkim olunmayan alanlarda bile çalışmaların yapılmaya başlanması olumsuz durumlardır. Bu durumun yayınların özgünlüğünü de azaltacağına ilişkin görüşler bulunmaktadır (Okumuş-Yurdakul, 2017: 153).

Akademik teşvik uygulamasının bilimsel yayın sürecinde bir takım etik dışı uygulamaları ortaya çıkaracağı veya yaygınlaştıracağı yapılan çalışmalarda da görülmektedir. Etik dışı davranışlara kaynaklık eden uygulamalardan biri “ortak yayın” konusundadır. Unvan esas alınarak “Akademik teşvik ile birlikte ortak yayın sayısı artacak” önermesi çerçevesinde yapılan analize göre, öğretim üyesi olan akademisyenlerin bu önermeye katılım oranının öğretim elemanlarına göre kısmen daha düşük olduğu sonucu çıkmıştır (Güven vd. 2018: 263).

5. Etik Dışı Davranışlara Karşı Neler Yapılabilir?

Etik dışı davranışlara karşı aşağıdaki işlemler yapılmalıdır (TÜBA 2002: 60-61):

1. Etik dışı davranışın cinsi ve kategorisi iyi tanımlanmalı, bu davranışın doğası ve türü konusunda bir değerlendirme yapılmalıdır. Örneğin ‘uydurmacılık’ ile ‘sahtecilik’ arasında derece farkı vardır. Bunun da etik açıdan değerlendirmesi yapılmalıdır.

2. Bilimde etik dışı bir davranış belirlendiğinde soruşturmada ‘yanlılık’ ile ‘kötü niyet’ arasındaki fark ayırt edilmeye çalışılmalıdır. Eğer araştırmada yanlış

sonuçlar saptanmışsa, bunlar aynı yayın organında düzeltilmeli veya yayın ve sonuçları bilimsel ortamda geri çekilmelidir.

3. Ön ve temel araştırmanın yapılacağı süre olayın özelliğine bağlı olarak belirlenmelidir. Eylem kanıtlandığında uygulanacak soruşturma kuralları önceden belli olmalıdır.

4. Şikâyet eden ve edilen arasındaki çatışmalar en aza indirilmeli ve her iki tarafın hakları korunmalıdır.

5. Etik ihlallerine ilişkin araştırma gizli tutulmalıdır. Ancak, bir yandan gizlilik gerekirken, öte yandan gerçeği ortaya çıkartmada bir ikilem söz konusu ise, gerçeği açıklama seçeneğine öncelik verilmelidir.

6. Etik ihlallerine ilişkin araştırma sonuçları kusurlu bir davranış ortaya çıktığında, soruşturma kuralları içinde yapıp sonuçlandırılmalıdır.

7. Eğer bir araştırmada bir kıdemli bilim adamı hakkında kuşku veya şikâyet varsa, bir bilge uzman (aracı kişi, yetkili kişi 'ombudsman') veya küçük bir araştırma komisyonunun görevlendirilmesi önerilebilir. Bu bilge uzman kişi veya araştırmacı komisyon bilim insanları arasındaki sorunları çözmeye çalışır. Eğer sorun bilimde kusurlu bir davranışı da içeriyorsa genel etik araştırma kurallarına dönmek gerekir.

8. Sonuçta, üniversite veya başka bir bilimsel kuruluştaki kusurlu davranışın çeşidine göre kuruma ait yönetmelik ve kurallarına uygun bir cezalandırma söz konusu olur.

9. Bazı ülkelerde bir bilim kuruluşunu aşması halinde, konu devlete ait bazı kurumlarda gözden geçirilip değerlendirilmektedir.

10. Olay etik dışı davranışın özüne ve çapına göre yargıya intikal ettirilebilir.

Bilimde Etik Dışı Davranışlar Nasıl En Aza indirilebilir?

Buna yönelik genel bir eğilim ve tavır bulunmamakla birlikte kusurlu davranışları engelleme konusunda bazı fikirler belirginleşmiştir (TÜBA 2002: 61-62):

1. Bilimde araştırma eğitime ve öğretime önem vermek gerekir. Genç bilim insanı adaylarına araştırmanın nasıl yapılacağını öğretip, onlara danışmanlık hizmeti verilmelidir. Bilimsel araştırma danışma merkezleri kurulmalıdır. Bu kurumlarda rasgele bireyler değil, gerçekten bilimsel deneyimi olan dürüst, saygın bilim insanları bulunmalıdır.

2. Araştırmada çok deneyim kazanılsa bile, etik kurallara her zaman önem verilmelidir. Deneylere ait tüm belgeler ve veriler en az beş yıl el altında bulundurulacak şekilde arşivlenmelidir.

3. Genç araştırmacılar denetimi daha kolay ve daha basit olan araştırma projeleri ile işe başlamalı, böyle yönlendirilmelidir.

4. Yayın sayısı ile birlikte yayın niteliğinin (örneğin atıf sayılarının) de önemli olduğu vurgulanmalıdır. (Doğa ve sağlık bilimlerinde örneğin, arşiv taraması niteliği taşıyan makaleler değil de tasarım ve varsayımı olan makaleler teşvik edilmelidir. Uluslararası yayınlar gözden geçirilirken yayının uluslararası etkinlik ve ağırlık katsayısı yüksek dergilerde basılıp basılmadığına dikkat edilmelidir).

5. Araştırmacıların üzerindeki mali ve idari baskıların kaldırılması hedeflenmelidir. Kendilerine iyi araştırma olanakları sunulmalıdır.

6. Sonuç:

Akademik Teşvik Uygulaması'nın kaldırılması önerildiği gibi eksikliklerin ve sorunların giderilerek devam etmesi yönünde bir tartışma yürütülmektedir. Üniversitelerde bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmaları yapmak, niteliği yükseltmek için üç yıl önce başlatılan akademik teşvik uygulaması olumlu sonuçları görmüştür. Akademik teşvik uygulaması belirli kurallar, nesnellik saydamlık ve tarafsızlık ilkeleri çerçevesinde yürütülmelidir. Böyle olduğunda ülkemiz üniversite sisteminin oturduğu mesleki yeterlilik ve mesleki alanda aşırı uzmanlaşma yaklaşımından uzaklaşıp, evrensel ölçekte entelektüel saygınlık, değer ve kabul edilebilirlik kazanacaktır (Dinçer 2017). Fakat yukarıda belirtildiği gibi sahte dergiler, sempozyumlar ve diğer etik dışı davranışlar ile ilgili acil önlem alınmaz ise Türkiye'de akademik yayın sayısında patlaması yaşanabilir ama kalite iyice düşebilir. Sempozyumlar mutlaka tematik olmalı ve katılımcı sayısı sınırlı tutularak bildiriler çok iyi incelenerek seçilmelidir. Dergilerin periyodu ve bir dergide yer alacak makale sayısı iyi tespit edilip makul seviyelere çekilmelidir. Bu konuda YÖK bilimsel özgürlüğü engellemeden, bilimselliği koruma adına bu faaliyetlere filtre koyabilir (Kılıç 2017).

Yarattığı etik sorunlar nedeniyle Akademik Teşvik Uygulaması'nın kaldırılmasını önerenlere göre (Demir 2018); **1.** Önemli etik sorunların ortaya çıkmasına ya da var olan sorunların alevlenmesine neden olmaktadır. **2.** Öğrenci servis ve öğretim faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. **3.** Bazı alanlarda yayın sayısını artırsa da, yayın kalitesinde anlamlı düşüşlere neden olmaktadır.

Gerek öğretim görevlisi ve gerekse öğretim üyesi olan bir akademisyen teşvik için tam puan tutturması durumunda her ay yaklaşık 500 ile 1000 TL. arasında bir ücret alabilmektedir. Bu sebeple maddi beklenti bilimsel hassasiyetin önüne geçebilmekte bu da etik dışı yöntemlere başvurulmasına sebep olabilmektedir. Bilimsel hassasiyetin arka planda kaldığının bir diğer göstergesi de, ticari bir boyut kazanan, dergilerin periyotlarının da ortadan kalkması ve çok disiplinli ve fake sempozyumlardaki artışlarda görülmektedir.

Bilim insanları ve bağlı buldukları kurumlar, araştırma ortamındaki çok sayıdaki resmi ve gayri resmi yöntemler yoluyla, şüpheli araştırma yöntemlerini kullanma konusunda caydırıcı olmalıdırlar. Ayrıca, hangi şüpheli araştırma yöntemlerinin kurumsal ceza gerektirdiğine dair karar verme sorumluluğunu kabul etmelidirler. Ancak, şüpheli araştırma yöntemlerini tespit etmek için bireysel ola-

rak bilim insanları ve araştırma kurumları tarafından kullanılan yöntemler, bilimde araştırma suçunu bulmak için kullanılanlardan farklı olmalıdır. Farklı bilimsel alanlar, şüpheli araştırma yöntemlerini tanımlamada farklılık gösterebilir (AUBA, 2011: 20).

Akademik Teşvik uygulamasında görülen sorunları/önerileri kısaca maddeler halinde aşağıda sıralanmıştır: (Kaplan 2017):

Yükseköğretim kurumları uygulama birlikteliği olması amacıyla akademik teşvik başvurusu için hazırlanacak dosyada bulunması zorunlu evrakları detaylı bir şekilde açıklayan bir kılavuz hazırlanabilir.

Yükseköğretimde bilimsel etkinliklerin niteliğini yerlere düşüren ve sadece akademik teşvikte tebliğ puanını 30 yapmak için gidilen turistik ve ticari kaygılı kongrelerin önünü kesecek düzenlemeler mutlaka yapılmalıdır.

Proje faaliyet türü alt faaliyetler detay bölümünde yer alan “Ar-Ge niteliğindeki projeler” ifadesinin anlaşılabilmesini sağlamak için yönetmelikte Ar-Ge tanımlanmalıdır. Özellikle üniversiteler tarafından desteklenmiş Bilimsel Araştırma Projelerinin (BAP) Ar-Ge niteliği taşıma/taşıyama durumları farklı uygulamalara yol açmaktadır.

Sosyal Bilimler temel alanının çalışma alanı ve konuları düşünüldüğünde; patent, atıf alma ve proje yapabilme olanakları göz önünde bulundurularak, bu alana özgü olarak yayın faaliyet türü maksimum puanı 30 ile sınırlı tutulmamalı 50'ye çıkarılmalıdır.

Üniversitelerde öğretim yardımcılarının statüsünde görev yapmakta olan “Uzmanlar” için akademik teşvik puanı hesaplanırken **çarpın katsayısının aynı sınıfta yer aldığı araştırma görevlileri** ile eşitlenmelidir.

Kaynakça:

AK, Mehmet Zeki ve GÜLMEZ, Ahmet, (2006), “Türkiye’nin Uluslararası Yayın Performansının Analizi”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Sayı:1 Cilt:1, s.22-49.

AKGEYİK, Tekin (2013). **Ulusal Ve Uluslararası Karşılaştırmalarla Öğretim Üyeliği Maaşı: Tespitler Ve Bir Model Önerisi**, Ankara: SETA Yayınları.

AL, Umut, (2008), “Bilimsel Yayınların Değerlendirilmesi: h-endeksi ve Türkiye’nin Performansı”, **Bilgi Dünyası**, 9(2), S. 263-285.

Amerikan Ulusal Bilim Akademisi-Amerikan Ulusal Mühendislik Akademisi ve Amerikan Ulusal Akademiler Tıp Enstitüsü, Bilim İnsanı Olmak Hakkında: Araştırmada Sorumlu Davranış Biçimi Rehberi, TÜBA Yayınları, Ankara 2011.

BATUHAN Hüseyin, (1994), **Bilim ve Şarlatanlık**, YKY, İstanbul.

BOLAY, Süleyman Hayri (2007), **Felsefeye Giriş**, Akçağ yayınları, 2. Baskı, Ankara.

BOYDAK, Melih, (2011), “Araştırma ve Yayın Etiği”, **Bilim Etiği**, (Ed. Nurhan Atasoy vd.), İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul: 15-40

Büyük Türkçe Sözlük, (2016), Türk Dil Kurumu, Ankara,

ÇANKAYA, Zeynep Cihangir, (2009), “Özerklik Desteği, Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu Ve Öznel İyi Olma: Öz-Belirleme Kuramı”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 4 (31), s. 23-31.

DELİUS, Harald, “Etik”, **Günümüzde Felsefe Disiplinleri**, (Ed./Çev. Doğan Özlem), İnkılap Kitapevi, İstanbul 2001, s. 333-361.

DEMİR, Beşir Selçuk. “Akademik Teşvik Neden Kaldırılmalı?”, <https://www.memurlar.net/haber/730927/akademik-tesvik-neden-kaldirilmali.html> (01 Mart 2018)

DEMİR, Beşir Selçuk, “Akademik Teşvik’teki Artışı Açıklayabilecek Bir Değişken Yok”, <http://www.akademikadro.net/akademik-tesvikteki-artisi-aciklayabilecek-bir-degisken-yok-33151.html> (19 Ocak 2018)

DİNÇER, Alaaddin, (2017), “Akademik Teşvik Sonuçları Üniversitelerin Bilim Sefaletini Belgeliyor!”, <http://www.egitimajansi.com/alaaddin-dincer/akademik-tesvik-sonuclari-universitelerin-bilim-sefaletini-belgeliyor-kose-yazisi-789y.html> (16.02.2017).

DİNÇER, Alaaddin, (2018), “Üniversitelerin Nicelik Gelişimi Adaletsiz Yürüyor”, <http://www.egitimajansi.com/alaaddin-dincer/universitelerin-nicelik-gelismisi-adaletsiz-yuruyor-kose-yazisi-1236y.html> (13.01.2018)

ERSOY, Nevra Cem, (2017) “Motivasyon”, **Davranış Bilimleri** (Ed.: Mehmet Zencirkıran), Dora Yayıncılık, Bursa: 187-213

GÖKSU, İdris ve BOLAT, Yusuf İslam, (2017), “Akademik Teşvik Uygulamasının İlk Sonuçlarına Ait Değerlendirmeler”, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, Cilt 7, Sayı: 3, Aralık, s. 1-12.

GÜNGÖR, Erol, (2000), **Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak**, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

GÜVEN, Ahmet ve KAPLAN Çetin- ACUNGİL Yavuz, (2018), “Türkiye’deki Akademik Teşvik Çalışmalarının Akademik Personelin Motivasyonu Üzerine Etkisi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 73, No. 1, Ss. 245-268.

HEİNEMANN, Fritz., (2001), “Etik”, **Günümüzde Felsefe Disiplinleri**, (Der./Çev., Doğan Özlem), [İçinde], İnkılap kitapevi, İstanbul:375-391

KAPLAN, Yavuz Selim, (2017) “Akademik Teşvik’te Bazı Sorunlar Çözüm Bekliyor”, <https://www.memurlar.net/haber/711554/akademik-tesvik-te-bazi-sorunlar-cozum-bekliyor.html>, (30 Kasım 2017)

KAPLAN, Yavuz Selim, (2017), Devlet Üniversitelerinin Akademik Teşvik Karnesi, <https://www.memurlar.net/haber/646607/devlet-universitelerinin-akademik-tesvik-karnesi.html> (15 Şubat 2017)

KAPTANOĞLU, Dilek ve ÖZOK, Ahmet Fahri, (2006), “Akademik Performans Değerlendirmesi İçin Bir Bulanık Model”, **İTÜ Dergisi/d**, Mühendislik, Cilt:5, Sayı:1, Kısım:2, Ss.193-204.

KARADAĞ, Engin ve YÜCEL, Cemil., (2017), **Devlet Üniversiteleri ve Fakülteleri Sıralaması**, [DÜS], Eskişehir.

KARAMAN, Filiz ve ALTUNOĞLU Ali Ender, (2007), “Kamu Üniversiteleri Öğretim Elemanlarının Tatmini Düzeyini Etkileyen Faktörler”, **Yönetim Ve Ekonomi**, Cilt:14 Sayı:1: 109-120

KENDIGELEN, Abuzer ve ÇONKAR, M.Halil, (2011), “Türk Mevzuatında Bilim Etiği İhlalleri”, **Bilim Etiği**, Ed. Nurhan Atasoy vd., içinde, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul: 43-55.

KILIÇ, Muharrem, (2015), “Akademik Teşvik ve Etik Boyut”, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-muharrem-kilic/589499.aspx> (31.12.2015)

KILIÇ, Orhan, Akademik Teşvik Ve Bilimsel Etik (<http://gunisigazetesi.net/yazi/orhan-kilic/akademik-tesvik-ve-bilimsel-etik/9657/>), 14 Aralık 2017.

KOLÇAK, Menşure, (2016), **Meslek Etiği**, Ekin Yayınları, Bursa..

OKUMUŞ, *Kübra* ve YURDAKAL, İbrahim Halil, (2017), “Akademisyenlerin Akademik Teşviğe İlişkin Görüş Ve Düşünceleri”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, Number: 58, Summer II: 145-156.

ORER, Hakan, S., “Türkiye’nin Bilimsel Yayın Performansı”, **ANKEM Dergi**, 2011;25 (Ek 2):134-138.

ÖZBAY, Tayfun, (2006), “Bilimsel Araştırma Etiği, Türk Tıp Dizini”, **Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık**, : 19-26.

POYRAZ, Hakan, (2015), **Ahlak Felsefesi Yazıları**, Dergah Yayınları, İstanbul.

SİTTER-LİVER, B., (2009), “Evrensellik-Etik Ve Politik Bir Mesele”, **Bilim Etiği Sempozyumu**, (Ed. Emi Kansu), [içinde], TÜBA, Ankara

SÜNGÜ, Hilmi, (2013), “Akademisyen Ücretlerine İlişkin Karşılaştırmalı Bir Analiz”, **Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 8/8 Summer: 1187-1205.

ŞEN, Zekai, (2015), **Bilim ve Türkiye**, TÜBİTAK, Ankara.

TEPE, Harun, (2004), “Bir Felsefe Dalı Olarak Etik”, **Doğu Batı Dergisi**, Sayı:4: 11-29

TÖREÇİ, Kurtuluş, (2010), “Tıpta Yayın Etiği (Bizden De Örneklerle)”, **ANKEM Dergisi**, 2010;24 (Sayı 1’e Özel Ek): 1-41

TUNA Muammer, (2017), “Niceliksel Araştırma”, **Sosyolojiye Giriş**, (Ed. Muammer Tuna), Detay Yayıncılık, Ankara.

TURHAN, Muhammed ve EROL, Yusuf Celal, (2017), “Akademisyenlerin Akademik Teşvik Ödeneğine İlişkin Görüşleri”, **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 18(3): 281-296.

TÜBA, (2002), **Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunlar**, (Türkiye Bilimler Akademisi Bilim Etiği Komitesi), Ankara.

UÇAK, Nazan Özenç ve BİRİNCİ, Hatice Gülşen, (2008), “Bilimsel Etik ve İntihal”, **Türk Kütüphaneciliği**, 22, 2:187-204.

YAZICI, Hasan, (2011), “Bilim Etiği: Kısa Tarihçe ve Ana Kavramlar”, **Bilim Etiği**, Ed. Nurhan Atasoy vd., içinde, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul.

“Sahte kongreler ve sahte dergiler!”, <https://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/dis-haberler/tr-sahte-kongreler-ve-sahte-dergiler-1-76-51403.html> (14.03.2018)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/11/20141114-1.htm>

<https://istatistik.yok.gov.tr/>

Extended Abstract:

Turkish Language Association Turkish Dictionary defines the concept of ethics as: The branch of philosophy that analyzes concepts such as, duty, obligation, responsibility and virtue, deals with moral judgments about truth or wrong and good or bad, investigates the nature of moral action and tries to explain how a good life should be. A second meaning is the set of behaviors that the parties must obey or avoid between the various professions. Man is a social being and expected to perform the act of being a good person in society, which is a requirement of moral behavior. Ethics is the name of the discipline of philosophy that leads to this fact, although morality is a factual and historically experienced thing. Ethics in this sense is a state of consciousness on morality. In other words, ethics is the reflection on the structure of moral judgments and the nature and analysis of moral life. For this reason, the word ethics is mostly used in the context of a systematic reflection on morality or moral philosophy.

Morality is not inherent, so morality is primarily a matter of learning in all its aspects. The fact that moral behaviors take different forms in different societies and are evaluated differently shows that they are later learned things. It is also learned from the social environment how to behave in situations in society. Morality is a set of general rules that regulate man's actions, character structure and related evaluations. Morality refers to the rules of conduct that people have in a particular place. Moral behavior gains visibility with its social manifestation. Morality is a set of rules for regulating relations between people. In other words, morality is a concept about interpersonal relations, that is, the behaviors required by the social life. Morality serves as a map showing how individuals should behave in society, while at the same time providing the basis for living in safety. The main purpose of morality is to ensure that the individual lives as a good person in society.

Science is an act of searching unknowns in the universe based on thought and experiments. Scientific research, on the other hand, is the process of searching for answers on the solution of a certain problem by using scientific methods. This process includes the identification of the problem and the application of methods to solve it. The starting point of scientific research and publication is an assumption created by the researcher's natural and operative abilities. The methods and the paradigms revolving around should not operate with a unilateral logic. On the contrary, they should be regulated with the possibility that the assumption may be reversed or refuted. In short, the method used should be neutral and reproducible by others. The subsequent property of scientific method is a direct self-test. This self-test is the main requirement for the unity of morality and scientific research. Self-test is one of the most constant building blocks of general morality. A scientific research, that does not aim to test a necessarily and correctly constructed hypothesis, is unethical even if data are obtained using the right methods and analyzed with the right statistical methods.

It can be asserted from the concrete examples of the past that science and ethics

are incompatible in terms of using the results of scientific researches. For example; during the World War II, cruel medical trials applied on prisoners, improper medications on syphilis treatment examined on black people in the United States, and the improper processes that followed by physics scholars to know how to use the atomic bomb are known as an example. However, a closer look at the method of science shows that science and ethics are almost indispensable parts of each other today. In addition to obeying the general rules of science, scientific thinking has to be ethical in achieving and applying the absolute right result while addressing the problems. Within this framework, there are rules of science in ethics or ethics in science. Even if a scientific study, that is not based on an ethical basis, fully complies with the rules of science, the result will be invalid. Ethical behavior is manifested in all stages of scientific research. "Publication ethics" comes into play when the results of the research become a publication. If ethical violations have been made in the scientific research process, it cannot be validated as a result of the absence of ethical violations in the publication process, and similarly, finalizing a properly functioning research process with a publication process that has ethical violations also leads to the same consequence. Besides, it is needed to draw attention to a point. There is a third category, apart from the mistakes that can be made while working honestly and the mistakes that result from undisciplined work. This is a direct and voluntary act of lying and deception, or even deliberate deception. This is collectively called scientific misconduct in science. In science, the terms deception or manipulation are used for this type of unethical behavior.

In Turkey, as also in the world, significant ethical problems on the research and publications are still faced. In order to prevent ethical violations, according to the "Research and Publication Ethics Committee" established within TÜBİTAK, the following ethical violations that are particularly considered should be avoided:

Fabrication: To produce, report or publish data that is not in the research.

Falsification: To modify-the results of research or materials, devices, processes, and research records that may produce different results.

Plagiarism: To use the ideas, methods, data, writings, and forms of others without referring to the owners.

Duplication: To or publish the same research results to more than one journal.

Least Publishable Units: To disseminate the results of a research in an improper way that disrupts the integrity of the research.

For the studies carried out with support, not to mention the support of the institution or organization. To remove the names of those who have contributed actively to study without the written consensus of the co-researchers and authors of the research and article, or to add new author(s), who that cannot be associated with authorship, or to change the order of list of the authors. To conduct other behaviors incompatible with the principles of research and publication ethics.

Not all scientific research is equally accepted in the scientific community. Originality, screening in international indexes, and number of citations stand out as determinants. Moreover, journals and publishers are evaluated as being academic as long as they meet the criteria set by the scientific community. Scientific research in these conditions takes its place in the academic world in proportion to its contribution to the progress of science. There are many criteria used by each country and universities in the academic performance evaluation of academicians. Therefore, the academic performance is determined by considering different criteria together.

With the Academic Incentive Regulation published by the Council of Higher Education in 2015, it was aimed to increase scientific productivity and the number of national and international publications, improve the quality, and contribute to the science world. According to Republic of Turkey's Official Gazette, 2015; academic incentive application, which came into force with the "Academic Incentive Allowance Regulation", evaluates academic performance in nine types of activities: Project, Research, Publication, Design, Exhibition, Patent, Citation, Communication and Award as of 2016. Academic incentive allowance is paid to the academic staff for 12 months based on the score calculated on the scientific activities performed during the year. By adding the scores obtained from each type of academic activity, the total academic incentive points for payment is calculated. As a result of this regulation, the publications of scientists from state universities have been rewarded financially since 2016. The presentation of the information, that emerges as a result of scientific research, to the scientific world is realized by means of books, articles and papers. It is often preferred that a research and its results be published in a scientific journal, preferably in an international journal.

Although the Academic Incentive Allowance Regulation is welcomed in terms of contribution to salaries, the concerns on the amount, calculation method, fairness, and justice of the rates have brought about a heated debate in academic forums and channels. However, the voice of those debates on the issue of incentives in terms of their ethical dimension and possible impacts were rather weak. The academic incentive allowance regulation aims to increase qualified publications. Thus, there was an increase in the presence of international congresses with the introduction of the academic incentive regulation. This increase brought about the existence of qualified papers and researches.

With the academic incentive application, the number of papers presented in national journals and international congresses was rapidly increased. As reported by Demir (2017) after promoting scientific performance, the need for the studies being scanned by SSCI or being published in some international journals scanned by indexes has arisen because of the increase in the number of fake publications and congresses in Turkey. However, after incentive regulations, released in 2017, it is laid down as a condition for the articles to be published in SSC-indexed journals, and it led a significant decrease in the number of publications in Turkey. In addition, it is important that some meaningful ethical issues have emerged or existing

problems have exacerbated due to incentive Countries, which are reported to have reached the goal of the incentive in the world, promote similar system applied in Turkey. While the number of publications in some areas has increased, the number of publications which were scanned in the indexes like SSCI is still low.

In this article, the impact of Academic Incentive Allowance Regulation of Turkey to the publications, scientific development, and academic ethics was dealt with. The data of the study was obtained through literature review in the related field.

Key words: Scientific research, academic incentive, scientific ethics, ethical violations

Bedens Eğitimi ve Spor Dersinin Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşmelerine Etkisine İlişkin Veli Görüşleri

Theopinion Of Primary School Student's Parents About The Effects Of Physical Education On Socilalizattion Process

İsmail İlker YURT *

Öz:

Bu araştırmada, beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyalleşmelerine olan etkisine ilişkin veli görüşleri incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Çorum il merkezinde bulunan 4 ortaokul oluşturmuştur. Araştırma ortaokul öğrenci velileri üzerinde yürütülmüş olup araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket 611 öğrenci velisine uygulanmış, ankete katılanların 263'ü erkek 343'ü ise kadın velilerden oluşmuştur. Öğrenci velileri gönüllülük esasına göre rastgele (random) yöntemle SPSS 20 paket programı kullanılmış olup kullanılan bu programda, anket sonuçlarına göre frekans, yüzde ve değişkenler arasındaki farkların bulunması için ki-kare testi yapılmıştır. Ankette yer alan maddelerin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) $\alpha=0.92$ çıkmış, Cronbach Alpha değeri 0,70'in üzerinde olması anketin güvenilir olduğunu göstermektedir. seçilmişlerdir. İstatistiksel çözümler için

Araştırma sonucunda öğrenci velilerinin en çok katıldıkları ilk üç madde "Kaybetmeyi kabullenme ve kazananı takdir etme alışkanlıklarını kazandırmada etkisi vardır, "öğretim süreci esnasında öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurmalarına

Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Çorum-Türkiye, yurtilker92@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-83535531

etkisi vardır” ve “öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurmasına etkisi vardır” maddeleri olmuştur.

Katılımcıların en az katıldıkları üç madde “diğer öğretmenlerle iletişim kurmasında etkisi vardır”, “öğrenci-aile ilişkilerinin gelişmesinde etkisi vardır” ve “öğrencilerin bir topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabilmelerine etkisi vardır” maddeleridir.

Öğrenci velilerinin öğrenim durumlarına göre “beden eğitimi derslerinin öğrencilerin bir topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabilmelerine etkisi vardır” ve “beden eğitimi dersinin öğrencilerin diğer öğretmenlerle iletişim kurmasına etkisi vardır” sorularına verdikleri yanıtların puan ortalamaları da yüksektir.

Anahtar sözcükler: Beden eğitimi, öğrenci, öğrenci velileri, sosyalleşme

Abstract:

In this study, the opinions of parents about the socialization of secondary school students of physical education and sports were examined.

The sample of the study consisted of 4 secondary schools in Çorum province in the academic year 2018-2019. The search was carried out on the parents of the middle school parents and the questionnaire was used as data collection tool. Finance was applied to 611 students' guardians, 263 of them were male and 343 of them were female parents. The percentages of the parents according to their educational status are as follows. Illiteracy was 1.6%, literate ones were 4.6%, primary education graduates 44.5%, high school graduates 27.0%, university graduates 19%, and graduate education graduates 3.3%.

The parents of the students were chosen randomly on a voluntary basis. SPSS 20 package program is used for statistical solutions and according to the results of the survey, chi-square test was performed to find the differences between frequency, percentage and variables. The internal consistency coefficient of the items included in the survey was 0.92. This value is above 0.70 indicates that the survey is reliable. The first three items that parents have participated in the search result have the effect of accepting loss and gaining habits of appreciation of the winner. During the teaching process, students have an effect on communicating with each other. The remaining items that have an impact on students communicating with friends.

The first three items that they participate in the least, has an effect on communicating with other teachers, has an effect on the development of student family relations, students have an impact on the ability to talk and talk in a community.

According to the education level of parents, students can speak and talk in a community with there is a significant difference in the answers that students have in their communication with other teachers.

Key Words: Physical, student, parents of students, socializing

Giriş:

Sosyal açıdan beden eğitimi, grup içerisinde arkadaş edinebilme, farklı insanlarla iletişim kurabilme, hoşgörü gibi özellikleri geliştirebilmektedir. Tüm bu gelişmelerin en hızlı olduğu dönem çocuğun doğumundan sonraki okul öncesi çağıdır. Sonra bunu ilkokul çağı izlemektedir. Ergenlik dönemi ise özellikle psiko-sosyal etkileşimlerin en yoğun olduğu dönemlerden birisidir. Bu dönemde verilecek iyi bir beden ve spor eğitimi bireyin psiko-sosyal uyumuna büyük katkılar sağlayacaktır (Büyükdemir, 2008).

Sosyal örgütlenme, insanın varlığını devam ettirebilme ve çoğalma imkânını artırdığı için onun, zaman içinde geliştirdiği bir uyum biçimidir. Sosyal hayat sayesinde, insan kendisini diğer canlı türlerinden ayıran niteliklerini ortaya çıkarmış, sosyalleşmiş, geliştirmiş ve kültürünü yaymıştır (Yetim, 2000).

Sosyalleşmede hangi yaklaşımla değerlendirilirse değerlendirilsin bireyin toplumda diğer bireylerle olan benzerliklerinin yanı sıra farklılıklarının da olduğu, kişileri bir örnek biçimlere sokmaktan çok, onları kişilikleriyle uyuşan, toplumun bir işlevi durumuna getirmeyi amaçlayan toplumsal süreçlerden biri olarak görünmektedir. Sosyalleşme terimini kullanan bilimsel disiplinlerde bu sürecin çeşitliliği ve genişliği karşısında birçok dallara ayrılmıştır. Örneğin çocuk sosyolojisinden, gelişim psikolojisine, klinik psikolojisinden, grup psikolojisine, antropolojiden, kişilik kavramlarına kadar çok çeşitli alan sosyalleşmeyi kendilerine başlık olarak seçmişlerdir (Tolon, 1991).

Bu araştırma ile; beden eğitimi dersinin, orta okul öğrencilerinin sosyalleşmesine etkisine ilişkin veli görüşlerinin belirlenmesi, veli görüşlerinin, yaş, cinsiyet, ailedeki çocuk sayısı, gelir düzeyi, öğrenim durumu ve yaşadıkları yere göre farklılaşp farklılaşmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine ne ölçüde katkı sağladığı veli görüşleri alınarak tespit edilmeye çalışılmış ve bu görüşler farklı değişkenler doğrultusunda incelenmiştir.

Buradan hareketle, beden eğitimi dersinin çocukların sosyalleşmesine ilişkin en yakınları olan velilerinin görüşleri incelenmeli, analiz edilmeli, çocuklar için önemi ve gerekliliği ortaya konulmalıdır.

Bu çalışmada, Beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyalleşmelerine ilişkin veli görüşleri nasıldır?Beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyalleşmelerine ilişkin veli görüşleri ile gelir düzeyi, Cinsiyet, Çocuk sayısı, Öğrenim durumu, Yaş, Yaşadığı yer arasında anlamlı fark var mıdır? Sorularına cevap aranmıştır. Araştırma verilerine göre beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyalleşmelerine ilişkin veli görüşleri olumlu düzeydedir. Beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyalleşmelerine ilişkin veli görüşleri ile gelir düzeyi, cinsiyet, çocuk sayısı, öğrenim durumu, yaş, yaşadığı yer arasında anlamlı bir fark vardır.

Yöntem

Araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Betimsel tarama yönteminde, bir davranışın ya da bir tutumun bir toplumda ya da belli bir grupta görülme derecesi ve bunların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi etmenlerle nasıl bir ilişki içinde olduğu araştırılmaktadır (Yıldırım, 2015).

Araştırmanın evreninin 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde Çorum il merkezinde bulunan ortaokul öğrenci velileri oluşturmuştur. Örneklemini ise; Mustafa Kemal, 23 Nisan, Toprak Sanayi ve Ömer Kömürcü ortaokullarının öğrenci velileri oluşturmaktadır. Anketler örnekleme alınan ortaokullara araştırmacı tarafından 2018-2019 güz döneminde ulaştırılmıştır. Cevaplanan anketler aynı hafta içinde araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Araştırmanın yapıldığı Çorum il merkezinde 37 resmi ortaokul 5 adet özel ortaokul bulunmaktadır. Bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı yaklaşık olarak 10814 civarındadır.

Araştırma katılımcıları 7. ve 8. sınıf öğrenci velileridir. Seçilen okulların araştırma evrenini yansıtabilmesi için, veliler ekonomik düzeyleri ve akademik başarıları açısından değerlendirilmiş, neticede yukarıda isimleri verilen dört ortaokul seçilmiştir.

Anket Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli resmi izin alındıktan sonra Çorum il merkezinde bulunan dört ortaokula, öğrenci velilerine gönüllülük esasına göre ulaştırılmak üzere 878 adet olarak dağıtılmış, birden fazla seçeneğin işaretlenmesi nedeniyle geçersiz sayılan ve geri getirilmeyen anketler değerlendirilmeye alınmamış ve istatistiksel çalışmalar geçerli sayılan 611 anket üzerinde yapılmıştır.

Krejcie ve Morgan, (1970)'a göre 611 kişilik örneklem' in evreni yansıttığı var sayılmıştır. Tablo 1 de okullara dağıtılan ve geri dönen anket sayıları verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Okullara Dağıtılan Ve Geri Dönen Anket Sayıları

Ortaokullar	Dağıtılan Anket Sayısı	Ger i D ö n e n Anket Sayısı	Ger i D ö n e n Anket Sayısı (%)	Dö- Sa- yısı (%)
Mustafa Kemal Ortaokulu	378	249	65,87	
23 Nisan Ortaokulu	280	207	73,93	
Toprak Sanayi Ortaokulu	110	80	72,73*	
Ömer Kömürcü İH Ortaokulu	110	75	68,18*	
Toplam	878	611	69,59	

Tablo 1’de okullara dağıtılan ve geri dönen anket sayıları ve yüzdelik oranları verilmiştir. Okullara dağıtılan toplam anket sayısı 878 adet olup geri dönen anket sayısı 611 adettir. Geri dönen anketlerin oranı %69,59’dur. Mustafa Kemal Ortaokuluna toplam 378 anket dağıtılmış, bu anketlerden 249 adet geri dönmüştür. Geri dönen anket sayısının yüzdelik oranı %65,87 olmuştur.

23 Nisan Ortaokuluna 280 anket dağıtılmış, bu anketlerden 207 adeti geri dönmüş geri dönen anket sayısının yüzdelik oranı %73,93 olmuştur. Torak Sanayi ortaokuluna toplam 110 anket dağıtılmış, bu anketlerden 80 adet geri dönmüş anket sayısının yüzdelik oranı %72,73 olmuştur. Ömer Kömürcü İH ortaokuluna toplam 110 anket dağıtılmış ve bu anketlerden 75 adet değerlendirilmeye alınmış anket sayısının yüzdelik oranı %68,18 olmuştur. Anketin uygulandığı dört ortaokulda katılımın %50’nin üzerinde olduğu görülmektedir.

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların araştırmaya katkı sağlayacağı düşünülen ve bazı kişisel bilgileri belirlemeye yönelik olarak yaş, cinsiyet, aylık gelir düzeyi, çocuk sayısı ve öğrenim düzeyi sorularından oluşan kişisel bilgi formu, ikinci bölümde ise Taşkıran ve ark. (2014) tarafından geliştirilen vebeden eğitimi dersinin ortaokul öğrencilerinin sosyalleşmesine etkisine ilişkin 14 maddeden oluşan beden eğitimi dersinin sosyalleşmeye etkisi anketi yer almaktadır. Anket beşli likert tipi olarak kesinlikle katılmıyorum (1.00-1.79), katılmıyorum (1.80-2.59), kararsızım (2.60-3.39), katılıyorum (3.40-4.19), kesinlikle katılıyorum (4.20-5.00) şeklinde derecelendirilmiştir.

Analiz ve Bulguların Yorumlanması

Araştırmada velilerin bireysel özellikleri frekans ve yüzde dağılımları ile verilmiştir. Katılımcıların beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine etkisine ilişkin görüşlerini ortaya koyma amacıyla aritmetik ortalama ve standart sapma, frekans ve yüzdelik değerleri bulunmuştur. Araştırmaya katılan velilerin, beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine etkisine ilişkin görüşlerinin bireysel özelliklerine göre karşılaştırılmasında Ki-Kare (ChiSquare) testi kullanılmıştır.

Ki-kare testi, parametrik olmayan verilerin analizinde kullanılan en yaygın istatistiksel testlerden biridir (Sharpe, 2015; McHugh, 2013). Ki-kare testi, anket tekniğinde rahatça kullanılabilir çünkü anketlerde yapı geçerliliği gereken ölçek uygulamaları gibi toplam puan elde edilemez ve geçerliliğini belirlemek için ölçeklerde kullanılan istatistiksel yaklaşımlardan herhangi biri kullanılmaz. Dolayısıyla veri setlerinde normallik dağılımı, yapı geçerliliği ya da varyantların eşitliği gibi ilkeler aranmaz. (McHugh, 2013; Şimşek, 2014). Bu araştırmada istatistiksel çözümler için SPSS 20 paket programı kullanılmıştır. $P < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan velilerin kişisel bilgilerine ilişkin bilgiler tablo 2 de gösterilmiştir.

Tablo 2. Velilerin Kişisel Bilgileri Tablosu

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	348	57
Erkek	263	43
Toplam	611	100
Veli Eğitim Durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okur Yazar Değil	10	1,6
Okur Yazar	28	4,6
İlköğretim	272	44,5
Lise	165	27
Üniversite	116	19
Lisans Üstü Eğitim	20	3,3
Toplam	611	100
Velilerin Yaşadığı Yer	Frekans (f)	Yüzde (%)
Köy	5	0,8
İlçe	10	1,6
İl	596	97,5
Toplam	611	100
Ailenin Aylık Gelir Aralığı	Frekans (f)	Yüzde (%)
0TL- 1500TL	161	26,4
1501TL- 3000TL	253	41,4
3001TL-4500TL	113	18,5
4501TL ve üzeri	84	13,7
Toplam	611	100
Çocuk Sayısı	Frekans (f)	Yüzde (%)
1	31	5,1
2	254	41,6
3	239	39,1
4	64	10,5
5 ve üzeri	23	3,8
Toplam	611	100

Bu tabloya göre araştırmaya katılan velilerin %57'sinin kadın, %43'nün erkek olduğu görülmektedir.

Çağdaş ve demokratik toplumlarda, iş bölümü, aile düzeni ve ebeveynlik gibi durumlarda kadın bireylerin ön plana çıktıkları görülmektedir. Ülkemizde de kadınları hem iş hayatında hem de bir veli olarak okullarda ön planda görmekteyiz.

Bu araştırmada ülkemizde kadın ve erkek eşitliğinin geldiği noktayı desteklemektedir. Erkek bireylerin çocukların eğitiminde kadınlara güvendiği aşıkârdır.

Erkek bireylerin çalışması velisi olduğu çocukların eğitimleriyle yeteri kadar ilgilenemediği sonucunu da düşündürebilir.

Velilerin eğitim durumuna göre dağılımları verilmiştir. Araştırmaya katılan 611 velinin % 1,6'sının okuryazar olmadığı, % 4,6'sının okuma yazma bildiği, % 44,5'inin ilköğretim mezunu, % 27'sinin lise mezunu, % 19'unun üniversite mezunu, % 3,3'ünün lisansüstü eğitim aldığı görülmektedir.

Velilerin % 0,8'inin köyde yaşadığı, % 1,6'sının ilçede yaşadığı, % 97,5'nin ise il merkezinde yaşadığı görülmektedir. Öğrenci velilerinin dağılımı incelendiğinde velilerin tamamına yakını il merkezinde yaşadığı görülmüştür.

Ülkemizin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçmiş olduğunun en önemli göstergesi olarak şehir nüfuslarının artışı gösterebiliriz. Bu araştırma da katılımcı 611 velinin 596 sının şehirde ikamet ettiğini belirtmesi bu sonucu desteklemektedir.

Diğer taraftan katılımcı velilerden sadece 5 kişi köyde ikamet ettiğini söylemiştir. Araştırmanın ortaokullar üzerinde yapılmış olması, köylerde ise çoğunlukla ortaokul olmaması nedeniyle bir kısım ailelerin çocuklarının eğitimi için il merkezlerine taşındıkları sonucunu çıkarmamızda mümkündür.

İlçelerde ikamet ettiğini belirten velilerin, çocuklarını daha iyi bir eğitim alacağını düşünerek il merkezindeki yurt, pansiyon gibi barınma yerlerine yerleştirmek suretiyle öğrenimlerini sağladığı ikametlerini ise değiştirmedeği düşünülebilir.

Öğrenci ailelerinin % 26,4 ünün 0TL-1500TL aralığında, % 41,4'ünün 1501TL-3000TL aralığında, %18,5'inin 3001TL-4500TL aralığında, % 13,7'sinin 4501TL ve Üzeri olduğu görülmektedir.

Velilerin gelir dağılımında çoğunluğunun % 41,4 ile 1501TL-3000TL gelire sahip oldukları, en az gelir grubunun ise 4501TL ve üzeri gelire % 13,7 ile sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan velilerin genellikle asgari ücretle çalıştıkları sonucunu çıkarabiliriz. Bu durum işveren olarak özel sektör kavramını ön plana çıkarmaktadır. Günümüz şartlarında ülkemizde özel sektör şartları düştüğünde kadın veli sayısının neden fazla olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Ailedeki çocuk sayısının % 5,1'i 1 çocuk, % 41,6'sı 2 çocuk, % 39,1'i 3 çocuk, % 10,5'i 4 çocuk, % 3,8'i 5 ve üzeri çocuk sahibidir. Tablo da ailelerin çoğunluğunun % 41,6 olarak 2 çocuk sahibi oldukları belirlenmiştir.

Ailelerde bulunan çocuk sayıları incelendiğinde örneklem içindeki ailelerde ki çocuk sayısını çoğunlukla 2 veya 3 çocuk olduğu görülmektedir. 5 ve üzeri çocuk sayısının oranı en düşüktür.

Ailelerin çoğunlukla çocuk sayısını kontrol altında tutmak istedikleri görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak; katılımcıların çoğunlukla gelir seviyesi olarak asgari ücret düzeyinde olması ve il merkezlerinde ikamet etmeleri gösterilebilir.

Öğrenci velilerinin en çok katıldıkları üç madde tabloları aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. Öğrenci Velilerinin, Beden Eğitimi Dersinin Öğrencilerin Arkadaşlarıyla İletişim Kurmasına Etkisi Vardır, Maddesine Katılma Düzeylerinin Dağılımı

Görüşler	Frekans (F)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	23	3,8
Katılmıyorum	26	4,3
Kararsızım	46	7,5
Katılıyorum	343	56,1
Kesinlikle Katılıyorum	173	28,3
Toplam	611	100,0

Öğrenci velilerine “Beden eğitimi dersinin **Öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurmasına etkisi vardır.**” sorusu yöneltilmiş, velilerin verdiği cevaplar tablo 3’de yer almıştır.

Buna göre öğrenci velilerinin %56,1’i gibi bir çoğunluğu bu görüşe katıldıklarını belirtmişlerdir. Tablo 3 incelendiğinde “Katılıyorum” cevabı veren velilerin oranının % 56,1, “Kesinlikle Katılıyorum” cevabı veren velilerin oranının % 28,3 olduğu görülmektedir.

Beden eğitimi dersleri genellikle öğrenci katılımlarıyla ve sınıfta yapıldığı için öğrenciler birbirleriyle etkileşim halinde olmak zorundadırlar. Özellikle takım sporları olan; basketbol, futbol, voleybol, hentbol gibi branşlarda birlikte hareket etmeleri iletişimlerini yüksek oranda artırmaktadır.

Tablo 4.Öğrenci Velilerinin, Beden Eğitimi Dersinin Öğretim Süreci Esnasında Öğrencilerin Birbiriyle İletişim Kurmalarına Etkisi Vardır, Maddesine katılma düzeylerinin dağılımı

Görüşler	Frekans (F)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	26	4,3
Katılmıyorum	26	4,3
Kararsızım	54	8,8
Katılıyorum	330	54,0
Kesinlikle Katılıyorum	175	28,6
Toplam	611	100,0

Öğrenci velilerine “Beden eğitimi dersinin öğretim süreci esnasında öğrencilerin birbiriyle iletişim kurmalarına etkisi vardır.” sorusu yöneltilmiş, velilerin verdikleri cevaplar Tablo 4’da yer almıştır.

Buna göre öğrenci velilerinin % 28,6’sı kesinlikle katılıyorum, % 54’ü katılıyorum, % 8,8’i kararsız ve kalan % 8,6’sı katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabı vermiştir.

Tablo 5.Öğrenci Velilerinin, Beden Eğitimi Dersinin Öğrencilerin Kaybetmeyi Kabullenme Ve Kazananı Takdir Etme Alışkanlıklarını Kazandırmada Etkisi Vardır.” Sorusu Yöneltilmiş, Velilerin Verdikleri Cevapların Dağılımı

Görüşler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılmıyorum	18	2,9
Katılmıyorum	38	6,2
Kararsızım	58	9,5
Katılıyorum	289	47,3
Kesinlikle katılıyorum	208	34,0
Toplam	611	100,0

Öğrenci velilerine “Beden eğitimi dersinin öğrencilerin kaybetmeyi kabullenme ve kazananı takdir etme alışkanlıklarını kazandırmada etkisi vardır.” sorusu yöneltilmiş, velilerin verdikleri cevaplar Tablo 5’de yer almıştır. Buna göre öğrenci velilerinin çoğunluğu olan % 47,3’ü bu düşünceye katılmaktadır.

Beden eğitimi derslerinde yapılan müsabakalar bir tarafın üstünlüğü ile sonuçlanabilir. Bu durumda öğrenciler kaybetme ya da kazanma duygularını yaşayacaklardır. İyi ve koordineli planlanmış derslerde öğrencilerin bu üst düzey davranışları kazandıkları veli görüşlerinden anlaşılmaktadır.

Öğrenci velilerinin en az katıldıkları maddeler ve tabloları aşağıdaki gibidir.

Tablo 6. Öğrenci Velilerinin, Beden Eğitimi Dersinin Öğrencilerin Bir Topluluk İçinde Rahatça Söz Alıp Konuşabilmesinde Etkisi Vardır Maddesine katılma düzeylerinin dağılımı

Maddeler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılmıyorum	34	5,6
Katılmıyorum	77	12,6
Kararsızım	113	18,5
Katılıyorum	259	42,4
Kesinlikle katılıyorum	128	20,9
Toplam	611	100,0

Öğrenci velilerine “Beden eğitimi dersinin öğrencilerin bir topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabilmelerine etkisi vardır.” sorusu yöneltilmiş, velilerin verdikleri cevaplar Tablo 6’de yer almıştır. Buna göre öğrenci velilerinin çoğunluğu olan % 42,4’ü bu düşünceye katılmaktadır.

Öğrencilerin birlikte hareket etme düşüncesinden kaynaklanan, yapılan hatalara açıklama getirme isteği veya arkadaşları tarafından yapılan hataları düzeltme isteği öğrencide ifade gücünü de geliştirdiği düşünülebilir.

Tablo 7. Öğrenci Velilerinin, Beden Eğitimi Dersinin Diğer Öğretmenlerle İletişim Kurmasında Etkisi Vardır, Maddesine katılma düzeylerinin dağılımı

Görüşler	Frekans (F)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	33	5,4
Katılmıyorum	87	14,2
Kararsızım	145	23,7
Katılıyorum	248	40,6
Kesinlikle Katılıyorum	98	16,0
Toplam	611	100,0

Öğrenci velilerine “Beden eğitimi dersinin diğer öğretmenlerle iletişim kurmasında etkisi vardır” sorusu yöneltilmiş, velilerin verdikleri cevaplar Tablo 7’de yer almıştır.

Buna göre öğrenci velilerinin çoğunluğu olan % 40,6 bu düşünceye katılmaktadır. Kararsızların oranı ise % 23,7 şeklinde gerçekleşmiştir.

Okullarda gerçekleştirilen spor faaliyetlerinin öğretmen öğrenci etkileşimini artırdığı, özellikle turnuva şeklinde düzenlenen organizasyonların, sınıf ortamından kaynaklanan otoriter havanın öğrenci lehine değişmesi, öğretmenleriyle olan iletişimlerini güçlendireceği düşünülebilir.

Tablo 8. Öğrenci Velilerinin, Beden Eğitimi Dersinin Öğrenci- Aile İlişkilerinin Gelişmesine Etkisi Vardır, Maddesine Katılma Düzeylerinin Dağılımı

Görüşler	Frekans (F)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	39	6,4
Katılmıyorum	84	13,7
Kararsızım	110	18,0
Katılıyorum	273	44,7
Kesinlikle Katılıyorum	105	17,2
Toplam	611	100,0

Öğrenci velilerine “beden eğitimi dersinin öğrenci – aile ilişkilerinin gelişmesine etkisi vardır” sorusu yöneltilmiş, velilerin verdiği cevaplar tablo 3’de yer almıştır. Buna göre öğrenci velilerinin % 44,2’si gibi bir çoğunluğu bu görüşe katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 8’de görüldüğü üzere velilerin % 44,7 (273 kişi) beden eğitimi dersinin öğrenci aile ilişkilerinin daha iyi olmasına katkı sağladığını gözlemlemekte veya bu görüşe katılmaktadır. Ayrıca bu görüşe velilerin olumlu görüşü toplam olarak incelendiğinde bu oran % 61,9 olmaktadır.

Bu konuda kararsız velilerin oranı incelendiğinde olumsuz görüş bildiren toplam veri oranına yakın bir oran çıkmaktadır.

Sonuç:

Sonuç olarak; katılımcılar beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine etkisinin olumlu olduğu yönünde görüş belirtmişler, en çok katıldıkları ilk üç madde “Kaybetmeyi kabullenme ve kazananı takdir etme alışkanlıklarını kazandırmada etkisi vardır”, “Öğretim süreci esnasında öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurmalarına etkisi vardır ve “Öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurmasına etkisi vardır maddeleri olmuştur. Katılımcıların en az katıldıkları üç madde “Diğer öğretmenlerle iletişim kurmasında etkisi vardır”, “Öğrenci-aile ilişkilerinin gelişmesinde etkisi vardır” ve “Öğrencilerin bir topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabilmelerine etkisi vardır maddeleridir.

Veliler beden eğitimi dersinin öğrencilerin diğer öğretmenlerle iletişim kurmasında etkisinin az olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Okul içi düzenlenen sportif etkinliklere diğer branş öğretmenlerinin katılımları ile birlikte öğrencilerle daha samimi ve arkadaşça etkileşim kurmaları sağlanabilir. Bu etkinliklere öğrencilerin aileleri de davet edilmeli, sevinç, heyecan gibi duyguları birlikte yaşamaları daha kuvvetli aile ilişkileri geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Ancak spor aktiviteleri sosyalleşmeye salt bir etken değildir. Özellikle spor aktivitelerinin eğitim kurumlarında daha düzenli, çeşitli ve yaygın bir şekilde yer alması tavsiye. Sporun sosyalleşme üzerindeki etkilerinin belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmanın değişik sosyalleştirme araçları göz önüne alınarak başka alanlarda da çalışmalar yapılmalıdır.

Özellikle orta öğretim kurumlarına yönelik yapılacak çalışmalar ile sporun eğitimdeki önemi ve gençlerin sosyalleşme problemlerinin ortadan kaldırılmasında yardımcı olacaktır.

Üniversitelerin beden eğitimi ve spor yüksekokulları dışında özellikle sosyoloji bölümlerinin de spor ile ilgili çalışmalara yönelmeleri toplumsal açıdan yararlı olacağı ifade edilebilir.

Kaynakça:

BÜYÜKÖZDEMİR, Buğra, (2008); **Beden Eğitimi Dersi Ve Faaliyetlerinin İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Gelişim Düzeyine Etkisi**. Yüksek Lisans Tezi, Ankara

KREJCIE, Robert, Morgan, Daryle (1970) **Determini Simple Size for research activites**. Üniversty of Minnesota Volume 2: 26 Haziran

MCHUGH, Mary ,(2013) **Thechi-Square Test Of Independence**. **Biochemia-medica**: Biochemiamedica

MEB Genelgesi; **Ders Dışı Eğitim Çalışmaları**. Sayı: 413/17024 Tarih:24.02.1999

SHARPE ,David, (2015), **Yourchi-square test is statisticallysignificant: nowt-hat? Particalassesment, Research&Evaluation**, Üniversty of Texas, Volume 1: 23 Mayıs

ŞİMŞEK, Ahmet, (2017), **Anket İle Ölçek Arasındaki Farklar Nelerdir?** Alfa İstatistik Web Adresinden Alındı.

TAŞKIRAN, Celal, DOĞAR, Yahya, (2014); **Beden Eğitimi Dersinin Sosyalleşmeye Olan Etkisine İlişkin İlköğretim Öğrenci Velilerinin Görüşleri**, Jasss Dergisi. No: 26, p. 159- 166, Summer, Malatya

YETİM, Azmi, (2000) **Sporun Sosyal Görünümü**, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Dergisi. 5 (1).

Extended Abstract

In this study, the opinions of parents about the socialization of secondary school students of physical education and sports were examined. The sample of the study consisted of 4 secondary schools in Çorum province in the academic year 2018-2019. There is an arch was carried out on the parents of the middle school parents and the questionnaire was used as data collection tool. Finance was applied to 611 students guardians, 263 of them were male and 343 of them were female parents. The percentages of the parent according to their educational status are as follows. **Illiteracy** was 1.6%, literate ones were 4.6%, primary education graduates 44.5%, high school graduates 27.0%, university graduates 19%, and graduate education graduates 3.3%. The parents of the students were chosen randomly on a voluntary basis. SPSS 20 package program is used for statistical solutions and according to the results of the survey, chi-square test was performed to find the differences between frequency, percentage and variables. The internal consistency coefficient of the item included in the survey was 0.92. This value is above 0.70 indicates that the survey is reliable. The first three items that parents have participated in the research result have the effect of accepting loss and gaining habits of appreciation of the winner. During the teaching process, students have an effect on communicating with each other. There are items that have an impact on students communicating with friends.

The first three items that they participate in the least, has an effect on communicating with other teachers, has an effect on the development of student family relations, students have an impact on the ability to talk and talk in a community.

According to the education level of parents, students can speak and talk in a community with there is a significant difference in the answers that students have in their communication with other teachers.

Purpose Of The Study

Physical education with this research course socialization of secondary school students of parents' views on the impact, parent views age, gender, number of children in the family, income level education status and depending on where they live tried to reveal the differences. Data used in research collection tool consists of two parts. The first part of the participants thought to contribute to research and to identify some personal information age, gender, monthly, income level, number of children and learning level questions consisting of personal information form, in the second part physical education middle school students impact on socialization consisting of 14 items effect of physical education course on survey is included.

Parents of research individual characteristics frequency and percentage distributions is given with. Physical education of participants of course, students impact on socialization put forward for the purpose of, arithmetic mean and standard deviation, frequency and percentage values it has been found. To parents of students,

physical education student-family relations does it have an effect on the development of question posed , 44,2% of parents agree with this opinion. To parents of students, physical education, students to communicate with friends has the effect 56,1% of parents they were made to this opinion. To parents of students, physical education during the teaching process students communicate with each other has the effect of question posed and 54% said they agreed. To parents of students, physical education students new friendships has the effect question posed 47,6% of parents participated.

Results of the research when examined, up to 79% of parents with the effect of students physical education course have gained self-discipline and in their environment easier compliance with rules they provide and in the application of these rules more sensitive deduced. 457 parents of students with the effect of students physical education course the habit of cooperation have indicated. As a result of the research, students acceptance of losing and to gain the habit of appreciating the winner in relation to when parents reviews are examined %81 of parents are mostly as large physical education courses this behavior to children they thought it was effective in winning. 446 parents who participated in the survey, students in physical education course content activities and studies a sense of help and the law of this have shown that they show in their environment. Parents communicate with other teachers of physical education class in the direction of have expressed opinion. In-school sports activities with the participation of other branch teachers more friendly atmosphere with students. As a result; participants of physical education class impact of students on socialization positive opinion.

Hüseyin Nihal Atsız'ın Eğitim Görüşleri

Huseyin Nihal Atsız's Educational Views

Sümerya GÜNTÜRK *
Doç. Dr. Şakir BERBER **

Öz:

Hüseyin Nihal Atsız, Türkçülük ve Milliyetçilik akımının en önemli temsilcilerinden biridir. 1905 yılında İstanbul'da dünyaya gelen ve 1975 yılında vefat eden Atsız, yetmiş yıllık ömründe Osmanlı devletinin son yıllarına ve cumhuriyet dönemini şahitlik etmiştir. Yaşadığı yılların sosyo-ekonomik yapısının çalkantılı olması onun fikir dünyasının gelişmesine yön vermiştir. Türkçülük ve milliyetçilik akımının önde gelen isimlerinden biridir. Atsız yaşamı boyunca edebi ve akademik olarak birçok eser kaleme almıştır. Yaşamı boyunca sadece bir fikir adamı olarak değil fikirlerini yaşayan biri olarak karşımıza çıkar. Atsız, uzun süre liselerde öğretmenlik yapmıştır. Mesleği dolayısıyla Türk eğitim sistemi hakkında çalışmalar kaleme almıştır. Çalışmada Atsız'ın eğitim görüşlerini etkileyen sosyo- kültürel yapıyı da baz alarak milli eğitim olgusuna bakış açısı incelenmiştir. Çalışmada Atsız'ın Türkçülük anlayışı ile doğrudan bağlantılı ancak modern eğitim anlayışına taban tabana zıt olan eğitim görüşlerini ortaya konmuştur. O'na göre bir toplumun en temel taşlarından birisi gençliktir. Toplumun büyüklerine düşen görev ise gençliğe milli hedefini öğretmektir. Milli hedefi olan, kahraman, nitelikli, fedakâr gençler yetiştirmek amaç olmalıdır. Atsız'a göre; Türk gençliğini yeni harikalar ya-

*Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Felsefe Grubu Eğitimi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi
sumeryagntrk@gmail.com ORCID: 0000-0002-9228-2177

**Gazi Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Eğitimi ABD öğretim üyesi. sberber@gazi.edu.tr
ORCID: 0000-0002-7699-2080

ratabilecek bir kabiliyetle yetiştirmek gerekmektedir. Kahramanlar ancak kahramanlığa inanmış öğretmenlerin telkini ile yetişir bunun için de onlara çok büyük görevler düşmektedir. Atsıza göre kız çocukların eğitimi toplumun eğitimi kadar önemlidir. Türk kızları her şeyden evvel yarın Türk anaları oldukları düşünülerek yetiştirilmelidir. Atsız Türk toplumunun geleceğini Türk gençliğinde görmektedir.

Anahtar sözcükler : Eğitim, Hüseyin Nihal Atsız, Turkculuk, gençlik

Abstract:

Hüseyin Nihal Atsız is one of the most important representatives of Turkism and Nationalism, born in Istanbul in 1905 and passed away in 1975, Atsız has witnessed the last years of the Ottoman state and the Republic period in his seventy year life. The turbulent socio-economic structure of the years he lived led to the development of his intellectual world. He is one of the leading figures of Turkism and nationalism. He has written many literary and academic works during his life. Throughout his life, he appears not only as an intellectual, but as someone who lives his ideas. He worked as a teacher in high schools for a long time. He has written studies about the Turkish education system due to his profession. In this study, the point of view of national education phenomenon is examined based on socio-cultural structure which affects Atsız's educational views. Atsız's views on education which are directly connected with the understanding of Turkism but which are in direct contrast to the modern understanding of education are presented. According to him, one of the most important stones of a society is youth. The aim should be to train hero, qualified, altruistic young people with a national goal. According to him, one of the most important stones of a society is youth. The task of the elders of the society is to teach youth the national goal. According to Atsız; It is necessary to educate Turkish youth with a talent that can create new wonders. The heroes grow only with the suggestion of the teachers who believe in heroism, and therefore, they have great duties. According to Atsız, the education of girls is as important as the education of the society. First of all, Turkish girls should be raised by thinking that they are Turkish mothers tomorrow. He sees the future of Turkish society in Turkish youth.

Key words: education, Huseyin Nihal Atsız, Turkism, youth

Giriş:

Nihal Atsız, 1905 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası güverte binbaşısı Nil Bey, annesi Trabzon'un ileri gelen ailelerinden birinin kızı olan Fatma Zehra hanımdır. **Atsız'ın dedesi de bir deniz yarbayıdır. Böylelikle onun hayatı askerlikle iç içe geçmiştir.**

Atsız okul çağına geldiğinde öncelikle Latin harfleriyle eğitim veren bir Fransız okuluna daha sonra da Alman okuluna yazdırılmıştır. Ortaokul hayatına kadar birkaç okul değiştiren Atsız **sınavla ortaokul** sonrası askeri **tıbbiyeye alınmıştır** (Sanlı, 2010:6).

Atsız hem Fransız hem Alman ve hem de Türk asıllı okullarda ve farklı şehirlerde öğrenim görmüştür. Babasının görevi münasebetiyle farklı şehirleri görme imkânı da bulan Atsız'ın fikir dünyasını bu etmenlerin etkilediği öne sürülebilir. Hatta doğduğu yıllar Osmanlı Devleti'nin son dönemleri, buhranları, ikiliklerinin ve Batı etkisinin çok net görüldüğü yıllardır. Şüphesiz bunlar da o yıllarda yaşayan, büyüyen herkesi etkilediği gibi Atsız'ı da etkilemiştir.

Hüseyin Nihal on yedi yaşında iken askeri tıbbiyeye kaydolur. O yıllarda Askeri Tıbbiye de çok önemli eğitim reformlarının olduğu bir kurumdur. Eğitim-öğretim dili Fransızcadır. 1873 yılından sonra ise eğitim dili olarak Türkçe kullanılmaya başlanmıştır. II. Abdülhamit devrinde devletin düştüğü durumdan memnun olmayan kitlenin dili haline gelmiş olan okuldan birçok önemli düşünür çıkmıştır (Berkes, 1984:367).

Atsız'ın tıbbiyede eğitim gördüğü yıllarda komünizm akımı ülkede değer gören bir akım durumunda idi ve Atsız da komünizm ile mücadele halindeydi. Onun tıbbiyede yaşadığı önemli olaylardan biri de Ziya Gökalp'in cenazesinin kaldırıldığı gün yaşanmıştır. Cenazenin kaldırıldığı sırada bir grup milliyetçilik karşıtı öğrenci, Ziya Gökalp aleyhine slogan atmıştır. Slogan atan bu öğrencilere milliyetçi öğrenciler şiddet uygulamıştır. Bu şiddeti uygulayanlar arasında Hüseyin Nihal Atsız'ın da olduğu söylenmektedir. Bu olaydan dolayı okul, Atsız'a kınama cezası vermiştir (Tümtürk, 1956:9-10).

Atsız'ın Askeri Tıbbiye dönemi üç yıl sürmüştür. Kendisinden selam isteyen Arap asıllı bir teğmene selam vermediği için okuldan atılmıştır. Atsız hatıralarında doktorluk mesleğine ilgi duymadığını ancak tıbbiyeli olmanın da kendisi için bir gurur olduğunu ve bu olayı aklından hiç çıkaramadığını belirtir (Sanlı, 2010: 11).

Hüseyin Nihal Atsız bir dönem Fuat Köprülü'nün asistanlığını yapmıştır. Kendisine ait hükümeti ve kişileri eleştiren yazıları nedeni ile asistanlık yılları da uzun sürmeyen Atsız bu görevinden de atılmış Malatya'ya Türkçe öğretmeni olarak tayin olmuştur. Bu dönem içerisinde çeşitli dergiler çıkaran ve yazılar yazan Atsız birçok farklı okulda öğretmenlik görevini icra etmiştir. 1939 yılının haziran ayının sonuna kadar Özel Yüce- Ülkü Lisesinde görev yapan Atsız, 19 Mayıs 1939-7 Nisan 1944 tarihleri arasında yine özel bir lise olan Boğaziçi Lisesinde edebiyat öğretmenliği görevinde bulunmuştur (Kayalı, 2002: 33).

1940'lı yılların başı önemli bir dergi patlamasına sahne olmuştur. Bunda kuşkusuz 30'lu yılların kısmen otoriter havası önemli bir etkidir. Bu durum bir “düşünsel çeşitlenme” olarak ifade edilebilir. Türkçülük fikri de “düşünce çiçeklenmesi” mottosuna uymuş ve Türkçü dergilerin bu dönemde bir hayli fazla miktara ulaşmıştır (Kayalı, 2002: 33).

Atsız, yalnızca bir ülkü adamı değildir çok yönlü bir kişiliktir. O yalnızca bir tarihçi değil, edip, edebiyat araştırmacısı, tarihçi ve yazardır. Ancak bütün bu çok yönlülüğe rağmen bütün çalışma alanlarında Türkçülüğü bir eksen olarak alır. Bu onun araştırma yöntemidir demek de mümkündür. Atsız, İslamiyet'ten önceki Türk tarihi hakkında ki çalışmalarını «Türk Tarihi Üzerinde Toplamalar» adı ile, edebiyat tarihi hakkındaki çalışmaları da «Türk Edebiyatı Tarihi» adıyla yayımlamıştır. Onun bu ilmi faaliyetlerinin en büyük amacı Türkçülüğe hizmet etmektir (Tek, 2002:152-179).

Hüseyin Nihal hayatının son yıllarına kadar Türkçülük davasını savunuş ve yazılarıyla, konferanslarıyla ve dersleri ile anlatmaya çalışmıştır. Onun yaşadığı dönemde özellikle 40'lı yıllarda komünizmin yükseldiği dönemde milliyetçi tavır ile Atsız bir kale durumunda olmuştur. 1975 yılında kardeşi Necdet Sancar'ın ölümü Atsız'ı derinden sarsar. 10 Aralık 1975 yılında evinde kalp krizi geçirir ve ertesi gün vefat eder

Hüseyin Nihal Atsız'ın Türkçülük Anlayışı

Hüseyin Nihal Atsız, Ziya Gökalp'ten sonra Türkçülük akımının en güçlü savunucusu konumundadır. Gerek çıkardığı dergiler gerek bu dergilerde yazdığı yazılar gerekse de verdiği ders ve konferanslarda merkezine Türkçülüğü koyarak diğer konuları da bu ekseninde değerlendirmiştir.

Türkçülük, Türk milliyetçiliğin ismidir. Kelimenin sonuna getirilen ek ise aitlik, taraftarlık ve sevgiyi ifade eder. Başka milletlerin sevgisi ya da taraftarlığı Türkçü kelimesi ile ifade edilemez. Bu ekin nitelediği “mensubiyet” duygusunu ön plana çıkardığı görülmektedir. Zaten başka milletlerin Türk sevgisi gerçek bir sevgi değil çıkarları gereğidir (Atsız, 2015: 11). Atsız'a göre Türkçülük bir ülküdür. Ülkü ise bir milletin hedefi, varmak istediği son amaçtır.

Atsız'a (2015, 112) göre Türkçülük, Türk ulusunun Türk ilinde kayıtsız şartsız hâkimiyeti ve istiklalidir. Türklüğün bütün yönleriyle bütün milletlerden ileri ve üstün olmasıdır. Türkçülük ülküsünün temelde dört kaynağı vardır bunların ilki, Türk milletinin hafızasında yüzyıllardır yaşayan milliyetçilik duygusudur. İkinci kaynak Tanzimat aydınlarının hareketidir. Üçüncü kaynak devletin içerisinde bulunan yabancı unsurların ihanetidir. Dördüncü kaynak ise devletin bu yabancılardan ötürü teyakkuz halinde bulunmasıdır.

Ona göre ırkçılık ise, Türkçüler için vazgeçilmez bir unsurdur. Ancak ona göre bu ırkçılık bir kan meselesi değildir. Mutlaka her ırk başka bir ırka karışmıştır.

Doğa melezliği her zaman tavsiye eder. Bu melezlik süreklilik arz ederse sıkıntılı bir durum olur. Ona göre ırkçılık Türk şuurunda olmak ve kendini başka bir millete ait hissetmemektir. Atsız'ın ırkçılığı mistik manevi bir ırkçılık modelidir (Tümtürk, 1956: 37).

Atsız'a göre faşizmin unsurları arasında “milli ülkü”, “milli gurur”, “gelenek” ve “din” vardır. Komünizm dünyanın hiçbir yerinde çoğunluğun oyuyla iktidar mevkiine geçememişken, faşizm yalnızca Almanya'da çokluğun oyuyla iş başına geçmiştir. Milli ülkü ve milli gururla yoğrulan ve geçmişteki hakları arayan faşizm savaşmak zorundadır. Hayatta esas gerçeğin savaş olduğunu iddia etmesi Atsız nazarında biyolojik bakımdan doğrudur (Atsız, 1974: 53).

Atsız'a göre Türkçülük, ırkçılık ve faşizm birbiri ile paralel düşünce yapılarıdır. ırkçılığı faşizm, faşizmi ırkçılık ve bu ikisini de Türkçülük destekler. Atsız bu iki düşünce yapısını da milli duygularla tavır alır ve ülküsüne ulaşmakta bir araç olarak görür. Onun kendi deyimi ile siyasi içtimai mezhebi Türkçülüktür.

Hüseyin Nihal Atsız'ın Türk Gençliği Tasavvuru

Atsız(2015, 142)'a göre manevi yönlerden ileri olsak da maddi yönlerden geride olduğumuz açıktır. Bundan dolayı milletler arasındaki savaşta sadece manevi gücümüze ve ahlakımıza güvenebiliriz. Bunun için de ahlaki yüksek bir gençlik yaratmak gerekliliği elzemdir. Türk gençliğini yeni harikalar yaratabilecek bir kabiliyetle yetiştirmek gerekmektedir. Şu bir gerçektir Türk gençliği yeniden bir Sakarya bir Çanakkale yaratabilir. Fakat içinde olduğumuz çağ bizden Çanakkale'den Sakarya'dan çok daha fazlasını istiyor artık manevi güce kattığımız maddi güç ile ilerlemek gerekmektedir.

Kahramanlık eğitimi beşikten başlar ölene kadar sürer. Evde çocuklara anlatılan kahramanların hikâyesi belli bir nebze kadar bu terbiyeyi verebilir. Bu elbette yeterli değildir ama yine de bununla bir süre yetinmek gerekir. Fakat ilkokulda, lisede, ortaokulda bunlar yetmeyecektir. Kahraman yetiştirmek için bir kıvılda olmalıdır. Kahramanlar ancak kahramanlığa inanmış öğretmenlerin telkini ile yetişir bunun için de onlara çok büyük görevler düşmektedir. Çünkü gençlik onların elinde ki bir hamurdur. Bu hamura şekline verecek olan da bu milletin öğretmenleri olmak zorundadır (Atsız, 2015:143).

Türk kızları her şeyden evvel yarın Türk anaları oldukları düşünülerek yetiştirilmelidir. Dünyadaki muhtelif milletler arasında Türkler, kadına gerçek değerini veren ve istisnalar hariç bugün hala aynı değeri vermekte olan belli başlı milletlerden biridir. Eski Yunanlılar, Romalılar, Araplar, İranlılar ve Hintliler kadını kötü bir yaratık olarak görüyor ve ona esir muamelesi yapıyorlardı. Türklerde ise saygı görüyor, fakat her işte erkekle eşit tutulmuyordu. Zaten fizyolojik ayrılıklar erkekle kadının tamamı ile eşit tutulmasına imkân vermemektedir (Atsız, 2015:150).

Atsız, Türkiye'de kadının algılanışı ile ilgili bir yaklaşım sorunu olduğunu şu

şekilde ifade etmektedir. Bugün memlekette kadına karşı yanlış bir hava esiyor: ya onun hukuku hiç tanınmıyor veya da feminizm etkisi altında ona fevkalade itibar ediliyor, adeta ayrıcalıklı bir sınıf muamelesi gösteriliyor. Bunların ikisi de yanlıştır, bunların ikisi de kadını manevi sükûta götürür. Birincisinin neticesinde kadın esarete, ikincisinin neticesinde de köleliğe düşer. Yalnız süs ve lüks düşünen, kadınlık vazifesini unutan kadın, kadına hakkı olmadan verilen fazla ve büyük değerlerin sonucudur (Atsız, 2015:150).

Türk kızları, çok eski zamanlarda ki Türk kızları gibi fazilet mümessili olarak yetiştirilmelidir. Soğukkanlı, vakur, sade, güçlü ve vazifeşinas olmalıdır. Yalnız süs peşinde koşan bir kız, analık ve yurt duygularından uzaklaşmış kendini beğenilmeye adanmış, içi boş bir canlıdır. Bu vatanın iyi raks eden, şu kadar elbisesi olan, makyaj yapan hatta kusursuz pasta yapan kızlara değil; “*Bu vatana şerefli oğullar ve faziletli kızlar yetiştirmek en büyük borcumdur*” diyen kızlara ihtiyacı vardır (Atsız, 2015:150-151).

Türk gençliğine geniş ve büyük mefkûresini gösterdiğimiz zaman artık yabancı kültürlerin etkisi kalmayacaktır. Mefkûreci bir gençliğe ahlaksızlık sahneleri, te-reddütlü bir edebiyat o kadar etki etmez. O zaman bunlar da gönüllü ya da gönül-süz Türk gençliğinin istediği gibi olmaya mecbur kalacaktır (Atsız, 2015:134).

Bu seciyeyi kız çocuklarımıza şu an için ancak okullarda verebileceğimiz. Fakat bunun için de kız çocuklarımız karşılarında buna örnek olabilecek kadın öğretmenler görmelidir. Gösteriş meraklısı ve züppe kadın öğretmenlerden ders alan kız öğrencilere sadeliğin faziletinden bahsetmek biraz gülünç olacaktır (Atsız, 2015:151).

Hüseyin Nihal Atsız'ın Eğitim Görüşleri

Atsız(2015, 132)'a göre, eğitim bir milletin geleceğini belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Milletleri yücelten ve yükselten şey eğitim ile meydana gelir. Milletleri yükselten şey milli hedeftir. Milli mefkûresi olmayan milletler gerilemeye ve hiç değilse yerinde saymaya mahkûmdur. Milli amacı olmayan milletler uygarlık sahasında yükselmiş olsalar da başka milletlerin gölgesinde kalmaktan kurtulamazlar. Milli mefkûre her zaman milletin büyükleri tarafından ilke haline getirilmiş olmaz. Mefkûrenin, mefkûre olarak o milletin beyninde ve gönlünde yaşaması yeterlidir. Geniş eğitim, büyük sanayi ve güçlü ordu en önemli unsurlardır. Bunlar bir mefkûre değil, bunlar milli mefkûrenin aletleridir. Milli mefkûreye bunlar sayesinde varılır. Ülkede her zaman milli mefkûreden, bunun aletlerinden bahsedilir ancak gençlere senin tarihten beri gelen mefkûren şudur demek gerekir. Hâlbuki gençlik çağları, insanların mefkûreye en susamış olduğu zamanlardır. Bazı gençlerimizi boş vermişliğe, komünizme ve ona buna sevk eden etken bir mefkûreye sarılmak ihtiyacıdır. Eski Türkler: kanun kötü de olsa kanunsuzluktan yeğdir derlerdi. Bugünkü gençlerimizde mefkûre kötü bile olsa mefkûresizlikten iyidir deyip doğru olmayan, kültüre, milli benliğe uymayan mefkûrelere sarılmaya ihtiyaç duymaktadırlar (Atsız, 2015: 134).

Hüseyin Nihal'in eğitime dair görüşlerini maddeler halinde incelemek mümkündür.

İlkokullarda dâhil olmak üzere bütün eğitim kurumlarından karma eğitim sistemi kaldırılmalıdır. Küçük yaşlardaki öğrencilerin kızların içinde çok fazla kalmaktan erkeklik ruhlarını kaybetme ihtimalleri mevcuttur. Ayrıca belli bir başboşluk da bu öğrencilerde göze çarpar.

İlkokulların programları üzerinde daha fazla durulmalı ve geliştirilmelidir. Her yıl biraz daha artırmak kaydıyla Türk tarihi ve Türk dilbilgisi dersleri gösterilmelidir.

Öğrencilere gösterilen sınırsız özgürlük hemen kaldırılmalıdır. Öğrenciye disiplinin var olduğu çok küçük yaşlardan itibaren öğretilmelidir.

Ceza sistemi bütün şiddeti ile tekrar okullara girmelidir. Uygun olmayan aile ortamında yetişen çocuklar olumlu ya da olumsuz her davranıştan sonra ceza ya da ödül sistemi ile karşılık görmelidir. Türk çocuğunun milli benliğini koruyarak bozulmasının önüne geçilmelidir.

Ahlaklı, iyi nitelikli çocukların ahlaki gelişimini bozabilecek çocuklar hemen okuldan uzaklaştırılmalıdır. Bir öğrenciyi kazanmak adına kırk öğrenciye kötü örnek olmanın önüne geçilmelidir.

Tüm dersler, ödevler, etkinlikler Türk çocuğuna fedakârlık ve kahramanlık aşılacak nitelikte olmalıdır.

Ortaokullara askerlik dersi konulmalıdır ve bu dersler uygulamalı olmalıdır. Öğrenci okul üniforması giymeye mecbur edilmelidir. Askeri kurallara ve cezalara tabi olmalıdır. Okula devam eden öğrenciden yazılı olarak bu kurallara uyacağına dair söz alınmalıdır. Söz ve sorumluluğun nasıl önemli meseleler olduğu kendisine anlatılmalıdır. Kurallara uygun davranmayanlar okuldan men edilmelidir.

Bir kadın öğretmen erkek öğrenciye ders vermemelidir. Bütün öğretmenler sade ve özgün giyim tarzları ile öğrencilere örnek olmalıdır. Türk kültürüne ve kimliğine aykırı bir tarzı olan hoca meslekten derhal atılmalıdır. (Atsız, 2015, 146).

Dil bilgisi, Türk tarihi, Türk coğrafyası gibi dersler her sınıfta biraz daha genişletilerek gösterilmelidir. Bu derslerin öğrenilip öğrenilmediğine dair öğrenciye geri dönüt testleri uygulanmalıdır.

Ortaokulda milli sporlar ders olarak okutulmalıdır. Kılıç, güreş, cirit gibi eskiden beri geleneklerimizde olan sporlar ön planda tutulmalıdır. Yüzücülük gibi savaşta kullanılabilecek olan dersler de öğrenciye gösterilmelidir. Askerlik ve spor dersleri müfredatta ki en önemli dersler haline getirilmelidir. Bu derslerden ayrı ayrı notlar verilmelidir. Öğrenciye gerçek bir askerlik dersi verilmelidir.

Hiçbir faydası olmayan emek ve zaman israfından başka işe yaramayan yabancı dil dersleri kaldırılmalıdır. Bu derslerin yerine de spor ve askerlik dersleri konulmalıdır.

Lise yıllarının başlarından itibaren edebiyat, fen gibi derslerde başarılı olan öğrencilerin önleri açılmalıdır.

Dil bilgisi ve vatandaşlık dersleri lisenin her aşamasında okutulmalı ve öğrencinin kendi dilinin inceliklerinin öğrenilmesi sağlanmalıdır.

Askerlik ve spor dersleri liselerde daha da artarak devam etmelidir. Öğrenciler toplu bir halde ve gerçek silahlarla atış talimleri yapmalıdır. Yaralanan öğrenciler muhakkak olacaktır. Ancak bu çok da mühim değildir bu şekilde öğrenci hayatı daha da ciddiye alır (Atsız, 2015: 147).

Öğrencinin özellikle lise ve ortaokul yıllarında gösterdiği ahlaki herhangi bir zaaf ya da kural ihlalinin karşılığı okuldan atılmak olmalıdır. Ayrıca bu suçlardan atılan öğrenciler başka bir okula da alınmamalıdır.

Öğrencileri her zaman için başarılı, otoriter öğretmenler idare etmeli ve örnek olmalıdır. Okullar neredeyse bir kışla haline gelmelidir ve liselerin müdürleri yüksek rütbeli subaylar olmalıdır.

Okullar arasında futbol ya da voleybol gibi müsabakalar değil milli sporlarımız olan okçuluk atıcılık gibi yarışlar olmalıdır. Okçuluk, kılıç kullanma gibi sporlar tekrar yapılandırılıp okullarda eğitim olarak verilmelidir. Bütün okul kitapları vazifeşinas öğretmenlere yazdırılmalıdır. Ancak bu kitaplar milli ve askeri bir ruh ile yazılmalıdır.

Liselerin fen sınıflarında uygulamalı dersler arttırılmalıdır. Öğrencinin vatan için yaratıcılık yeteneği daha bu sıralarda ortaya çıkarılmalıdır.

Askerlik ve spor derslerinde başarı gösteren öğrencilere eski Türk geleneklerinde olduğu gibi “alplık” ve “batırlık” unvanları verilmelidir. Bilgide başarı gösterenler için “bilgelik” ve “danışmanlık” unvanları da her öğrencinin hakkı gözetilerek verilmelidir. Nasıl ki sıkı ve sert bir ödül sistemi var ise büyük ödüller de olmalıdır (Atsız, 2015:148).

Sonuç:

Hüseyin Nihal Atsız, Osmanlı devletinin son dönemleri ile cumhuriyetin başları ve olgunlaşma dönemlerinde yaşamış bir yazardır. Türkçülük akımının en önemli temsilcilerinden olan Atsız'ın edebi, tarihi ve eğitimci olmak üzere çok yönü vardır. Edebi ve tarihi yönlerinden ziyade pek bilinmeyen eğitimi yönünde de Türkçü ve milliyetçi düşünce tarzının izleri görülür.

Eğitimi askerlik gibi gören, askerlikte uygulanan uygulamaların uyarlanarak eğitimde de uygulanmasını isteyen görüşleri vardır. Öte yandan eğitimin milli manevi boyutunu çok ileri taşıyarak öğrencinin vatanperver bir birey olmasını savunur. Kadına her alanda değer vermesine rağmen, karma eğitime karşı bir duruş sergiler ve kız erkek ayrı okutulmasını savunur. Eğitim yolu ile millet sevgisi olan, disiplinli, ahlaklı, ülküsü olan gençler yetiştirilmesi görüşündedir Atsız'ın bu görüşleri modern eğitim anlayışında kabul görmeyen bir anlayıştır. Bütün fikri yapısının temellerini oluşturduğu gibi eğitim alanındaki görüşlerinin temelini de Türkçülük ve milliyetçilik fikirleri oluşturur.

Kaynakça:

ATSIZ, Hüseyin, Nihal, (1932), “*Bize Bir Gençlik Lazım*”, *Atsız Mecmua*, II(12): 178-182

ATSIZ, Hüseyin, Nihal, (1967), “*Konuşmalar III*”, *Ötüken*, X(43): 125-134

ATSIZ, Hüseyin, Nihal, (1974), “*Faşist*”, *Ötüken*, III(4): 89-96.

ATSIZ, Hüseyin, Nihal, (2015), *Türk Ülküsü*, İstanbul: Ötüken.

ATSIZ, Hüseyin, Nihal, (2015), *Tarih, Kültür ve Kahramanlar*, İstanbul: Ötüken.

BERKES, Niyazi, (2005), *Unutulan Yıllar*, İstanbul: İletişim.

Kayalı, Kurtuluş, (2002), *Türk Düşünce Dünyasının Bunalımı*. İstanbul: İletişim.

SANLI, Ferit .Salim. (2010). Türkçülük Akımında Din Olgusu Üzerine Aykırı Bir Yaklaşım: Hüseyin Nihal Atsız ve Fikirleri. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

TÜMTÜRK, İbrahim, (1956), *Atsız Hakkında Birkaç Söz*. İstanbul: Burhan.

TEK, Hayati, (2002), *Nihal Atsız*, Ankara: Alternatif.

Extended Abstract:

Hüseyin Nihal Atsız was born in Istanbul in 1905 and is the son of a soldier father and a mother of military origin. During primary school, many schools changed for various reasons. He attended German, French and Turkish schools. After secondary school education, he enrolled in military medicine by examination. The influence of this school on the formation of the idea structure is very large. Ziya Gökalp's understanding of Turkism was very impressed. Because of the early death of Ziya Gökalp, he became the most important representative of the Turkism movement. Again, he did not salute an Arab soldier because of these ideas. He was expelled from school for his salute. After his expulsion, he worked as an assistant at the university. During his assistantship, he was dismissed from his national and critical writings. After this period, he earned a living by teaching at various schools. During this period, the magazine focused more on publishing and writing articles. The horse has not resisted the difficulties it faced and continued its dissident writings. Because of his defense of Turkism, his trial especially in 1940s made him more popular in this field. After these cases, he trained many students. He pioneered this issue with his writings and lessons. As a teacher and an influential orator, he encouraged young people to become nationalists.

Education is one of the most important factors that determine the future of a nation. What glorifies and elevates nations occurs through education. What raises nations is the Nations without national dignity are condemned to decline and at least to be counted. national goal.

Even though nations without a national aim have risen in the field of civilization, they cannot escape being overshadowed by other nations. Even though nations without a national aim have risen in the field of civilization, they cannot escape being overshadowed by Mefkuren, as the mefkure of the brain and hearts of that nation is enough to live other nations. National mefkure will not always be made a principle by the elders of the nation. According to Atsız, it is necessary to train a youth before training. It is necessary to educate Turkish youth with a talent that can create new wonders.

Turkish youth can create a Sakarya and a *Çanakkale* again. But the era we are in requires us to do much more than *Çanakkale* and Sakarya, and now we have to advance with the material power we add to the spiritual power. The heroes grow only with the suggestion of the teachers who believe in heroism, and therefore, they have great duties. Because youth is a dough in their hands. Teachers of this nation must give the shape of this dough.

According to Atsız, the education of girls is as important as the education of the society. First of all, Turkish girls should be raised by thinking that they are Turkish mothers tomorrow. Among the various nations of the world, Turks are one of the major nations that give women their true value and still give the same value with the exception of today. The ancient Greeks, Romans, Arabs, Persians and Indians regarded the woman as an evil creature and treated her as a prisoner. The Turks are

respected, but not equal to men in every job. In fact, physiological differences do not allow equal equality between men and women. Turkish girls should be raised as virtue representatives like Turkish girls in very old times. It should be cold-blooded, solemn, simple, powerful and duty-free. A girl who pursues an ornament alone is a hollow creature devoted to self-esteem, distanced from maternity and homeland feelings. This homeland doesn't need girls who rakes well, dresses up, makes makeup or even makes perfect cake. We can only give this morality to our girls in schools for now. But for this, our girls should see women teachers who can set an example. It would be a bit ridiculous to talk about the merits of simplicity to female students who take lessons from pretentious and dandy female teachers.

The mixed education system should be abolished from all educational institutions, including in primary schools. Younger students are likely to lose their masculinity from staying too long in girls. There is also a certain strayness in these students. The programs of primary schools should be further emphasized and developed. Turkish history and Turkish grammar courses should be shown each year. The unlimited freedom shown to students should be removed immediately. Students should be taught from a very early age when there is discipline. The penal system must re-enter the schools with all its violence. Children who are raised in an unsuitable family environment should be rewarded with a penalty or reward system after each positive or negative behavior.

The protection of the Turkish child's national identity should be prevented. Children who may disrupt the moral development of moral, well-qualified children should be removed from school immediately. In order to gain one student, being a bad example for forty students should be avoided. All lessons, assignments, activities should be of a quality to meet the sacrifice and heroism of the Turkish child. Military courses should be put into secondary schools and these courses should be practical. The student should be obliged to wear a school uniform. It must be subject to military rules and penalties. Students who attend school should be promised in writing that they will comply with these rules. He should be told how important matters are word and responsibility.

Those who do not comply with the rules should be banned from school. It is possible to see the effect of Turkism movement in education. History education should be provided in schools to strengthen national unity. It was against mixed education. According to him, girls and boys should be taught in separate classes. Female teachers and male teachers should be exemplary to the students. Attendance and exemplary teachers with dress style, speaking style should attend the classes. Military and sports lessons should be given to the students. Horse sports such as javelin and horse riding should be preferred to football and volleyball. Foreign language education should definitely be abolished. Abstract Turkish students should be taught to the finest detail. It should be avoided from the cinemas, music and magazines that disrupt morality, and there should be no time for vacancies. According to him, education is a tool for educating nationalist youth in every sense. In addition, successful students in science should be supported.

Yapay Sinir Ağları Ve Regresyon Modelleri İle Bist Ulusal -100 Endeksinin Tahmini

Forecasting Bist National-100 Index By Using Artificial Neural Network And Regression Models

Dr. Görkem SARIKAYA*

Öz:

Ülkemizde içinde bulunduğu siyasi ve politik riskler, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin ekonomisini ciddi ölçüde etkilemekte ve spekülasyon hareketlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum borsalarda ve hisse senedi fiyatlarında ani iniş ve çıkışların olmasına sebep olmaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan piyasalarda hisse senedi fiyatlarının tahmin edilmesi oldukça güçtür. Yapılan öngörüler her zaman gerçekleşen değerleri güvenilir bir şekilde temsil edemeyebilir. Bu belirsizliği olabildiğince en aza indirmek için finansal analizciler, farklı modeller kullanarak analizler yapmaktadırlar. Günümüzde yapay sinir ağları modeli her alanda kullanılmaya başlandığı gibi finans alanında da oldukça sık kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada amaç yapay sinir ağları ve regresyon modeli ile BİST Ulusal-100 endeksinin tahmin edilmesidir. Çalışmanın başında doğrusal, logaritmik ve kübik regresyon modelleri oluşturularak hangi yöntemin performansının daha iyi ve hangi yöntemin daha üstün olduğu hata kareler ortalamasının kare kökü ile bulunmuştur. Bu doğrultuda BİST Ulusal-100 endeksinin 2005 ile 2012 yılları arasındaki kapanış fiyatları kullanılarak, 2013 yılı BİST Ulusal-100 endeksi kapanış değerleri tahmin edilmiştir. Analizde öncelikle regresyon modeli daha sonra da yapay sinir ağları modeli ile öngörülerde bulunulmuştur. Çıkan sonuçlar 2013 yılı gerçekleşen BİST Ulusal-100 endeksi kapanış fiyatları ile karşılaştırılmış-

* Ankara, gorkemsarikaya86@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1003-8972>

tır. Çalışmanın sonunda hangi yöntemin daha üstün ve hangi yöntemin 2013 yılı BİST Ulusal-100 endeksine daha yakın bir tahminde bulunduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: yapay sinir ağları, regresyon, hisse senedi piyasası, tahmin

Abstract:

Developing countries' economies have always been impacted by political and other speculative risks. Since Turkey is one of the developing countries, its stock exchange experiences significant increases and decreases in stock prices. Due to the discussed significant changes, it is difficult to identify a method that is always reliable on forecasting stock prices. Predictions that are made may not always represent the actual values. To minimize this uncertainty, financial analysts use different financial models. Nowadays, artificial neural network model is introduced in different areas. So that it has been also favoured by most of the financial analyst in the field of finance. At the beginning of the study, linear, logarithmic and cubic regression models were created and which method had better performance and which method was superior was found by the square root of mean error squares. This study aimed to find a reliable method to forecast Bist National-100 Index's closing values. Stock value data from 2005 to 2012 were used to estimate 2013 year end closing values. Regression and artificial neural network models were used to predict 2013 stock values. The results were compared with 2013 year end actuals. Based on the magnitude of the variances to the actual results, one of the methods was identified as a more reliable model to forecast future stock values.

Key words: artificial neural network, regression, stock market, forecast

Giriş:

Finansal ve ekonomik piyasalarda öngörü kavramı gün geçtikçe önemini artırmaktadır. Kişiler, şirketler ve hatta ülkeler gelecekleri ile ilgili plan yapmak için öngörülerde bulunmaları gerekmektedir. Özellikle kurumsallaşma kavramı dünyada yaygınlaştıkça, bütçeleme, planlama ve organizasyon sistemi gelişmektedir. Bu doğrultuda öngörü yapmak, hedeflerin daha doğru bir şekilde tahmin edileceği ve getirilerin daha yüksek elde edileceği gerçeğini ortaya koymuştur.

Gelecek ile ilgili öngörülerde bulunurken farklı modeller kullanılmıştır. Öngöründe bulunabilmek için yapılan analizler, genellikle regresyon analizi ile yapılmaktaydı. Ancak yıllar geçtikçe ve teknoloji ilerledikçe bu alanda daha kapsamlı analizler ve daha gerçekçi tahminler yapılmaya başlanmıştır.

Daha önceki yıllarda yapılan öngörü modellerinde genelde veri seti olarak zaman serileri ve analiz yöntemi olarak da basit regresyon modelleri kullanılmaktaydı. Ancak ülkelerde yaşanan siyasi ve politik riskler bu yöntemlerle, öngöründe bulunmayı zorlaştırmaktadır; çünkü günümüzde olduğu gibi yıllar öncesinde de finansal alandaki tüm çalışmalar siyasi ve politik risklerden etkilenmekteydi. Bu yüzden finansal analizciler öngörülerinin, gerçeğe daha yakın olması için yeni analiz teknikleri denemeye başlamışlardır. Geçmişte yaşanan olaylardan etkilenen ve gelecekte oluşabilecek riskleri daha fazla dikkate alan, daha karmaşık ama daha iyi bir öngöründe bulunan, yapay sinir ağları modeli, günümüzde finansal alanda oldukça sık kullanılmaya başlanmıştır.

Yapay sinir ağlarının en belirgin ve dikkat çeken özelliği, insan beyninin çalışma prensibini simüle etmeye çalışmasıdır (Karaatlı vd,2005;38). Diğer yöntemler ile karşılaştırıldığında, yapay sinir ağları modelinin bu özelliği, diğer yöntemlere göre en belirgin farkıdır. Yapay sinir ağları insan beyni gibi deneyimler yoluyla öğrenirler ve karmaşık hesaplamalara dayanan sorunlara çözüm getirirler (Karaatlı vd 2005:38). İnsan beyni gibi deneyimler sonucu çalışması, yapay sinir ağı modellerinde yapılan analizlerin daha az hata payına sahip olabileceği söylenebilir.

Bu çalışmada ekonomik ve siyasi alanda oluşabilecek her türlü belirsizlikten kolayca etkilenebilen ve ekonomik alanda bir gösterge niteliğinde olan BİST Ulusal-100 endeksi tahmin edilmiştir. Öngöründe bulunurken öncelikle temel öngörü modeli olan çoklu regresyon modeli ile öngöründe bulunulmuştur. Daha sonra,son yıllarda finansal alanda çok sık kullanılmaya başlanılan yapay sinir ağ modeli oluşturulup, 2013 BİST Ulusal-100 endeksi tahmin edilmiştir. Elde edilen sonuçlar karşılaştırılıp hangi modelin gerçekleşen değerlere daha yakın ve daha anlamlı olduğuna karar verilmiştir. BİST Ulusal-100 endeksini daha iyi tahmin eden modelin üstünlükleri ve başarısız yönleri belirlenmiştir.

Genel Kavramlar

Regresyon

Literatür

Regresyon yöntemi ilk olarak 1805 yılında Adrien Marie Legendre tarafından ortaya atılmıştır ve ilk uygulanış şekli en küçük kareler prensibidir. 1809 yılında da C.F. Gauss ise aynı yöntemi kendisinin 1795 yılından beri kullandığını idda etmiştir (Gauss1809). Regresyon terimi 19. yüzyılda İngiliz istatistikçisi Francis Galton tarafından bir biyolojik inceleme için ortaya atılmıştır. Bu incelemenin ana konusu kalıtım olup, aile içinde baba ve annenin boyu ile çocukların boyu arasındaki ilişkiyi araştırmakta ve çocukların boylarının bir nesil içinde eski ata nesillerinin ortalamasına geri döndüklerini yani bir nesil içinde ortalamaya geri dönüş olduğu söylemektedir (Galton 1877:492-495). Galton geri dönüş terimi için ilk yazısında İngilizce olarak “reversion” terimi kullanmışsa da sonradan aynı anlamda olan “regression” sözcüğü kullanmıştır (Galton 1877:492-495). Bu çalışmalarında Galton istatistiksel “regresyon” kavramını ve yöntemini de geliştirmiştir. Udney Yule ve Karl Pearson bu yöntemi daha geniş genel istatistiksel alanlara uygulayıp geliştirmişlerdir (Yule 1897: 812). Bu dönemde bağımlı ve bağımsız değişkenlerin normal dağılım gösterdiği varsayılmaktadır. Bu kısıtlayıcı varsayım R.A. Fisher’ın 1922 ve 1925de yaptığı yayınlar ile, sadece bağımlı değişkenin koşullu dağılımının normal olduğu hallere uygulanmak üzere daha genişletilmiştir (Fisher 1922:598).

Regresyon Analizi

Regresyon analizi; aralarında sebep-sonuç ilişkisi bulunan iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek ve bu ilişkiyi kullanarak o konu ile ilgili tahminler ya da kestirimler yapabilmek amacıyla yapılır (Şenesen 2008). Basit, doğrusal regresyon analizinde iki değişken arasında doğrusal bir ilişki olduğu kabul edilir. Çoklu regresyon analizinde ise ikiden daha fazla sayıda değişken arasında doğrusal bir ilişki bulunduğu kabul edilir. Eğer iki ya da daha fazla sayıda değişken arasında doğrusal olmayan ve biçimi önceden seçilen bir denklemle ifade edilen bir ilişki varlığı kabul ediliyor ise o zaman doğrusal olmayan regresyon analizi uygulanır (Goncaloğlu 2012).

Basit Doğrusal Regresyon Denklemi;

$$y = \alpha + \beta X + \epsilon_i \quad (1)$$

Şeklinde bir bağımlı ve bir de bağımsız değişken içeren bir modeldir. Burada;

y; bağımlı (sonuç) değişken olup belli bir hataya sahip olduğu varsayılır.

x; bağımsız (sebeup) değişkeni olup hatasız ölçüldüğü varsayılır.

α ; sabit olup $x=0$ olduğunda y 'nin aldığı değerdir.

β ; regresyon katsayısı olup, x 'in kendi birimi cinsinden 1 birim değişmesine kar-

şılık y' de kendi birimi cinsinden meydana gelecek değişme miktarını ifade eder.

ε ; tesadüfi hata terimi olup ortalaması sıfır varyansı σ^2 olan normal dağılım gösterdiği varsayılır. Bu varsayımlar parametre tahmini için değil, katsayıların önem kontrolleri için gereklidir.

Bir regresyon modeli oluşturulurken genelde en-küçük kareler ve en-çok olabirlik teknikleri olarak bilinen iki yaklaşımdan birisi kullanılır (Goncaloğlu 2012). Eğer hata teriminin normal dağılım göstermesi şeklinde bir varsayım varsa en-çok olabirlik, hata teriminin dağılışı ile ilgili herhangi bir varsayım söz konusu değil ise en-küçük kareler tekniği kullanılarak parametreler tahmin edilir (Goncaloğlu 2012).

Çoklu (Multiple) Regresyon Analizi Denklemi;

$$y = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_p X_p + \varepsilon_i \quad (2)$$

Şeklinde bir bağımlı ve p tane bağımsız değişken içeren bir modeldir. Burada; y ; bağımlı (sonuç) değişken olup belli bir hataya sahip olduğu varsayılır.

X_p ; bağımsız (sebepl) değişkeni olup hatasız ölçüldüğü varsayılır.

α ; sabit olup $x=0$ olduğunda y 'nin aldığı değerdir.

β ; regresyon katsayısı olup, x 'in kendi birimi cinsinden 1 birim değişmesine karşılık y' de kendi birimi cinsinden meydana gelecek değişme miktarını ifade eder.

ε ; tesadüfi hata terimi olup ortalaması sıfır varyansı σ^2 olan normal dağılım gösterdiği varsayılır.

Doğrusal olmayan regresyon analizinde değişkenler seçildikten sonra regresyon bağıntısının biçimine karar verilir (Goncaloğlu 2012). Ancak $f(X_1, X_2, \dots)$ fonksiyonunun doğrusal olmaması halinde regresyon katsayıları için varılacak denklemler de doğrusal olmayacağından çözülmesi genellikle zor olur. Bu yüzden uygun bir dönüşümle doğrusal regresyon haline çevirmek büyük kolaylık sağlamaktadır (Goncaloğlu 2012).

Zamana bağlı serilere regresyon modeli uygulanırken çeşitli dönüşümler kullanılabilir. Zaman serileri regresyon analizinde bağımsız değişken olarak "zaman" ele alınmaktadır. Başka bir deyişle, ilgilenilen zaman serisi zaman terimi (trend) ile açıklanmaya çalışılır (Kadılar 2005:96).

Aşağıdaki modeller zaman serilerinde dönüşüm yapmak için kullanılabilirler. Bu yöntemlerden hata kareler ortalaması karekökü en küçük olan model kullanılarak analize devam edilir (Kadılar 2005:96).

- Birinci Farklar Regresyon Modeli,
- Üstel Regresyon Modeli,
- Karesel Regresyon Modeli,

- Lojistik Regresyon Modeli,
- Kübik Regresyon Modeli,
- Logaritmik Regresyon Modeli,
- Diğer Regresyon Modelleri.

Yapay Sinir Ağları

Literatür

İlk yapay nöron, 1943 yılında nöropsikiyatrist Warren McCulloch ve bilim adamı Walter Pitts tarafından üretilmiştir. Bu dönemlerde teknolojinin çok fazla gelişmemiş olması ve kısıtlı olanaklardan dolayı yapay sinir ağları modeli çok fazla gelişmemiştir. 1969 yılında Minsky ve Papert bir kitap yayınlamaya, yapay sinir ağları alanında duyulan etik kaygıları da ortadan kaldırmış ve bu yeni teknolojiyi gündeme getirmiştir (Pekel 2008). Ancak yapay sinir ağlarında ilk ciddi gelişme 1990 yıllarda başlamıştır.

Yapay sinir ağlarını finansal anlamda ilk kullanan Kimoto ve arkadaşları olmuştur. Çalışmalarında Tokya Borsa endeksini tahmin etmişlerdir (Karaatlı vd 2005:38).

1997 yılında Ramon Lawrence “Using Neural Networks to Forecast Stock Market Prices” adlı makalesinde yapay sinir ağları ile etkin piyasalar hipotezini ve yapay sinir ağlarının istatistik ve diğer yöntemlere göre fiyat tahminindeki performansını test etmiştir. Çalışma sonucunda yapay sinir ağları ile fiyat tahminin mükemmel olmadığını ancak regresyon ve diğer matematiksel modellerden daha iyi bir performans sergilediğini söylemiştir.

2003 yılında Chen ve arkadaşları Tayvan Borsasının 1982 Ocak ile 1992 Ağustos ayı verilerini kullanarak hisse sendi getirilerini tahmin etmişlerdir. Çalışma sonucunda ise yapay sinir ağları ile getirilerin tahmin edilebileceği ve bu analiz ile yatırım kararları alınabileceği vurgulanmıştır.

Türkiyede ise yapay sinir ağları konusu ile ilgili finansal alanda Karaatlı, Güngör ve diğerleri “Hisse Senedi Fiyat Hareketlerinin Yapay Sinir Ağları Yöntemi ile Tahmin Edilmesi” adlı makalesinde BİST Ulusal-100 endeksi verilerini kullanarak tahmin etmişlerdir. Çalışmada regresyon modeli ile yapay sinir ağları modellerini hata kareler ortalaması karekökü kriterine göre karşılaştırmışlardır. Sonuç olarak, hata kareler ortalaması karekökü kriterine göre yapay sinir ağları modeli regresyon modeline göre daha iyi bir tahmin modeli oluşturmuştur.

Küçükkocaoğlu, Benli ve Küçüksözen ise yapay sinir ağları modelini finansal bilgi manipülasyonu alanında kullanmışlardır. Çalışmalarında finansal bilgi manipülasyonu yapan ve yapmayan şirketlerin ayrımı, yapay sinir ağları modeli ile tahmin edilmiştir. Çalışma sonucunda yapılan tahminin doğru olma olasılığı %86,17 bulunmuştur. Sonuç olarak, finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarmaya yarayan değişkenler bilindiğinde, modele yeni katılan şirketlerin gelecekteki

durumlarını tahmin etmek için yapay sinir ağları yaklaşımının bir yöntem olarak kullanılabileceğini söylemişlerdir.

Yapay Sinir Ağ Modelleri

Yapay sinir ağları aslında yapay zeka teknolojisidir. Genel anlamda insan beyninin sinir ağlarının taklit eden bir bilgisayar programıdır (Aygören vd 2012:77). Çok değişkenli modellerde, değişkenler arasında karmaşık etkileşimin bulunduğu tek bir sonucun olmadığı kümelerde kullanılan bir modeldir (Küçükkoçoğlu 2009). Bu özelliğinden dolayı finansal alanda kullanıma uygun bir araç olarak görülmektedir.

Yapay sinir ağları modeli bilgisayar programı olarak tasarlanırken amacı biyolojik sinir sisteminin çalışma prensibini simüle etmektir. Simüle edilen sinir hücreleri nöronlar içerir ve bu nöronlar çeşitli şekillerde birbirlerine bağlanarak ağı oluştururlar. Bu ağlar; hafızaya alma ve verme arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarma kapasitesine sahiptirler (Kocabaş 1999).

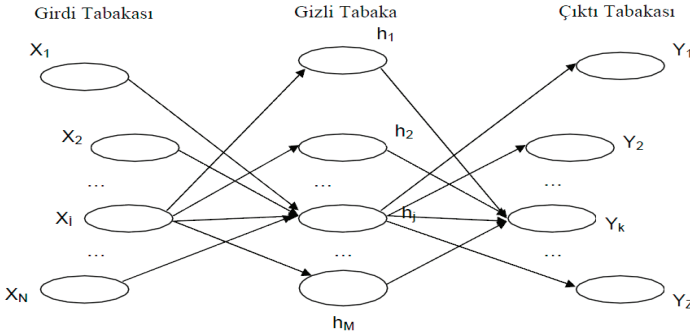
Yapay sinir ağlarında 3 katman bulunmaktadır. Bunlar; girdi katmanı, çıktı katmanı ve gizli katmandır.

Girdi katmanı modeldeki ilk katmandır. Modele girecek olan verilerin modele alınmasını sağlar. İstatistiksel olarak veri grubundaki bağımsız değişkenler girdi katmanı olarak adlandırılır. Çıktı katmanı ise son katmandır. Yapay sinir ağları modelinde çıktı katmanı veriyi dışarıya iletir. İstatistiksel olarak bağımlı değişken olarak adlandırılan veri çıktı katmanıdır. Gizli katmanlar ise modelde girdi katmanı ile çıktı katmanı arasında yer alır. Gizli katmanın dışarı ile bir bağlantısı yoktur. Biyolojik olarak açıklanacak olursa, girdi katmanındaki sinyali alıp çıktı katmanına iletirler.

Gizli katmandaki, gizli nöronlarının sayısının belirlenmesi çok önemlidir. Ağın büyüklüğünün tanımlanması, ağın performansının bilinmesi açısından önem taşımaktadır. Gizli nöronların ve katmanlarının sayısının artırılması veya azaltılması, ağın basit ya da karmaşık bir yapıda olmasını etkilemektedir (Küçükkoçoğlu 2009).

Aşağıdaki yapay sinir ağı modelinde, X ile girdiler, h ile gizli katmandan gelen çıktılar, Y ile ise sonuçtan elde edilen çıktılar belirtilmiştir (Güneri 2001).

Şekil 1: Yapay Sinir Ağı Yapısı

Yapay sinir ağını eğitmek için kullanılan veri setine eğitim veri seti denir. Daha sonra test aşamasında, eğitim verisinde kullanılmayan veriler ile yapay sinir ağı modeli test edilir (Erdoğan ve Özyürek 2012). Gerçek çıkış ile test çıkışı kontrol edilerek ortalama hata hesaplanır. Eğitim veri seti ve test veri seti rastgele seçilebilir.

Yapay Sinir ağı modelinde 3 tip ağ mevcuttur;

İleri Beslenmeli Ağ: Her bir katmandaki hücreler sadece bir önceki katmanın hücrelerince beslenir.

Kaskat Bağlantılı Ağ: Hücreler sadece önceki katmanlardaki hücrelerce beslenir.

Geri Beslemeli Ağ: En az bir hücre sonraki katmanlardaki hücrelerce de beslenir.

Uygulama:

Bu çalışmada yapay sinir ağları modeli ile BİST Ulusal-100 endeksi tahmin edilmiştir. Analizde BİST Ulusal-100 endeksinin 2005 ile 2012 yılları arasındaki aylık kapanış fiyatları kullanılarak, 2013 yılı BİST Ulusal-100 endeksi aylık kapanış değerleri tahmin edilmiştir. Analizde öncelikle regresyon modeli daha sonra da yapay sinir ağları modeli ile öngörülerde bulunulmuştur. Çıkan sonuçlar 2013 yılı gerçekleşen BİST Ulusal-100 endeksi kapanış fiyatları ile karşılaştırılmıştır.

Analizde kullanılan verilerin hepsi Merkez Bankası web sayfasından alınmıştır (www.tcmb.gov.tr). BİST Ulusal-100 endeksi bağımlı değişken olarak alınmıştır. Bağımsız değişken olarak ise; hazine bonusu, cumhuriyet altını satış fiyatı, enflasyon oranı (TÜFE), sanayi üretim endeksi, döviz kurları (reel efektif döviz kuru TÜFE bazlı) ve zaman değişkeni kullanılmıştır.

Çalışmanın regresyon analizi kısmında SPSS 15.0 paket programı kullanılmıştır. Regresyon analizi yapılmadan önce tanımlayıcı istatistikler hesaplatılmıştır. Daha sonra verilerin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmiştir.

Tablo 1: Tanımlayıcı İstatistikler

			Statistics	Std.Error
BIST100	Mean		47.393,3648	1.387,41831
	95% Confidence Interval	Upper Bound	44.638,9912	
		Lower Bound	50.147,7384	
	Median		46.783,5350	
	Variance		184.793.238,978	
	Standart Deviation		13.593,86770	
	Minimum		23.591,64	
	Maximum		78.208,44	
	İnterval		54.616,80	
	Skewness		,055	,246
	Kurtosis		-,933	,488

H_0 : Verilerin dağılımı ile normal dağılım arasında fark yoktur.

H_1 : Verilerin dağılımı ile normal dağılım arasında fark vardır.

Tablo 2: Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
	Statistics	Df	Sig.	Statistics	df	Sig
BIST100	,071	96	,200(*)	,972	96	,068

Yukarıdaki normallik tablosu incelendiğinde hem Kolmogorov-Smirnov hem de Shapiro-Wilk testine göre önemlilik değeri 0,05'den büyük çıktığı için H_0 kabul edilir. Yani %95 güvenilirlik seviyesinde verilerin normal dağıldığını söyleyebiliriz.

Regresyon analizinde hangi yöntemin kullanılacağına karar vermek amacıyla verilere "Curve Estimation" uygulanmıştır. Doğrusal, Logaritmik ve Kübik regresyon modelleri oluşturulmuştur. Her 3 modelinde hata kareler ortalaması karekökü hesaplanmıştır. Buna göre en küçük hata kareler ortalamasının kareköküne sahip olan model ile analize devam edilmiştir.

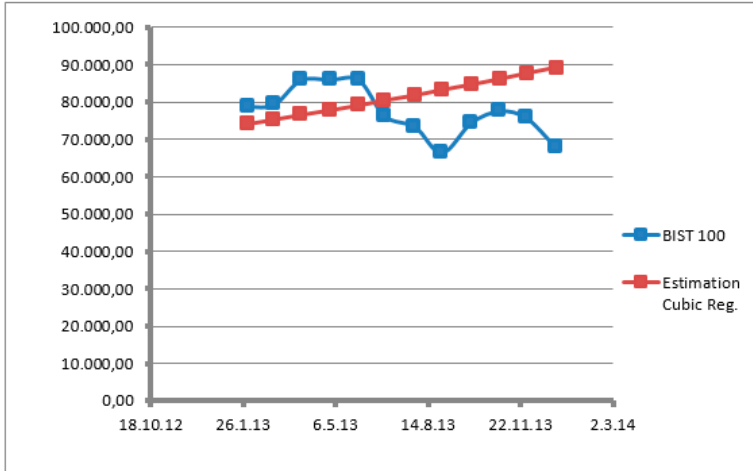
Hata kareler ortalamasının karekökü hesaplaması için aşağıdaki formül kullanılmıştır;

$$[\quad \quad \quad (3)$$

Yapılan hesaplamalar sonucunda kübik regresyon modelinin hata kareler ortalaması karekökü en küçük bulunmuştur. Kübik regresyon modeline göre tahmin edilen BİST Ulusal-100 endeksi 2013 aylık kapanış verileri aşağıdaki gibidir;

Tablo 3: BİST 100 ve Kübik Regresyon Modeli ile Tahmin

	DATE	BİST 100	ESTIMATION WITH CUBIC REGRESSION
XU100	31.01.2013	78.783,47	74.233,79
XU100	28.02.2013	79.333,67	75.417,17
XU100	29.03.2013	85.898,99	76.634,04
XU100	30.04.2013	86.046,04	77.884,95
XU100	31.05.2013	85.990,01	79.170,50
XU100	28.06.2013	76.294,51	80.491,25
XU100	31.07.2013	73.377,45	81.847,78
XU100	29.08.2013	66.394,41	83.240,66
XU100	30.09.2013	74.486,56	84.670,46
XU100	31.10.2013	77.620,37	86.137,76
XU100	29.11.2013	75.748,27	87.643,13
XU100	31.12.2013	67.801,73	89.187,15

Şekil 2: BİST 100 ve Kübik Regresyon Modeli ile Tahmin Grafiği

Tablo 3 ve Şekil 2 incelendiğinde gerçekleşen endeks değerleri ile kübik regresyon modeli ile yapılan tahminler arasında farklılık gözükmektedir. 2013 yılı aylık kapanış değerleri ile BİST Ulusal-100 endeksi, gerçekleşen değerlerden daha düşük tahmin edilmiştir. Ama; Mayıs ayına kadar her iki seride de artış gözükmektedir. Mayıs ayı itibarıyla gerçekleşen değerler düşmeye başlamasına rağmen kübik reg-

resyon modeli ile tahmin edilen serimiz yıl sonuna kadar her ay artış göstermektedir.

Analizde yapay sinir ağı modeli Matlab 8.1.0 yazılım programı kullanılarak yapılmıştır. Yapay sinir ağı modeli oluşturulurken geri yayılım ağı (backpropagation network) kullanılmıştır. 2005-2012 yılı aylık veriler toplamı 96 dır. 96 verinin %80'ine denk gelen 77 veri öğrenme amaçlı, geriye kalan ve %20'sine denk gelen 19 veri test amaçlı kullanılmıştır. Öğrenme ve test amaçlı veriler rastgele seçilmiştir. Rastgele seçilen 6 ayrı veri grubu oluşturulmuştur. Yapay sinir ağı modelimiz oluşturulurken 6 katman yer almaktadır. Bunlardan ilki giriş katmanı, diğer 4 katman gizli katman ve son katman ise çıkış katmanıdır. Giriş katmanında 6 adet açıklayıcı değişken yer almaktadır. 1. Gizli katmanda 10 adet nöron, 2. Gizli katmanda 1 adet nöron, 3. Gizli katmanda 10 adet nöron ve 4. Gizli katmanda ise 12 adet nöron bulunmaktadır. Çıkış katmanında ise 1 adet bağımlı değişken vardır. Gizli katmanlardaki nöron sayıları farklı denemeler yapılarak bulunmuştur. Nöron sayılarına, gerçekleşen değerlere en yakın sonuçları verdiği için karar verilmiş olup farklı nöron sayıları ile oluşturulan 6 farklı veri grup içinden en iyi grup ve en iyi ağ, hata kareler ortalaması karekökü en küçük olan ağ ve en küçük olan grup olarak seçilmiştir.

Yapay sinir ağı modeline göre oluşturulan modelin hata kareler ortalamasının karekökü 20.103,48 iken kübik regresyon modeli ile oluşturulan verilerin hata kareler ortalamasının karekökü 25.779,21 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgular ışığında analizde yapay sinir ağı modeli ile oluşturulan veriler dikkate alınmıştır.

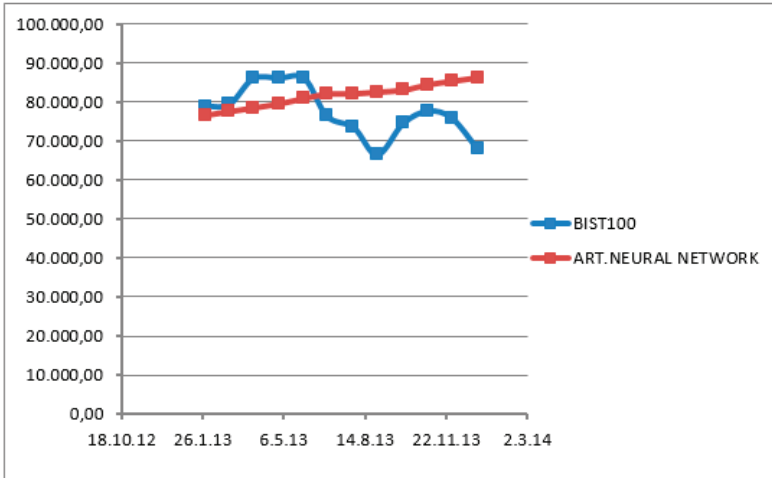
Yukarıdaki çalışmada ilk olarak yapay sinir ağı modelinin yapısı oluşturulmuştur. Daha sonra 2013 BİST Ulusal-100 endeksi tahmin edilebilmesi için bağımsız değişkenler belirlenmiştir. Bunun için yine 6 farklı grup oluşturulmuş ve bu gruplarda 6 katman kullanılmıştır. Yine 1. katman giriş katmanı, 6. katman ise çıkış katmanıdır. Gizli katmanda yer alan nöron sayıları daha önce belirlenen nöron sayıları olarak belirlenmiştir. Tahmin edilen bağımsız değişkenlerin yardımı ile 2013 yılı BİST Ulusal-100 endeksi aylık kapanış fiyatları tahmin edilmiştir.

Analiz sonucunda yapay sinir ağı modeli ile oluşturulan veriler aşağıdaki gibidir;

Tablo 4: BIST 100 ve Yapay Sınır Ağ Modeli ile Tahmin

	DATE	BIST 100	ESTIMATION WITH ARTIFICIAL NEURAL NETWORK MODEL
XU100	31.01.2013	78.783,47	76.537,98
XU100	28.02.2013	79.333,67	77.451,04
XU100	29.03.2013	85.898,99	78.391,20
XU100	30.04.2013	86.046,04	79.437,90
XU100	31.05.2013	85.990,01	80.835,31
XU100	28.06.2013	76.294,51	81.921,67
XU100	31.07.2013	73.377,45	82.045,34
XU100	29.08.2013	66.394,41	82.459,90
XU100	30.09.2013	74.486,56	82.952,05
XU100	31.10.2013	77.620,37	84.371,45
XU100	29.11.2013	75.748,27	85.239,54
XU100	31.12.2013	67.801,73	86.182,23

Şekil 3: BIST 100 ve Yapay Sınır Ağları Modeli ile Tahmin Grafiği

Şekil 3: BIST 100 ve Yapay Sınır Ağları Modeli ile Tahmin Grafiği

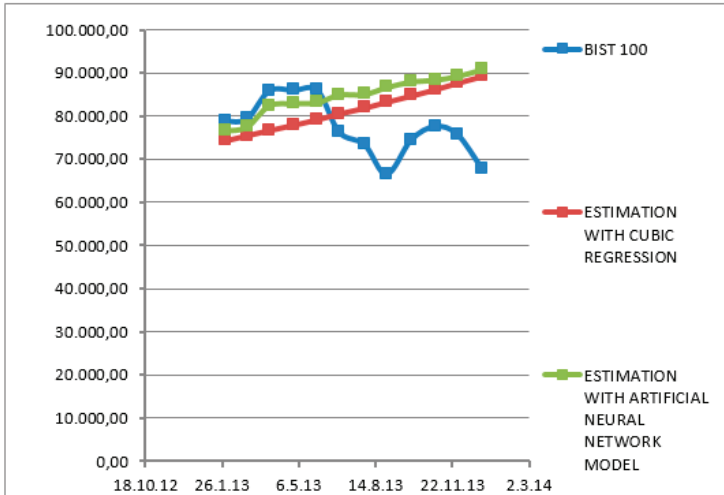
Tablo 4 ve Şekil 3 incelendiğinde yapay sinir ağları modeli ile oluşturulan veri seti, BİST Ulusal-100 endeksini Ocak ve Şubat aylarında yakın tahmin etmiştir. Tahmini değerlere göre endeks yıl sonuna kadar artış göstermektedir. Ancak gerçekleşen değerler yıl içinde artış ve azalışlar göstermiştir.

Tablo 5: BIST 100, Kübik Regresyon ve Yapay Sinir Ağ Modeli ile Tahmin

	DATE	BIST 100	ESTIMATION WITH CUBIC REGRESSION	ESTIMATION WITH ARTIFICIAL NEURAL NETWORK MODEL
XU100	31.01.2013	78.783,47	74.233,79	76.537,98
XU100	28.02.2013	79.333,67	75.417,17	77.451,04
XU100	29.03.2013	85.898,99	76.634,04	82.391,20
XU100	30.04.2013	86.046,04	77.884,95	82.937,90
XU100	31.05.2013	85.990,01	79.170,50	83.135,31
XU100	28.06.2013	76.294,51	80.491,25	84.921,67
XU100	31.07.2013	73.377,45	81.847,78	85.045,34
XU100	29.08.2013	66.394,41	83.240,66	86.659,90
XU100	30.09.2013	74.486,56	84.670,46	87.952,05
XU100	31.10.2013	77.620,37	86.137,76	88.371,45
XU100	29.11.2013	75.748,27	87.643,13	89.239,54
XU100	31.12.2013	67.801,73	89.187,15	90.782,23

Şekil 4: BIST 100, Kübik Regresyon ve Yapay Sinir Ağları Modeli ile Tahmin Grafiği

Şekil 4: BIST 100, Kübik Regresyon ve Yapay Sinir Ağları Modeli ile Tahmin Grafiği

Kübik regresyon ve yapay sinir ağları modelleri ile oluşturulan veri setleri karşılaştırılacak olunursa; yapay sinir ağları modeli ile oluşturulan BİST Ulusal-100 endeksi, kübik regresyon modeli ile oluşturulan BİST Ulusal-100 endeksine göre gerçekleşen aylık değerlere Mayıs ayına kadar daha yakındır. Ancak her iki model de yıl içindeki artış ve azalışları, yani dalgalanmaları yansıtamamıştır.

Tartışma ve Sonuç:

Bu çalışmada BİST Ulusal-100 endeksi verileri kullanılarak kübik regresyon ve yapay sinir ağları modeli ile 2013 yılı aylık BİST Ulusal-100 endeksi tahmin edilmiştir. Öncelikle doğrusal, logaritmik ve kübik regresyon modelleri oluşturularak hangisinin performansının daha iyi olduğu hata kareler ortalamasının kare kökü ile bulunmuştur. 3 modelden hata kareler ortalamasının karekökü en küçük olan, kübik regresyon modeli ile BİST Ulusal-100 endeksi 2013 yılı kapanış değerleri tahmin edilmiştir. Daha sonra yapay sinir ağları modeli ile 6 katmanlı bir model oluşturulmuştur. Oluşturulan modelde 4 adet gizli katman bulunmaktadır. Bunlardan; 1. gizli katmanda 10 adet, 2. gizli katmanda 1 adet, 3. gizli katmanda 10 adet ve son olarak 4. gizli katmanda ise 12 adet nöron bulunmaktadır. Oluşturulan ağlar ve gruplar arasında en iyi performansı sağlayan ağa ve gruba karar verilirken, hata kareler ortalamasının karekökü en küçük olan dikkate alınmıştır.

Yapılan uygulama sonucunda; yapay sinir ağları modelinin kübik regresyon modeline göre daha iyi bir performans sergilediği görülmektedir. Yukarıdaki tablolar ve grafikler incelendiğinde Mayıs ayına kadar BİST Ulusal-100 endeksi artış göstermektedir. Ocak –Mayıs ayları arasında kübik regresyon modeli de, yapay sinir ağları modeli de bu artışı yansıtmaktadır. Ancak yapay sinir ağları modelinin bulmuş olduğu değerler, gerçekleşen değerlere daha yakındır.

Haziran ayı itibarıyla BİST Ulusal-100 endeksinde ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Bu durum Türkiye’de Haziran ayında başlayan ve etkisi bir kaç ay süren Gezi Parkı eylemlerinden kaynaklanmakta olduğunu düşünülebilir. Bu durum, modele eklenemeyen bir değişken olduğu için; hem yapay sinir ağları modeli hem de kübik regresyon modeli, bu durumdan etkilenmemiş ve modellerde düşüş yaşanmamıştır.

Eylül ayında BİST Ulusal-100 endeksi artış göstermeye başlamıştır ancak yine Aralık ayının ikinci yarısında Türkiye’de yaşanan siyasi ve politik olaylardan dolayı BİST Ulusal-100 endeksi hızlı bir düşüşe geçmiştir ve aylık kapanışı bir önceki aya göre daha düşük olmuştur. Beklenmeyen bu durum da analizde kullanılan modellere yansımamıştır.

Bulgular ışığında; Türkiye’de yaşanan siyasi ve politik olaylar modellere eklenemeyen ve tahmin edilemeyen faktörler olduğu için, bu dönemlerde yapılan hesaplamaların gerçeği yansıtmayacağı beklenen bir durumdur. Ancak Ocak ve Mayıs ayı arasındaki zaman dikkate alınacak olunur ise; yapay sinir ağları ile oluşturulan model, gerçekleşen endeks değerlerine, kübik regresyon modeline göre daha yakın bir tahminde bulunmuştur. İleriki dönemlerde modele eklenemeyen faktörler olmayacağı var sayılır ise; yapay sinir ağları modeli ile BİST Ulusal-100 endeksinin tahmin edilebileceği söylenebilir.

Kaynakça:

AYGÖREN, Hakan., Hakan. SARITAŞ. ve Tuncay. MORALI, (2012), “İMKB 100 Endeksinin Yapay Sinir Ağları ve Newton Nümerik Arama Modelleri ile Tahmini”, **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, IV,12:73-88.

CHEN, An Sing., Mark. T., LEUNG. ve Hazem. DAOUK, (2003), “Application of Neural Networks to an Emerging Financial Market: Forecasting and Trading the Taiwan Stock Index”, **Pergamon Computers & Operations Research**, XXX,6:901,923.

BİRCAN, Hüdaverdi., Metin. ZONTUL., ve Ahmet. G. YÜKSEL, (2006), “Som Tipinde Yapay Sinir Ağlarını Kullanarak Türkiye'nin İhracat Yaptığı Ülkelerin Kümelenmesi Üzerine Bir Çalışma”, **İktisadi Bilimler Dergisi**, XX, 2:219-239.

DOĞAN, Gülay, (2010), “Yapay Sinir Ağları Kullanılarak Türkiye'deki Özel Bir Sigorta Şirketinde Portföy Değerlendirmesi”, **Hacettepe Üniversitesi İstatistik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi**, Ankara.

ERDOĞAN, Elif. ve Hamide. ÖZYÜREK, (2012), “Yapay Sinir Ağlar ile Fiyat Tahminlemesi”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, IV, 1: 85-92.

FISHER, J. Aldrich, (1922), “The Goodness of Fit of Regression Formulae and the Distribution of Regression Coefficients”, **J. Royal Statist. SoC.**, XX,4: 401-417.

FISHER, J. Aldrich, (1925), “**Statistical Methods for Research Workers**” Edinburg: Oliver and Boyd, <http://trove.nla.gov.au/work/10809098?q&sort=holding+desc&_id=1394179683545&versionId=15607207>, Erişim: 07.03.2014

GALTON, Francis, (1877), “Typical Laws of Heredity”, **Nature** 15, XV,5:492-495.

GAUSS, C. Friderico, (1809), “**Theoria Motus Corporum Coelestium in Sectionibus Conicis Solem Ambientum**”, <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/asna.18550402508>>, Erişim Tarihi:01.02.2014.

GONCALOĞLU, Berrin, (2012), “Regresyon Analizi”, **Yıldız Teknik Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü, Eğitim Notları**, <http://www.yarbis.yildiz.edu.tr/.../goncal_198bf26f67f7ff5160d68d1af0e34fe8.pdf>, Erişim Tarihi: 24.02.2014

GÜNERİ, Nermin, (2001), “Öğrenci Başarısızlıklarının Analizinde Sinir Ağları Yaklaşımının Lojistik Regresyon Analizi ile Karşılaştırılması”, **Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**.

KADILAR, Cem, (2005), “**SPSS Uygulamalı Zaman Serileri Analizine Giriş**” Bizim Büro Basımevi.

KARAATLI, Meltem, (2003), “Yapay Sinir Ağları Yöntemi ile Tahmin (İMKB'de Bir Uygulama)”, **T.C Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi**, Isparta.

KARAATLI, Meltem., İbrahim. GÜNGÖR, Yusuf. DEMİR. ve Şeref. KALAYCI, (2005), “Hisse Senedi Fiyat Hareketlerinin Yapay Sinir Ağları ile Tahmin Edilmesi” ,**Balıkesir Üniversitesi Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik Fener Dergisi**, III,3:38-48.

KOCABAŞ,Şakir,(1998), “Yapay Zeka Ders Notları”, İstanbul Teknik Üniversitesi.

KÜÇÜKKOCAOĞLU, Güray, Yasemin. K. BENLİ. ve Cemal. KÜÇÜKSÖZEN, (2009), “ Finansal Bilgi Manipülasyonunun Tespitinde Yapay Sinir Ağı Modelinin Kullanımı” İMKB Dergisi, IX,36:1-30.

LAWRENCE, Roman, (1997), “Using Neural Networks to Forecast Stock Market Prices”, **Department of Computer Science University of Manitoba**.

ÖZALP, Alperen. ve Sermet. ANAGÜN, (2001), “Sektörel Hisse Senedi Fiyat Tahmininde Yapay Sinir Ağı Yaklaşımı ve Klasik Tahminleme Yöntemleri ile Karşılaştırma” **Makine Mühendisleri Odası Endüstri Mühendisliği Dergisi**, XII, 3-4: 2-17.

PEARSON, Karl, (1903), “The Law of Ancestral Heredity” **Biometrika**, II,2:27-29.

PEKEL, I. Özlem. (2008), “ Yapay Sinir Ağları”, **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Bilgisayar Topluluğu Elektronik Dergisi**, II,2:1-7.

ŞENESEN, Ümit. ve Gülay. ŞENESEN, (2008), “**Temel Ekonometri**” Literatür Yayınları.

YULE, G. Udney, (1897), “On the Theory of Correlation”, **J. Royal Statist.Soc.**, LX,4:812-854.